

DEBRECENI EGYETEM
AGRÁRTUDOMÁNYI CENTRUM
AGRÁRGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR
MUNKATUDOMÁNYI TANSZÉK

MULTIDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK
DOKTORI ISKOLA

Doktori iskola vezető: Dr. Szabó Gábor az MTA doktora

Doktori (PhD) értekezés

**A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET TELEPÜLÉSEINEK FEJLŐDÉSI
LEHETŐSÉGEI A VIDÉKFEJLESZTÉS KERETÉBEN**

Készítette:

Oláh Judit

Témavezető:

Dr. Nemessályi Zsolt

egyetemi tanár

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

DEBRECEN

2003

[illegible]

Az értekezés védésének időpontja: 2003.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	1
1. A KUTATÁS TÁRGYA, CÉLKITŰZÉSEI, MÓDSZEREI	2
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	8
2.1. A VIDÉK FOGALMA	8
2.1.1. A vidék és vidéki térség fogalma	8
2.1.2. A vidéki térségek lehatárolása	13
2.1.3. Az elmaradott, hátrányos helyzetű térségek lehatárolása	17
2.1.4. A komplex kistérségi lehatárolások	19
2.2. A VIDÉKFEJLESZTÉS MEGHATÁROZÁSA	22
2.2.1. A vidékfejlesztés jelentősége	22
2.2.2. A vidékfejlesztés és területfejlesztés különbségei, kapcsolata a mezőgazdasággal	27
2.3. A VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKA	31
2.3.1. A vidékfejlesztési politika Magyarországon	31
2.3.2. A vidékfejlesztési politika az Európai Unióban	31
2.4. A VIDÉKI TELEPÜLÉSEK FEJLETTSÉGÉNEK MEGÍTÉLÉSE	33
2.5. A VIDÉK FUNKCIÓI	36
2.6. A VIDÉKFEJLESZTÉS TERVEZÉSE	37
2.6.1. Nemzeti fejlesztési tervek	38
2.6.2. Észak-Alföldi Régió fejlesztési tervek	39
2.6.3. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei fejlesztési tervek	39
2.6.4. Kistérségi fejlesztési tervek, településfejlesztési tervek	40
2.7. A TERÜLETI STATISZTIKAI OSZTÁLYOZÁSI RENDSZER	44
2.7.1. A NUTS területi egységei Magyarországon	44
2.7.2. A statisztikai kistérségek és a kistérségi fejlesztési társulások meghatározása	45
3. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET BEMUTATÁSA	48
3.1. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE STATISZTIKAI KÖRZETEI	48
3.2. KISTÉRSÉGI TÁRSULÁSOK SZERVEZŐDÉSE SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN	50
3.3. A DÉL-NYÍRSÉGI TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI TÁRSULÁS BEMUTATÁSA	50
3.4. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ STATISZTIKAI TÉRSÉGEINEK FEJLETTSÉGE MEZŐGAZDASÁGI SZEMPONTBÓL	52
3.5. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET TELPÜLÉSEINEK FEJLETTSÉGE	54
4. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET VIDÉKFEJLESZTÉSÉNEK MEGALAPOZÁSA	59
4.1. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET GAZDASÁGI HELYZETE	59
4.2. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET MEZŐGAZDASÁGA	66
4.2.1. A Nagykállói statisztikai körzet szövetkezeti mozgalma	66
4.2.2. A Nagykállói statisztikai körzet erőforrásainak és eredményének számbavétele	69
4.2.3. A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak hatékonysága	72
4.2.4. A termelési érték változása a Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi gazdaságaiban	73
4.2.5. A kárpótlás eredménye a Nagykállói statisztikai körzetben	76
4.2.6. A külső üzletrész alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben	79
4.2.7. A Nagykállói statisztikai körzet mezőgazdaságának jelene	81

4.2.8. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági fejlettsége	89
4.3. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET ÖKOLÓGIAI HELYZETE	91
4.3.1. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai fejlettsége	98
4.4. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET TÁRSADALMI HELYZETE	100
4.4.1. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek társadalmi fejlettsége	113
4.5. A TÁMOGATÁSI FORMÁK ALAKULÁSA A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZETBEN	116
4.5.1. Közvetlen területfejlesztési célú támogatások	116
4.5.1.1. A területfejlesztési támogatások alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében	117
4.5.1.2. A területfejlesztési támogatások alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben	119
4.5.2. A Nagykállói statisztikai körzet számára nyújtott agrártámogatások	123
4.5.3. A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program támogatásai	125
5. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI	129
ÖSSZEFOGLALÁS	131
IRODALOMJEGYZÉK	137
TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK JEGYZÉKE	143
MELLÉKLETEK	146

BEVEZETÉS

Magyarországon a rendszerváltás után, de különösen a területfejlesztés előtérbe kerülésével divatos szó lett a vidék. A vidékfejlesztés az Európai Unióban is viszonylag újnak tekinthető, hazánkban pedig az agrárfejlesztés és a területfejlesztés közötti együttműködés eredményeképpen napjainkban körvonalazódik a helye. A vidéki térségek pótolhatatlan természeti, építészeti és más értékeket hordoznak, amelyek fenntartása, gyarapítása és ésszerű hasznosítása az egész társadalom érdeke.

Az 1989-ben elkezdődött rendszerváltás igen jelentős hatással volt a magyar mezőgazdaságra. Az erőforrások magántulajdonba kerülése, az új vállalkozási formák megjelenése azt jelentette, hogy a termelés megváltozott feltételek között fog folytatódni a jövőben. Mint minden változás, így ez is sok aggályt, megválaszolatlan kérdést vetett fel, és mindennek előtt jelentős áldozatokkal járt, amit a termelés mennyiségének igen drasztikus visszaesése jelzett. Az agrárgazdaságban a kárpótlás, a privatizáció, a szövetkezetek átalakulása, a belső és külső piacvesztés, a termelés romló jövedelmezősége, a mezőgazdasági foglalkoztatás csökkenése önmagában is rendkívül nehéz helyzetet eredményezett, de más nemzetgazdasági ágak is romló teljesítményt mutattak. Mindezek következtében a vidék általános elszegényedése mellett megfigyelhető a vidéki társadalom gyors és radikális társadalmi átrétegződése.

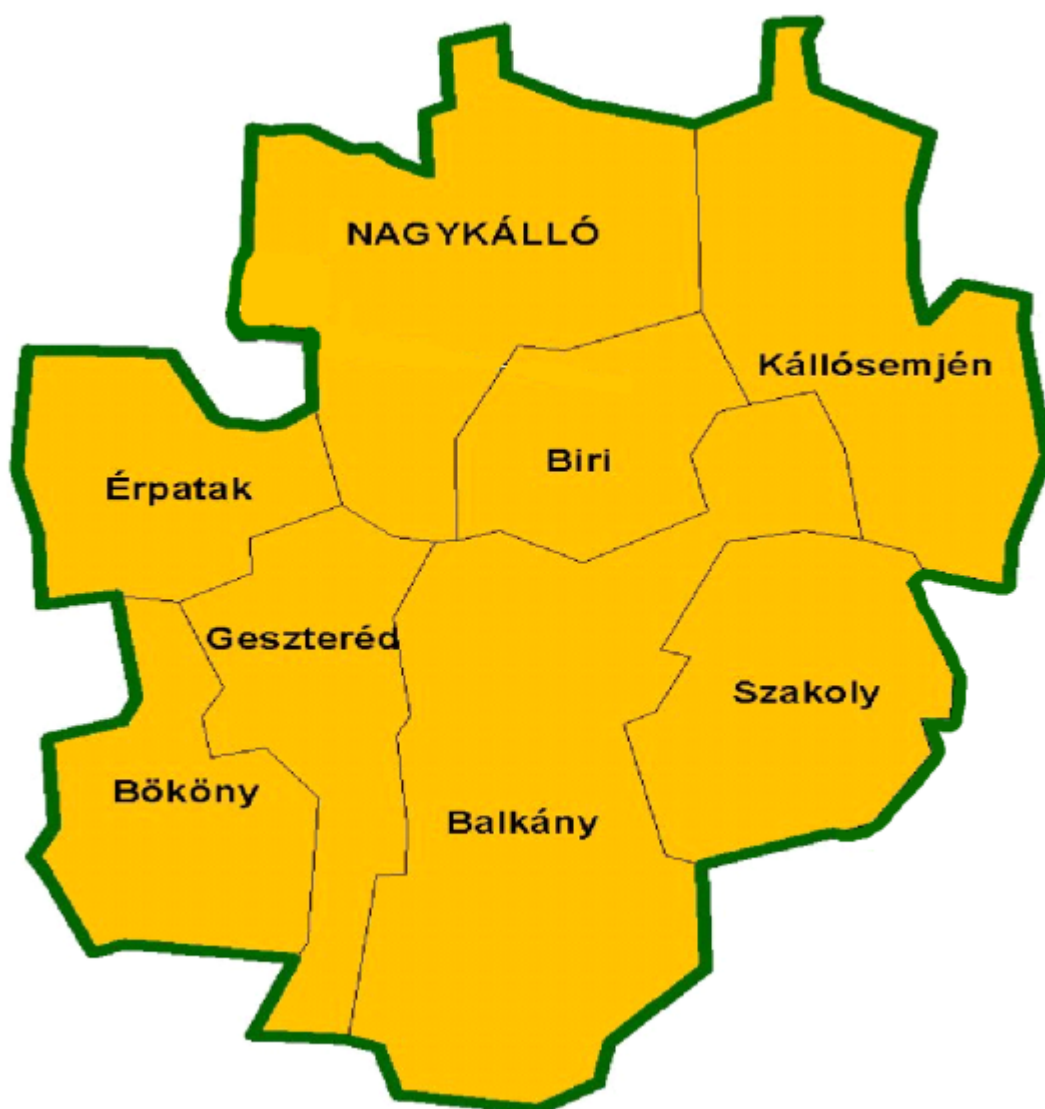
A vidékfejlesztés nem kizárólag agrárkérdés, ám mivel Magyarországon is a termőföld a legnagyobb értékű erőforrás, ezért valamilyen hasznosításától remélhetjük azt, hogy az elmaradott országrészek megtartó ereje növekedni fog. A vidékfejlesztés legfontosabb kérdése, hogy az ország vidéki térségében élő 3,8 millió lakosa számára milyen megélhetési lehetőség biztosítható.

A vidékfejlesztés aktuális kérdéseinek vizsgálatához a közeli és távolabbi múltban, s a jelen vonatkozásainak folyamatában kell az alapelemeket megkeresnünk. A vidék sorsa, a falu jelenlegi helyzete, de különösen a jövő szorosan összefügg a mezőgazdaság változásaival, a helyi lakosság jövedelemszerzési forrásainak, formáinak alakulásával, bővülésével. A magyar vidékfejlesztést jobbra a mezőgazdaság és ezzel együtt számos vidéki térség válsága tűzte napirendre, fő húzóerejének véleményem szerint pedig a tervezett EU-csatlakozás tekintendő.

1. A KUTATÁS TÁRGYA, CÉLKITŰZÉSEI, MÓDSZEREI

A vizsgálatom tárgyát képező Nagykállói statisztikai körzet 8 település határára kiterjedő kistérség Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Közép-Nyírség déli területén helyezkedik el. A kistérség egy mini régiót képvisel, de nem tekinthető természetföldrajzilag behatárolható területnek. A körzet arra törekszik, hogy a mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem, az infrastruktúra összehangolt fejlesztések elősegítésével a térség lakosait segítse a magasabb életszínvonalat biztosító megélhetéshez.

1. ábra: A Nagykállói statisztikai körzet települései

Forrás: Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság (2001)

Célkitűzéseim a következők:

- A vidékfejlesztéssel kapcsolatos hazai és a nemzetközi szakirodalom rendszerezése.
- Bemutatni a vidéki térségek lehatárolására alkalmas módszereket, hozzájárulni a vidékfejlesztés módszertani megalapozásához. Vizsgálatom középpontjában annak a kérdésnek a megválaszolása áll, hogy elegendő-e a Nagykállói statisztikai körzet települései fejlettségének megítélésére a Központi Statisztikai Hivatal által használt komplex mérőszám 19 mutatója.
- Megvizsgálni a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciójából kiindulva a Nagykállói statisztikai körzet helyzetét, valamint gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségét.
- Elemezni a Nagykállói statisztikai körzet mezőgazdaságának a rendszerváltás előtti és jelenlegi helyzetét. A mezőgazdasági helyzet elemzésén belül:
 - Bemutatni a Nagykállói statisztikai körzet szövetkezeti mozgalmát.
 - Számszerűsíteni a körzet gazdaságainak termelési szerkezetét és eredményességét.
 - Értékelni a gazdálkodás hatékonyságának mutatórendszerét.
 - Elemezni a körzet mezőgazdasági termelésének változását.
 - Bemutatni a kárpótlás hatását a körzet mezőgazdaságára.
 - Megvizsgálni a külső üzletrész kérelmek alakulását a szövetkezetekben.
 - Feltárni a körzet mezőgazdaságának jelenlegi helyzetét.
- Elemezni a Nagykállói statisztikai körzet településeinek juttatott különböző támogatások alakulását. Megvizsgálni, hogy a támogatások mennyire vannak összhangban a települések gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségével.

Úgy vélem, hogy a jelen gazdasági viszonyok között új követelményként jelent meg a vidéki területek fejlettségének megítélésére használt módszerek továbbfejlesztésének igénye. Az általam választott téma egy részének széles körű feldolgozásával és magas szintű elemzésével elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia Alföldi Tudományos Intézetének munkatársai érték el eredményt, de a témához kapcsolódó területek feldolgozásával számos más kutató és gazdasági szakember is foglalkozott.

Több alkalommal külföldi tanulmányúton vettem részt Ausztriában a Bécsi Agrártudományi Egyetemen, Németországban a Rostocki Egyetemen és a Hohenheimi Egyetemen. A vidékfejlesztéssel foglalkozó nemzetközi szakirodalom rendkívül nagy terjedelmű. A megismert külföldi szakirodalmi forrásokat beépítettem az egyes fejezetekbe.

A szakirodalmi áttekintésben értelmezem Magyarországon és az Európai Unióban használt vidék, vidéki térség, vidékfejlesztés legfontosabb alapfogalmait. Ezt követően foglalkozom a vidékfejlesztési politika kialakulásával, a vidéki térségek fejlettségének megítélésére használt legfontosabb módszerek ismertetésével. A szakirodalmi áttekintés a vidékfejlesztés funkcióinak bemutatásával, a vidékfejlesztés tervezésével és a területi statisztikai osztályozási rendszer bemutatásával zárul.

A Központi Statisztikai Hivatal 19 mutatóból álló komplex mérőszámot használ a települések fejlettségének megítélésére, amit a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint differenciáltam és további mutatókat vontam be az alaposabb vizsgálat érdekében.

2000 telén felmértem a Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági, ökológiai és társadalmi helyzetét. A felmérést a települések polgármesterei, falugazdászai, jegyzői és lakosai segítették. Ugyanakkor az adatgyűjtést mélyinterjúkkal kiegészítve, szubjektív véleményekhez is jutottam, melyek nagyban segítettek munkámat.

A települések gazdasági, ökológiai és társadalmi szempontú adatgyűjtését több intézmény adatbázisa segítette, úgy mint:

- a Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhazsnú Társaság, Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszere,
- a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium,
- a Központi Statisztikai Hivatal,
- a Központi Statisztikai Hivatal, Állami Mezőgazdasági Összeírás,
- a Központi Statisztikai Hivatal Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatósága,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács,
- a Felső-Tisza vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kárrendezési Hivatal,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Cégbíróság,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Agrárkamara,
- a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Mezőgazdasági Termelők Érdekvédelmi Szövetsége,
- és a Nagykállói statisztikai körzet önkormányzatainak dokumentumai.

A Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Társaság rendelkezésemre bocsátotta a Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adathalmazát, amely lehetővé tette a Nagykállói statisztikai körzet gazdasági, ökológiai és társadalmi szempontú vizsgálatát.

További vizsgálódásom középpontjában a Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi méretű gazdaságainak (7 mezőgazdasági szövetkezet és 1 állami gazdaság) rendszerváltás előtti és jelenlegi (1 részvénytársaság, 1 korlátolt felelősségű társaság, 8 szövetkezet) mezőgazdasági helyzetének elemzése áll.

Növénytermesztéssel és állattenyésztéssel is foglalkozó mezőgazdasági vállalkozások gazdálkodásának eredményességéről 3 egymást követő évet vizsgálva megbízható valós képet kapunk. A gazdaságok az 1987-1988-1989-es években jövedelmezően gazdálkodtak.

Ebből kiindulva a múlt adatainak vizsgálatához az 1987, 1988 és 1989 évek, míg a jelenlegi helyzet elemzéséhez a 2000-es év termelési eredményeit használtam fel.

Három gazdaság jelenlegi helyzetét eltérő évek adatai alapján mutatom be, mert ezek felszámolás, végelszámolás alatt állnak. E három gazdaság:

1. az Új Élet Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Szövetkezet (Kállósején) 1994,
2. az Új Forrás Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Biri) 1999,
3. az Új Hajnal Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Érpatak) 1999.

A vizsgálatokra a téma gazdasági súlya mellett az is okot szolgáltat, hogy a rendszerváltás óta a megyei és országos statisztikai információs bázis jelentős mértékben beszűkült. Ezért úgy ítélem meg, hogy a gazdaságokból, első kézből származó, aktuális helyzetet tükröző információk felértékelődtek. Esetenként nehézséget okozott a régebbi adatok beszerzése, más esetekben az adatok hiányosnak bizonyultak, amelyeket termelőszövetkezeti elnökökkel, agrármérnökökkel és termelőszövetkezeti dolgozókkal folytatott személyes interjúk tapasztalataival egészítettem ki.

A gazdálkodás eredményeinek elemzésekor központi helyet foglal el a hatékonyság megítélése. Az elemzéshez felhasználtam a Debreceni Agrártudományi Egyetem Vállalatgazdaságtani Tanszéken a nyolcvanas években kifejlesztett hatékonysági mutatórendszert. Ebben a föld, állat, munkaerő, eszközök, termelési érték, termelési költség, jövedelem több értelmezhető mutatóit kiszámítottam.

A termelés volumenének, árának és értékének változását indexek segítségével mutatom be. A gazdaságok felvásárlási átlagárának összegyűjtése nehézségekbe ütközött, így több intézmény adatbázisát is használtam, úgy mint:

- az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest,
- a Központi Statisztikai Hivatal, Mezőgazdasági Élelmiszeripari Statisztikai Zsebkönyv, Budapest,
- az Universal Leaf Tobacco, Nyíregyháza,
- a Juh Terméktanács, Szikszó,
- és a DATE Vállalatgazdaságtani Tanszék által a mezőgazdasági vállalkozások tervezéséhez összeállított segédletek adatait is figyelembe vettem.

Az összegyűjtött adatok egy része naturális, más része pénzben kifejezett. A legnagyobb munkát a gazdaságok termelési adatainak felkutatása és összeállítása jelentette. Ezeket a számokat megfelelően rendszerezve, valódiságukat többszörösen ellenőrizve készítettem elő az elemző munkához.

A felhasznált adatok elsődleges forrása a vállalatok éves közgyűlési beszámolóí, eredménykimutatása, kiegészítő melléklete, továbbá statisztikai kimutatásai voltak. A Nagykállói statisztikai körzet gazdasági, ökológiai és társadalmi helyzetét táblázatokba rendszereztem, és ábrák segítségével is bemutattam.

Az értekezés alapvetően az agrár-közgazdaságtanon, mint tudományszakon belül kívánja a vidékfejlesztés kutatási terület kereteit meghatározni. A kutatási terület sajátosságainak megfelelően felhasználja a regionális közgazdaságtan eredményeit is, a kettő összekapcsolásával illeszkedik az általános közgazdaságtan követelményeihez.

Az értekezés szervesen illeszkedik a „Mezőgazdasági vállalkozások és a vidékfejlesztés ökonómiája” c. egykori agrárközgazdasági PhD programhoz, különös tekintettel a vidékfejlesztés közgazdasági témaköréhez.

Feladatombnak tekintetem, hogy munkámmal segítsem a helyi önkormányzatok, vállalkozások, térségfejlesztési társulások, továbbá a kistérségi menedzserek vidékfejlesztő munkáját.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A VIDÉK FOGALMA

2.1.1. A vidék és vidéki térség fogalma

Az Európai Unióhoz való csatlakozással feltáruló, új lehetőségek és az ezzel járó kihívások gazdasági és társadalmi életünk szinte minden területét érintik. A vidékfejlesztés rendszerének tárgyalását megelőzően szükséges, hogy meghatározzuk, vizsgálódásunk mely földrajzi térségekre korlátozódik. A vidéki területek meghatározása különböző kritériumoknak megfelelően történhet attól függően, hogy a ruralitást milyen oldalról vizsgáljuk; földrajzi, szociális, gazdasági vagy kulturális szemszögből.

Véleményem szerint a vidék, a vidéki térség fogalmának meghatározása nem csupán technikai vagy módszertani kérdés, hanem ezen múlik a vidékpolitika egész rendszere, céljai, módszerei, forrásai.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvényben a főváros és a vidék megkülönböztetését találjuk. A törvény a vidéket ugyan nem, de a mezőgazdaság vidékfejlesztés térségeit konkrétan meghatározza. Ezek szerint a mezőgazdaság vidékfejlesztés térségei (rurális térségek) alatt olyan térségeket ért, ahol jelentős a mezőgazdaságban foglalkoztatottak, illetve mezőgazdasággal foglalkozók aránya a foglalkozási szerkezetben, illetve a községekben, továbbá a kisvárosokban élő népesség aránya (1996. évi XXI. törvény).

A **Nemzeti Agrárprogram (1997)** alapján *vidék* az a terület, ahol mezőgazdasági tevékenység, a zöldfelület (erdő, természetes táj) dominál és amelyet aprófalvas településszerkezet, alacsony beépítettség, illetve csekély népsűrűség jellemez.

Vidéki település, amely városi státusszal nem rendelkezik, vagy rendelkezik ugyan városi státusszal, de lakónépessége nem haladja meg a 10 000 főt.

Font (1999) szerint a vidék nem más, mint egy sajátos életforma, az emberiség gyökere, ahonnan ered, ahonnan elindul a fejlődés, és amivel baj van. A vidék nem számszerűsíthető fogalom, hanem az életminőség számszerűsíthető formája.

Boros (2001) megfogalmazásában a vidék fogalmát annak kell érteni, ami minden olyan körzet, régió, szabad terület, amely még nem esett áldozatául az urbanizálódás dühének, ahol még van tér és van levegő.

Kovács (1998) a vidéki térségekbe való besorolás feltételeinek kialakításához 5 feltételt javasolt:

1. Aktív keresők legalább 20%-a mezőgazdaságban dolgozott 1990-ben.
2. Ezer lakosra legalább 120 őstermelő jut.
3. A lakosságnak legalább a fele 120 fő/km^2 népsűrűség alatti településen lakik.
4. A népsűrűség kisebb, mint 80 fő/km^2 .
5. 1996-ban az 1960-as lakosságszámnak csak legfeljebb 92%-a él a térségben.

Azok a térségek, amelyek ezen öt feltétel közül legalább négynek megfelelnek, vidéki térségnek számítanak.

Nem érték egyet a **Kovács (1998)** által használt három népesedési mutató alkalmazásával, mert a mutatóknak komplexebbeknek, átfogóbbnak kell lenniük, ki kell tudni fejezniük a gazdasági, ökológiai és társadalmi hatásokat egyaránt. A vidéki jelleget ennyire határozott küszöbértékekkel kifejezni nem lehet, hiszen a vidék fogalmának meghatározásában sincs egység a kutatók között.

Kovács (1998) vitázó írásához kapcsolódóan **Romány (1998)** is megjegyzi, hogy a lehető legpontosabb értelmezés a nemzetközi gyakorlatban is nélkülözhetetlen. Számolni kell olyan aprósággal is, hogy a magyar nyelv vidék fogalma nem ugyanazt a tartalmat követi például, mint az angol country, a francia campagne, vagy a cseh krajina.

Dorgai (1998) rávilágít arra, hogy olyan tartalmú fogalmat kell találnunk, mely közérthető, egyszerű és lényegét megragadó. A vidék meghatározásához a gazdasági fejlettségre és a munkanélküliségre vonatkozó mutatókat rendkívül fontosnak tartja, az őstermelők fajlagos számának használatát viszont vitatja.

Lackó (1999) egyetért **Dorgaival (1998)** és véleménye szerint is olyan tartalmú fogalmat kell találnunk, mely közérthető, egyszerű és lényegét megragadó. **Kovács (1998)** által javasolt konkrét mutatószámaihoz a következő észrevételeket teszi: a szerző által ajánlott mutatószámok csak részben alkalmasak arra, hogy visszatükrözzék a hazai régiók heterogén adottságait, és objektív bázisát képezzék a vidékfejlesztési programok készítésének, megvalósításának, állami támogatásoknak.

Fehér (1998) vizsgálatai alapján megállapította, hogy a Központi Statisztikai Hivatal által használt kistérségi vonzásokörzetekből a vidéki népesség aránya alapján nem képezhetők valós vidéki térségek. Javasolja, hogy válasszuk külön és kezeljük elkülönített rendszerben a vidéki területek lehatárolási alapmutatóit és a beavatkozási területek célmutatóit. A vidéki települések meghatározásának alapkritériuma az önálló közigazgatás és a népességszám lehetne.

1. táblázat

A vidéki térségek feltételeit és a változások irányait leíró alapmutatók

Népesség, népmozgás	Társadalmi jólét, jogegyenlőség
Népsűrűség Népesség változása Népesség összetétel Háztartások Közösségek	Jövedelmek Lakáskörülmények Oktatás Egészségügy Létebiztonság
Gazdaság szerkezete, teljesítménye	Környezetgazdálkodás, fenntarthatóság
Munkaerő Foglalkoztatás Nemzetgazdasági ágazatok megoszlása Termelékenység Beruházások	Domborzat, éghajlat Földhasználati változások Termőhely és élővilág Talaj- és vízviszonyok Levegőtminőség

Forrás: Fehér A. (1998) nyomán, OECD Rural Data Service (1998) Internet

Egyetértek **Fehér (1998)** által javasolt népességi, társadalmi jóléti, a gazdaság szerkezetét jellemző valamint a környezeti mutatók alkalmazásával, hiszen ezen mutatók már kifejezik a gazdasági, ökológiai és a társadalmi hatásokat egyaránt.

Dorgai (1999) tekintettel a nemzetközi ajánlásokra, a hazai viszonyokra a következő lehatárolást javasolta:

- azt a települést tekintjük *vidékinek*, amely városi státusszal nem rendelkezik, de lakónépessége 10 000 főnél kevesebb,
- *vidéki jellegűnek* pedig az olyan térségeket, ahol a vidéki településeken élő lakónépesség aránya több mint 15%,

- *vidékfejlesztés* célja alatt pedig olyan komplex tevékenységet értsünk, amelynek a végső célja, hogy a vidéki térségek - elsősorban társadalmi érdekből - a társadalomban betöltött funkciók ellátására tartósan képesek.

Kutatásaim során megállapítottam, hogy a vidék fogalmának eltérő jelentéstartalma a nemzetközi szakirodalomban is megfigyelhető, mely országonként is változó agrárstruktúrától, kulturális, történelmi hagyományoktól függ. A vidék fogalmának meghatározása tehát nagyon fontos feladat Magyarországon és az Európai Unió országaiban is.

A vidék fogalmának általánosan elfogadott definíciója nem létezik *Ausztriában*, azonban számos lehatárolási kísérlet született az elmúlt években (**Gatzwieler, 1988**).

Wytrzens (1994) szerint vidéki területnek minősül minden periférián elhelyezkedő kevésbé lakott terület, amely a fejlesztések középpontjában áll.

A vidék fogalma ellentétben áll a város fogalmával, ami nem pontos meghatározás (**Quendler 1986**).

Spitzer (1985) úgy véli, hogy a vidék rendelkezik egy tipikus gazdasági struktúrával, ami magában foglalja megközelítőleg az egész mezőgazdaságot, erdőgazdaságot, vadászatot, halászatot, továbbá az idegenforgalom jelentős részét, vízgazdálkodást és a hulladékgazdálkodást.

Spitzer (1991) kutatásai során megállapította, hogy a vidék fogalmának tudományos meghatározása *Németországban* is egy interdiszciplináris feladat és minden tudományág más és más súlypontot lát benne. A vidéket mezőgazdasági szempontból „lakott” és a „lakott területen kívüli” területek kategóriája mellett egy „maradék kategóriába” sorolta. A vidéket mezőgazdasági szempontból természeti sokszínűség és területformáló tartalom jellemez.

A vidék részeinek területformáló jelentése magába foglalja:

- természet közeli területet, amit nem közvetlenül hasznosítanak, de az emberek befolyása alatt áll (anyagelvonás és növekvő anyagbevitel),
- mező- és erdőgazdasági területeket.

A vidéki területeket alacsony népsűrűség, periférikus fekvés, szerény munkahelykínálat, átlag alatti infrastrukturális ellátottság jellemez **(Regionales Raumordnungsprogramm Mittleres Mecklenburg, 1994)**.

Obenaus és Zert (1998) szerint a vidéki területek strukturális jellemzéséhez még mindig kevés konkrét fogalmat használnak, pl. visszamaradott, strukturálisan fejletlen, támogatásra szoruló, valamint fejlődő és fejlesztésre szoruló területek. A vidék kritériumai a következők: alacsony népsűrűség, szétszórt települési struktúra, fejletlen infrastruktúra, hiányos munkahelykínálat, kedvezőtlen foglalkoztatás, elvándorlás, csekély gazdasági potenciál.

A vidéki területek meghatározása különböző kritériumoknak megfelelően történhet attól függően, hogy a ruralitást milyen szemszögből vizsgáljuk - földrajzi, szociális, gazdasági vagy kulturális szemszögből. A különböző megközelítések más-más földrajzi lefedettséget eredményeznek, de az elemzések is különböző szempontból készülnek attól függően, hogy melyik megközelítést tekintjük meghatározónak.

Márai (2001) a vidéki térség fogalmát a következőképpen határozza meg:

- amikor az élő természettel és környezettel legnagyobb felületen érintkezik a térség,
- amikor a fő gazdálkodási formák és lehetőségek kapcsolódnak a mezőgazdasághoz és az élelmiszer-ágazathoz,
- amikor megvannak a feltételei a fenntartható környezet- és gazdaságfejlesztésnek, a jelentősen jövedelemtermő agrárkörnyezet gazdálkodásnak, a tájkultúrának és a szociális biztonságnak,
- amikor a térségben és a folyamatokban megvalósul a népi hagyományőrzés mellett a modern információs kultúra és mindezekkel együtt a környezet, az egészséges életvitelt és a nemzeti érdekeket érvényesítő, értékteremtő életmód.

Németországban **Maier és Weber (1994)** a vidéki térségek 4 típusát határozta meg:

1. Kedvező fejlesztési lehetőségekkel rendelkező térségek, a lakott területek vonzáskörzetében.
2. Lakott területen kívül elhelyezkedő még viszonylag kedvező fejlesztési lehetőségekkel rendelkező térségek.
3. Fejlesztési kezdeményezésekkel rendelkező térségek.
4. Strukturálisan gyengén fejlett, periférikus térségek.

2.1.2. A vidéki térségek lehatárolása

A vidéki térség lehatárolása számos nehézségbe ütközik. Az egyik legnagyobb probléma, hogy magának a vidéknek, a vidéki jellegnek a meghatározása sem egyértelmű. Véleményem szerint nagyon fontos a vidéki területek lehatárolása gazdasági, ökológiai és társadalmi szempontból.

Magyarországon a vidéki térségek lehatárolását 1995-ben az OECD ajánlásai alapján végezték el. A kistérségek vidékiességének tipizálása aszerint történt, hogy a kistérség vidéki jellegű - 150 fő/km² népsűrűség alatt - illetve városi jellegű - ahol a népsűrűség 150 fő/km² fölött van - településeinek lakónépessége milyen arányban oszlik meg a kistérségen belül. Az alacsony népsűrűséget jellemző 150 fő/km²-es küszöbértéket figyelembe véve az ország területe és népessége szinte teljes egészében vidéki jellegűnek minősült.

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2000-ben elkészítette a SAPARD Program keretén belül Magyarországi Vidékfejlesztési Tervét, melyben a vidéki térségek lehatárolása a következő szempontok szerint történt: demográfiaiilag kedvezőtlen helyzet, előregedés és tartós elvándorlás, gazdaságilag átlagos vagy elmaradott, infrastrukturálisan átlagos vagy elmaradott, dinamikában átlagos vagy elmaradott, általában (komplex mutató) átlagos vagy elmaradott.

Ennek alapján 92 kistérség (1832 település) alkotja Magyarország vidéki térségeit, és ugyanez a csoport jelentené a területfejlesztés kedvezményezett térség típusai közül a vidéki (rurális) térségeket. Az ország teljes területének ruralitás szerinti beosztása: alapvetően vidéki 92 kistérség, jellemzően vidéki 49 kistérség és alapvetően városi jellegű 9 kistérség (**Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, 2000**).

A vidéki térségek területe, népessége és népsűrűsége Magyarországon és az Európai Unióban

Megnevezés	Terület		Népesség		Népsűrűség
	km ²	%	1000 fő	%	fő/km ²
Magyarország	93 030	100	10 135,4	100	108,9
Alapvetően vidéki térségek	57 235	61,5	3395	33,5	59,3
Jellemzően vidéki térségek	32 170	34,6	4064,5	40,1	137,9
Városias térségek	3625	3,9	2675,9	26,4	738,2
EUR 15	3 230 800	100	3 7200	100	115,1
Alapvetően vidéki térségek	151 8476	47,0	36 084	9,7	23,8
Jellemzően vidéki térségek	120 8319	37,4	110 856	29,8	91,7
Városias térségek	50 4005	15,6	225 060	60,5	445,5

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (1998), EUROSTAT (1997) in: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő (2001)

A 2. táblázatból látható, hogy a vidéki térségek lehatárolásához az Európai Unió 100 fő/km² népsűrűséggel, a magyar adatok 120 fő/km² népsűrűséggel számoltak. Az Európai Unióban használt kritériumok szerint az összes terület döntő hányada (96,1%-a) vidéki térségnek minősül, ahol a népesség közel háromnegyede (73,6%-a) él. Az alapvetően vidéki területek nagysága összesen 57235 km², amely Magyarország területének 61,5%-át jelenti. Magyarország népességének tehát egyharmada a vidékiség jellemzőit legerősebben magán hordozó térségekben él, további 40%-a pedig szintén kívül esik a városias területeken.

Azok véleményével értek egyet, akik a vidéki térségek lehatárolásához kevesebb, mint 120 fő/km² küszöbérték használatát javasolják.

A népsűrűségi mutatót az *Európai Unióban* is széles körben alkalmazzák. A különböző népsűrűségi küszöbértékek (8 fő/km², 50 fő/km², 100 fő/km², 150 fő/km²) a különböző célokhoz rendelt fejlesztési források elosztásához nyújtanak segítséget. Az Európai Unió statisztikai hivatala (EUROSTAT) vizsgálataiban a népsűrűség mellett az urbanizáció mértékét is figyelembe veszi.

Erre a következő három kategóriát hozták létre:

1. *Magas népsűrűségű, urbanus térségek* azok a területek, ahol a települések egy km²-re jutó népessége meghaladja az 500 főt, s az e határérték feletti szomszédos települések együttes népességszáma 50 ezer fő felett van.

2. *Átmeneti térséget* alkotnak a 100 - 500 fő/km² népsűrűségű, szomszédos települések, amelyek vagy a magas népsűrűségű területek peremén helyezkednek el, vagy együttes népességszámuk legalább 50 ezer fő.
3. A 100 fő/km² népsűrűség alatti települések alkotják a *rurális térségeket*, amelyekben felolvadnak az említett népességnagyságot el nem érő, magasabb népsűrűségű területek (**Madarász, 1999**).

A vidéki övezet olyan tájrészt jelent, mely alapvetően mezőgazdasági hasznosítású területekből és mérsékelt nagyságú beépített területekből (településekből) tevődik össze. A vidéki térségek a városi és egyéb övezetektől az alábbi jól megkülönböztethető jellemzőkkel rendelkeznek:

- a mezőgazdasági tevékenység dominanciája,
- a nyílt zöldterületek dominanciája, melynek ökológiai funkciói vannak,
- kis népsűrűség, nagy területen elszórt tulajdonok,
- mérsékelt nagyságú közösségek (települések),
- a fizikai foglalkozások elsődlegessége,
- a természetes táj megléte,
- a helyi vagy tájegységi kultúra megléte, mely az ember és a föld kapcsolatából ered (**KTM Vidékfejlesztési Programbizottság, 1995**).

Wytrzens (1994) kutatásai során megállapította, hogy a vidéki térségek lehatárolásának két elfogadott módszere létezik *Ausztriában*:

1. *Közvetett vagy negatív lehatárolás*, amely explicit módon fejezi ki, hogy melyik terület nem tartozik a vidéki területhez. A közvetett lehatárolás középpontjában a városi területek lehatárolása áll. Minden terület vidéki területnek minősül, amely a városi területen kívül helyezkedik el. Ha az összes területből levonjuk a városi területeket, akkor kapjuk a vidéki területeket, ami egy maradék statisztikai egység.
2. *Közvetlen vagy pozitív lehatárolás*, amely bizonyos területi kategóriákat lehatárol és meghatározza ezek határait. Továbbá megállapítja, hogy a különböző területeknek milyen követelményeknek kell eleget tenni, hogy a "vidéki térség" kategóriába sorolják.

Az **Österreichische Raumordnungskonferenz (1981)** Osztrák Területrendezési Konceptiójában a városi és a vidéki területek megkülönböztetését találjuk. A *vidéki térség* alatt a városi területeken kívül elhelyezkedő területeket ért. Továbbá két elkülönítése létezik a vidéki térségeknek:

1. *Átmeneti térségnek* minősülnek azok a területek, melyek a városi területek határán helyezkednek el és átmenetileg a periférián lévő területekhez is tartoznak.
2. *Periférián lévő térségnek* minősülnek az olyan területek, ahol a lakosságnak több mint a negyede ingázik.

A *vidéki térségek* 4 típusát különböztetik meg:

1. mezőgazdasági (rurális) térségek,
2. idegenforgalom által érintett térségek,
3. határ mentén elhelyezkedő térségek,
4. ipari térségek.

Az *Osztrák Területrendezési Intézetben* (Österreichische Institut für Raumplanung)

1990-ben a vidéki térségek lehatárolásánál a következő mutatókat vették figyelembe:

- a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya,
- az iparban és kisiparban foglalkoztatottak aránya,
- a vendéglátásban foglalkoztatottak aránya,
- és egyéb szolgáltató szektorban foglalkoztatottak aránya, és vendégéjszakák száma.

3. táblázat

A vidéki térségek lehatárolása Ausztriában

Vidéki térségek típusai	Vidéki térségek típusai az Osztrák Területrendezési Konceptió szerint		Gazdasági struktúra típusok az Osztrák Területrendezési Intézet szerint
Vidéki térségek nagyvárosok közelében	Városi térségek	Városközpontok	Nagyvárosok (magas szolgáltatói hányaddal)
		Külvárosi térségek	Ipari-szolgáltató körzetek
Vidéki térségek kiépített közigazgatással	Vidéki térségek	Átmeneti térségek	Ipari körzetek
		Ipari térségek	Ipari-idegenforgalmi körzetek
		Idegenforgalom által érintett térségek	Idegenforgalmi körzetek
Periférián lévő vidéki térségek hiányos közigazgatással		Vegyes típusú térségek különböző agrárrészesedéssel	Idegenforgalmi agrárkörzetek
		Agrár térségek	Ipari agrárkörzetek
			Agrárkörzetek

Forrás: Quendler (1985)

2.1.3. Az elmaradott, hátrányos helyzetű térségek lehatárolása

A területfejlesztési politika kiemelkedő kérdése a területi egyenlőtlenségek megítélése, a területi hátrányok kezelése. Azért is fontos kérdés ez, mert a hazai lehatárolások szerint az ország lakosságának közel harmada él hátrányos helyzetű területeken.

1970-es évek

Enyedi (1976) vizsgálata az 1970-es évek elején a falusi népesség életkörülményeire terjedt ki. Akkor még ez volt a legnépesebb településkategória, az ország népességének 51-52%-a élt ebben a csoportban.

1980-as évek

Annak megítélése, hogy egy település elmaradott-e vagy sem, a szocialista tervgazdasági rendszerben egyszerűen történt. Egy terület fejlettsége az ipar fejlettsége alapján lett meghatározva. Szemléletbeli változást hozott a terület- és területfejlesztés hosszú távú feladatairól szóló 12/1980-85. Országgyűlési Határozat. Célkitűzése volt a lakosság életkörülményeiben meglévő különbségek mérséklése, a sajátos adottságú térségek fejlesztése, a gazdasági fejlődésben elmaradt térségek felzárkóztatása.

1986-1991

1986-ban a többszörösen hátrányos helyzetű térségek lehatárolásánál a következő szempontokat vették figyelembe: kedvezőtlen mezőgazdasági adottság, foglalkoztatási lehetőségek hiánya, magas ingázási és elvándorlási arány, a népesség elöregedése, alacsony jövedelmi színvonal, aprófalvas településszerkezet, közlekedési peremhelyzet, szakemberek hiánya, valamint a fejletlen infrastruktúra.

1991-1992

A Területfejlesztési Szervezési Alapban 1986-ban 5 évre különítettek el fejlesztési forrást az elmaradott települések felzárkóztatására. A 1991-ben a megszűnő Alap helyett a hátrányos helyzetű települések támogatására egy új kormányrendeletet alkottak. Az 75/1991. (VI. 13.) Kormányrendeletben a gazdasági-társadalmi szempontból elmaradott települések mellett új támogatási célterületként megjelent a nagyarányú munkanélküliséggel sújtott települések kategóriája. 1992-ben új rendeletet kellett alkotni, amelyben fokozott figyelmet kaptak a mezőgazdasági adottságok.

1993-1995

Az állami elkülönített pénzalapokról szóló 1992. évi LXXXIII. törvénynek a Területfejlesztési Alapról szóló fejezetében körvonalazódott először - magas jogszabályi szinten - az a törekvés, hogy a területfejlesztés irányelvei rögzítésre kerüljenek.

Az 84/1993. (X. 11.) Országgyűlési Határozatban állást foglalt a területfejlesztés támogatási irányelveiről és a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről.

1996-1997

Az állami költségvetésről szóló 1996. évi CXXI. törvény rendelkezésével megszűnt a Területfejlesztési Alap. A társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott, valamint a jelentős munkanélküliséggel sújtott térségeken túlmenően a mezőgazdasági vidékfejlesztés és az ipari szerkezetátalakítás térségei is kedvezményezett területek lettek. Azokat a térségeket pedig, amelyek két szempontból is kedvezményezettnek számítottak, a társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott térségeknek nyújtható támogatás mértéke illette meg (Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht, 1996).

1997-1999

A területfejlesztésről és rendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény alapján az Országgyűlés a 30/1997. (IV. 18.) Határozatával fogadta el a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, valamint a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló irányelveket. Ezt követően a Kormány a 106/1997. (VI. 18.) Kormányrendeletben hirdette ki a területfejlesztési szempontból kedvezményezett térségek jegyzékét, amely akkor a statisztikai térségek 1994. január 1-jétől bevezetett rendszerén alapult. Ennek megfelelően a hátrányos helyzetű térségek típusai a következők: társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott térségek, az ipari szerkezetváltás által érintett térségek, mezőgazdasági (rurális) vidékfejlesztés térségei és a jelentős munkanélküliséggel küzdő térségek (**Fekete, 2001**).

Farkas és Obádovics (2000) kutatásaik során megállapították, hogy az elmaradott térségek lehatárolása azért alkot külön csoportot, mert egyrészt módszertanilag egyedi, másrészt az ágazati jelleg alig jelenik meg benne. Az elmaradott térségek lehatárolásának egyik legfontosabb problémája, hogy az elmaradottság is értékkötött kategória. Az elmaradott térségek kutatását főképpen a településszintű és később a regionális egyenlőtlenségek növekedése tette szükségessé.

2.1.4. A komplex kistérségi lehatárolások

Komplex kistérségi lehatárolások alatt azokat a kutatásokat értjük, melyek az adott terület minden térségét valamilyen térség-típusba besorolják. A különböző típusok meghatározása elsősorban a különböző támogatási rendszerek kialakítása érdekében szükséges, ám tudományos szempontból sem érdektelen (Csatári, 1996).

Farkas és Obádovics (2000) vizsgálataik során megállapították, hogy a komplex térségi lehatárolások már főként a területfejlesztési politika megalapozását szolgálják, akár országos, akár regionális szinten történtek azok. A komplex lehatárolásnál is kérdés, milyen alapon történjék. Lehet statisztikai kistérségek szintjén, de lehet a valós térségi szerveződések követve. A lehatárolásnak célja lehet a tényleges kistérségi szerveződések térségi elemzése, tipizálása, de lehet a fejlesztési források befogadására képes beavatkozási típusok kialakítása és besorolása.

Először az Magyar Tudományos Akadémia Alföldi Tudományos Intézetében 1996-ban készült el a különböző területfejlesztési célú beavatkozási térségtípusok lehatárolása. Az elemzéseknél mutatócsoportokat (összesen 25 mutatóval) használtak: demográfiai mutatók, foglalkozási szerkezet mutatói, a foglalkoztatásban történt változások és a munkanélküliség mutatói, gazdasági mutatók, infrastrukturális mutatók, egyéb speciális mutatók. A különböző térség-típusok meghatározása faktoranalízissel történt. A tényleges lehatárolásokhoz, az említett 25 mutatóból egy komplex mutató készült, amely mintegy összegezte az általános kistérségi fejlettségi különbségeket.

Társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott kistérségek

Ezeket a kistérségeket kettős közelítéssel határolták el;

- *Egyrészt* - az EU módszereit követve idetartozónak tekinthető minden olyan kistérség, amelynek megyéjében a területre számított GDP értéke nem éri az országos átlag 75%-át. Ez alapján Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye valamennyi kistérsége elmaradottnak tekinthető.
- *Másrészt* - a komplex mutatórendszer szerint elvégzett vizsgálatok tanulságaiból kiindulva, a városok túlzott dominanciájának érvényesítését csökkentendő - az 50 000 főnél népesebb városok adatait kétszeres súlyozással vették figyelembe, az általános fejlettségi szinthez hasonló komplex összegző értékelési módszerrel.

Felhasznált mutatók:

- a mezőgazdasági földterület átlagos aranykorona értéke,
- az aktív keresők aránya a lakónépességben, 1990. évben,
- a munkanélküliségi ráta a lakónépesség %-ában, 1994. dec. 31-én,
- az 1 adófizetőre jutó adózás utáni nettó jövedelem, 1993. dec. 31-én,
- a vízvezeték és közcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya, 1994. dec. 31-én,
- az egy háztartási fogyasztóra jutó villamos energiafogyasztás, 1994. dec. 31-én,
- a kiskereskedelmi boltok 1 lakosra jutó forgalma, 1990. évben,
- a népesség átlagos iskolai végzettsége, 11 éven túli lakosság által elvégzett átlagos osztály (évfolyam)szám, 1990. jan. 1-jén.

A. Mezőgazdasági (rurális) kistérségek***Felhasznált mutatók:***

- a mezőgazdasági aktív keresők aránya, 1990. évben,
- a mezőgazdasági földterület átlagos aranykorona értéke,
- a ruralitás indexe (az adott kistérség népességnek hány %-a él 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen),
- a vándorlások arányának évi átlaga, ezrelékben, 1990-94.

Ha a magas agrárfoglalkoztatott arány mellett alacsony népsűrűség, gyenge földminőség és eltartóképeség, valamint tartós elvándorlás egyszerre jellemzi a kistérséget, akkor az mezőgazdasági (rurális) vidékfejlesztési kistérségnek tekintendő. Idetartoznak azok a kistérségek, amelyekben a 4 vizsgált mutatóból 3-ban egyszerre átlag alatti értéket mutattak.

B. Ipari szerkezet átalakítás térségei***Felhasznált mutatók:***

- az ipari aktív keresők aránya, 1990. évben,
- az ipari foglalkoztatottak számának változása, 1990-93 (1990=100%),
- a tartósan munkanélküliek aránya a munkanélküliek %-ában, 1994. dec. 31-én.

Amennyiben a fenti mutatók alapján az ipari foglalkoztatottak aránya meghaladta a 49%-ot és az ipari foglalkoztatottak számának átlag alatti csökkenése egyszerre következett be az átlag feletti tartós munkanélküliségi aránnyal, akkor a kistérség ipari válság sújtotta kistérségnek minősült.

C. Tartós munkanélküliséggel sújtott térségek

Az EU szabályok szerint a súlyos és tartós munkanélküliséggel küzdő kistérségek közül csak azok kaphatnak támogatást, amelyek nem tartoznak az ipari válságtól sújtott és mezőgazdasági (rurális) vidékfejlesztési kistérségek közé.

Felhasznált mutatók:

- a munkanélküliségi ráta a lakónépesség %-ában, 1994. dec. 31-én,
- a tartósan munkanélküliek aránya a munkanélküliek %-ában, 1993. dec. 31-én,
- a tartósan munkanélküliek aránya a munkanélküliek %-ában, 1994. dec. 31-én.

Az elmaradott térségek lehatárolásánál - a városok túlzott dominanciáját csökkentendő - az ötvenezer főnél népesebb városok adatait csökkentett súllyal vették figyelembe. Az ismertetett módszerekkel összesen: 66 elmaradott kistérséget, 12 ipari válság sújtotta kistérséget, 50 mezőgazdasági vidékfejlesztésre alkalmas vidéki kistérséget és 20 tartós munkanélküliséggel szenvedő kistérséget határoltak le (Csatári, 1996).

Általános tényként megállapítható, hogy az egyes térségek lehatárolását a területfejlesztési tanácsok, országgyűlési képviselők és az érintett polgármesterek is többször kifogásolták.

4. táblázat

A kedvezményezett kistérségek és települések besorolása

Megnevezés	Térségek száma	Támogatott települések	Települések aránya, %
Elmaradott térség	83	1650	52,7
Tartós munkanélküliségű térségek	41	911	29,1
Ipari szerkezet-átalakítás térségei	6	94	3,0
Mezőgazdasági (rurális) térségek	38	849	27,1
Kedvezményezett térségek	88	1749	55,9
Kedvezményezett térségekbe nem tartozó támogatott települések	-	322	10,3
Kedvezményezett és támogatott települések	88	2071	-
Magyarország	150	3130	66,2

Forrás: Faluvégi (1998)

Szörényiné (1997) vizsgálatában sokféle szempont alapján határozta le a kistérségeket. Véleménye szerint a KSH által lehatárolt térségeket csak KSH - körzetnek vagy városkörnyéknek szabad nevezni. Az elvégzett lehatárolásnál nem találták a KSH-körzeteket kellően homogénnek, ezért a már létező kistérségi szerveződéseket választották. Az elkészült lehatárolást bizonyos mértékben alkalmazni tudták a KSH-körzetekre is.

2.2. A VIDÉKFEJLESZTÉS MEGHATÁROZÁSA

Az utóbbi években a vidékfejlesztés egyre inkább központi szerepet tölt be a fejlett országok gazdaság-politikájában. Az érdeklődés részben azoknak a változásoknak köszönhető, amelyeken a mezőgazdaság keresztülment az utóbbi évtizedben.

A vidék meghatározásából következik, hogy a vidékfejlesztés tág térbeli kiterjesztésű, magában foglalja a tanyák, falvak és kisvárosok fejlesztését, beleértve a vidéki térségekben folytatott gazdasági tevékenységeket, a foglalkoztatási és kereseti viszonyok javítását, a települési (lakossági) és termelő infrastruktúrát, az élő és épített környezet értékeinek megóvását és a vidéki közösségek fejlesztését. A vidékfejlesztés így az ország területének mintegy 85%-át érinti.

Egyetértek **Farkas (2002)** véleményével, mely szerint a vidékfejlesztés egyre gyakrabban, ám sok esetben felületesen kezelt és használt kifejezés. Különböző megfontolások alapján Európán kívül, az Európai Unióban és Magyarországon is az érdeklődés előtérbe került, s ennek egyik legfontosabb oka az, hogy a vidéki terület funkciói megváltoztak.

2.2.1. A vidékfejlesztés jelentősége

A vidékfejlesztés problémaköre *Magyarországon* az utóbbi években került előtérbe, nem utolsósorban annak hatására, hogy az OECD és az Európai Unió is kiemelt fontosságot tulajdonít a vidéki (természeti és társadalmi-közösségi) értékek megőrzésének. Az alapvető tennivalók a vidékfejlesztésben hazánkban is hasonlóak az Európai Unióéhoz, nevezetesen a vidéki lakosság el- illetve megtartása érdekében a vidéken élők jövedelmi viszonyain, szociális helyzetén kell javítani, ez utóbbi alatt értve a természeti és kulturális, valamint az épített környezetet is.

Nemes (2000) kutatásai során megállapította, hogy az Európai Unióban - akárcsak Magyarországon - meglehetősen sok a bizonytalanság azzal kapcsolatban, hogy mit értünk, vagy mit kellene értenünk vidékfejlesztésen. Magyarországon ezt a kifejezést csupán néhány éve kezdték használni, angol megfelelője (rural development) sem régebbi szűk két évtizednél.

A **Nemzeti Agrárprogram (1997)** megfogalmazásában a vidékfejlesztés mindazon tevékenységek fejlesztése, amelyek a vidéki településeken élő lakosság megélhetési körülményeinek, jövedelemszerzési lehetőségeinek - az életminőség - javítására irányulnak, továbbá amelyek a természeti erőforrások, a környezet megőrzését szolgálják, és amelyek a vidék társadalomban betöltött funkciói ellátását tartósan erősítik.

Font (1998) rávilágít arra, hogy a vidékfejlesztés célja tehát nem más, mint tiszteletben tartani a helyi kultúrákat, a maguk sokszínűségében és azokat, mint az emberiség túléléséhez szükséges erőforrásokat gondozni, védeni. Meggyőződése, hogy a kultúra és az egészség az a két pillér, amelyre a vidékfejlesztés biztosan alapozható.

Egyetértek **Jávor (1998)** azon véleményével, mely szerint a vidéki területek szociális, ökológiai és gazdasági teljesítőképességének megtartására, fejlesztésére irányuló komplex stratégiák megvalósítását nevezhetjük vidékfejlesztésnek.

Dorgai (1998) úgy véli, hogy a vidékfejlesztést nem lehet csupán a gazdaságfejlesztés támogatására, sőt általában a támogatásokra korlátozni, hiszen számos igen fontos eleme a tudatformáláson, a közösségi élet aktivizálásán, a civil szervezetek működésén, a közösségi értékek megóvásán, az élő és épített környezet védelmén, továbbá egyéb tevékenységeken keresztül éri el hatását.

Farkas (2002) a vidékfejlesztés fogalmán általában a vidéken élő emberek életminőségének javítását érti. Olyan összetett folyamatról van szó, melynek a gazdasági, társadalmi, szociális és környezeti hatásai is fontosak.

Hoggart és Buller (1994) javaslata szerint, tekintsük vidékfejlesztésnek azt a folyamatot, amelynek keretében kollektív erőfeszítések történnek a városi területeken kívül élő emberek jólétének és önmegvalósításának érdekében.

Buckwel (1997) kutatásai során megállapította, hogy a vidékfejlesztés magában foglalja a helyi lakosságot, annak életformáját, a foglalkoztatási helyzetet, a jövedelemszerkezetet, a lakhatási körülményeket és a szolgáltatások szintjét, valamint a kulturális aspektusokat is: a hagyományos foglalkozásokat, ételeket, nyelvet, öltözködést és szokásokat.

Nemessályi és mtsai. (1998) szerint a vidék fejlesztése szorosan összefügg az ország gazdasági fejlettségével. Ennek elhanyagolása az egész ország társadalmi és gazdasági fejlődését veszélyezteti.

Véleményem szerint a vidékfejlesztés mindazon tevékenységek összessége, amely a vidéki területeken élő lakosság gazdasági, ökológiai és társadalmi helyzetének javítására irányulnak. A vidékfejlesztés legfontosabb feladata a hátrányos helyzetű, periférián elhelyezkedő vidéki térségek fejlesztése és fejlődésre való képességének növelése.

Az 1957. évi *Római Szerződés* preambuluma még csak említés szintjén beszél arról, hogy a tagállamok gazdasági egységének megteremtését és a harmonikus fejlesztést az egyes régiók közötti különbségek mérséklésével, az elmaradott területek felzárkóztatásával kell összekapcsolni (**Bocsor és mtsai., 2000**).

Az Európai Unióban a vidékfejlesztés hosszú ideig nem jelent meg önálló politikában, mivel a Közös Agrárpolitika rendszerén keresztül, mintegy ágazati politikaként, valamint a Strukturális Alapok felhasználása keretében megoldhatónak látszottak a sajátos vidéki térségi problémák is. Az 1990-es években bebizonyosodott, hogy a Közös Agrárpolitika még az 1992-ben bevezetett reformok után sem alkalmas a vidéki problémák megfelelő kezelésére, a strukturális politika főleg az országok között ill. az általános regionális fejlettségi különbségek csökkentésére, kiegyenlítésére szolgált.

Az 1992. évi *Maastricht-i Szerződés* kiemelte a regionális politika jelentőségét, a gazdasági és társadalmi kohéziót a közösségi fejlesztések kulcselemévé nyilvánította, és a szegényebb tagállamok számára egy új kohéziós - alap létrehozását írta elő (Horváth, 2001). A szerződés 158. cikkelyében már megjelent a vidéki területek felzárkóztatásának célkitűzése (**Internet 1, 2003**), másrésről pedig a Strukturális Alapok igénybe vételének feltételeiről és eljárási rendjéről szóló 2081/93 és a 2082/93 EK Rendelet már külön célkitűzést rendeltek a vidéki területek fejlődésének.

A következő jelentős lépés a vidékfejlesztés megközelítés fejlődésében az 1996-ban szervezett corki konferencia, és ott kiadott *Corki Nyilatkozat*, mely szerint:

- a fenntartható vidékfejlesztés az Európai Unióban elsőbbséget élvez,
- a vidékfejlesztésben integrált, multiszektorális megközelítést alkalmaznak,

- a gazdasági és szociális tevékenységek terén több lábon állás szükséges,
- a fenntartható vidékfejlesztésnek védenie kell az európai vidéki tájak minőségét és szépségét,
- a fejlesztések során tekintettel kell lenni a területek különbözőségére,
- a jogi szabályozás egyszerűsítendő,
- a vidékfejlesztés minden régió egyéni programján keresztül valósul meg,
- a helyi pénzügyi források, a magánszektor forrásainak összehangolt felhasználására sokféle lehetőség kínálkozik,
- a regionális és helyi hatalom (közigazgatás) hatékonysága technikai segítséggel, partnerséggel, tapasztalatcserékkel és más eszközökkel növelhető,
- a monitoring, az eredményértékelés folyamata az alapok okszerű használatát segíti elő **(Dorgai és Miskó, 1999)**.

A *Bécsi Nyilatkozat* nemcsak az EU tagországhoz, hanem a csatlakozni kívánó országokhoz is szól. Kijelenti, hogy a fenntartható fejlődés legyen az EU politikájának fő célja jelenleg is, és a csatlakozás után, valamint a csatlakozásra váró országok számára fogalmaz meg vidékfejlesztési sarokpontokat. A csatlakozást segítő pénzügyi eszközök legalább 50%-ának környezetvédelmi célokat kell szolgálnia **(Internet 2, 2003)**.

A vidékfejlesztés céljait az EU egységes vidékfejlesztési politikáját felvázoló *1257/1999 EK Rendelet* alapján a következőkben foglalhatjuk össze:

- az agrárgazdaságok és az agrártermékeket feldolgozó és értékesítő ágazatok szerkezetátalakítása,
- megfelelő agrártermelési potenciál kialakítása, új technológiák alkalmazásának bevezetése és a termékminőség javítása,
- a nem élelmiszer jellegű termékek termelésének szorgalmazása, ezáltal alternatív munkalehetőségek biztosítása,
- a fenntartható erdészeti tevékenység ösztönzése,
- a vidéken végzett tevékenységek sokszínűbbé tétele,
- az életképes társadalom megőrzése és megerősítése a vidéki térségekben,
- a gazdálkodási tevékenységek fejlesztése, a foglalkoztatottság szinten tartása és új munkahelyek teremtése a meglévő munkaerő-potenciál jobb kihasználása céljából,

- a kis ráfordítást igénylő mezőgazdasági tevékenységek megőrzése és támogatása,
- a környezetvédelmi elvárásokat tiszteletben tartó, nagy természeti értéket képviselő, fenntartható mezőgazdaság megőrzése és támogatása,
- az egyenlőtlenségek megszüntetése, az esélyegyenlőség támogatása a férfiak és nők között, különösen a nők által kezdeményezett és megvalósított programok támogatásával.

Az *Agenda 2000* számos szakértői vélemény szerint meglehetősen bizonytalan jövőt rajzol fel a vidékfejlesztés számára. Nem ígéri a támogatási rendszer egyszerűsítését, nem hoz a vidékfejlesztés számára jelentős új forrásokat, tovább növeli a szűken vett agrárpolitika költségvetését, és csökkenti az eddigi, legalább részben integrált megközelítésű fejlesztési programok által átfogott földrajzi területek nagyságát **(Nemes, 2000)**.

Az Európai Unió új reformcsomagja már számol a társult országok támogatásával. 2000-2006 között a strukturális kiadások egyhatod részét kívánják az új tagállamoknak folyósítani, a programidőszak végén támogatásuk a kiadások 30%-át éri majd el. Lévén, hogy az új tagállamok az elmaradott térségi csoportba tartoznak majd és többségük viszonylag kis méretű, az Unió nem tervezi az országokon belüli megkülönböztetett támogatási térségek kialakítását a közösségi finanszírozás céljaira **(Horváth, 2001)**.

Valószínűsíthető, hogy a keleti bővítés minden eddiginél nagyobb változásokat hoz majd, hiszen a terület nagysága, a népesség száma és a gazdasági, társadalmi különbségek tekintetében is jelentősebb lesz az eddigi bővüléseknél. Véleményem szerint a keleti bővítés jelenthetné a következő lépést a vidékfejlesztési politika alapvető megreformálásában.

Az EU vidékfejlesztési politikája sokkal átfogóbb a hazainál, ezért az EU-csatlakozás várhatóan legalább két szempontból pozitív hatást gyakorol a magyar gazdálkodók versenyelőjeire. Egyrészt, több évre előre ismert piaci és pénzügyi szabályok lépnek életbe, tehát a gazdálkodás feltételeiben nő a kiszámíthatóság és a stabilitás. Másrészt - ezzel összefüggésben a - magyar gazdák megszabadulnak a magyar agrárpolitikát kísérő törekvések szeszélyes hullámzásától **(Udovecz, 2003)**.

2.2.2. A vidékfejlesztés és területfejlesztés különbségei, kapcsolata a mezőgazdasággal

Kulcsár és Kozári (1988) szerint szükséges a vidékfejlesztés és a területfejlesztés közötti különbségeket külön is tárgyalni. A vidékfejlesztés fogalma egyszerre tűnik túltágnak, megfoghatatlannak és szűknek is, hiszen egyfelől a vidéken minden tervezett változás vidékfejlesztés lehet, másfelől pedig a vidék fogalmának tisztázatlansága miatt vonatkozhat szinte az egész országra. A zavart tovább fokozza az, hogy sokan úgy látják, vidékfejlesztés minden olyan ágazati fejlesztés, ami vidéken valósul meg. Így minősül időnként vidékfejlesztésnek az agrárfejlesztés, a területfejlesztés, és a környezetgazdálkodás.

Kutatásaim során megállapítottam, hogy a vidékfejlesztés a területfejlesztéssel sajátos mellérendelt viszonyban álló fogalom, melynek kötődése van a mezőgazdasághoz is, mivel komplex fogalom, nem szűkíthető le a mezőgazdasági fejlesztések területére, sőt ezeknek sok esetben nincs is kiemelt jelentőségük.

Egyetértek **Kulcsár és Kozári (1998)** véleményével, mely szerint a vidékfejlesztés nem egyenlő külön-külön az infrastruktúra-fejlesztéssel, a mezőgazdaság fejlesztéssel, a vállalkozás-fejlesztéssel, a települési intézmények fejlesztésével, a turizmusfejlesztéssel, a munkahelyteremtéssel. Mindezeknek természetesen komoly szerepük van a vidékfejlesztésben, s azt is mondhatnánk, hogy a vidékfejlesztés mindezekkel együtt valósul meg.

Süli-Zakar (1998) a vidékfejlesztést a területfejlesztés integráns részeként kezeli, s a vidékfejlesztés elkülönült kezelése csak indokolt esetben és ideiglenesen engedhető meg.

Területfejlesztés esetében **Faragó (1994)** meghatározására támaszkodhatunk. Eszerint a területfejlesztés a térhasználat tudatos irányítását jelenti. Az irányítási rendszerekhez hasonlóan területpolitikai, szabályozási, szervezeti/intézményi és eszközöket tartalmazó alrendszerei vannak.

Egyetértek **Márai (2001)** állításával, mely szerint a terület- és vidékfejlesztés fogalmának fő különbségei a következők:

- a *területfejlesztés*, főképpen az, amikor a központi és hatalmi döntések, programok, pályázatok stb. alapján országos és nagytérégi beruházások, fejlesztések valósulnak meg,
- a *vidékfejlesztés*, kiemelten az, amikor bárhol - akár városban, falun vagy a fővárosban lévő helyi kezdeményezések, döntések stb. alapján lakóhelyi és kistérségi fejlesztések, beruházások valósulnak meg.

A nemzetközi szakirodalomból világosan kiolvasható, hogy a területfejlesztés legfontosabb részei a városfejlesztés, a vidékfejlesztés és a regionális fejlesztés. Ezek a részterületek egymás mellett és egymást átszőve léteznek (**Márton, 1998**).

Ugyancsak érzékeny terület a vidékfejlesztés és a mezőgazdaság viszonya. Sok szerzőnél a mezőgazdaság fejlesztése egyet jelent a vidékfejlesztéssel. A mezőgazdaság és a vidékfejlesztés kapcsolatára sem igaz azonban, hogy egyik a másik részhalmaza lenne (**Kovács, 1998; Kulcsár, 1998; Szakál 1998**). Hasonló véleményen van **Dorgai (2000)** is.

Sarudi (2000) megállapította, hogy valamennyi nemzetgazdasági ágazat között az agrárgazdaság kötődik legszorosabban a vidékhez, különösen azért, mert a vidék az agrárgazdaság - különösen pedig a mező- és erdőgazdaság - működtetésének tere és munkaerő-szükségletének forrása.

Egyetértek azokkal a vidékfejlesztőkkel, akik olyan mezőgazdaságot szorgalmaznak, amely környezetbarát termelésen alapszik, végtermékként egészséges, értékes beltartalmú, vegyszermentes élelmiszert eredményez, az élőmunka befektetéssel arányos jövedelmet nyújt, a piacon jól eladható különleges, változatos termékeket kínál.

Kulcsár (1998) szerint a vidékfejlesztés számára a mezőgazdaság tehát az egyik lehetséges és fontos aktivitási terület, ahol a kifejtett tevékenység az adott terület adottságaitól, sajátosságaitól, az ott élő emberek gazdasági, társadalmi, kulturális helyzetétől függ, s nem kötődhet egy termék- vagy szektorközpontú mezőgazdasági elképzeléshez.

Udovecz (2001) rávilágít arra, hogy a világ fejlett gazdasággal és korszerű agrárszektossal rendelkező régióiban élelmiszerekből rendre túltermelés mutatkozik. Ezekben az országokban régóta keresik a gyógyírt az új agrármodellre. Az Európai Unió már többször megreformált közös agrárpolitikája néhány éve a több funkciójú mezőgazdaság jövőképében véli a megoldást megtalálni (**Hamza és mtsai., 2002**).

Egyetértek **Forgács (2003)** véleményével, mely szerint a mezőgazdaság vidékfejlesztésbeni szerepének mértékét alapvetően a kapott támogatások nagysága határozza meg és csak kisebb részben a szektor belső erőforrásai.

Az agrárgazdaság és a vidéki gazdaság között kétoldalú kapcsolat áll fenn. Ahogy a vidéki gazdaság diverzifikálódik, a helyi mezőgazdasági szektort megváltoztatja az új szociális-gazdasági környezet. A vidéki nem mezőgazdasági szektor befolyásolja az agrárszektor szerkezetét, mivel alternatív munka-, földhasználati- és befektetési lehetőséget kínál.

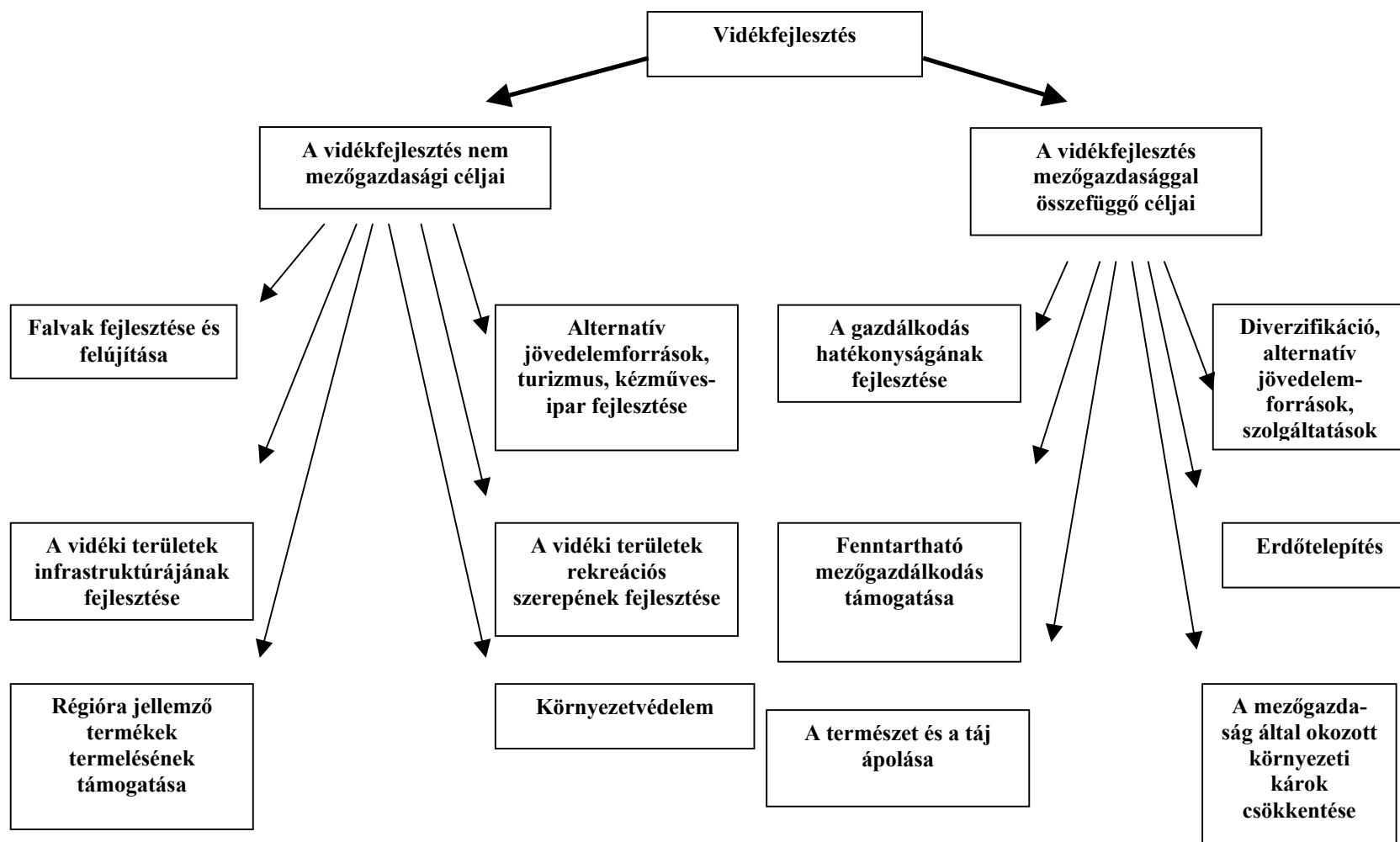
A mező- és erdőgazdasági szektor visszaesése Magyarországon évtizedünkben a nemzetgazdasági átlaghoz képest erőteljesebb volt, a mezőgazdaság teljesítménye és termelési színvonala ma a húsz évvel ezelőtti szinten áll. A magyar agrárgazdaság számára nagy lehetőséget nyit meg az EU-csatlakozás. Erősödő értékesítési biztonság, növekvő támogatások, emelkedő termelői jövedelmek várhatók. Egyedülálló lehetőséget nyújt a többfunkciós mezőgazdaság, az átfogó vidékfejlesztés európai modellje: azaz a mezőgazdaság korszerűsítésén túl a környezetgazdálkodás, a vidéki munkalehetőségek bővítése, az infrastruktúra fejlesztése. Mindez új esélyt, biztató jövőt ígér a vidéki embernek, a vidéki közösségeknek.

A mezőgazdaság EU harmonizációjának kérdése az egyik legnagyobb kihívást jelenti a magyar agrárgazdaság számára (**Darabos, 2003**).

Dorgai (2001) szerint szembe kell néznünk azzal, hogy a mezőgazdaság termelői tevékenysége nemcsak - és sok helyen nem is elsősorban - az anyagi javak előállítását jelenti, hanem a kultúr-táj, a természeti értékek megőrzését és újratermelését, sőt bizonyos kulturális hagyományok és értékek megőrzését is.

Maác (2001) kutatásai során megállapította, hogy a vidékfejlesztésnek vannak a mezőgazdasággal összefüggő és a mezőgazdasággal össze nem függő céljai, amit a 2. ábra alapján mutatnak be.

2. ábra: A vidékfejlesztés céljai

Forrás: Maács (2002)

2.3. A vidékfejlesztési politika

2.3.1. A vidékfejlesztési politika Magyarországon

A vidékfejlesztési politika a regionális politika része. Legfontosabb feladata, hogy hozzájáruljon a vidéki lakosság életkörülményeinek, foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségeinek javításához, segítse a termőhelyi adottságokhoz igazodó, jövedelmező mezőgazdasági termelés kialakítását, a természeti erőforrások (föld, víz, éghajlat stb.) megőrzését és mozgítsa elő a vidéki társadalmi közösségek fejlesztését, a helyi hagyományok fennmaradását és ápolását (**Sarudi, 1997**).

Csáki (1998) véleménye szerint az elkövetkező 4 évben az agrárpolitika legfontosabb feladatai a következők lehetnek:

- a hatékonyság és versenyképesség javítása az agrárszektorban,
- az EU-csatlakozás nemzeti érdekeket maximálisan figyelembevevő előkészítése,
- az agrárpolitika és a szociálpolitika világos különválasztása, és a vidéki szociális gondok enyhítése,
- a modern államigazgatás megteremtése.

2.3.2. A vidékfejlesztési politika az Európai Unióban

A nyolcvanas évek elejéig a mai értelemben vett vidékfejlesztési politika nem létezett az Európai Gazdasági Közösségben. Politikai nézőpontból a vidék fő funkciója a megbízható élelmiszerellátás biztosítása volt. A vidék számára gyakorlatilag az egyetlen lényeges európai uniós politikát a közös agrárpolitika jelentette.

A Bizottság által Corkban 1996. november 7-9-én megrendezett Európai Vidékfejlesztési Konferencián elfogadott **Corki Deklaráció** hangsúlyozza, hogy a vidékfejlesztési politikának a Közös Agrárpolitika integráns részévé kell válnia és a vidékfejlesztés eszközeit egyre inkább előtérbe kell helyezni a minden gazdálkodóra egyaránt kiterjedő piacsabályozási politikákkal szemben. A Corki Deklaráció kimondja: a fenntartható vidékfejlesztés az EU programjai között meghatározó alapelvvé kell, hogy váljon minden vidéket érintő politikában, mind a közeljövőben, mind a kibővülés után.

Céljai: az elvándorlás megelőzése, a szegénység elleni küzdelem, a munkahelyteremtés serkentése, az esélyegyenlőség kialakítása, valamint az egészség, a biztonság, a személyiségfejlődés, a pihenés és a vidéki jólét területén megfelelés a növekvő minőségi igényeknek. A vidéki környezetminőség megóvásának és javításának szükségességét a Közösség minden vidékfejlesztést célzó politikájában szem előtt kell tartani.

A Bizottság 1997-ben kiadott Agenda 2000 című dokumentuma a 2000-2006-ig terjedő új tervezési és finanszírozási időszak alatt megvalósítandó Közös Agrárpolitika és közös struktúrpolitika kereteit határozta meg. Az új vidékfejlesztési politika az európai vidéki területek koherens és tartós jövőbeni fejlesztését tűzte ki célul. Kiegészíti a piacsabályozás reformját a vidékfejlesztés átfogó és integrált stratégiájával. A következő alapelvek érvényesek a vidékfejlesztési támogatásra:

- A mezőgazdaság multifunkcionalitása, a gazdák sokféle, az élelmiszertermelés mellett végzett tevékenységének elismerése és támogatása.
- Integrált és ágazatokat átfogó vidéki gazdaság kialakítása a tevékenységek diverzifikálása, új jövedelemforrások megteremtése és a vidék kulturális örökségének védelme.
- A támogatások flexibilitása, a szubszidiaritáson alapuló decentralizálás és a programok kidolgozásának és irányításának átláthatósága (**Maácz, 2001**).

Az Agenda 2000, majd az 1999. március 24-25-ei berlini Európai Tanács döntése alapján megalkotott 1999. évi vidékfejlesztési rendelet (**1257/1999. EK Rendelet**) első ízben fekteti le egy olyan átfogó és következetes vidékfejlesztési politika alapjait 2000-2006 évekre vonatkozóan, melynek az a feladata, hogy a piacsabályozást kiegészítve biztosítsa: a mezőgazdasági kiadások a korábbinál jobban szolgálják a vidékfejlesztést és a környezetvédelmet. Így a vidékfejlesztés a cAP második pillérévé válik.

Közös Agrárpolitika (Common Agricultural Policy) helyett Európai Közös Agrár és Vidékfejlesztési Politika (Common Agricultural and Rural Policy for Europe) nevet javasolnak, mivel ez jobban kifejezi e politika lényegét és célját. A CARPE javaslat lényege, hogy a mezőgazdasági politikának tovább kell haladnia abban, hogy ne csak szektorális politika legyen, amely a gazdálkodókat segíti a termékpiacokon, hanem egy területileg meghatározott sokkal inkább integrált politika, amely az állami politika más elemeivel együtt hozzájárul a vidéki térségek fejlődéséhez.

A CARPE négy fő elemből áll: piacstabilizáció, környezeti és kulturális tájra vonatkozó kifizetések, vidékfejlesztési kezdeményezések, továbbá az átmenethez szükséges átalakulás segítése (**Maác, 2001**).

Buday-Sántha (2001) szerint a vidékfejlesztés feladatai a jövőben jobban beépülnek az elmaradott térségek fejlesztési és szerkezeti átalakítását elősegítő intézkedésekbe (új 1. célkitűzés), valamint társulnak a szerkezeti nehézségekkel küszködő térségek gazdasági- és társadalmi átalakítását célzó intézkedésekbe (új 2. célkitűzés).

Oláh (2001) rávilágít arra, hogy az új vidékfejlesztési politikára multiszektorális és integrált megközelítés jellemző. A vidékfejlesztést szolgáló intézkedések többségét az EU „egységes csomagként” kezeli, amelyből a vidéki területek támogatásának három fő iránya rajzolódik ki.

1. Erősebb mezőgazdasági és erdészeti szektor létrehozása.
2. A vidéki területek versenyképességének fejlesztése.
3. A környezet fenntartása és a páratlan európai örökség megőrzése.

Maác (2001) kutatásai során megállapította, hogy az EU vidékfejlesztési politikájának lényegét akkor érthetjük meg, ha felismerjük annak kettős természetét: a vidékfejlesztés egyrészt a Közös Agrárpolitika része és egyre inkább annak második pillérévé válik, másrészt intézményrendszere, regionális megközelítése, valamint a mezőgazdaság egyéb gazdasági tevékenységek közé való beágyazottsága révén részévé válik a regionális, tehát területfejlesztési politikáknak. A vidékfejlesztés és a területfejlesztés, mint közösségi politikák nagyjából párhuzamosan fejlődtek, amíg mai, integrált formájukat elérték. A vidékfejlesztés a mezőgazdasági strukturális politikából fejlődött ki.

2.4. A VIDÉKI TELEPÜLÉSEK FEJLETTSÉGÉNEK MEGÍTÉLÉSE

A területi egyenlőtlenségek nem újkeltűek: a társadalmi tevékenység minden időben földrajzi különbségeket mutat. Egy adott réteg az emberi letelepedés és a gazdasági tevékenység számára heterogén, a fizikai jellemzőikben, más területekhez viszonyított fekvésében eltérő tulajdonságú. Ezek az erőforrások különböző módon vonzzák a gazdaságot, így formálódik az egyenlőtlenségek második rétege, a gazdaság földrajzi differenciáltsága (**Enyedi, 1996**).

Sarudi (2000) kutatásai során megállapította, hogy a kistérségi szintű területi egyenlőtlenségek sok tényező együttes hatásaként értelmezhetők. A fejlettségbeli különbségek egy sokváltozós, komplex mutatórendszer segítségével jeleníthetők meg. Az átlagosnál fejlettebb kistérségek közül kerülnek ki azok, amelyek a területfejlesztési politika elsődleges kedvezményezettjei.

A regionális fejlődés lehetséges változatai elsősorban a területi egyenlőtlenségek alakulása szerint különböznek egymástól. A regionális fejlődés tényezői, amelyek a fejlődés irányait meghatározzák, a következők: a gazdasági növekedés, a népesség jellemzőinek alakulása, az infrastrukturális fejlődés, a nemzetközi integrációs kapcsolatok és a környezet állapotának alakulása. Mindezeket külső és belső politikai tényezők is befolyásolják (**Országos Területfejlesztési Koncepció, 1999**).

A *regionális GDP*, a bruttó hazai termék régióban keletkezett része, az egy év alatt előállított összes elsődleges jövedelem (munkabérek, tőkekamatok, osztalékok, földek bérleti díja, vállalatok nyeresége, amortizáció), amelyet a régióban székhellyel rendelkező cégek és az ott lakó egyének realizálnak.

Az Európai Unióban ma is az adott területen megtermelt *egy főre eső GDP* jeleneti az egyik legfontosabb olyan fejlettségi mutatót, aminek alapján meghatározzák az adott térségek fejlettségi rangsorát és az elmaradottság mértékét. Az elmaradott, fejlesztésre szorulóknak minősül az a régió, ahol az egy főre eső megtermelt GDP alacsonyabb értéket mutat, mint az EU egy főre eső GDP-átlagának 75%-a (Madarász, 2000). Meg kell azonban említenem, hogy hazánkban még nem tudjuk kiszámítani kistérségi, vagy települési szinten az egy főre eső GDP értékét.

Sándor és Végh (1999) kutatásai során megállapította, hogy a térségek fejlettségében és teljesítményében megmutatkozó különbségeket a bruttó hazai termék egy lakosra jutó értéke fejezi ki. A régiók fejlettségét nemzetközi mércével mérve, és az egy főre jutó GDP-t az Európai Unió átlagához hasonlítva kétféle módszer alkalmazható. Vásárlóerő-paritáson (PPS) számítva a magyarországi térségek fejlettségi szintje általában az EU-szint nem egészen felét, 49%-át éri el. Hivatalos árfolyamon (ECU) nézve ez az arány lényegesen alacsonyabb, a relatív fejlettségi szint 21%.

A kisebb területeken elért regionális gazdasági teljesítmények és jövedelmek mérésére, az 1 főre jutó GDP helyett az egyes településeken az 1 főre jutó adózás előtti eredmény és a bérjövedelmek összegzéseként kapott érték, a *bruttó jövedelem* lenne megfelelő, közelítő mutató. Sajnos az APEH adatbázisának hozzáférhetetlensége miatt meg kell elégednünk az 1 főre jutó személyi jövedelemadóval, amelyet még a jövedelmek szempontjából is közvetett, áttételes, legfeljebb hozzávetőleges becslésekre szolgáló mutatóként kezelhetünk (**Fehér, 2000**).

Egyetértek **Fehér (2000)** kutatásaival abban, hogy az 1 főre jutó GDP helyett az egy főre jutó évi bruttó jövedelem alapján lehetne meghatározni az adott térségek fejlettségét és elmaradottságuk mértékét.

Molnár (2000) szerint sok közgazdász nem tesz különbséget a társadalom anyagi fejlődése és a társadalmi evolúció között. Ezt az ellentmondást oldja a *Humán Fejlettségi Index (HDI)*, melynek lényege abban áll, hogy nem csak a gazdasági fejlettséget veszi alapul, hanem az emberek életminőségét kifejező egyéb mutatókat is az elemzés tárgyává teszi. Az index számításakor figyelembe veszik az egy főre jutó GDP alakulását, az egészségügy helyzetét, az oktatás színvonalát, az életszínvonal bizonyos mutatóit.

Tohai (1999) megállapította, hogy a települések társadalmi-, gazdasági és infrastrukturális fejlettségének számszerűsítése bonyolult feladat. A különféle mutatókkal kísérletező szakemberek között egyetértés alakult ki abban, hogy a települések fejlettségét befolyásoló tényezőket és folyamatokat külön-külön kell vizsgálni és minősíteni, majd ezekből az adatokból megfelelő módszerrel a település egészének fejlettségére jellemző *komplex minősítő mutatót* kell képezni, amely alkalmas a többi településsel való összehasonlításra.

A vidék fejlettségének vagy elmaradottságának megítélése nem könnyű feladat. Az ország egy-egy kisebb, elkülöníthető, de valamilyen szempontból összetartozó területének, térségének, településének minősítésére sokféle jelzőt használtak és használnak ma is. A fejlett, fejletlen, kedvező adottságú, kedvezőtlen adottságú, gyenge, hátrányos helyzetű, depressziós, válságos, elmaradott, kedvezményezett, stb. kifejezések globálisan minősítik az állapot két ellentétes irányát (**Nemessályi, 2000**).

Az EU normák szerint Magyarország szinte mindegyik területi egysége (138 statisztikai körzete) az elmaradott térségek körébe sorolható be. 1996-ban az egy főre jutó GDP összege ugyanis nálunk kevesebb volt, mint az EU átlag 75%-a. A mezőgazdaság és a vidékfejlesztés térségei az Európai Unióba való integrálódásunk után „a vidékfejlesztési (rurális) területek” típusába tartoznak majd **(Romány, 1997)**.

2.5. A VIDÉK FUNKCIÓI

Minőségi változást jelentett a vidék problémáin való gondolkodásban az Európai Tanács 1995-ben elfogadott határozata, amely a **Vidéki Térségek Európai Kártája**-ként vonult be a szakmai köztudatba. Ez jelzés értékű fejleménynek minősíthető, hiszen a vidékkel való törődést, a vidék gondjainak elismerését, a vidéki értékek megóvását egyszersmind a hivatalos európai politika rangjára emelte. A karta megfogalmazta a vidék multifunkcionális szerepét, amely integrált értelmezést ad mindannak, ami vidéken történik. Ennek megfelelően a vidék funkciói:

- **Gazdasági (termelési) funkciók** magában foglalják kiemelten a mező- és erdőgazdálkodást, a halászatot, a megújuló természeti erőforrások, energiahordozók előállítását, fenntartható hasznosítását, az ezekhez kapcsolódó feldolgozást, szolgáltatást, kereskedelmet és a foglalkoztatás elősegítésére a tevékenységek diverzifikálását, a mezőgazdaságon kívüli tevékenységet.
- **Ökológiai funkciók** elsősorban az egészséges élet természeti alapjainak föld, víz, levegő védelmét a tájak sokszínűségének, a tájjellegnek a megőrzését, a biológiai sokszínűség (bio-diverzitás), az erdők és más élőhelyek megóvását, általában az ökológiai rendszerek védelmét jelentik.
- **Társadalmi (közösségi) és kulturális funkciók** az évszázadok során a vidéki életformához szorosan kapcsolódó közösségi és kulturális értékek megtartásában, a falusi közösségekben megtestesülő értékek megőrzésében nyilvánulnak meg.

A **Nemzeti Agrárprogram (1997)** alapján a vidékfejlesztés társadalmi oka az, hogy a vázolt funkciókat a vidéki térségek végső soron társadalmi érdekből látják el, a társadalomnak ezt anyagilag el is kell ismernie. A gazdasági fejlődéssel ugyanis a vidék minden tekintetben egyre sérülékenyebb, különösen a fokozódó környezetterhelés, továbbá az iparosítás és urbanizáció következtében. Ha a társadalmi, gazdasági fejlődés nem megfelelő úton jár, akkor szemtanúi lehetünk a vidéki környezet, természet és természeti értékek pusztulásának **(Popp, 2003)**.

Dorgai (2000) kutatásai során megállapította, hogy Magyarországon a vidék szava igen halk és érdekérvényesítő képessége erőtlen, mert a társadalommal máig sem tudtuk elfogadtatni, hogy a vidék társadalmi funkciói között arányeltolódás történt. Arról van szó, hogy a vidék gazdasági- és népességfoglalkoztatási funkciója csökken, erősödik viszont tájfenntartó, tájmegtartó, rekreációs lehetőségeket kínáló funkciója, ezeknek a funkcióknak a gyakorlása semmivel sem kisebb társadalmi érték, mint az anyagi javak előállítása.

A vidékfejlesztés ökológiai funkcióinak betartását segíti elő Magyarországon a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP). Az NAKP célkitűzéseiben a különböző térségek adottságainak megfelelő, ahhoz igazodó fenntartható mezőgazdasági földhasználat kialakítása fogalmazódik meg olyan módon, hogy az megfeleljen az EU 2078/92 EK Rendeletében foglaltaknak (**Ángyán, 2000**).

2.6. A VIDÉKFEJLESZTÉS TERVEZÉSE

A tervezés olyan folyamat, amely során szakemberek a múlt és a jelen megismerése alapján feltárják a főbb tendenciákat, normatív megfontolásokat is figyelembe véve megfogalmazzák a haladás lehetséges irányait, az ezekhez tartozó utakat és elérhető eszközöket, előkészítik az ezekkel kapcsolatos döntéseket és megfogalmazzák a cselekvési programokat (**Faragó, 2001**).

Módszertani szempontból a tervezési folyamat során megszülető dokumentumokat kettős elvárásnak kell megfeleltetni:

- Egyrészt oly módon kell kidolgozni valamennyi tervezési dokumentumot, hogy azok tartalmazzák a jelenleg Magyarországon hatályos, a területfejlesztési tervek tartalmi követelményeit definiáló jogszabály (a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet) tartalmi elemeit és megfeleljenek valamennyi olyan formai követelménynek, amelyet az említett rendelet meghatároz.
- Másrészt viszont az ország EU csatlakozásának közeledtével elengedhetetlen fontosságú, hogy a régió készülő fejlesztési dokumentumai a lehető legnagyobb mértékben összhangban legyenek az EU regionális politikája keretében a programozási dokumentumokra vonatkozó szabályozásokkal és szakmai ajánlásokkal is.

2.6.1. Nemzeti fejlesztési tervek

A magyarországi területfejlesztési politika lényegét két alapidokumentum, az 1996. június 5-én hatályba lépett területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény és az Országos Területfejlesztési Konceptió jelenti.

Az Országos Területfejlesztési Konceptió hosszú távú (10-15 év) célokat és középtávú (3-5 éves) feladatokat határoz meg. Hosszú távon a fő demográfiai, környezeti és település-rendszerbeli változások, valamint infrastrukturális hálózat céljai kerülnek megfogalmazásra. Középtávon felvázolja a fejlesztési programokat és a pénzügyi eszközrendszert, a források ágazati és területi allokációjának kereteit, anélkül, hogy megkötné az egyes években kialakítandó konkrét költségvetési előirányzatokat.

A Területfejlesztési Program a területfejlesztési koncepció alapján kidolgozott középtávú cselekvési terv, amely a stratégiai és operatív programokra épül. A területfejlesztési program tehát a koncepció középtávú időszakra (3-6 év) vonatkozó megvalósítását tartalmazza. A Területfejlesztési Program a stratégiai programból és az operatív programból áll (**Sarudi, 2000**).

Átfogó Fejlesztési Terv, Nemzeti Fejlesztési Terv

A Kormány a 2307/1998 (XII. 30.) Határozatában rendelkezik arról, hogy a gazdaságfejlesztési támogatások koncepciója alapján, a középtávú gazdaságpolitikai stratégiába illeszkedve ki kell dolgozni az Átfogó Fejlesztési Tervet (ÁFT). Az ÁFT a magyar gazdaság egészének a 2000-2006 közötti időszakra vonatkozó középtávú fejlesztési terve, amely a nemzeti fejlesztési célok és elképzelések mellett figyelembe veszi az EU fejlesztési irányelveit is. Az ÁFT tartalmazza az EU által társfinanszírozott programokat és a kizárólag hazai forrásból finanszírozott programokat is (**Faragó, 2001**).

Országos Területrendezési Terv

Az Országos Területrendezési Terv irányelvei alapján cél az ország távlati térszerkezetének (az országos közlekedési és közműhálózatok helyének, az urbanizált, a mezőgazdasági, illetve a természeti területek rendszerének) meghatározása, a területek használatának és a természeti erőforrások megőrzésének átfogó szabályozása, valamint a fejlesztések műszaki és ökológiai keretfeltételeinek biztosítása (**Sarudi, 2000**).

2.6.2. Észak-Alföldi Régió fejlesztési tervek

Észak-Alföldi Régió Területfejlesztési Konceptió

Az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács megbízásából 2002. januárjában készült el az Észak-Alföldi Régió Területfejlesztési Konceptió. A konceptió a régió távlati fejlesztését határozza meg a helyzetelemzés megállapításaira alapozva. Tartalmazza a régió hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait, és a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket (**Internet 3, 2002**).

Észak-Alföldi Régió Területfejlesztési Program

- *Észak-Alföldi Régió Területfejlesztési Stratégiai Program*

A stratégiai program feladata, hogy a konceptió keretében kijelölt 5 fejlesztési prioritást részletesen ismertesse, azok keretében konkrét intézkedéseket fogalmazzon meg, valamint átfogóan mutassa be a megvalósítás mechanizmusát.

- *Észak-Alföldi Régió Területfejlesztési Operatív Program*

Az Észak-Alföldi Régió operatív programja egységes struktúra szerint és olyan részletességgel mutatja be a javasolt intézkedéseket, hogy azok megvalósítása a leírtak alapján lehetséges legyen. Az intézkedésekhez kapcsolódóan áttekinti azok tartalmát, az operatív tevékenységeket, a megvalósítás módját és szervezeti kereteit, valamint a költségvetést és az alkalmazható monitoring indikátorokat (**Internet 3, 2002**).

Észak-Alföldi Régió Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program

A program három fő elemből tevődik össze: helyzetfeltárás, stratégiai program, operatív program. A dokumentum 3 fő fejlesztési programot fogalmaz meg:

1. A vidéki gazdaság, kiemelten az agrárgazdaság átfogó fejlesztése.
2. A rurális térségek humán erőforrásainak társadalmi igények szerinti fejlesztése.
3. A vidéki térségek és települések EU-konform fejlesztése (**Internet 4, 2002**).

2.6.3. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei fejlesztési tervek

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Fejlesztési Konceptió

A fejlesztési konceptió olyan alapidokumentum, amelynek elsődleges szerepe, hogy meghatározza a megye fejlesztési politikáját, kijelölje a megye fejlesztési céljait, fő irányait és prioritásait, valamint a fejlesztési alapelveket.

Időközben egyértelművé vált, hogy bár az 1996-ban elfogadott koncepció Magyarországon az első, az EU-elvekkel is konform tervezési dokumentum aktualizálása 2000-ben a továbblépés szempontjából elkerülhetetlen volt (**Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, 2000**).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Területfejlesztési Program

A megye területfejlesztési programja tartalmazza a fejlesztési célok megvalósítását szolgáló konkrét alprogramok célját, tartalmát, a megvalósítás mechanizmusát, időbeli ütemezését, az érintett szervezetek körét, az alprogram teljesülésének eredménymutatóit, valamint a becsült költségeket és azok finanszírozási forrásait (**Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, 1996**).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program olyan alapidokumentum, amelynek elsődleges szerepe, hogy meghatározza a megye vidékfejlesztési politikáját és a megyén belül a döntéshozók körében konszenzust teremtsen a fejlesztés fő irányait, prioritásait illetően. Alapcélja a megyében a vidéki területek társadalmi-gazdasági helyzetének javítása, erősebb mezőgazdaság, hatékonyabb mező- és erdőgazdaság létrehozása (**Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, 1999**).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Területrendezési Terv

A megye településeire vonatkozó és jóváhagyott rendezési tervek a készülő megyei rendezési tervhez olyan alapinformációkat szolgáltatnak, amelyek települési szinten, esetleg több település összefogásának eredményeként fogalmazódnak meg. Ezek megyei tervi szintre tartozó vonatkozásainak összegzése a megyei területrendezési tervben szükségszerű.

2.6.4. Kistérségi fejlesztési tervek, településfejlesztési tervek

Kistérségi Fejlesztési Koncepció

A SAPARD források megszerzésére irányuló programkészítésnek négy szintje van: országos, regionális, megyei és kistérségi, melyek közül a két legfontosabb szint az országos szint - valamint a kistérségi szint, ahol konkrét vidékfejlesztési projektek ténylegesen megvalósulhatnak.

A kistérségi koncepciók elkészítésének módszerére vonatkozóan négy alapvető követelményt fogalmaz meg a szakirodalom: a településszintre való építkezés fontossága, a helyi szereplők folyamatos közreműködése a koncepciók készítése során, a koncepció megfogalmazásán túl a programok részletes kimunkálása és a folyamatos társadalmi kontroll **(Buday-Sántha, 2001)**.

Településfejlesztési Koncepció

A települések és kistérségek maguk alakítják ki - erőforrásaikat, adottságaik, szükségletek és kapacitások alapján, - azokat az átfogó és hosszú távú perspektívákat, amelyek meghatározzák erőfeszítéseik főbb keretét. Mivel hosszú időre szóló elkötelezettségek megfogalmazásáról van szó, a célkitűzések és a részcélok olyan összefüggő rendszerét kell kialakítaniuk, amibe jól illeszkednek a konkrét beruházások, felújítások és a fejlesztések **(Madarász, 1999)**.

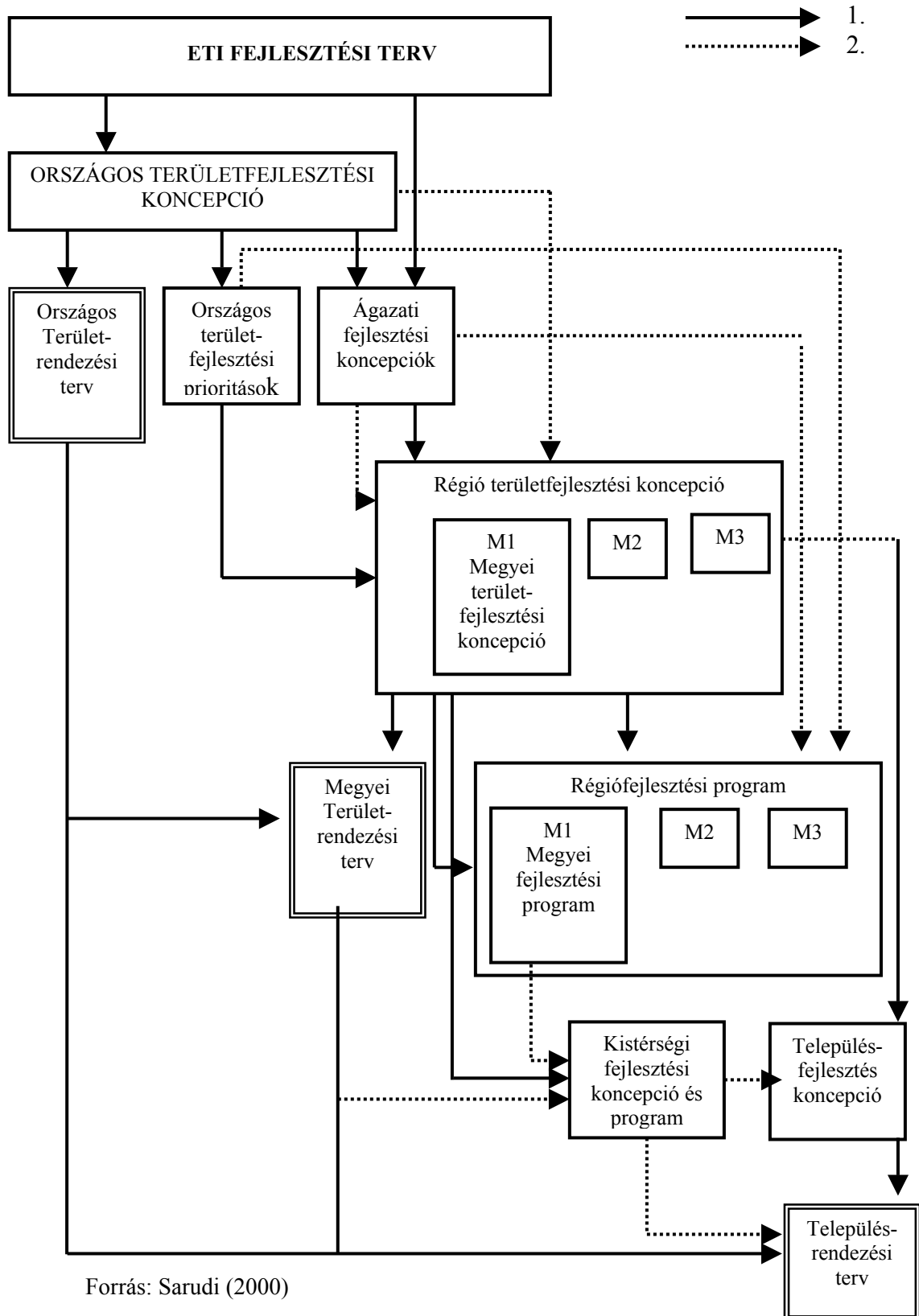
A különböző szintű területi tervek egymáshoz illeszkedő rendszert alkotnak, így a regionális koncepcióhoz illeszkednek az egyes megyei koncepciók, és a regionális koncepció harmonizál az Országos Területfejlesztési Koncepcióval. A területi tervezés rendszerének modellje hazánkban az általános sémát tükrözi.

A tervezés menetére az alulról-felfelé történő építkezés, illetve a szükséges visszacsatolások rendszere jellemző. Ennek megfelelően a tervezés a kistérségi szintű agrár- és vidékfejlesztési programok kidolgozásával kezdődik. Ezek szolgálnak alapul a megyeieknek, a megyeiek pedig a regionálisoknak, s végül a regionális programokból, azok prioritásait figyelembevéve készül el az országos vidékfejlesztési terv.

A 3. ábrán látható, hogy abban megjelenik egyik oldalról a területrendezési tervezés, s annak kapcsolatai a különféle területi szinteken, a másik oldalról a tervek alapján kidolgozásra kerülő programok, mint a megvalósítás rendszereinek egymásra épülése.

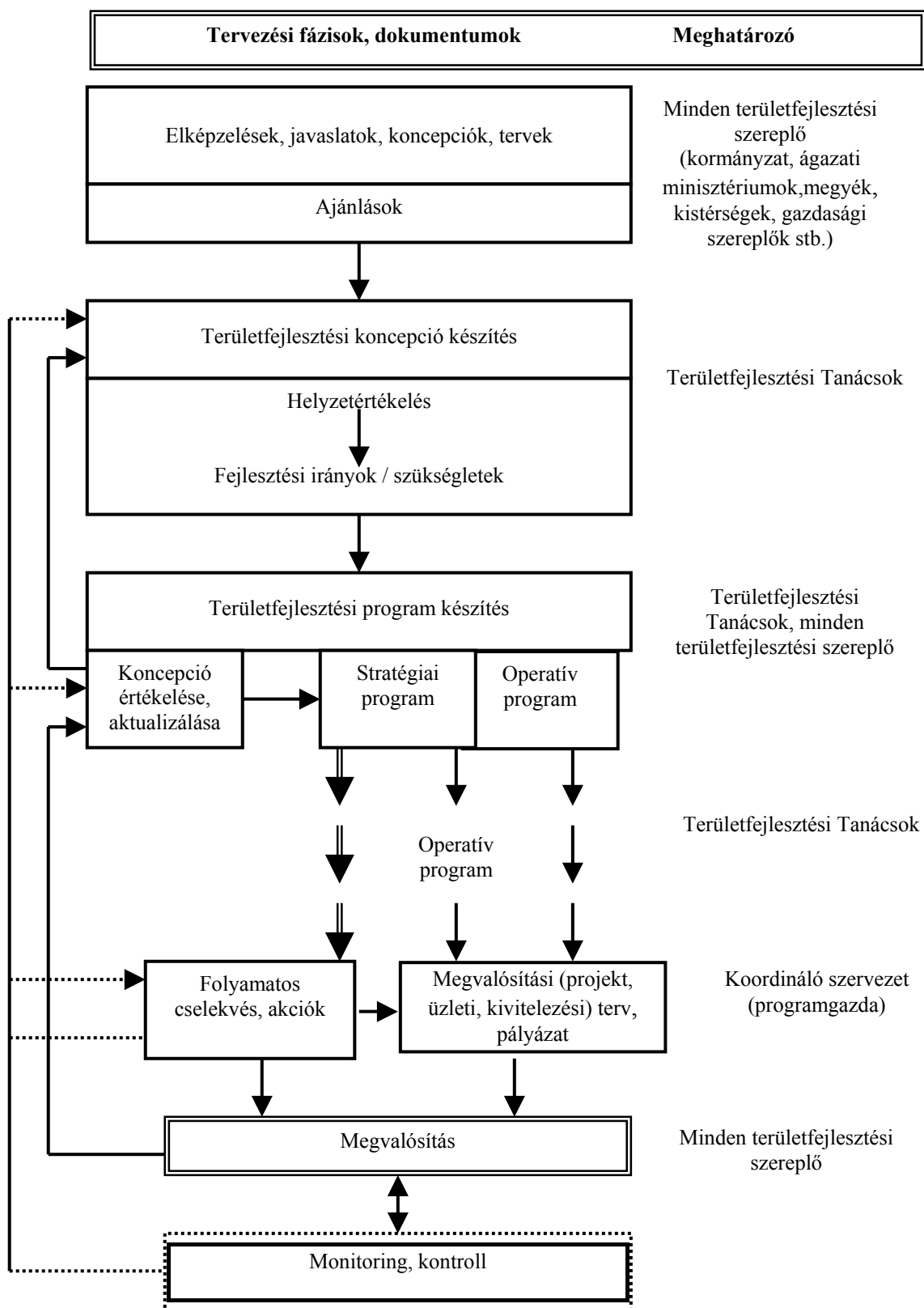
A 4. ábra a területfejlesztési tervezés sémájának alapján igyekszik érzékeltetni a tervezés fázisait, dokumentumait és szereplőit az elképzelések, koncepciók megfogalmazásától kezdve a megvalósítással, illetve az ellenőrzéssel bezárólag.

3. ábra: A területi tervek egymásra épülése Magyarországon

Jelmagyarázat: 1 - célok és prioritások érvényesítése; 2 - orientációs kapcsolat.

4. ábra: A területfejlesztési tervezés sémája Magyarországon

Forrás: Sarudi (2000)

2.7. A TERÜLETI STATISZTIKAI OSZTÁLYOZÁSI RENDSZER

2.7.1. A NUTS területi egységei Magyarországon

AZ EUROSTAT által kidolgozott rendszer a NUTS (Nomenclature der Unités Territoriales Statistiques), melynek leírásait az EUROSTAT 1995. évi módszertani kiadványa ismertette. Annak érdekében, hogy az összehasonlítható gazdaságok nagyság szerint csoportosíthatók legyenek, minden országban a régiók háromszintes hierarchikus klasszifikációja történt meg (NUTS 1, 2, 3). A NUTS rendszer létrehozása érdekében minden tagállam kijelölt meghatározott számú egységet az 1 szinten, ezeken belül meghatározott számút a 2 szinten, s ezeken további meghatározott számút a 3 szinten.

A magyarországi területi statisztikai osztályozási rendszer a NUTS rendszer elveit követi, természetesen figyelembe véve a hazai sajátosságokat.

5. táblázat

Magyarország területbeosztása a NUTS rendszerben

Szint	Megnevezés	Egységek száma
NUTS 1	Ország	1
NUTS 2	Tervezési - statisztikai régió	7
NUTS 3	Megye (főváros)	20
NUTS 4	Statisztikai kistérség	150
NUTS 5	Település	3130

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2000)

NUTS 1 szint - ország. Az egyik hazai sajátosság, hogy a törvény nem foglalkozik a nagyrégiók kérdésével.

NUTS 2 szint - tervezési-statisztikai régió. Sokkal lényegesebb, hogy a törvény a NUTS 2 szintnek megfelelő fejlesztési régiók kialakítását a megyék önkéntes elhatározására bízta.

NUTS 3 szint - megye. Az EU- tagországok zömében a NUTS 3 szintet a közigazgatási egységek alkotják, választott önkormányzattal.

NUTS 4 - statisztikai kistérség. Az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény a kétszintű önkormányzati rendszer létrehozásával megszüntette a közigazgatási értelemben vett városkörnyéket.

NUTS 5 szint - település. A NUTS 5-nek megfelelő második lokális szinten sem érvényesülnek a hazai sajátosságok, a települési önkormányzatok szintje egyértelműen illeszkedik az EU-rendszerbe (Sarudi, 2000).

2.7.2. A statisztikai kistérségek és a kistérségi fejlesztési társulások meghatározása

Statisztikai kistérségek

A Központi Statisztikai Hivatal 1993-ban 138 statisztikai kistérséget alakított ki. A területfejlesztésről és -rendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény legalizált jogi, szervezeti formát adott a korábbi kistérségi szerveződéseknek (területfejlesztési önkormányzati társulás). A kistérségi beosztást a KSH - egyeztetve az érintett helyi önkormányzatokkal és más szervezetekkel - 1997-ben módosította; a rendszer jelenleg *150 kistérséget* foglal magába **(Faluvégi, 2001)**.

Kulcsárné Kiss (1999) alapján a statisztikai kistérségek rendszere az ország egész területét lefedő, megyehatárokat át nem lépő rendszer. Egy-egy térség földrajzilag is összefüggő települések olyan együttese, amely a települések között valós munka-, lakóhelyi, közlekedési, közép fokú ellátási (oktatás, egészségügy, kereskedelem, stb.) kapcsolatokon alapul.

Kovács (2002) véleménye szerint a statisztikai kistérségi rendszer meghatározó alapelve, hogy maradéktalanul lefedje az ország (megye) területét, minden település tartozik egy és csak egy kistérséghez. A statisztikai kistérségi rendszernek mind a területfejlesztési törvényből, mind a támogatási rendszer működtetéséből, mind pedig a statisztikai alkalmazásából fakadó funkció teljesítéséhez hosszabb időn át stabilnak kell lennie.

Elengedhetetlenül szükséges volt a rendszerbe szervezett, jelenleg kistérségnek nevezett objektív területi információ (közép fokú vonzáskörzet, városkörzet stb.) újrafelfedezése, mivel a politika, amely pedig korábban évszázadokon, újabban évtizedeken keresztül alkalmazta a kategóriát, jó 10 évvel ezelőtt elfelejtette azt **(Bartke és mtsai., 2003)**.

Kistérségi fejlesztési társulások

Az 1984-évi közigazgatási reform fokozta a területi irányítás bizonytalanságát, ugyanakkor utat nyitott a települések öntevékeny szerveződése előtt; megnőtt a távolság a megye és a települések között. A kistérségi szerveződések lényegében az 1980-as évek második felétől jelentek meg **(Szörényiné Kukorelli, 1997)**.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény által említett, illetve szabályozott legkisebb térkategória a kistérség, amelynek nincs közigazgatási megfelelője, bár léptékében nagyon is hasonlít a korábbi járásokhoz.

A kistérségek elsősorban a települési önkormányzatok összefogására épülő, döntően a települési és kistérségi gazdaság- és infrastruktúra-fejlesztést szolgáló fejlesztési aktivitás intézményi keretei. E társulás jogi személy, tehát önálló jogok és kötelezettségek címzettje lehet, saját forrásokkal, szervezettel, stb. rendelkezhet. Ezeket az önkéntes társulásokat a települési önkormányzatok hozzák létre, olyan területi formációkra, annyi taggal, amennyit az együttműködés céljai oldaláról szükségesnek látnak (**Sarudi, 2000**).

Zongor (2000) megfogalmazta, hogy ma már minden település tisztában van azzal, hogy egyedül nem megy, a település felemelkedését szolgáló feladatokat csak térségi összefogásban lehet megvalósítani. A települések sikeres együttműködéséhez elengedhetetlen, hogy a települések az ott élő emberekkel közösen tisztázzák jövőképüket, lehetőségüket.

Az állam támogatja ezt a szerveződési formát, így mindenképpen képviselőt biztosít számukra az operatív fejlesztési döntéseket meghozó megyei területfejlesztési tanácsban, a kidolgozott fejlesztési programjának megvalósításához pedig támogatást nyújthat. Két feltétel támasztható velük kapcsolatban:

Az egyik, hogy valóban képviselje a térségben lakókat, ezért

- a szerveződésben bizonyos nagyságot el kell érnie, hogy természetes fejlesztési egység alakuljon ki,
- a résztvevőknek társulási szerződést kell kötni, melyben meghatározzák a társult tagok kötelezettségvállalását,
- a kistérségben fekvő települési önkormányzat részvételi igénye a társulásból nem zárható ki.

A másik, hogy a társulásnak érdemi szakmai tartalma legyen, ezért

- ki kell dolgozni egy saját fejlesztési koncepciót,
- rendelkeznie kell egy operatív szervezettel (legalább egy titkársággal),
- rendelkeznie kell saját vagyonnal (**KTM Vidékfejlesztési Programbizottság, 1995**).

A kistérségi fejlesztési társulások szerepe az újabb támogatási rendszerek életbelépése és a csatlakozási tárgyalások megkezdése után sem fog csökkenni. A kistérségek képesek arra, hogy az adott területükre jellemző sajátosságokat érvényre juttassák.

Statisztikai kistérségek és a kistérségi fejlesztési társulások összehasonlítása

Jávor (1997) szerint az elmúlt évek tapasztalata azt mutatja, hogy a funkcionálisan összetartozó településekből önszerveződő módon létrejött kistérségi társulások soha nem esnek egybe a KSH statisztikai kistérségekkel. A kistérségi társulás területe vagy csak az adott KSH kistérség egy része vagy pedig kilóg belőle és átnyúlik másik KSH kistérség(ek)be. Ez mindössze azt bizonyítja, hogy a KSH kistérség nem funkcionális és nem önszerveződő, valamint túl nagy is, túl sok település van benne ahhoz, hogy egy jól működő társulást képezzen.

A jelenleg érvényes kistérségi beosztást sokan vitatják **(Fehér, 1996)**. A területfejlesztési társulások határai ui. nagymértékben eltérnek a KSH lehatárolásoktól, ezért a fejlesztési programok készítésekor nemegyszer erőltetettnek tűnik a kistérségi vonzaskörzetek alkalmazása **(Sarudi, 2000)**.

Kutatásaim során megállapítottam, hogy a statisztikai körzetek nem alkalmasak konkrét vidékfejlesztési célú beavatkozásokra, hiszen azok nem ilyen szándékkal készültek. Gondot jelent az is, hogy a KSH kistérségek nem veszik kellően figyelembe a humán tényezőt, a települések történeti, etnikai, táji, ökológiai kapcsolatait és a térhasználati módok szempontjából homogénnek tekinthető területi szerveződéseket.

Egyetértek **Szabó (2003)** véleményével mely szerint további bonyodalmat jelent, hogy a statisztikai körzetek elnevezése is többféleképpen él nemcsak a köztudatban, de a vidékfejlesztéssel foglalkozó szakemberek körében is: statisztikai térség, statisztikai kistérség, statisztikai körzet. A szerző a statisztikai körzet elnevezését tartja megfelelőnek, mellyel megkülönböztethetővé válnának az alulról szerveződő kistérségektől.

3. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET BEMUTATÁSA

3.1. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE STATISZTIKAI KÖRZETEI

A területfejlesztésben két kategória jelent meg: a kistérségi fejlesztési társulások által lefedett területek, valamint a statisztikai vonzáskörzetek.

Az 1994. január elsejétől alkalmazott statisztikai kistérségi beosztás Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területét 9 statisztikai körzetbe osztotta. 1997-ben a helyi sajátosságok figyelembevételével lehetőség volt korrekcióra - ezáltal a megyében 10 statisztikai körzet alakult ki.

Az 1. mellékletben bemutatom a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai körzeteit. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 228 települése *10 statisztikai körzetben* 4789 km²-en helyezkedik el. Legtöbb település (49) a Fehérgyarmati és a Nyíregyháza-újfehértói (36) körzetben található. Emellett nagynak számít a Kisvárdai-záhonyi (30), a Vásárosnaményi (29) és a Mátészalkai térség (26) is. Legkevesebb a településszám a **Nagykállói (8)** és a Tiszavasvári (5) területen található.

Területét tekintve kiugróan legnagyobb kiterjedésű a Nyíregyháza-újfehértói körzet 1438 km², 600 - 700 km² közötti a Fehérgyarmati, a Mátészalkai és a Vásárosnaményi. Legkisebb területet foglalja el a Csengeri, de a Baktalórántházi is alig haladja meg a 300 km²-t (**Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Területfejlesztési Tanács, 1997**).

A meglévő társadalmi gazdasági környezetben kell megélni és fejlődni a megye 228 önkormányzatának és ezen belül a Nagykállói statisztikai körzet 8 településének.

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek rövid történeti bemutatása

A körzet településeinek történeti ismerete fontos, hogy a jelenben zajló problémákat orvosoljuk. A települések történetét **Páll (1999)** kutatásai alapján mutatom be.

Balkány: A település első bizonytalan említése 1224-ből való, a Váradi Regestrumból. A XIV. század első felében a falut a Balkányi család birtokolta. A XV. század első harmadától nagyrészt a Kállayak lettek a falu földesurai.

Biri: A település neve a XIII. század végén tűnt fel első ízben írásos forrásban. 1343-tól a Kállay család birtokolta. A századok során a lakosok száma egyre nőtt, egészen a XVIII. század elejéig, amikor a Rákóczi szabadságharc, illetve később az 1739-40-es pestisjárvány drasztikusan csökkentette a lakosok számát. A Kállay család, hogy benépesítse birtokait, a XVII. század közepén Biribe román telepeseket hozatott.

Bököny: A község első okleveles említése 1291-ből származik. A XVI. század végén jelentős hely. 1584-ben már a királyi Ficusnak is volt részbirtoka és a tokaji várhoz tartozott.

Érpatak: A település neve eredetileg Hugyaj, személynévi eredetű, régi magyar névadás terméke: a személynév talán a régi magyar Hugy (csillag) szóból kicsinyítő képzővel alakult. A XVII. században legnagyobb birtokosa Dessewffy Tamás kezdte benépesíteni a pusztát zempléni birtokáról áttelepített görög katolikus, kárpátorosz és szlovén jobbágyokkal.

Geszteréd: Neve szláv eredetű, de magyar névadást tükröz. Az 1574-i összeírás szerint elpusztult, elnéptelenedett, az életben maradtak a törökök elől elmenekültek. Geszteréd nevét mégis megjegyezték a régészeti irodalom ismerői, hiszen itt került elő mindeddig legrangosabb honfoglalás kori leletgyűjteményünk, amelynek legszebb darabja egy aranszerelések szablya.

Kállósemjén: A települést az ősfoglaló Balog-Semjén nemzetség alapította a XI. században. A XVII. században, mint pusztas szerepel a feljegyzésekben egyetlen jobbágy családdal. A község újranevesítése a majdnem kihaló Kállay család nevéhez, nevezetesen Kállay Miklóshoz fűződik. Kállósemjén 1972-től nagyközségi címmel rendelkezik.

Nagykálló: Az egyik feltevés szerint a tömörítéshez használt kálomalomból ered a Kálló neve. A XVI. századtól kezdve azonban egészen kiemelkedett, vezérszerephez jutott Nagy-Kálló az egész Szabolcs vármegyében. Az 1950-60-as években Nagykálló járási székhely lett, ami nagy előrelépést jelentett a nagyközség életében.

Szakoly: Ősrégi település jellegét ma is őrzi a Földvár nevű dűlő, ahol hagyomány szerint földvár állott. A török betörések a falut gyakran érintették, ennek hatására 1578-ban Szakoly lakói elhagyták a falut és védettebb helyre menekültek. Szakoly még 1720-ban is lakatlan volt, így lakosai nem vettek részt a Rákóczi-szabadságharcban. A XVIII. század második felében lett ismét lakott a település.

3.2. KISTÉRSÉGI TÁRSULÁSOK SZERVEZŐDÉSE SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

A kistérségi társulások szerveződése már 1992-ben elkezdődött. Ebben az időszakban a társulások tagjai nem csupán önkormányzatok voltak, hanem részt vettek benne vállalkozások, non-profit szervezetek és egyéb haszon-orientált szervezetek is. Az 1996. évi XXI. területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény hatására a megye valamennyi települése tagja lett valamely - általa önkéntesen választott - kistérségnek.

Sok településszövetség azonban felismerte azt is, hogy bár a térségi gazdaság fejlesztésének feladata nem kerülhető meg, nincs olyan szervezett intézmény, amely szükség esetén magára vállalná a gazdasági - szociális válság felszámolásának feladatait.

Ezzel a kistérségi társulások lefedték a megye egész területét, beintegrálták mind a 228 önkormányzatát. Az 1990-es években hozzávetőleg 16 kistérségi társulás jött létre Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Bekövetkezett az az állapot, hogy valamennyi település csak egy társulásnak tagja.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kistérségi társulásait a 2. *mellékletben* mutatom be.

3.3. A DÉL-NYÍRSÉGI TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI TÁRSULÁS BEMUTATÁSA

A kutatásom tárgyát képező Nagykállói statisztikai körzet 8 települése a Dél-Nyírségi Térségi Fejlesztési Társulásnak a tagja, amely 1993-ban alakult meg Szakolyban a helyi Polgármesteri Hivatal dísztermében.

A Társulás tagjai: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye déli részének önkormányzatai, Balkány, Biri, Bököny, Érpatak, Geszteréd, Kállósemjén, Nagykálló, Nyírgelse, Nyírmihálydi, Szakoly, valamint a Hajdú-Bihar megyei Nyíradony város.

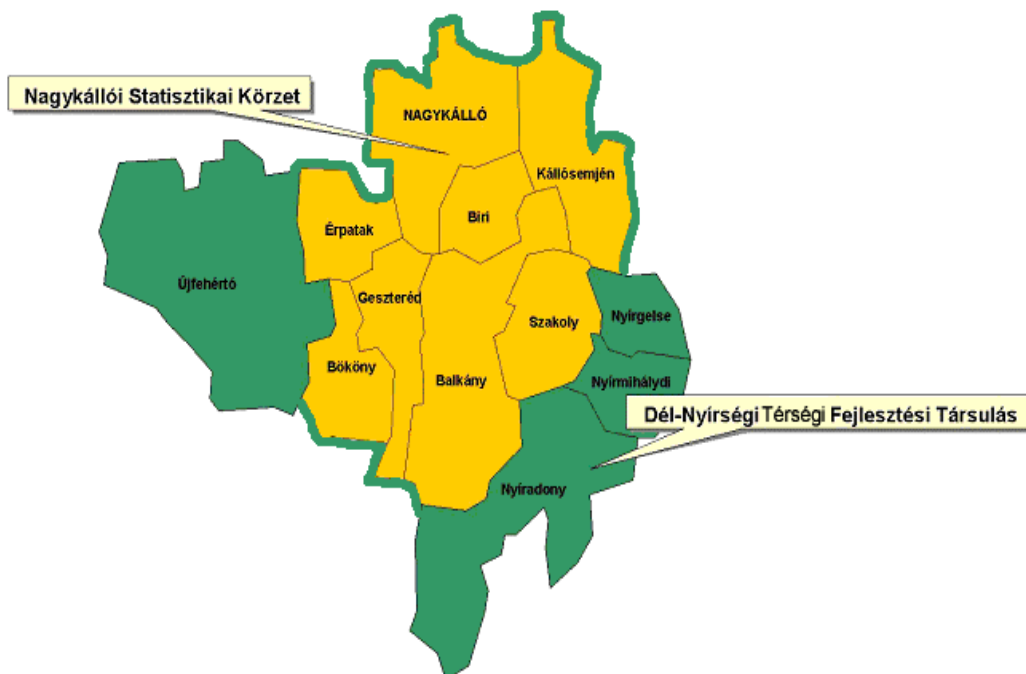
Szintén az alapítók között szerepelt a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés és a PRIMOM Vállalkozásfejlesztő Alapítvány.

A Dél-Nyírségi Térségi Fejlesztési Társulás jelenleg **12 tagtelepülést** számlál, mivel Újfehértó város 2000-ben csatlakozott. A társaság működési területe 685 km², amely a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területének 8%-a, ahol több mint 58 ezer ember él.

A SAPARD - program (különleges segélyprogram a mezőgazdaság és vidékfejlesztés számára) megjelenése után az FVM 1999. márciusában meghirdette a kistérségek vidékfejlesztési terveinek előkészítését célzó pályázatát. A támogatásra bármely települési, önkormányzati társulás pályázhatott, függetlenül attól, hogy statisztikai kistérség-e vagy sem, tagja-e valamely formális társulásnak, vagy csak erre az alkalomra állt össze. A kistérségek elkezdhatték a tervkészítést, amelynek három fázisát határozta meg az FVM: a helyzetfeltárást, a stratégiai tervezést, az operatív tervezést. A SAPARD-ra pályázó kistérségi társulások minden kötöttség nélkül jöhettek létre, függetlenül a statisztikai kistérségi lehatárolástól. A Dél-Nyírségi Térségi Fejlesztési Társulás a pályázat során „B” minősítést kapott.

Véleményem szerint hatékony vidékfejlesztést csak alulról kezdeményezett és szervezett programok alapján lehet csak végezni, de igen fontos szerepe van a kormányzati koordinációnak is.

5. ábra: A Nagykállói statisztikai körzet a Dél-Nyírségi Térségi Fejlesztési Társulásban

Forrás: Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság (2001)

3.4. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ STATISZTIKAI TÉRSÉGEINEK FEJLETTSÉGE MEZŐGAZDASÁGI SZEMPONTBÓL

A Központi Statisztikai Hivatal az Észak-Alföldi Régió 23 statisztikai kistérségének a különböző fejlődési típusba történő besorolását 9 mutató alapján végezte el. Ezen mutatók a térségi munkavállalók munkaerő-piaci és jövedelmi helyzetét, a jövedelmi pozíciók változását, a gazdasági fejlődést leginkább befolyásoló külföldi működő tőke jelenlétét, s a vállalkozói szféra aktivitását, alkalmazkodási készségét tükrözik 1998-ra.

6. táblázat

A statisztikai kistérségek csoportja a mezőgazdasági termelési érték nagysága és fejlődés típusa szerint

Egy lakosra jutó termelési érték, eFt	Fejlődési típus			
	Fejlődő	Felzárkózó	Stagnáló	Lemaradó
Igen magas (180<)	Hajdúszoboszlói	Tiszavasvári	Hajdúböszörményi Püspökladányi	Balmazújvárosi Berettyóújfalui Csengeri Fehérgyarmati Kunszentmártoni
Magas (140-180)		Jászberényi	Karcagi	Baktalórántházi Nagykállói Polgári Tiszafüredi Törökszentmiklósi
Vidéki átlaghoz hasonló (100-139)		Nyíregyházi		Mátészalkai Nyírbátori Vásárosnaményi
Alacsony (>100)	Debreceni Szolnoki		Kisvárdai	

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2000)

A vizsgált Nagykállói statisztikai körzetben az egy lakosra jutó termelési érték 1998-ban 140 - 180 eFt körül alakult, a térségek fejlődési típusa szerint lemaradónak minősíthető. A mezőgazdasági tevékenység szerepe az Észak-Alföldi Régió 23 kistérség gazdaságában meglehetősen különböző. Az ágazat gazdasági súlya és a kistérségek fejlődése között közepes erősségűnek minősíthető kapcsolat mutatható ki.

Az Észak-Alföldi Régióban a mezőgazdaság a korábban vázoltak alapján nem vált a gazdasági fejlődés dinamizáló tényezőjévé.

A statisztikai kistérségek csoportjai a mezőgazdasági termelési érték nagysága és a térségek fejlettsége szerint

Egy lakosra jutó termelési érték, eFt	Nem elmaradott térség	Elmaradott térség	Elmaradott térség és mezőgazdasági vidékfejlesztés térsége
Igen magas (180<)	Hajdúszoboszlói		Csengeri Balmazújvárosi Berettyóújfalui Fehérgyarmati Hajdúböszörményi Kunszentmártoni Püspökladányi Tiszavasvári
Magas (140-180)		Jászberényi	Baktalórántházi Karcagi Nagykállói Polgári Tiszafüredi Törökszentmiklósi
Vidéki átlaghoz hasonló (100-139)	Nyíregyházi		Mátészalkai Nyírbátori Vásárosnaményi
Alacsony (>100)	Debreceni Szolnoki	Kisvárdai	

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2001)

A 7. táblázatból megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzet az elmaradott és a mezőgazdasági vidékfejlesztés térségei köré sorolható.

3.5. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET TELEPÜLÉSEINEK FEJLETTSÉGE

Országosan elfogadott, egységes szakmai elvek alapján készült településfejlettségi vizsgálatokra nagy szükség van a terület- és településfejlesztésre szánt központi pénzforrások igazságos elosztása, az országos és megyei pályázatok elbírálása, a terület- és településfejlesztési tervek megalapozása érdekében (Tohai, 1999).

A települések fejlettségének objektív számítások alapján történő megítélése évente szükséges, mert a politikai döntéshozók és a települések irányító testületei számára elengedhetetlen a helyzet pontos ismerete.

A településszintű vizsgálatok képezik alapját a kistérségi, a megyei és a regionális fejlettségi vizsgálatoknak is, hiszen a területi egységek a hozzájuk sorolt településekből állnak, így fejlettségi szintjüket a települések mutatói határozzák meg.

A társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések 1999 végéig érvényes besorolását a 215/1997. (XII. 01.) Kormányrendelet tette közzé, módosítva a 219/1996. (XII. 21.) Kormányrendeletet. Az 30/1997. (IV. 18.) Országgyűlési Határozat ugyanakkor előírja a kedvezményezett térségek, települések besorolásának háromévenkénti felülvizsgálatát, amely 1999-ben vált aktuálissá, mivel a lista érvényessége 1999. december 31-ével hatályát veszítette **(Faluvégi, 2000)**.

A területfejlesztési támogatások 2001-2003 évi megítéléséhez - az 1999. évi állapot alapján - megtörtént a kistérségek minősítése társadalmi - gazdasági fejlettség szempontjából. A Központi Statisztikai Hivatal 1999-től 19 mutatóból álló komplex mérőszámot használ a települések fejlettségének megítélésére.

Települések fejlettségének megállapítása a Központi Statisztikai Hivatal szerint

A vizsgálat készítésénél az akkor fellelhető legfrissebb adatokat használták fel az elmaradottság méréséhez. A mutatók többsége 1998. december 31-ére vonatkozik, azonban három esetben népszámlálási 1990 és két esetben 1997 évi adatok álltak rendelkezésre.

A 19 mutató alapján komplex mutatót számítottak oly módon, hogy minden mutató szórásának terjedelmét 10 egyenlő osztályközre bontották. Olyan értékskálát választottak, amely legalább a települések népességének 98%-át reprezentálja és a szélső értékekkel a minimum, illetve a maximum osztályközöket bővítették. Az egyes osztályközökbe tartozás esetén 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 vagy 10 pontot adtak a vizsgált településnek. Fordított mutatók esetében, ahol a nagyobb érték a kedvezőtlenebb, felcserélték a két szélső értéket. Végül a mutatók sorszámának számtani átlaga adta a *települési komplex mérőszám* értékét, amelyet kéttizedes pontossággal adtak meg.

Munkanélküliséggel jelentősen sújtottak körébe azok a települések kerültek, ahol a tartós - 180 napon túli - munkanélküliség aránya meghaladta az országos átlag másfélszeresét, a 12,15%-ot **(Tohai, 1999)**.

8. táblázat

A települések fejlettségének megítéléséhez használt 19 mutató

1.	Népsűrűség,	fő/km ²	1998. dec. 31.
2.	60 éven felüliek aránya a lakónépességből,	%	1998. dec. 31.
3.	Vándorlási különbözet,	%	1990-1998
4.	11 éven túli lakosság által végzett osztályszám,	osztály	1990. jan.
5.	Mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya,	%	1990. jan.
6.	Tercier és kvaterner szektorban foglalkoztatottak aránya,	%	1990. jan.
7.	Ipari foglalkoztatottak számának változása 1000 lakosra,	fő	1991-1997
8.	Munkanélküliségi arány,	%	1998
9.	Gazdasági szervezetek ezer lakosra jutó száma,	db/1000 fő	1998
10.	Egy hektár szántóterület átlagos aranykorona értéke,	AK/ha	1997
11.	Kereskedelmi szálláshelyeken töltött vendégéjszakák ezer lakosra jutó száma,	vendégéjszaka/1000 fő	1998
12.	Egy állandó lakosra jutó SZJA - alapot képző jövedelem,	Ft/fő	1998
13.	1990-1998-os években épített lakások aránya az 1998. évi lakásállomány %-ban,	%	1998
14.	Közüzemi vízellátásba bekapcsolt lakások aránya,	%	1998. dec. 31.
15.	Egy km vízvezeték-hálózatra jutó zárt csatornahálózat hossza,	m	1998. dec. 31.
16.	Vezetékes gázt fogyasztó háztartások aránya a lakásállományból,	%	1998. dec. 31.
17.	Ezer lakosra jutó személygépkocsi-állomány,	db/1000 fő	1998. dec. 31.
18.	Ezer lakosra jutó telefon-főállomások száma,	db/1000 fő	1998. dec. 31.
19.	Elérési viszonyok,		1998. dec. 31.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2000)

A vizsgálatba bevontak egy eddig még nem alkalmazott mutatót, amely a közlekedési viszonyokra vonatkozik. Az elérési mutató számításához egyrészt egy számítógépes programmal valamennyi településre az egyes útszakaszokon engedélyezett maximális sebesség mellett az adott távolság figyelembevételével a megyeközpont, a kistérségi központ elérhetőségét határozták meg percben, másrészt egy ún. saját ellátottságot vettek figyelembe. A saját ellátottsági szinttel fejezték ki, hogy az adott településen élők mennyire vannak ráutalva a különböző központok felkeresésére.

9. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet komplex mérőszámát meghatározó 19 mutató

Megnevezés	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Balkány	75,8	17,3	-0,7	7,52	41,4	25,6	-14,3	20,64	34	9,77
Biri	64,2	21	-2,4	7,4	31,2	22,7	-	19,15	37	10,55
Bököny	95	15,1	-8,3	6,99	21,1	22	-1,6	16,59	20	12,83
Érpatak	55,4	21,9	-7,8	7,24	22,2	32,1	-	15,38	31	11,96
Geszteréd	55,7	24,9	-12,9	7,4	28,9	22,3	9,8	12,22	24	13,31
Kállósemjén	73	20,6	-7,5	7,49	28,9	35,3	-34,4	10,15	32	12
Nagykálló	146,4	16	-0,2	8,48	17,6	41,3	-102,7	11,36	54	13,09
Szakoly	71,8	16,5	-5,7	7,21	31,8	25,2	-34,8	12,30	28	9,71

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

10. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet komplex mérőszámát meghatározó 19 mutató

Megnevezés	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Balkány	-	91 470	11,6	78,9	114	46,6	145	155	0,315
Biri	-	76 559	11	63,4	-	47,5	158	200	0,285
Bököny	-	78 185	11,8	82,7	-	50,6	112	128	0,396
Érpatak	-	77 758	6,7	87,6	-	45	135	157	0,329
Geszteréd	-	96 975	7,4	79,9	-	51,2	159	198	0,345
Kállósemjén	-	110 630	10,5	85,0	-	55,5	145	187	0,255
Nagykálló	280	156 481	12,9	95,1	224	54,5	189	212	0,128
Szakoly	-	106 345	11,8	95,3	705	56,2	125	150	0,397

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

A Központi Statisztikai Hivatal mindezen mutatókból egyetlen index-számot kalkulált a térségek fejlettségének összehasonlíthatósága érdekében. A kiszámított **komplex mérőszám átlaga** országos szinten 3,91, az Észak-Alföldi Régióban 3,51, **a Nagykállói statisztikai körzetben 3,48.**

11. táblázat

A komplex mérőszám átlaga és sorrendje a Nagykállói statisztikai körzetben

Sorszám	Település	Átlag
1.	Balkány	4,79
2.	Érpatak	3,68
3.	Szakoly	3,58
4.	Bököny	3,32
5.	Nagykálló	3,26
6-7.	Geszteréd	3,11
6-7.	Kállósemjén	3,11
8.	Biri	3,05

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

A 11. táblázat adataiból megállapítható, hogy a komplex mérőszám szerint a Nagykállói statisztikai körzetben legfejlettebb település Balkány, amit Érpatak, Szakoly, Bököny, Nagykálló, Geszteréd és Kállósemjén, valamint Biri település követ.

Az Észak-Alföldi régiós átlag (3,51) fejlettségi szintjét Balkány (4,79) Érpatak (3,68) Szakoly (3,58) települések haladják meg, míg Bököny (3,32) Nagykálló (3,26) Geszteréd (3,11) Kállósemjén (3,11) és Biri (3,05) települések a régiós átlag alatt helyezkednek el.

A munkanélküliséggel jelentősen sújtottak körébe került néhány település (Balkány, Biri, Bököny, Érpatak, Geszteréd, Szakoly), mert a tartós - 180 napon túli - munkanélküliség aránya meghaladta az országos átlag másfélszeresét, 12,15%-ot. Ebbe a kategóriába Nagykálló és Kállósemjén település nem került bele.

A Központi Statisztikai Hivatal által alkotott mutatóknak hibájául róható fel, hogy nem választják szét a vidékfejlesztés gazdasági, ökológiai és társadalmi funkcióját. Ezeket a mutatókat a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint célszerű differenciálni, és további mutatókat kell bevonni, hogy realisabb képet kapjunk egy adott település, illetve régió fejlettségéről.

Jelenleg az elmaradottság valamint a fejlettség ténye egyetlen komplex mérőszámként összevontan jelenik meg, pedig egy-egy vidékfejlesztési funkció szemszögéből a jelenleg elmaradottnak nem minősített település is igényelhetne kedvezményezett besorolást, megkülönböztetett támogatást (Nemessályi, 2000).

Oláh és Bainé Szabó (2001) kutatásai során megállapították, hogy ezeket a mutatókat a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint kell differenciálni, és további mutatók bevonására is sor kerülhet alaposabb vizsgálat érdekében.

A KSH 19 mutatóját a vidék gazdasági, ökológia és társadalmi funkciója szerint csoportosítottam. 9 - 9 mutatót találtam, amelyek a gazdasági és a társadalmi helyzetet minősítik, és csak egyet, mely az ökológiai helyzetet is kifejezésre juttatja. Az így csoportba sorolt mutatók sorszámanak számtani átlaga adta meg egy településre vonatkozóan a fejlettségi sorrendet.

12. táblázat

A vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségének mutatói

GAZDASÁGI	ÖKOLOGIAI	TÁRSADALMI
Vándorlási különbség	Csatornázottság	Népsűrűség
Mezőgazdasági foglalkoztatottság		60 éven felüliek aránya
Tercier és kvaterner foglalkoztatottság		11 éven túli lakosság által végzett osztályszám
Ipari foglalkoztatottság		Épített lakások száma
Munkanélküliségi arány		Vízvezetékbe bekapcsolt lakások aránya
Gazdasági szervezetek száma		Gázellátottság
Szántó átlagos AK értéke		Személygépkocsi állomány
Vendégéjszakák száma		Telefon-főállomások száma
Személyi jövedelem		Elérési viszonyok

Forrás: Saját csoportosítás (2003)

A 19 mutatóon kívül további 21 mutatót javaslok a vidék komplex fejlettségi állapotának megítélésére. Ezeket a mutatókat vastag betűvel jelöltem, értéküket a 3. melléklet tartalmazza. A mutatók körének bővítése lehetőségeket nyújt a szükséges fejlesztések lehatárolására, a fejlesztési források elosztására.

A vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségének megítéléséhez használt és javasolt mutatók tartalma

GAZDASÁGI	ÖKOLÓGIAI	TÁRSADALMI
Vándorlási különbözet	Csatornázottság	Népsűrűség
Mezőgazdasági foglalkoztatottság	Természetvédelmi terület	60 éven felüliek aránya
Tercier és kvaterner foglalkoztatottság	Vízszennyező források	11 éven túli lakosság által végzett osztályszám
Ipari foglalkoztatottság	Légszennyező források	Épített lakások száma
Munkanélküliségi arány	Hulladékgazdálkodás	Vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya
Gazdasági szervezetek száma	Tisztított terület	Gázellátottság
Szántó átlagos AK értéke	Belterületi park	Személygépkocsi állomány
Vendégéjszakák száma	Rekreációs terület	Telefon főállomások száma
Személyi jövedelem		Elérési viszonyok
Befizetett SZJA		Háziorvosi rendelések
Belföldi jövedelem		Általános iskolába beíratott gyerekek
Területfejlesztési- és agrártámogatások		Középiskolába beíratott gyerekek
Kereskedelmi ellátottság		Könyvtárba beiratkozottak
Vendéglátóhely ellátottság		Rendezvények
Speciális termékek		Társadalmi szerveződések
		Nevezetes családok
		Roma etnikum

Forrás: Saját csoportosítás (2003)

- A **gazdasági mutatók** körébe bevontam a lakosság által befizetett személyi jövedelemadó, belföldi jövedelem, területfejlesztési- és agrártámogatások összegét, kereskedelmi- és vendéglátóhely ellátottságot, valamint a településekre jellemző speciális termékek számát kifejező mutatókat.
- Az **ökológiai helyzet** megítélésére használt csatornázottság mutatót kiegészítettem a természetvédelmi területek nagyságát, a víz- és légszennyező források számát, a hulladékgazdálkodás színvonalát, a tisztított terület, a belterületi park és a rekreációs terület nagyságát kifejező mutatókkal.
- A **társadalmi mutatók** körébe bevontam a háziorvosi rendelések, az általános- és középiskolába beíratott gyerekek, a könyvtárba beiratkozottak arányát kifejező mutatókat. Továbbá a rendezvények, a társadalmi szerveződések, a nevezetes családok számát, valamint a településeken lévő roma etnikum arányát kifejező mutatókat.

4. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET VIDÉKFEJLESZTÉSÉNEK MEGALAPOZÁSA

4.1. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET GAZDASÁGI HELYZETE

A Dél-Nyírség hagyományosan a mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás színtere volt, de az 1960-70-es években az ipartelepítés érintette a térség nagyobb településeit Nagykállót és Balkányt, ahol főleg könnyűipari üzemek létesültek. A kisebb községek esetében a feldolgozóipari és szolgáltató tevékenység a termelőszövetkezetek melléküzemágaiban folyt. Az 1990-es évek átalakulási folyamatai a kistérség gazdaságát, főként annak tulajdonviszonyait jelentősen átstrukturálták, jelenleg minden szektorban a magánvállalkozások és cégek vannak többségben, számos korábban jól működő üzem áldozatul esett az átalakulásnak.

14. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet legjelentősebb vállalkozásai

Székhely	Vállalkozás	Foglalkoztatottak fő
Ipar		
Nagykálló	Kallux Cipőipari Szövetkezet	100-199
Nagykálló	Benetton Unghária Feldolgozó és Kereskedelmi Kft.	50-99
Nagykálló	Gral-tex Konfekció Termelő és Kereskedelmi Kft.	50-99
Nagykálló	Makár és Fia Sütőipari és Kereskedelmi Kft.	20-49
Nagykálló	Nagykállói-Sütőüzem Termelő és Kereskedelmi Kft.	20-49
Balkány	Metalroll Fémtechnikai Kft. (kohászat, fémfeldolgozás)	50-99
Balkány	Tergoferg Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (kohászat, fémfeldolgozás)	20-49
Szakoly	Re-Forsz rehabilitációs Kft. (fa, papíripar)	20-49
Mezőgazdaság		
Balkány	Agro Summa Rt.	15
Nagykálló	Farm Mezőgazdasági Termelő, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	10
Geszteréd	Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet	160
Szakoly	Egyetértés Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet	20
Kereskedelem		
Balkány	Balkány és Vidéke ÁFÉSZ	20-49
Nagykálló	Landte Ipari és Kereskedelmi Kft.	20-49
Nagykálló	Nagykálló és Vidéke ÁFÉSZ	50-99

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A mezőgazdaság mellett a feldolgozóipar csak kisebb mértékben játszik szerepet a körzet gazdaságában, az iparosodottság alacsony és inkább csak a nagyobb településekre koncentrálódik.

A Nagykállói statisztikai körzet vállalkozásainak ágazati csoportosítása

db

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly
Mezőgazdaság	20	3	2	5	12	23	177	4
Ipar	5	2	1	2	4	37	135	4
Kereskedelem	81	18	30	15	13	45	127	30
Szolgáltatás	94	36	2	4	12	63	269	8
Összesen	200	59	35	26	41	168	708	46

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

Foglalkoztatási szempontból is kiemelkedő jelentőségű jogi személyiségű vállalkozások elsősorban Nagykállóra koncentrálódnak, ezek nagyobb része ipari vállalkozás. A körzetben a könnyűipar (cipő- és textilipar), valamint a mezőgazdasági termékfeldolgozás (sűrítőüzem) tevékenység dominál. A gazdasági társaságok mellett különféle non-profit szervezetek is végeznek gazdasági tevékenységet; itt szintén a cipőipari, textilipari és mezőgazdasági feldolgozó tevékenység emelhető ki.

Jövedelmi viszonyok

A lakosság jövedelmi viszonyaira elsősorban a gazdasági aktivitásra, valamint a jövedelmekre közvetlenül utaló egyéb jellemzőkből, mint a személyi jövedelemadó alakulásából lehet következtetni. A megyeinél magasabb munkanélküliek aránya alacsonyabb jövedelemre utal.

A 16. táblázat adataiból megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzet összes belföldi jövedelme 2000-ben 4,3 milliárd Ft volt. 9168 adófizető 653 millió Ft-t adót fizetett a Magyar Államnak. A főállásból származó összes jövedelem 2751,896 millió Ft-ot, a társas vállalkozásból származó összes jövedelem 77,463 millió Ft-ot, az egyéni vállalkozásból származó összes jövedelem 88,891 millió Ft-ot és a mezőgazdasági kistermelésből származó összes jövedelem 18,025 millió Ft-ot tett ki.

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek jövedelmi helyzete

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósején	Nagykálló	Szakoly	Összesen
Jövedelem, Ft									
Főállás	48 342 481	74 691 303	233 280 485	114 865 67	159 837 493	1 137 762 149	326 357 675	221 856 380	2 751 896 433
Társas vállalkozás	13 682 677	2 464 197	3 518 230	2 964 955	2 747 921	10 150 169	35 321 758	6 613 279	77 463 186
Egyéni vállalkozás	17 294 477	3 979 255	5 808 378	4 129 692	4 662 484	8 263 910	39 710 442	5 042 871	88 891 509
Mezőgazdasági kistermelés	6 267 004	283 050	537 263	1 430 843	313 608	2 694 165	4 317 995	2 181 455	18 025 383
Önálló szellemi tevékenység	562 360	5 487	311 630	0	322 074	71 402	4 235 889	16 560	5 525 402
Nyugdíj	43 944 267	9 730 468	10 627 349	8 400 325	17 470 837	22 768 642	112 029 684	32 072 144	257 043 716
Egyéb	1 822 870	279 902	646 052	240 541	66 230	855 509	3 254 023	232 977	7 398 104
GYES	9 388 683	2 997 405	6 158 681	2 722 153	4 729 615	7 787 043	18 637 806	6 126 095	58 547 481
Munkaviszony	60 345 361	111 820 959	271 420 570	139 506 601	189 549 159	483 623 998	1 647 388 859	314 169 066	3 760 932 843
Összes belföldi jövedelem	704 161 973	132 604 610	303 337 587	160 768 726	221 950 497	538 766 105	1 895 610 708	369 653 794	4 326 854 000
1 állandó lakosra jutó belföldi jövedelem, eFt/fő	100,7	90,7	86,9	87,8	111,1	131,3	180,7	118,6	

Forrás: Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal adataiból összeállítva (2000)

A Nagykállói statisztikai körzet vállalkozási formái és azok főbb mérőszámai

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Összesen
Egyéni vállalkozások	121	42	42	32	37	87	275	46	682
• Árbevétel, eFt	495 503	237 403	176 090	113 476	114 759	419 052	1 088 900	148 151	2 793 334
• Befizetett adó, eFt	3 510	856	1 153	482	2 040	2 387	27 124	777	38 329
• Foglalkoztatottak, fő	56	29	14	8	14	41	153	14	329
Jogi személyiséggel rendelkező társas vállalkozások	32	6	3	4	2	13	65	12	137
• Árbevétel, eFt	2 436 210	204 417	46 721	52 160	393 866	400 743	42 642 400	482 134	46 658 651
• Befizetett adó, eFt	10 333	344	203	32	2 322	7 610	202 209	1 283	224 336
• Foglalkoztatottak, fő	354	15	24	13	155	87	1032	239	1919
Jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások	37	12	8	5	6	16	117	14	215
• Árbevétel, eFt	520 227	119 823	139 175	13 558	52 074	119 001	1 113 160	99 901	2 176 919
• Befizetett adó, eFt	5310	15	712	600	47	2518	8507	1069	18 778
• Foglalkoztatottak, fő	67	3	6	3	5	15	210	21	330
Adóviszonyok	99 972	17 568	39 952	23 210	27 421 094	31 741 273	87 891 596	40 073	653 503 404
• Összes befizetett adó, Ft	094	877	733	405				873	
• Összes adófizető, fő	1642	349	728	360	536	1091	3546	916	9168
1 adófizető által befizetett adó, Ft/fő	60 884	50 340	54 880	64 473	51 158	29 093	24 786	43 748	

Forrás: Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal adataiból összeállítva (2000)

A 17. táblázatból kitűnik, hogy 2000-ben a Nagykállói statisztikai körzet területén az egyéni vállalkozások száma 682, foglalkoztatottainak száma 329 fő, árbevételük 2,793 milliárd Ft és az általuk befizetett adó összege 38,329 millió Ft volt. A jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások száma 137, foglalkoztatottainak száma 1919 fő, árbevételük 46,658 milliárd Ft, az általuk befizetett adó összege 224,336 millió Ft. A jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások száma 215, foglalkoztatottainak száma 330 fő, árbevételük 2,176 milliárd Ft, az általuk befizetett adó összege 18,788 millió Ft.

Foglalkoztatottsági, munkanélküliségi viszonyok

A Nagykállói statisztikai körzetben korábbi elavult iparszerkezet továbbá a leépülő mezőgazdasági termelés nem kis súlya miatt igen nagymértékben csökkent a foglalkoztatottság, amit a munkanélküliség robbanásszerű megjelenése tükröz. A munkanélküliek tartós magját a tartós munka nélkül lévők adják.

18. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet munkanélküliségi viszonyai

Megnevezés	Bal- kány	Biri	Bö- köny	Érpa- tak	Gesz- teréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Sza- koly	Össz.
Munkanélküliek, fő									
Regisztrált munkanélküli	598	158	314	123	143	190	780	75	2382
Ebből: férfi	347	82	206	72	79	119	446	47	1398
Ebből: nő	251	76	108	51	64	71	334	29	984
Regisztrált pályakezdő munkanélküli	48	12	15	11	9	18	55	5	173
Járadékra jogosult	105	22	41	24	24	54	168	12	450
Jövedelempótló támogatásra jogosult	320	93	192	57	82	76	374	48	1242
Rendszeres szociális segély	29	8	7	8	6	3	40	0	101
Iskolai végzettség, fő									
Kevesebb 8 osztály	18	-	16	9	3	4	32	16	98
Általános iskola	309	82	179	55	67	96	291	34	1113
Szaktanulmányi képző	177	50	75	48	51	63	257	18	739
Szaktanulmányi iskola	21	7	16	2	4	5	28	2	85
Szakközép	28	9	9	6	5	7	60	2	126
Technikum	3	1	4	-	1	1	15	-	25
Gimnázium	33	8	12	3	11	14	83	3	167
Főiskola	6	1	1	-	-	-	11	-	19
Egyetem	2	-	-	-	-	1	3	-	6
Területi mutató, %	14,88	18,72	15,3	12,31	13,17	8,13	12,36	21,73	14,57

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ adataiból összeállítva (2000. dec.)

A 18. táblázat adataiból megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzetben 2000 decemberében 2382 fő regisztrált munkanélkülit tartottak nyilván, ebből 1398 férfi és 984 nő volt. A legnagyobb arányú területi munkanélküliségi rátát 21,73%-ot Szakolyban és 18,72%-ot Biriben tapasztaltunk.

Idegenforgalom

A turizmus interszektorális jellegéből fakadóan egyrészt eszköze, másrészt haszonélvezője a területfejlesztésnek. A turisztikai adottságai kedvezőek, erre építve, valamint az idegenforgalmi beruházások és megfelelő marketingmunka esetén Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egyik kedvelt idegenforgalmi célpontjává válhat e térség. Több természetes tó és épített víztároló is található itt. A Mohos-tó mellett jelentős a Nagykálló melletti Harangodi víztároló, valamint az Érpatak területén levő Csúri-réti víztároló.

19. táblázat

A kereskedelmi szálláshelyek alakulása Nagykállóban

Megnevezés	Összesen
Szobák száma	88
Férőhelyek száma	352
Vendégek száma	1469
<i>ebből külföldi</i>	702
Vendégéjszakák száma	3713
<i>ebből külföldi</i>	1655

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A térségben csak Nagykálló rendelkezik kereskedelmi szálláshellyel, ami nem más, mint a Korányi Frigyes Gimnázium kollégiuma, ahol nyáron 352 fő elhelyezésére nyílik lehetőség. A városban magánszálláshely nem működik. 2000-ben az elhelyezett vendégek száma 1469 fő volt, ennek 47,7%-a 702 fő külföldi.

Kereskedelmi ellátottság

A kereskedelem területén zömmel magánvállalkozások tevékenykednek, de jelen van a térségben az ÁFÉSZ is mind saját, nagyobb üzleteivel mind pedig a kisebb egységek bérleti formában történő üzemeltetésével. Sajnos, az utóbbi években a munkanélküliség növekedésével párhuzamosan a vásárlóerő csökkent, amely kedvezőtlenül hatott a lakosság ellátására berendezkedett vállalkozások helyzetére.

20. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet kereskedelmi ellátottsága

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatlak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Használatcikk	4	-	-	-	1	2	6	2	15
Gépjárműszaküzlet	-	-	-	-	-	-	4	-	4
Gépjárműalkatrész	2	-	-	-	-	2	7	1	12
Motorkerékpár- és alkatrész	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Élelmiszer jellegű	28	7	22	15	8	21	50	17	168
Iparcikk jellegű	3	-	-	-	1	1	-	1	6
Zöldség, gyümölcs	2	-	1	-	1	2	4	-	10
Hús- és húskészítmény	-	-	-	1	-	-	5	-	6
Hal- és halkészítmény	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Kenyér- és pékáru	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ital	-	-	-	-	-	-	3	-	3
Dohányáru	-	1	-	-	1	-	3	-	5
Egyéb szaküzlet	1	-	-	-	-	-	2	-	3
Illatszer	1	1	-	-	-	-	2	-	4
Textil	-	1	-	-	-	1	4	-	6
Ruházati	8	-	3	1	1	2	19	2	36
Cipő, bőráru	1	-	-	-	-	1	3	-	5
Bútor, háztartási cikk	1	-	-	-	-	-	3	-	4
Háztartási cikk	1	-	-	-	-	-	1	-	2
Vasárú-, festék-, üveg	12	-	1	-	1	1	11	-	26
Könyv-, újság-, papíráru üzlet	1	-	-	-	-	1	4	-	6
Egyéb iparcikk	18	5	13	6	6	13	43	9	113
Gépjármű- és üzemanyag-töltő állomás	2	1	1	-	-	-	2	1	7
Kereskedelmi szaküzletek	85	16	41	23	20	47	177	33	442
Kereskedelmi szaküzlet/1000 fő	12,15	10,94	11,75	12,57	10,02	11,45	16,88	10,59	13,2
Munkahelyi vendéglátóhelyek	1	-	-	1	-	-	4	-	6
Éttermek, cukrászdák	14	2	11	5	6	13	47	5	103
Bárok, borozók	8	-	2	-	1	6	7	2	26
Vendéglátóhelyek	23	2	13	6	7	19	58	7	135
Vendéglátóhely/1000 fő	3,28	1,36	3,72	3,28	3,50	4,63	5,53	2,24	4,03

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

A 20. táblázat adataiból megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzet területén dominálnak a kereskedelmi szaküzletek és az élelmiszer jellegű szaküzletek.

A vendéglátás területén hasonló a helyzet, a vendéglátóhelyek száma 135 az éttermek, cukrászdák száma 103, ami elegendő lenne, színvonaluk azonban - kevés kivételtől eltekintve - igen alacsony.

4.2. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET MEZŐGAZDASÁGA

4.2.1. A Nagykállói statisztikai körzet szövetkezeti mozgalma

A Nagykállói statisztikai körzet (korábbi neve: Nagykállói járás) hazánk egyik jellegzetes, homokos táján, a Nyírségben helyezkedik el. A felszabadulás után gyökeresen megváltoztak a gazdasági és társadalmi feltételek, s a mezőgazdaság fejlesztésének új lehetőségei nyíltak meg. 1945-ben megtörtént a földosztás, 1949-1961 között a mezőgazdaság szocialista átszervezése.

1949-től fokozatosan nőtt a termelőszövetkezetek száma, földterülete és a tagok száma. A termelőszövetkezeti-mozgalomban 1955-ben ismét volt bizonyos törekvés a szövetkezetek megszilárdítására. Az 1956-os forradalom hatására a termelőszövetkezetek területe 60%-kal, a tagok száma 65%-kal csökkent.

1964-től a termelőszövetkezetek gazdálkodása eredményesebbé vált. 1966-ban megindult a termelőszövetkezetek egyesülése, így számuk 11-ről 8-ra csökkent. Az adottságoknak megfelelő jó gazdasági alappal rendelkező szövetkezetek jöttek létre. Megindult a korszerű szakosított állattenyésztés (Nagy, 1970).

Az 1980-as évek közepétől a szervezeti keretek változásán belül irányváltás következett be. Nagyobb hangsúlyt kapott az új vállalkozási formák terjedése és a felerősödött a vállalati kapcsolatok szerveződésének folyamata. A nagyüzemek mellett - az ország más területeihez viszonyítva - nagyobb életteret kaptak a kisüzemi gazdaságok.

A Nagykállói statisztikai körzet területén található vállalkozások rövid történeti bemutatása és jelenlegi tevékenységi köre

Balkány: AGRO-SUMMA RT.

Régi neve: Balkányi Állami Gazdaság.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: Jogelőd vállalkozás a Balkányi Állami Gazdaság, amely 1950-ben alakult. A méretei alapján a kisebb, de viszonylag jól működő gazdaságok közé tartozott a 1990-ig. 1991-ben átalakult részvénytársasággá.

A részvénytársaság főbb tevékenysége: szántóföldi növénytermesztés, szaporítóanyag előállítás (burgonya, kalászos vetőmagvak), gépi szolgáltatás, szaktanácsadás.

Jelenleg ez még működik.

Balkány: Szikra Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

Régi neve: Szabolcs Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: 1949-ben alakult az Új Erő Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. 1961-ben további 6 szakszövetkezet alakult a már működő termelőszövetkezet mellett. 1974. január 1-jén a 6 szakszövetkezet egyesülése után 3 működött tovább, amelyek 1977. január 1-jén az Új Erő Mezőgazdasági Termelőszövetkezettel egyesültek és így jött létre a Szabolcs Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A szövetkezet főbb tevékenységi köre: növénytermesztés, állattenyésztés, targonca-nagyjavítás, targoncaszervíz, forgácsoló üzem, lakatos üzem, építőipar.

Végelszámolás alatt áll. Ma már ez nem működik.

Biri: Új Forrás Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

Régi neve: Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: 1949-ben megalakult a Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. A Táncsics mellett még három termelőszövetkezetet alapítottak a községben: (Béke, Kossuth, Rákóczi). 1964-ben a négy szövetkezetből alakult Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. 1992. szeptember 2-án a Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet átalakult Új Forrás Termelő és Szolgáltató Szövetkezetté.

A felszámolás befejezése: 2000. március 29. Ma már ez nem működik.

Bököny: Kossuth Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

Régi neve: Kossuth Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: 1976. január 1-jén egyesült a Rákóczi és az Új Élet Szövetkezet, ami Kossuth Mezőgazdasági Termelőszövetkezetként működött tovább.

A felszámolás kezdete: 2001. február 22. Ma már ez nem működik.

Érpatak: Új Hajnal Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

Régi neve: Új Hajnal Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: Az érpataki Rózsa Ferenc Szakszövetkezet 1960-ban egyesült a nagykállói Aranykalász Szakszövetkezettel és Rózsa Ferenc Szakszövetkezetként működött tovább. 1984-ben a szövetkezet egyesült az újfehértói

Vörös Hajnal Szakszövetkezettel, amely 1999-ben az Új Hajnal Mezőgazdasági Termelőszövetkezet nevet vette fel.

A felszámolás vége: 2001. december 31. Ma már ez nem működik.

Kállósemjén: Új Élet Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Szövetkezet

Régi neve: Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: 1959-ben alakult az Új Élet Termelőszövetkezet. 1973-ban egyesült a Virágzó Föld Szakszövetkezettel és így jött létre az Új Élet Szakszövetkezet.

1979-ben az Új Élet Szakszövetkezet egyesült az Egyesült Erő Szakszövetkezettel, amely korábban három szövetkezetből állt (Kossuth, Petőfi és Rákóczi) és így jött létre az Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A végelszámolás kezdete: 1999. április 1. A végelszámolás vége: 2002. december 31.

Ma már ez nem működik.

1. Geszteréd: Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

2. Nagykálló: Óbester Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

3. Nagykálló: FARM Mezőgazdasági Termelő Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

A három vállalkozás régi neve: *Nyírség Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.*

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: 1984-ben a Virágzó Mezőgazdasági Termelőszövetkezet és a Zöldmező Mezőgazdasági Termelőszövetkezet egyesült és Nyírség Mezőgazdasági Termelőszövetkezetként működött tovább. 1992-ben a Nyírség Mezőgazdasági Termelőszövetkezet átalakult 3 új típusú szövetkezetté.

1. Farm Mezőgazdasági Termelő Kereskedelmi és Szolgáltató Szövetkezet, Nagykálló, 85 fő taglétszám, 400 millió Ft induló vagyonérték.
2. Óbester Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet, Nagykálló, 15 fő taglétszám, 200 millió Ft induló vagyonérték.
3. Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet, Geszteréd, 30 fő taglétszám, 300 millió Ft induló vagyonérték.

A három újonnan megalakult szövetkezet felvállalta az átalakulás során a vagyonára jutó adósságállományt is.

A Nyírség Mezőgazdasági Termelőszövetkezet végelszámolásának kezdete: 1996. február 22.

1. *Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet* (Geszteréd) főbb tevékenységi köre: almatermesztés. Jelenleg ez még működik.
2. *Óbester Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet* (Nagykálló) főbb tevékenységi köre: növénytermesztés és kertészet, állattenyésztés, mezőgazdasági szolgáltatás, mezőgazdasági termék kereskedelem.
A felszámolás kezdete: 2001. május 12. Ma már ez nem működik.
3. *FARM Mezőgazdasági Termelő Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.* (Nagykálló) a FARM Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezetből (Nagykálló) 1997. április 1-jén teljes jogutódlással alakult.
A Kft. főbb tevékenységi köre: téli alma termesztés, mezőgazdasági szolgáltatás, építőipari szolgáltatás. Jelenleg ez még működik.

Szakoly: Egyetértés Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet

Régi neve: Egyetértés Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

A vállalkozás rövid történeti bemutatása: 1949-ben Szakolyban megalakult az Aranykalász Szakszövetkezet. 1980-ban az Aranykalász Szakszövetkezet, az Árpád Szakszövetkezet és a Virágzó Szakszövetkezet egyesült és Egyetértés Mezőgazdasági Termelőszövetkezetként működött tovább.

A szövetkezet főbb tevékenységi köre: növénytermesztés és kertészet, állattenyésztés, mezőgazdasági szolgáltatás. Jelenleg ez még működik.

4.2.2. A Nagykállói statisztikai körzet erőforrásainak és termelési eredményének számbavétele

Kutatásaim során felmértem a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak (hét mezőgazdasági szövetkezet és egy állami gazdaság) rendszerváltás előtti (1987-1988-1989) mezőgazdasági helyzetét. A rendszerváltás előtti helyzet elemzéséhez összegyűjtöttem a gazdaságok erőforrásait (földterületét, munkaerő-állományát, vagyon- és eszközállományát), a gazdálkodás eredményeit, az állattenyésztés és növénytermesztés szerkezetét és hozamait.

Föld

A gazdaságok által művelt mezőgazdasági terület alakulását művelési áganként a 4. mellékletben mutatom be.

A gazdaságok tulajdonában (használatában) lévő földterület 1600 - 7600 ha között változott. A legnagyobb földterülettel a Nyírség MGTSZ (Nagykálló) rendelkezett. Ebben az időszakban a gazdaságok összes területe egyik évről a másikra szinte állandó volt. A művelési ágak közül a szántónak, gyümölcsösnek és gyepeknek volt meghatározó szerepe.

Munkaerő-állomány

A munkaerő-ellátottság a gazdálkodás egyik alapvető tényezője. Korábban a termelőszövetkezetek a tagjaik foglalkoztatását és szociális támogatását fontos feladatuknak tartották. A munkaerőhöz, mint erőforráshoz feltétlen hozzátartoznak a kor, az aktivitási arány és a képzettség. Sajnos ezen adatok beszerzése hiányosnak bizonyult.

Az *5. mellékletből* megállapítottam, hogy az átlagos statisztikai létszám 121 - 1014 fő között változott, és minden gazdaságban csökkenést mutatott. A gazdaságok munkaerő-állományának 80%-a fizikai, 20%-a szellemi munkát végzett. Legnagyobb munkaerő-állománnyal a Nyírség MGTSZ (Nagykálló) míg legkisebb munkaerő-állománnyal a Kossuth MGTSZ (Bököny) rendelkezett.

Vagyon- és eszközállomány

A vállalkozások eszközeinek a kezelésükben és tulajdonukban lévő vagyon összességét nevezzük. Az összes eszköz évenkénti alakulása a vállalatok megítélésének egyik kiindulópontja. A befektetett eszközökön belül a tárgyi eszközök aránya eléri a 98-99%-ot. A forgóeszközökön belül a legnagyobb értéket az állatérték képviseli. A saját vagyon részét képezi az alapítói, a felhalmozott és a tartalék vagyon.

A *6. mellékletből* megállapítható, hogy a vagyonállomány nagy szóródást mutatott, a saját vagyon 1987-ben 29 580 - 496 580 eFt, 1988-ban 48 500 - 522 677 eFt, 1989-ben 51 640 - 527 528 eFt között alakult.

Az *állóeszköz bruttó értéke* is nagy szóródást mutatott a vizsgált gazdaságokban. Az állóeszköz állomány erőteljes növekedést mutatott. A legnagyobb állóeszköz állományt a Balkányi Állami Gazdaságban tapasztaltam.

A *forgóeszközökön* belül az állatérték szinte mindegyik gazdaságnál a vizsgált időszak alatt növekedett.

Gazdálkodás eredménye

A vállalkozás működésének alapkövetelménye a jövedelmező gazdálkodás. A 7. *mellékletből* kitűnik, hogy a gazdaságok eredményesen gazdálkodtak. A jövedelem 1987-ben 3364 - 63 781 eFt, 1988-ban 4485 - 73 535 eFt, 1989-ben 3981 - 34 408 eFt között szóródott. A legjobb gazdaságok közé a Nyírség MGTSZ (Nagykálló), Balkányi Állami Gazdaság (Balkány) és a Szabolcs MGTSZ (Balkány) sorolható. Ezek a gazdaságok biztos megélhetést nyújtottak a települések lakosságának és az eredményes gazdálkodásuk biztosította a tulajdonosok osztalék (részesedés) elvárásainak kielégítését, megteremtette a bővülő működési feltételeket és a fejlesztési lehetőségeket.

Állattenyésztés szerkezete és hozamai

Az állattenyésztés nem tölt be jelentős szerepet a Nagykállói statisztikai körzet agrárgazdaságában. Ennek két legfontosabb okát az alacsony felvásárlási árak és a magas termelési költségek adják.

A 8. *mellékletből* kitűnik, hogy a szarvasmarha- és a juhágazat volt a meghatározó.

- **Szarvasmarhatartással** a Balkányi Állami Gazdaság (Balkány), a Táncsics MGTSZ (Biri), az Új Hajnal MGTSZ (Érpatak), az Új Élet MGTSZ (Kállósemjén) valamint a Nyírség MGTSZ (Nagykálló) foglalkozott.
- **Juhtenyésztésnek** komoly hagyományai vannak a Szabolcs MGTSZ (Balkány), Új Hajnal MGTSZ (Érpatak), Új Élet MGTSZ (Kállósemjén) és az Egyetértés MGTSZ (Szakoly) területén.
- **Baromfitartással** egyedül a Balkányi Állami Gazdaságban (Balkány) találkoztam.
- **Sertéstartással** az Új Hajnal MGTSZ (Kállósemjén) foglalkozott.

Növénytermesztés szerkezete és hozamai

A 9. *mellékletből* megállapítható, a gazdaságok vetésterületének 60%-át foglalják el a gabonafélék (búza, kukorica, őszi árpa). Jelentős területen termesztettek burgonyát, napraforgót és dohányt. Jellemző növénykultúrák még a szántóföldi zöldségek: paprika, paradicsom és a káposzta, a gyümölcsfélék közül pedig az alma. A gyümölcsstermesztés szempontjából Nagykálló és Balkány emelhető ki.

4.2.3. A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak hatékonysága

Az évezred és az EU-csatlakozás küszöbén célszerű áttekinteni azokat az üzemtani, vállalatgazdasági kategóriákat, amelyek a mezőgazdaság eredményeinek értékelésében a jövőben is fontosak (Nemessályi és mtsai, 2003).

A vállalati gazdálkodás értékelésével kapcsolatos alapfogalmakat (hozam, termelési érték, ráfordítás, termelési költség, jövedelem, jövedelmezőség, hatékonyság) Nemessályi (1988) rendszerezte és definiálta. Kialakította a gazdálkodás hatékonyságának mutatórendszerét, amelyet gazdasági elemzésemhez felhasználtam.

Ebben a föld, állat, munkaerő, eszközök, termelési érték, termelési költség, jövedelem több értelmezhető mutatóit kiszámítottam a Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi gazdaságaira (1 állami gazdaság és 7 szövetkezet), amit a 10. mellékletben foglaltam össze.

A hatékonyságot kifejező mutatók közül az alábbiakat emeltem ki:

- Az **eszközarányos jövedelmezőség** 5,19 - 16,23% között változott. Az eszközarányos jövedelmezőség a legkedvezőbb értékét a Szabolcs MGTSZ-ben (Balkány) és az Egyetértés MGTSZ-ben (Szakoly) érték el.
- A **költségarányos jövedelmezőség** a vizsgált gazdaságokban 6,4 - 28,12% között alakult. A legkedvezőbb értéket az Egyetértés MGTSZ-t (Szakoly) jellemezte.
- A **költségszint** 73,01 - 93,97% között változott. A legkedvezőbb költségszint az Egyetértés MGTSZ-t (Szakoly) míg a legkedvezőtlenebb költségszint a Balkányi Állami Gazdaságot jellemezte.
- A gazdaságok **jövedelmének 1 ha-ra** jutó összege 1,4 - 14,85 eFt/ha között változott, ami elsősorban a gazdaságok földminőségével áll összefüggésben. A legkedvezőbb értékkel a Balkányi Állami Gazdaság büszkélkedhetett.
- Az **eszközellátottság** 24,87 - 219,13 eFt/ha között alakult. Legkedvezőbb értéket a Balkányi Állami Gazdaságban tapasztaltam. A növekvő eszközellátottság mögött természetesen tényleges vagyonnövekedés is áll, ami kedvező jelenség.

Összességében megállapítható, hogy nagy eltérések vannak az egyes mutatóknál. A legkedvezőbb hatékonysági mutatókkal a Balkányi Állami Gazdaság (Balkány) és az Egyetértés MGTSZ (Szakoly) rendelkezett.

4.2.4. A termelési érték változása a Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi gazdaságaiban

További vizsgálódásom középpontjában a Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi gazdaságainak rendszerváltás előtti és jelenlegi termelési kibocsátásának elemzése áll. A rendszerváltás előtti helyzet elemzéséhez a hét szövetkezet és egy állami gazdaság 1987-1988-1989-es évek termelési adatait használtam fel.

Továbbá személyes adatgyűjtés útján vizsgáltam ezen gazdaságok jelenlegi helyzetét átalakulásuk során egy Rt.-ben egy Kft.-ben és nyolc új típusú szövetkezetben.

2000-es év termelési adatait az Agro Summa Rt. (Balkány), az Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Geszteréd), a FARM Mezőgazdasági Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (Nagykálló), az Óbester Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet és az Egyetértés Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Szakoly) esetében sikerült begyűjtenem.

Három gazdaság jelenlegi helyzetét eltérő évek adatai alapján mutatom be, mert 2000-ben nem volt értékelhető gazdasági évük, ezek jelenleg felszámolás, végelszámolás alatt állnak. E három gazdaság:

- az Új Élet Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Szövetkezet (Kállósején) 1994,
- az Új Forrás Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Biri) 1999,
- az Új Hajnal Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Érpatak) 1999.

Kiszámoltam a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak termelési értékét négy változat¹ szerint mind a növénytermesztésben, mind az állattenyésztésben. Vizsgálataimhoz felhasználtam az 1987, 1988, 1989, 1994, 1998, 1999 és 2000-es év termelési adatait és a fent megjelölt időszakok értékesítési átlagárait.

¹ Bázisidőszaki termelési érték bázisárakon számolva, ($\sum q_0 \cdot p_0$).

Tárgyidőszaki termelési érték tárgyidőszaki árakon számolva, ($\sum q_1 \cdot p_1$).

Bázisidőszaki termelési érték tárgyidőszaki árakon számolva, ($\sum q_0 \cdot p_1$).

Tárgyidőszaki termelési érték bázisárakon számolva, ($\sum q_1 \cdot p_0$).

*A 11. mellékletből megállapítható, hogy a gazdaságok **növénytermesztéséből***

1987-ben 720 511 990 Ft, 1988-ban 830 738 684 Ft, 1989-ben 982 857 678 Ft termelési érték származott.

Jelenlegi termelési érték összesen 595 818 108 Ft volt. A növénytermesztés területén a jelenlegi kibocsátás az 1987-es kibocsátás 83%-ára, az 1988-as kibocsátás 72%-ára és az 1989-es kibocsátás 61%-ára csökkent, ami a jövőkép szempontjából - 1987-1989 közötti időszak - mintegy előrejelzése a jelenlegi helyzetnek.

A múltbeli helyzet elemzése során a megállapítottam, hogy a legnagyobb termelési értéket

- 1987-ben 174 248 690 Ft-t a Szabolcs MGTSZ (Balkány),
- 1988-ban 194 691 180 Ft-t a Nyírség MGTSZ (Nagykálló),
- 1989-ben 234 887 270 Ft-t a Szabolcs MGTSZ (Balkány) ért el.

Jelenleg a legnagyobb kibocsátást 375 244 419 Ft-t a Nyírség MGTSZ (Nagykálló) utódszervezeteiben (Farm Mezőgazdasági Termelő Kereskedelmi és Szolgáltató Kft, Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet, Óbester Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet) összesítve tapasztaltam.

*A 12. mellékletből megállapítható, hogy a gazdaságok **állattenyésztésből***

1987-ben 140 096 643 Ft, 1988-ban 150 786 430 Ft, 1989-ben 161 593 768 Ft termelési érték származott.

Jelenlegi termelési érték összesen 46 090 404 Ft, ami 33%-a az 1987-ben, 31%-a az 1988-ban és 29%-a az 1989-ben elért termelési értéknek.

A múltbeli helyzet elemzése során a megállapítottam, hogy a legnagyobb termelési értéket

- 1987-ben 81 140 190 Ft-t,
- 1988-ban 77 480 090 Ft-t
- 1989-ben 61 252 350 Ft-ot a Balkányi Állami Gazdaság (Balkány) ért el.

Jelenleg a legnagyobb kibocsátást 21 504 260 Ft-t az Új Élet Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezetben (Kállósemjén) tapasztaltam.

A Nagykállói statisztikai körzet legjobb gazdaságai közé a múltbeli helyzet (1987-1989) elemzése alapján a Szabolcs MGT SZ (Balkány), a Balkányi Állami Gazdaság (Balkány) és a Nyírség MGT SZ (Nagykálló), míg a jelenlegi helyzet alapján a Nyírség MGT SZ átalakult utódszervezetei valamint az Új Hajnal Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Érpatak) sorolható.

Elemeztem a termelés volumenének, árának és értékének változását. Az elemzést indexek segítségével végeztem. Számításaimat a 13-14. mellékletben mutatom be.

21. táblázat

A volumen-, ár- és értékindex alakulása a Nagykállói statisztikai körzet vizsgált gazdaságainak növénytermesztési és állattenyésztési ágazataiban²

Megnevezés	Növénytermesztés	Állattenyésztés
Volumenindex, % ³	1987	19,64
	1988	16,48
	1989	16,81
Árindex, % ³	1987	420,92
	1988	435,02
	1989	360,44
Értékindex, %	1987	82,66
	1988	71,69
	1989	60,58

Forrás: Saját számítás (2003)

- A Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi gazdaságai által előállított fontosabb növénytermesztési és állattenyésztési ágazatok termelési volumene az 1987-1989-es időszakhoz viszonyítva a *növénytermesztésben átlagosan 82%-ra, az állattenyésztésben átlagosan 91-ra csökkent.*
- A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak termelési érték csökkenését a megtermelt termékek mennyiségének visszaesése okozta, mert árindex az 1987-1989-es időszakhoz viszonyítva a *növénytermesztésben átlagosan 405%-ra, az állattenyésztésben átlagosan 340%-ral emelkedett.*
- Az értékindex a Nagykállói statisztikai körzet *növénytermesztésében átlagosan 28%-os, az állattenyésztésében átlagosan 70%-os csökkenést* mutatott. Az értékindex csökkenése a gazdaságok átalakulásából adódó területvesztés miatt következett be.

² Tárgyidőszak, 2000

³ Fisher féle volumen- és árindex

A termelési volumennél nagymértékű csökkenés figyelhető meg. A gazdaságok tulajdonában, használatában lévő termőterület nagysága az 1987-1989-es időszakhoz viszonyítva 5%-ára csökkent, az állatlétszám 3634 számosállatról 795 számosállatra fogyatkozott.

Azoknál a gazdaságoknál, amelyeknél a termelési érték nagyfokú csökkenése figyelhető meg, ma felszámolási vagy végrehajtási eljárás valamilyen szakaszában vannak, vagy megszűntek. A rendszerváltás után több utódszervezet alakult, de ezek életképessége a megalakulás időpontjában a termelőeszközök, elsősorban a föld hiánya miatt kérdéses volt, ami az elvégzett értékelemzés szerint a termelési érték kibocsátás csökkenésében is megmutatkozott.

A Nagykállói statisztikai körzet állattenyésztésének zuhanásszerű visszaesése 1989-ben kezdődött és jelenleg is tart. Az export és a belső piacok gyors szűkülése, a nyugat-európai országok protekcionista agrárpolitikája és igen magas agrártámogatási rendszere, összefonódva a helyi körülményekkel, rövid idő alatt túltermelési válsághoz, illetve az állatállomány gyors csökkenéséhez vezettek. Piacok nélkül a húsipari üzemek forgótőke hiányában nem tudták felvásárolni, a garantált állami felvásárlás viszont megszűnt. A nagy- és kisüzemek állattartó épületei részben ma már üresen állnak.

4.2.5. A kárpótlás eredménye a Nagykállói statisztikai körzetben

A hazai gyakorlatban a kárpótlás fogalmán az 1939 utáni öt évtized alatt az állam által jogtalanul okozott vagyoni és nem vagyoni jellegű sérelmek utólagos és részleges orvoslását értjük. Az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk orvoslása céljából megalkotta a 1991. évi XXV. kárpótlási törvényt. A törvény hatálya értelmében kárpótlás illeti meg azokat a természetes személyeket, akiknek a magántulajdona 1949. június 8-át követően alkotott különböző jogszabályok alkalmazása folytán sérelmet szenvedett (Szabó, 1998).

- *Kárpótlásra jogosult:* az a magyar állampolgár, aki a sérelem elszenvedésekor magyar állampolgár volt, akit a magyar állampolgárságtól való megfosztással összefüggésben ért sérelem és az a nem magyar állampolgár, aki 1990. december 31-én életvitelszerűen Magyarországon élt.

- A *kárpótlás mértéke* degresszív skála szerint lett előírva. A kárpótlás mértéke tulajdoni tárgyként és volt tulajdonként az 5000 eFt-ot nem haladhatja meg.
- A *kárpótlás módját* illetően a törvény úgy rendelkezett, hogy a kárpótlási összegről kárpótlási jegyet kell kiállítani, ezek a jegyek (1000 Ft, 5000 Ft és 10000 Ft) címletértéket képviselnek.
- A *termőföldre vonatkozóan* sajátos szabályok kerültek elfogadásra. Az átalányértékre vonatkozó általános szabállyal ellentétben, termőföld esetében a kár mértékét a termőföld kataszteri jövedelme (AK érték) alapján kell megállapítani úgy, hogy egy AK érték ezer forintnak felel meg. A kárpótlás termőföldben történő biztosítása érdekében a szövetkezetek a feljük irányuló kárpótlási igénynek megfelelő mennyiségű AK-értékű területet voltak kötelesek elkülöníteni.

A kijelölés során a szövetkezetben a szövetkezeti tagok és alkalmazottak állami gazdaságnál az alkalmazottak földtulajdonhoz jutása céljából földalapot kell képezni. A földalap nagyságát úgy kell meghatározni, hogy átlagosan szövetkezeti tagonként 30 AK, szövetkezeti és állami gazdasági alkalmazottak esetében 20 AK értékű termőföld jusson személyenként. Az így számított földalap AK értéke nem haladhatja meg a szövetkezet tulajdonában, illetőleg az állami gazdaság kezelésében lévő termőföld AK értékének 50%-át (**Kárpótlási törvény, 1991**).

22. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságai által a kárpótlásra kijelölt művelési ágak összes AK értéke

Megnevezés	Szántó	Gyümölcsös	Gyep	Erdő	Nádas
Balkányi ÁG	8215	2872	48	1229	-
Szabolcs MGTSZ	4686	1324	261	375	4
Táncsics MGTSZ	5075	395	86	135	-
Kossuth MGTSZ	1790	201	60	26	-
Új Hajnal MGTSZ	19 003	2132	919	548	13
Új Élet MGTSZ	5458	-	938	193	-
Nyírség MGTSZ	26 418	663	398	292	454
Egyetértés MGTSZ	1474	68	45	45	-
Összesen	72 119	7655	2755	2843	471

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kárrendezési Hivatal adataiból összeállítva (2002)

A 22. táblázat adataiból megállapítható, hogy a szántóból 72 119 AK, gyümölcsösből 7655 AK, gyepből 2755 AK, erdőből 2843 AK és nádasból 471 AK értékű területet jelöltek ki.

23. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságai által kárpótlásra kijelölt művelési ágak területe és az árverésen befolyt kárpótlási jegyek értéke

Megnevezés	Szántó ha	Gyümölcsös ha	Gyep ha	Erdő ha	Nádas ha	Művelés alól kivett ha	Kárpótlási jegyek értéke Ft
Balkányi ÁG	805	127	6	237	-	-	6 817 000
Szabolcs MGTSZ	535	65	34	93	3	-	6 019 000
Táncsics MGTSZ	482	17	42	18	-	-	3 102 000
Kossuth MGTSZ	179	10	10	4	-	-	681 000
Új Hajnal MGTSZ	1360	115	100	80	11	-	19 287 000
Új Élet MGTSZ	466	-	122	121	-	6	5 234 000
Nyírség MGTSZ	2115	27	118	60	81	4	24 078 000
Egyetértés MGTSZ	161	4	5	6	-	-	941 000
Összesen	6103	365	437	619	95	10	66 159 000

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kárrendezési Hivatal adataiból összeállítva (2002)

A Nagykállói statisztikai körzet területét vizsgálva megállapítható, hogy kárpótlásra a legnagyobb területet szántóból (6103 ha) és erdőből (619 ha) jelöltek ki. Az árverésen befolyt összes kárpótlási jegy értéke 66159 eFt volt, ebből legnagyobb összeggel 24078 eFt-tal a Nyírség MGTSZ részesedett.

24. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet földterületéből a kárpótlás során visszamaradt földterület

Megnevezés	Szántó ha	Gyümölcsös ha	Gyep ha	Erdő ha	Művelés alól kivett terület, ha
Balkányi ÁG	15	-	-	-	-
Szabolcs MGTSZ	-	2	-	1	-
Táncsics MGTSZ	96	-	-	1	-
Kossuth MGTSZ	76	-	2	-	-
Új Hajnal MGTSZ	75	79	8	31	-
Új Élet MGTSZ	120	-	16	-	6
Nyírség MGTSZ	62	1	5	24	4
Egyetértés MGTSZ	14	-	5	-	-
Összesen	458	82	36	57	10

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kárrendezési Hivatal adataiból összeállítva (2002)

A 24. táblázat adataiból látható, hogy a kárpótlás során a körzetben összesen 458 ha szántó, 82 ha gyümölcsös, 57 ha erdő, 36 ha gyep és 10 ha művelés alól kivett terület maradt vissza.

Termelőszövetkezetek esetében kárpótlásról beszélhetünk, mivel a szövetkezeti vagyon lényegében a tagok tulajdona volt. Jelen helyzetben a tagok tulajdonát nevesítették és a tsz-ből való kilépést a törvény teszi lehetővé. A kárpótlási jegyekkel az állam elismeri a korábban földtől megfosztottak tulajdonát (Zsarnóczai, 1995).

1992-ben a kárpótlási földek és résztulajdonok visszaadásával megváltozott a településeken a földterület tulajdonosi szerkezete. Különvált egymástól a mezőgazdasági termelést biztosító egyéb tőkerész és a föld tulajdonlása. A körzetben zömében megszűnt a nagyüzemi termelés, a földterület elaprózódott, a tárgyi eszközállomány és az ültetvények előregedtek, a vállalkozások szűkös költséggazdálkodásra tértek át.

A rendszerváltás előtt a mezőgazdasági tevékenységet végzőknek az ágazat foglalkoztatási biztonságot, biztos jövedelmet nyújtott. Ezzel szemben a kárpótlással megszerzett 2,5 - 4 ha nagyságú földön saját kockázatára kezdhették el termelni a tulajdonos, ami nem szolgált biztos jövedelméül. A kárpótlás sajnos nem érte el a kitűzött célt, mégpedig, hogy megalapozza a jövőjét egy sikeresen működő, magántulajdonon és családi birtokstruktúrán nyugvó mezőgazdasági ágazatnak.

A kárpótlási folyamat során egyértelművé vált, hogy az a célkitűzés, miszerint a nyugat-európai agrárszerkezethez hasonlóan kell kialakítani a magyar mezőgazdaság struktúráját, nem lehetséges. A jogi úton feloldásra került sérelmek a földhasznosítás területén újabb problémákat teremtettek, mivel az új tulajdonosok átlagos birtokmérete nem elég az életképes, versenyképes gazdálkodáshoz, a földtulajdon jelentősen elszakadt a földhasználatától (**Pfau és mtsai., 1997**).

Magda (2003) szerint a magyar mezőgazdaság 1990-től már nem a termelés színtere, hanem a politika játéktere, kiszolgálója. A mezőgazdaságra zúdított kárpótlás, a szövetkezetellenes intézkedések, a termelési integrációk szétzilálódásának hatására a parasztság 75-80%-a elszegényedett, 10-15%-a nagyon sok munkával közép szinten kapaszkodott meg és alig 5%-a az, aki meggazdagodott.

4.2.6. A külső üzletrész alakulása a Nagyállói statisztikai körzetben

Magyarországon a rendszerváltás után 1992-ben került sor a mezőgazdaságban működő szövetkezetek törvényi szabályozására. A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény hatályba lépéséről és az átmeneti szabályokról szóló 1992. évi II. törvény elsősorban a tagok és a szövetkezet közötti vagyoni viszonyok rendezését szolgálta. E törvény rendelkezései szerint a működő szövetkezeteknek az 1991. december 31-ei mérleg szerinti, részjegy tőkével és termőfölddel csökkentett vagyonát fel kellett osztani, tehát vagyonnevesítést kellett végrehajtani.

A vagyont a szövetkezeti üzletrész formájában osztották fel. A vagyonnevesítés eredményeképpen három, különböző érdekeltségű tulajdonosi csoport jött létre: *aktív tagok, nyugdíjasok és külső üzletrész tulajdonosok.*

Az átalakuló tulajdonosi struktúrában egyre nagyobb szerepet töltött be a külső üzletrész tulajdonosok csoportja, akik a szövetkezet működésében nem vehettek részt, hiszen a közgyűlésen megjelenhettek ugyan, de sem tanácskozási, sem javaslattevési jog nem illette meg őket.

A szövetkezeti üzletrészeiről szóló CXIV. törvényt és az új szövetkezetekről szóló CXLI. törvényt végül 2000. december 19-én fogadta el az országgyűlés 2001. január 1-jei hatállyal. Az üzletrészeiről szóló törvény kötelezővé tette a szövetkezetek számára az üzletrészek névértéken való megvásárlását az alanyi jogú külső üzletrész tulajdonosoktól.

Amennyiben a szövetkezet anyagi lehetőségei nem engedték meg a teljes vételár kifizetését, az állam kamatmentes, 1 évre szóló kölcsönt biztosított. A külső üzletrész tulajdonosok igényeiket 2001. április 15-ig nyújthatták be **(Kiss és Szabó, 2001).**

Folyamatos munka eredményeként két csoportra osztva fizetik ki a szövetkezeti üzletrészeket Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ez a két csoport a működő, valamint a csőd, felszámolás vagy végelszámolás alatt álló szövetkezeteket jelenti. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal összegzése szerint a működő szövetkezetek esetében eddig 8799 db külső üzletrész kérelmet fogadtak, ezek összes értéke megközelítette a 857 millió Ft-t. Nyugdíjas üzletrészekből 3665 db igényt regisztráltak, ezek együttesen több mint 605 millió Ft értéket képviseltek. A felszámolás vagy végelszámolás alatt álló szövetkezetekhez 2002. július közepéig 10237 db üzletrészigénylés érkezett 1,5 milliárd Ft-t meghaladó értékben.

A külső üzletrész kifizetésével kapcsolatos adatokat csak az Egyetértés- és az Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezetekből sikerült begyűjtenem. A statisztikai körzet területén található további szövetkezetek csőd, felszámolás vagy végelszámolás alatt állnak, így ezen szövetkezetek külső üzletrészeinek kifizetése még nem történt meg.

A külső üzletrész kérelem alakulása a Nagykállói statisztikai körzet működő szövetkezeteiben

Megnevezés	Beadott kérelem db	Kifizetés Ft	Elutasított kérelem db	Elutasított összeg Ft
Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Gesztéréd)	3	558 000	-	-
Egyetértés Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Szakoly)	28	7 385 250	3	58 750
Nagykállói statisztikai körzet	31	7 943 250	3	58 750

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal adataiból összeállítva (2002)

A 25. táblázat adataiból látható, hogy a Nagykállói statisztikai körzet területén működő két szövetkezetből 31 db kérelem érkezett és 7,9 millió Ft értékű külső üzletrész kifizetés történt.

4.2.7. A Nagykállói statisztikai körzet mezőgazdaságának jelene

A kis települések életét legmélyebben a gazdasági szervezetek átalakulása érintette. Különösen a termelőszövetkezetek az állami gazdaságok tömeges megszűnése, átalakulása, valamint az Rt.-k, Bt.-k, Kft.-k kiforratlan formáinak mezőgazdasági térhódítása teszi nehezzé az eligazodást a termelők részére.

A szövetkezetek többsége 1992-ben, az átalakulást követően termelő típusú maradt, de elnevezésükben - többnyire csak formálisan - helyett kapott a szolgáltatás és a kereskedelem is. Az átalakulásnak ezen sajátossága természetesnek tekinthető, hiszen az átalakulással egyidejűleg zárult le egy már korábban megkezdett folyamat, amelynek során a szövetkezetekből kikerültek azok a tevékenységek (ún. melléküzemágak), amelyek leginkább gyengítették a tisztán termelő profilt (Sipos, 1997).

A gazdaságok jelenlegi (egy részvénytársaság, egy korlátolt felelősségű társaság, nyolc szövetkezet) helyzetének elemzése a földterület és a munkaerő-állomány bemutatására terjedt ki. 2003-ban még 4 működő nagygazdaság (Agro Summa Rt., Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet, FARM Mezőgazdasági Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., Egyetértés Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet) található a körzetben.

Föld

26. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak földhasználata

ha

Megnevezés	Balkány	Geszteréd	Nagykálló	Szakoly
	Agro Summa Rt.	Aranyszablya Szövetkezet	Farm Kft.	Egyetértés Szövetkezet
Szántó	585	-	-	149
Kert	-	-	-	-
Gyümölcsös	1	272	121	-
Szőlő	-	-	-	-
Gyep	198	-	-	9
Erdő	33	-	-	52
Nádas	23	-	-	17
Halastó	-	-	-	-
Közös terület	840	272	121	227
Művelés alól kivett ter.	37	-	3	-
Összes terület	877	272	124	227

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

2000-ben a működő gazdaságok szinte teljes egészében bérelt területen gazdálkodtak. A földterületük nagysága 124 - 877 ha között szóródott.

A földterületnek kevesebb, mint 8%-án gazdálkodnak az általam vizsgált nagygazdaságok utódszervezeti, és több mint 92%-át használják östermelők és magánvállalkozók. A termelés volumene nagymértékben csökkent, a nagyüzemi struktúra oly módon szűnt meg, hogy nem alakult ki helyette működőképes vállalkozási rendszer.

Munkaerő-állomány

27. táblázat

A munkaerő-állomány alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

fő

Megnevezés	Balkány	Geszteréd	Nagykálló	Szakoly
	Agro Summa Rt.	Aranyszablya Szövetkezet	Farm Kft.	Egyetértés Szövetkezet
Állományi létszám (fizikai)	7	145	11	16
Állományi létszám (szellemi)	2	6	3	4
Összesen	9	151	14	20

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

2000-ben a legnagyobb munkaerő-állománnyal, 151 fővel az Aranyszablya Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Szövetkezet (Geszteréd) rendelkezett. A többi gazdaság állományi létszáma jelentősen lecsökkent.

A Nagykállói statisztikai körzet szövetkezeteinek, felhalmozási, gazdálkodási képessége alacsony. Terheli őket a tőkehiány, az adósságtörlesztés, az agrárrolló, a termelésüket drágító, tervezést is nehezítő bérleti díj és az osztalékfizetés, a vertikális integráció láncolatának megszakadásából származó kiszolgáltatottság. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek átalakulása nagyobb részt a kistermelés területi növekedésével járt együtt, kisebb részt pedig azzal, hogy a termelőszövetkezetekből kivált tulajdonosok földjeikkel és üzletrészeikkel együtt nagyüzemi jogi személyiségű gazdasági társaságokat alakítottak.

A körzet gazdaságában az agrárszektor dominál. A terület észak-nyugati részén valamivel jobbak a növénytermesztés feltételei, míg a dél-keleti részen az átlagosnál rosszabb minőségű a termőföld. A mezőgazdasági termelésen belül a növénytermesztés a fő ágazat.

28. táblázat

A termőföld minősége a Nagykállói statisztikai körzetben

Ak/ha

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly
Szántó	9,92	10,56	12,83	11,98	13,34	12,26	13,03	10
Gyümölcsös	13,02	13,9	7,16	12,49	6,34	13,77	13,84	13,79
Szőlő	22,66	23,42	23,44	19,69	24,3	23,24	24,49	23,48

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Állami Mezőgazdasági Összeírás adataiból összeállítva (2000)

A 28. táblázat adataiból megállapítható, hogy a termőföld minősége gyenge, igen kedvezőtlen aranykorona érték alatti minden településen. A szántó aranykorona-értéke 9,92 - 12,26 AK/ha között változik.

29. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet népességének kapcsolata a mezőgazdasággal és a gazdaságok száma

Megnevezés	Összes	Mezőgazdasági tevékenységet folytató	Mezőgazdasági tevékenységet folytató			Igazgatás- határos terület ezer ha
			gazdasági szervezet	egyéni gazdaság	méreten aluli gazdaság	
			száma			
Nagykállói statisztikai körzet	32	15,8	52	7089	2722	37,7

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Állami Mezőgazdasági Összeírás adataiból összeállítva (2000)

A térségben a mezőgazdasággal a lakosság jelentős része; 15,8 ezer fő foglalkozik, s legtöbbjüknel a mezőgazdasági termelés nem jövedelem-kiegészítést szolgál, hanem a megélhetés egyetlen forrása.

30. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaságainak földterülete és állatállománya

Megnevezés	Mezőgazdasági tevékenységet folytató					
	Összes gazdaság	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdaság	Összes gazdaság	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdaság
	által használt összes földterület, ezer ha			állatállománya, számosállat		
Nagykállói statisztikai körzet	20,1	3,4	16,7	4453	209	4244

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Állami Mezőgazdasági Összeírás adataiból összeállítva (2000)

A Nagykállói statisztikai körzetben a mezőgazdasági tevékenységet folytató összes gazdaság 20,1 ezer ha-on gazdálkodik, továbbá az egyéni gazdaságok által használt összes földterület 16,7 ezer ha, míg a gazdasági szervezetek csupán 3,4 ezer hektáron gazdálkodnak. A körzet összes gazdaságainak állatállománya 4453 számosállatnak felel meg.

31. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek használatában lévő földterület megoszlása művelési áganként

ha

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly
Szántó	3847	1327	1348	1699	1738	2898	3395	1943
Kert	5	14	17	10	16	8	49	24
Gyümölcsös	826	250	118	196	182	71	351	375
Szőlő	62	8	65	28	38	51	35	37
Gyep	-	185	150	270	273	583	663	352
Mezőgazdasági terület	4740	1784	1698	2203	2247	3611	4493	2731
Erdő	2190	143	178	513	479	979	828	816
Nádas	12	25	84	12	12	34	270	14
Halastó	-	-	-	-	-	-	23	-
Termőterület	6942	1952	1960	2728	2738	4624	5614	3561
Művelés alól kivett terület	1154	306	508	3	439	-	18	580
Összesen	8096	2258	2468	2731	3177	4624	5632	4141

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A 31. táblázat adataiból megállapítható, hogy Balkány és Nagykálló rendelkezik a legnagyobb szántóterülettel. Továbbá kiterjedt erdőterület található Balkány (2190 ha), Kállósemjén (979 ha), Nagykálló (828 ha) és Szakoly (816) településeken. A gyümölcsstermesztés szempontjából Nagykálló és Balkány emelhető ki, de természetesen minden településen termelnek gyümölcsöt.

A gyümölcsfélék közül az alma mellett a meggy, a szilva, a köszméte, szamóca, őszibarack, málna és ribiszke termesztése jelentős.

32. táblázat

A művelési ágak átlagos területe az összes gazdaságban

ha

Megnevezés	Szántó	Kert	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Erdő	Nádas	Halastó
Nagykállói statisztikai körzet	2,09	0,04	1,46	0,11	3,78	7,38	2,86	0,25

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Állami Mezőgazdasági Összeírás adatiból összeállítva (2000)

A 32. táblázat adataiból megállapítható, hogy az összes gazdaság használatában lévő földterületek átlagosan igen kisméretűek, a szántó átlagos területe 2,09 ha, míg a gyümölcsös 1,46 ha, a kert egy hektár alatti, ami hatékony, jövedelmező termelésre kevésbé alkalmas.

33. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek vetésszerkezete és átlaghozama 2000-ben

Megnevezés	Balkány		Biri		Bököny		Érpatak	
	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha
Búza	510	3,6	80	4	80	3,6	25	3,4
Őszi árpa	30	3,2	16	3	18	3,2	15	2,8
Tavaszi árpa	27	2,5	-	-	19	2,5	3	2,5
Rozs	320	2,3	221	3	90	2,3	180	2,2
Kukorica	1800	6	521	5,8	600	6	995	3,2
Napraforgó	70	2,1	40	2	30	2,2	42	1,7
Burgonya	170	25	40	30	30	25	30	17
Szántóföldi zöldség	630	-	230	-	200	-	171	-
Dohány	120	1,8	110	1,8	150	1,8	98	1,8
Egyéb	170	-	90	-	131	-	140	-
Összesen	3847	-	1348	-	1348	-	1699	-

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

34. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek vetésszerkezete és átlaghozama 2000-ben

Megnevezés	Geszteréd		Kállósején		Nagykálló		Szakoly	
	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha
Búza	150	4,2	120	4	180	2,8	70	4,1
Őszi árpa	20	3,2	20	3	25	2,5	22	3,2
Tavaszi árpa	10	2,4	7	2,6	5	2,4	8	2
Rozs	120	2,5	700	3	390	2,2	125	2,5
Kukorica	620	6,5	1000	6	1743	3,8	975	6
Napraforgó	40	2	140	2	580	1,7	90	2
Cukorrépa	-	-	-	-	35	35	-	-
Burgonya	45	15	35	20	120	12	20	18
Szántóföldi zöldség	230	-	130	-	269	-	200	-
Dohány	180	2,2	250	1,5	48	2,2	220	2,4
Egyéb	323	-	496	-	-	-	213	-
Összesen	1738	-	2898	-	3395	-	1943	-

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A vetésszerkezetben domináns a gabonatermesztés, jelentős területen természetnek burgonyát, napraforgót és dohányt. Jellemző növénykultúrák továbbá a szántóföldi zöldségek: paprika, paradicsom és a káposzta, a gyümölcsfélék közül pedig az alma.

A térség hagyományos burgonyatermesztő területek közé sorolható. A települések körzetében mindig is meghatározó szerepet játszott a dohánytermesztés. A dohány tipikusan nyírségi növény az összes korlátaival és lehetőségeivel együtt. Ezen tevékenységhez kapcsolódóan 1990-ben Szakoly székhellyel területi igazgatóságot hozott létre a Budapesti Dohányfermentáló Vállalat, amelynek tevékenységi köre Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére terjedt ki, 42 település dohánytermelőit fogja össze.

Állattenyésztés

Az állattenyésztés nem tölt be jelentős szerepet a statisztikai körzet mezőgazdasági tevékenységében. Ennek egyik magyarázatát az alacsony felvásárlási árak és a magas termelési költségek adják. A nagyüzemi állattartó telepek jelentős része nem működik, a megmaradt épületeket csak részben használják az állattenyésztés céljára. A gazdaságok többsége juh- és sertéstartásra rendezkedett be. Az 1991-2000-ig terjedő időszak alatt a gazdálkodó szervezetek egy része felszámolta, a többi pedig csökkentette állatállományát, de az egyéni gazdálkodók állattartása is visszaesett.

35. táblázat

Az állatállomány szerkezete a Nagykállói statisztikai körzetben

számosállat %

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Gesz- teréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly
Szarvasmarha	13,78	1,54	5,66	5,28	3,8	38,95	17,1	14,21
Sertés	38,28	44,66	24,39	23,06	23,97	30,45	36,00	30,88
Ló	14,33	18,95	20,06	11,97	11,71	10,31	13,64	11,93
Juh	18,12	16,82	40,21	54,33	53,09	12,62	25,58	34,47
Tyúkféle	11,73	16,33	8,80	4,60	6,52	6,40	6,45	6,88
Egyéb baromfi	3,76	1,7	0,89	0,74	0,91	1,27	1,23	1,62
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Állami Mezőgazdasági Összeírás adataiból összeállítva (2000)

Sok háztáji gazdaság foglalkozik sertéstenyésztéssel, de leginkább csak önellátás céljából. A juhtenyésztés azért emelhető ki, mert a természeti adottságok kedveznek a juhtartásnak.

Az egyéni gazdaságok szarvasmarha-állománya

db

Megnevezés	Szarvasmarha			Ebből: tehén		
	1991	1994	2000	1991	1994	2000
Balkány	697	263	151	394	182	73
Biri	50	32	3	23	25	1
Bököny	78	35	35	10	4	6
Érpatak	55	39	30	26	6	8
Geszteréd	107	111	25	55	93	18
Kállósmejn	165	209	231	72	108	120
Nagykálló	255	240	180	93	80	69
Szakoly	59	50	81	36	24	37
Összesen	1466	979	736	709	522	332

Forrás: Szabolcs-Számár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

Az egyéni gazdaságok szarvasmarha-állománya jelentősen visszaesett Balkány, Biri, Geszteréd településein. Kállósmejn és Szakoly településein viszont növekedett az állomány. A térségben üres mintegy 1200 - 1300 db nagyüzemi szarvasmarha-férőhely (Balkány, Kállósmejn, Nagyálló), aminek újrahasznosítása nagyobb ráfordítás nélkül lehetséges lenne, ami további állománynövekedéshez vezetne.

Az egyéni gazdaságok sertésállománya

db

Megnevezés	Sertés			Ebből: anyakoca		
	1991	1994	2000	1991	1994	2000
Balkány	5314	2822	2944	260	135	150
Biri	793	504	612	29	8	25
Bököny	1379	1171	1058	56	26	50
Érpatak	1593	891	919	153	27	75
Geszteréd	1431	1300	1106	58	29	48
Kállósmejn	2192	1734	1761	51	54	99
Nagyálló	3798	2393	2359	232	126	153
Szakoly	1088	1291	1167	35	54	80
Összesen	17 606	12 106	11 926	874	469	680

Forrás: Szabolcs-Számár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

A sertésállomány a vizsgált időszakban jelentősen csökkent 1991-ben 17606 db, 1994-ben 12106 db és 2000-ben már csak 11926 db sertést regisztráltak. A háztáji sertésállományokban megfelelő fajtajavító tenyésztési programmal mesterséges termékenyítéssel a szaporulati és minőségi mutatók javíthatók, megfelelő térségi integrátor hiányában azonban lényeges növekedés nem várható.

38. táblázat

Az egyéni gazdaságok juhállománya

db

Megnevezés	Juh			Ebből: anyajuh		
	1991	1994	2000	1991	1994	2000
Balkány	2099	1290	2225	1320	854	1730
Biri	221	75	368	184	70	288
Bököny	188	1347	2476	157	1135	1 834
Érpatak	2610	2673	3457	1851	2318	2926
Geszteréd	1372	2317	3912	1195	2065	3277
Kállósmején	913	779	1095	559	588	835
Nagykálló	2105	2476	2366	1348	1840	1955
Szakoly	489	1142	2101	372	698	1696
Összesen	9997	12 099	18 000	6986	9568	14 541

Forrás: Szabolcs-Számár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

Az elmúlt évtizedben a juhállomány minden településen növekedett. 1991-ben 9997 db-ot regisztráltak és 2000-ben már majdnem duplájára, 18000-re nőtt az állomány.

A juhtenyésztésnek komoly hagyományai vannak, egyéni gazdaságokban a 300 db körüli vagy e feletti állományok kialakításával az állományt növelni lehet, ezzel a minőség javításához megfelelő alapot adnának.

39. táblázat

Az egyéni gazdaságok tyúkállománya

ezer db

Megnevezés	Tyúkállomány		
	1991	1994	2000
Balkány	30 541	37 726	25 703
Biri	7761	6580	6378
Bököny	13 458	17 414	10 882
Érpatak	13 514	8969	5228
Geszteréd	14 278	29 528	8576
Kállósmején	27 892	23 465	10 547
Nagykálló	31 633	32 206	13 808
Szakoly	18 438	18 603	7837
Összesen	157 515	174 491	88 959

Forrás: Szabolcs-Számár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2000)

A 39. táblázat adataiból megállapítható, hogy a körzet 1994-ben 174 491 ezer db-os tyúkállománnyal rendelkezett, ami 10%-os növekedésnek felel meg az 1991-es évhez képest. 2000-ben a tyúkállomány a felére; 88 959 ezer db-ra csökkent.

4.2.8. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági fejlettsége

A Központi Statisztikai Hivatal által használt 19 mutatót a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint csoportosítottam. A 19 mutatóból 9 mutató jellemzi egy település gazdasági fejlettségét.

40. táblázat

A gazdasági fejlettség megítéléséhez használt 9 mutató

Megnevezés	Mértékegység	Időpont
1. Vándorlási különbözet	%	1990-1998
2. Mezőgazdasági foglalkoztatottság	%	1990. január
3. Tercier és kvaterner foglalkoztatottság	%	1990. január
4. Ipari foglalkoztatottak számának változása	fő/1000 fő	1990-1997
5. Munkanélküliségi arány	%	1998
6. Gazdasági szervezetek száma	db/1000 fő	1998
7. Szántó átlagos AK értéke	AK/ha	1997
8. Vendégéjszakák száma	db/1000 fő	1998
9. Személyi jövedelem	Ft/fő	1998

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2001)

41. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet gazdasági helyzetét jellemző mutatók

Megnevezés	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Balkány	-0,7	41,4	25,6	-14,3	20,64	34	9,77	-	91 470
Biri	-2,4	31,2	22,7	-	19,15	37	10,55	-	76 559
Bököny	-8,3	21,1	22	-1,6	16,59	20	12,83	-	78 185
Érpatak	-7,8	22,2	32,1	-	15,38	31	11,96	-	77 758
Geszteréd	-12,9	28,9	22,3	9,8	12,22	24	13,31	-	96 975
Kállósemjén	-7,5	28,9	35,3	-34,4	10,15	32	12,00	-	110 630
Nagykálló	-0,2	17,6	41,3	-102,7	11,36	54	13,09	280	156 481
Szakoly	-5,7	31,8	25,2	-34,8	12,3	28	9,71	-	106 345

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2001)

Kiszámoltam mind a 9 mutatóra a 8 település rangsorát és végül a rangsorok számtani átlaga alapján határoztam meg a települések fejlettségi sorrendjét. A KSH által használt 9 gazdasági mutató alapján legfejlettebb település Nagykálló, amit Kállósemjén, Balkány, Geszteréd, Szakoly, Érpatak és Biri, és Bököny követ.

Ez a 9 mutatót kevésnek bizonyult egy település komplex gazdasági megítéléséhez, ezért a teljesség igénye nélkül további mutatókat javaslok. Ezáltal realisabb képet kapunk a települések gazdasági fejlettségéről. Az általam javasolt mutatókat dőlt betűvel jelöltem.

A **gazdasági mutatók** körébe bevontam a lakosság által befizetett személyi jövedelemadó, belföldi jövedelem, területfejlesztési- és agrártámogatások összegét, a kereskedelmi- és vendéglátóhely ellátottságot, valamint a településekre jellemző speciális termékek számát kifejező mutatókat.

42. táblázat

A gazdasági fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók

Megnevezés	Mértékegység	Időpont
<i>A. Befizetett SZJA</i>	Ft/fő	2000
<i>B. Belföldi jövedelem</i>	eFt/fő	2000
<i>C. Területfejlesztési- és agrártámogatások</i>	eFt/fő	2001
<i>D. Kereskedelmi ellátottság</i>	db/1000 fő	2000
<i>E. Vendéglátóhely ellátottság</i>	db/1000 fő	2000
<i>F. Speciális termékek</i>	db	2000

Forrás: Saját számítás (2003)

43. táblázat

A gazdasági fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók

Megnevezés	A.	B.	C.	D.	E.	F.
Balkány	60 884	100,7	29,65	12,15	3,28	-
Biri	50 340	90,7	141,04	10,94	1,36	-
Bököny	54 880	86,9	10,26	11,75	3,72	-
Érpatak	64 473	87,8	8,01	12,57	3,28	-
Geszteréd	51 158	111,1	54,77	10,02	3,5	-
Kállósemjén	29 093	131,3	11,62	11,45	4,63	-
Nagykálló	24 786	180,7	24,02	16,88	5,53	-
Szakoly	43 748	118,6	28,54	10,59	2,24	-

Forrás: Saját számítás (2003)

Az általam javasolt mutatókkal együtt így már 15 mutató jellemzi egy település gazdasági fejlettségét. A területi GDP és a speciális termékek számáról nem állt rendelkezésemre adat. Kiszámoltam mind a 14 mutatóra a 8 település rangsorát és végül a rangsorok számtani átlaga alapján határoztam meg a települések fejlettségi sorrendjét. Ennek következtében a települések fejlettségi sorrendje csak kismértékben módosult.

44. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági fejlettségi sorrendje

Megnevezés	GAZDASÁGI	
	KSH adatok szerint	SAJÁT számítás
Balkány	3.	2.
Biri	6-7.	6.
Bököny	8.	8.
Érpatak	6-7.	7.
Geszteréd	4.	3-4.
Kállósemjén	2.	3-4.
Nagykálló	1.	1.
Szakoly	5.	5.

Forrás: Saját számítás (2003)

Gazdasági szempontból legfejlettebb település Nagykálló, amit Balkány, Geszteréd és Kállósemjén, Szakoly, Biri, Érpatak, Bököny település követ.

4.3. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET ÖKOLÓGIAI HELYZETE

A 8 település határára kiterjedő statisztikai körzet a Középső-Nyírség kistáj déli területén helyezkedik el.

45. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai adottságai

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak
Terület, km ²	90	22,7	35,5	31,33
Külterület, km ²	83,71	12	32,17	28,56
Belterület, km ²	6,29	10,7	3,33	2,77
Kerület, km	57,31	20,61	2,9	25,18
Tengerszint feletti magasság, m	97-162	97-162	97-162	97-162
Évi napsütéses órák	1950-2000	1950-2000	1950-2000	1950-2000
Nyári napsütéses órák	770-800	770-800	770-800	770-800
Téli napsütéses órák	170-175	170-175	170-175	170-175
Évi középhőmérséklet, °C	9,5-9,6	9,5-9,6	9,5-9,6	9,5-9,6
Éves csapadék, mm	550-600	550-600	550-600	550-600
Talajtípus	kovárványos barna erdő	kovárványos barna erdő	lössös homok	homok
Talajvíz magassága, m	2-4	2-4	2-4	2-4
Rétegvíz magassága, m	1-1,5	1-1,5	1-1,5	1-1,5
Szélirány	ÉK, DNY	ÉK, DNY	ÉK, DNY	ÉK, DNY
Vízfolyások	VII. főfolyás	-	Csúri réti víztározó	-

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2001)

46. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai adottságai

Megnevezés	Geszteréd	Kállósején	Nagykálló	Szakoly
Terület, km ²	33,52	54,43	68,55	44,14
Külterület, km ²	31,16	49,78	29,98	40
Belterület, km ²	2,36	4,65	38,57	4,14
Kerület, km	38,28	39,13	44,99	2,8
Tengerszint feletti magasság, m	97-162	97-162	97-162	97-162
Évi napsütéses órák száma	1950-2000	1950-2000	1950-2000	1950-2000
Nyári napsütéses órák száma	770-800	770-800	770-800	770-800
Téli napsütéses órák száma	170-175	170-175	170-175	170-175
Évi középhőmérséklet, °C	9,5-9,6	9,5-9,6	9,5-9,6	9,5-9,6
Éves csapadék, mm	550-600	550-600	550-600	550-600
Talajtípus	lössös homok	lössös homok	humuszos homok	humuszos homok
Talajvíz magassága, m	2-4	2-4	2-4	2-4
Rétegvíz magassága, m	1-1,5	1-1,5	1-1,5	1-1,5
Szélirány	ÉK, DNY	ÉK, DNY	ÉK, DNY	ÉK, DNY
Vízfolyások	-	Mohos-tó	Harangodi-tó,	-

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2001)

Galó (1997) kutatásai során megállapította, hogy a Közép-Nyírségi kistájon a termelési biztonságot erősen veszélyeztetik az időjárási szélsőségek, az aszályra való hajlamosság. A szántóföldön a homoki gazdálkodás - környezetkímélő és költségtakarékos - fennmaradása mellett a gyümölcsstermesztés hagyományai ápolhatók. Itt magas az erdősítésre váró területek aránya, a feltétlen gyepek pedig a juhtenyésztésnek kínálnak életteret.

Geomorfológiai, földtani adottságok

A statisztikai körzet 150-162 m közötti talajfelszín magasságú, félig kötött futóhomokkal, lösszel és löszös-homokkal fedett hordalékkúp síkság, amely enyhén észak felé lejt (**Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, 1997**).

Éghajlat

A terület éghajlatát az átmenet jellemzi. A napsütéses órák száma az egész területen eléri az évi 2000 órát. Az évi középhőmérséklet 9,5-9,6 °C, a vegetációs időszaké 16,6-16,8 °C. Évente 183-186 fagymentes nappal számolhatunk. Az évi legmagasabb hőmérséklet átlaga 34 °C. Az abszolút minimumok átlaga -17 és -18 °C közötti. A csapadék évi összege a térség egész területén 560-590 mm. Sorrendben az ÉK-i, DNY-i, É-i a leggyakoribb szélirány. Az átlagos szélesebbesség megközelíti a 3 m/s értéket (**Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, 1997**).

Talaj

A legnagyobb kiterjedésű talajtípus a glaciális homokfelszínen képződött, gyengén savanyú kémhatású 0,5-1%-os szerves anyagot tartalmazó, a talaj B szintjében kolloid kiválásokkal rétegzett gyenge termőképességű kovárványos barna erdőtalaj. Található még kisebb területen nem kötött mészméntes futóhomok is (**Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, 1997**).

Növényzet

A vizsgált terület növényföldrajzilag az Alföldi flóraidék (Europannonicum) Nyírségi flórajárásába tartozik. Természetes növényzetét gyertyános-kocsányos tölgyesek, pusztai tölgyesek, homoki láperdők, fűz- és nyárlápok, homokpuszta-gyepek alkotják. Jelentős részt foglalnak el a gyenge legelőt nyújtó homok-pusztarétek és homoki tölgyes maradványok. Külön említést érdemel a Nyírség egyik legérdekesebb része a Nagy Mohos-tó növényvilága (**Belmont-B Tanácsadó Bt., 1997**).

Országos jelentőségű védett területek

- Kállósemjéni Nagy Mohos-tó 96,9 ha

Helyi jelentőségű védett természeti értékek

- Kállósemjéni kollégium parkja, Kállay-kúria 5,9 ha
- Kállósemjéni elmeógyógyintézet parkja, Gyulaházy kastély 3,5 ha
- Szakolyi őspark és Földvári erdő 8 ha
- Balkányi mammutfenyő

Levegőminőség állapota

A térségben legfontosabb a lineáris légszennyezés kibocsátás, elsősorban a közúti közlekedés, valamint a dízelmozdonyokkal üzemelő vasúti közlekedés részéről.

47. táblázat

A nyilvántartott légszennyező telephelyek száma Nagykállóban

Megnevezés	Vállalatok	Telephelyek	Pont-	Épület-	Felület-
	száma		források száma		
Nagykálló	8	17	49	3	-
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	418	673	2991	72	29

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat (1999)

A 47. táblázat adataiból megállapítható, hogy Nagykállóban a légszennyező vállalatok száma 8, amely 0,019 %-a a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében nyilvántartott légszennyező vállalatok számának. A pont, épület és felület források száma megyei viszonylatban elenyészőnek mondható.

48. táblázat

A légszennyező anyagok mennyisége Nagykállóban a bejelentett források alapján

(t/a)

Megnevezés	Kéndioxid	Szén-monoxid	Nitrogén oxidok	Szilárd nem toxikus	Korom	Benzin	Toluol
Nagykálló	19	29	5	12	1	-	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	1998	3260	960	850	36	35	220

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat (1999)

**A Nagykállói statisztikai körzet területén található légszennyező pontforrások és
légszennyező anyagok kibocsátói**

Megnevezés	SO ₂ kg/év	CO kg/év	NO _x kg/év	Benzin kg/év	Toluol kg/év	Szilárd kg/év	Ko- rom kg/év
Balkány							
Balkány Autójavító Szövetkezet	-	30	35	-	-	-	-
Metaroll Fémtechnikai Kft.	-	127	111	-	-	67	-
MOL Rt. Gázátadó Állomás	-	4	18	-	-	-	-
Szakra MGTSZ	-	14	17	-	-	-	-
Általános Iskola és Diákotthon	-	1680	2487	-	-	-	-
Bököny							
Kossuth MGTSZ Központi Telep	-	103	11	-	-	20	-
Geszteréd							
Geszterédi Regionális Vízmű	-	17	73	-	-	-	-
Kállósemjén							
Kállósemjéni Szárítóüzem	-	-	-	-	-	91	-
Nagykálló							
Benetton Ungheria Kft.	-	22	43	-	-	-	-
Brix Trade Kft.	-	557	928	-	-	-	-
Kallux Cipőipari Szövetkezet	-	25	38	10	44	-	-
Kőrösi Csoma Sándor Általános és Zeneiskola	-	778	2333	-	-	-	-
Megyei Elme- és Ideggyógyintézet	110	22	122	-	-	18	-
Nagykállói Sertéstelep	-	90	130	-	-	-	-
Nagykállói Sütőüzem Kft.	-	151	179	-	-	-	-
Nyír-Gabona Kft.	-	-	-	-	-	1205	-
SZA-PA Kft.	-	-	-	-	124	11	-
Triagro Kft., Klein telep	-	130	291	-	-	-	-
Szakoly							
Egyetértés MGTSZ	-	143	461	-	-	-	-
Összesen:	110	4294	7584	10	167	1583	-

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Környezetvédelmi Felügyelőség (2000)

A 49. táblázat adataiból megállapítható, hogy a szén-monoxid koncentrációja 2000-ben 4294 kg-ot ért el a hat településen (Balkány, Bököny, Geszteréd, Kállósemjén, Nagykálló és Szakoly) továbbá a nitrogén-oxid koncentrációja 7584 kg-ot. A legtöbb környezet-szennyező üzemmel Nagykálló és Balkány rendelkezik.

Vízrajz

A terület jelentős felszíni vízfolyással nem rendelkezik. A térség állóvizekben is szegény, azonban kiemelkedő jelentőségű a kállósemjéni Nagy Mohos-tó. A területen a harangodi és az érpataki víztározók találhatók (**Belmont-B Tanácsadó Bt., 1997**).

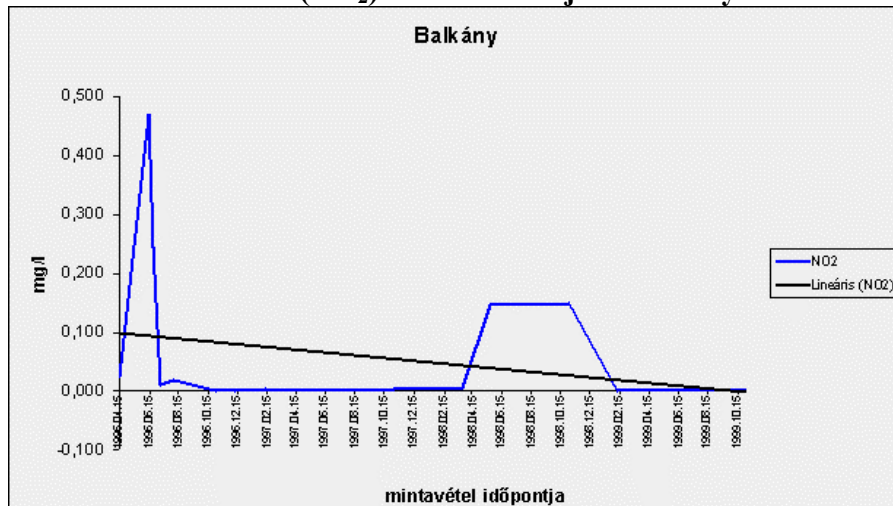
Felszíni és felszín alatti vizek állapota

Jelentős *felszíni vízterület* a 189 hektáros Csűrű-réti és a 125 hektáros Harangodi víztározók, a Lónyi-főcsatorna felé tartó gyenge vízminőséggel rendelkező főfolyások és a hozzájuk kapcsolódó belvízelvezető csatornahálózat. A *talajvíz* átlagosan 2-4 méter mélyen található, $\text{CaMg}(\text{HCO}_3)_2$ tartalmú és 15-25 $\text{nk}^\circ\text{-ű}$, települések közelében akár 40-50 $\text{nk}^\circ\text{-ű}$.

A felszín alatti vizek és talajok környezetminőségi állapotának jellemzése

A Nagykállói statisztikai körzet területén a felszín alatti vizek minőségét a Balkány B-43, Nagymogyorós közkútban 1990. január 1-jétől 2000. december 31-ig évenként 3-6 mintavétel alapján vizsgálta a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Környezetvédelmi Felügyelőség.

6. ábra: A nitrit ion (NO_2) koncentrációja a Balkányi-B kútban

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Környezetvédelmi Felügyelőség (2000)

A 6. ábráról megállapítható, hogy a NO_2 tartalom a vizsgált időpontokban 0,5 mg/l határérték alatti, tehát megfelelő minőségű. Kálium-permanganátos oxigénfogyasztás alapján a szerves anyag tartalomra utaló vízminőség megfelelő. A nitrit (NO_2) 12,6 $^\circ\text{C}$ - 14,5 $^\circ\text{C}$ víz hőmérsékleten és 7,26 - 7,69 pH érték mellett a reakcióképes.

Vízminőséget befolyásoló infrastrukturális jellemzők

A körzetben a legnagyobb szennyezés az ELFÉM Kft. (Kállósejnyén, Kossuth Lajos u. 128-130.) telephelyén és környékén történt. A telephelyen fém bútork galvanizálását végezték. A telephelyen a galvaniszap tárolás és szennyvíztisztítás kezelés-elhelyezés következtében a talaj és a talajvíz fémekkel és más, a felületkezelési technológiában használt vegyi anyagokkal szennyeződött.

**A króm, ólom, tetraklór etilén, nikkel és kadmium szennyezettség az ELFÉM Kft.
kállósejéni telephelyén található kutakban**

Króm (határérték 150 µg/l)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1997	8,3	11	130	3070	1090	877	35	5,9	32	38
1998	10	10	90	610	2430	1520	20	10	10	10
1999	1	12	99	200	2500	1200	7	6	1,9	8,4
2000	2,6	11	110	140	68	52	-	48	2400	1600
2001	16	<1,0	110	15	2000	940	-	8	7	1

Ólom (határérték 75 µg/l)

Év	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1997	6,7	6,2	25	7	83	41	27	42	35	32
1998	12	19	21	11	201	20	10	10	10	11
1999	<1,0	1,5	3,2	<1,0	8,4	2,6	3,4	1,5	1,3	2,5
2000	140	99	370	220	260	240	-	140	230	210
2001	<1,0	<1,0	33	<1,0	40	36	-	29	46	22

Tetraklór etilén (határérték 150 µg/l)

Év	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1999	-	1130	975	-	12000	2830	338	-	5	-
2000	2	240	410	98	9600	920	-	14	2	2
2001	5	320	380	380	25000	1300	-	48	27	28

Nikkel (határérték 75 µg/l)

Év	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1997	7,5	19	34	36	210	29	45	3,8	15	18
1998	10	10	20	10	100	20	<10	<10	<10	<10
1999	<3,0	9	13	5,4	88	70	<3,0	6,7	<3,0	<3,0
2000	15	23	78	45	98	76	-	36	62	19
2001	6	10	28	8	90	50	-	29	20	15

Kadmium (határérték 8 µg/l)

Év	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1997	0,3	0,7	0,1	0,5	4	60	2	0,6	-	-
1998	1,1	<1	2	2,2	5,7	1	<1	<1	<1	<1
1999	<0,1	<0,1	0,3	0,7	1,4	<0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
2000	6	5,1	18	12	16	10	-	14	18	9,4
2001	0,3	0,7	2,6	1,6	4,1	1,3	-	2	2,7	0,9

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Környezetvédelmi Felügyelőség (2002)

A súlyos illékony alifás szénhidrogének közül a tetraklór-etilén okozta szennyezés 1999-2001-ben az 5-6. kutak környezetében, a régi, nem vízzáró galvániszap tároló medence környezetében koncentrálódott. A fémek közül a króm, nikkel és ólom koncentrációk maximum értékét a tároló medence körzetében mérték. A nikkel és a króm szennyezés góca 1997-2001-ben a 4-5. kutak környezete volt.

Hulladékgazdálkodás színvonala

A szilárd hulladék szervezett gyűjtése, tárolása minden településen megoldott. A térség legnagyobb beruházása nyolc település önkormányzata (Balkány, Biri, Bököny, Geszteréd, Nyíradony, Nyírgelse, Nyírmihálydi, Szakoly) összefogásával épült a 6000 m²-es Nyírségi Regionális Szilárdhulladék Lerakó Telep, amely Szakolyban található.

51. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet hulladékgazdálkodási színvonala

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Hulladékgyűjtésbe bevont háztartás száma	2414	540	1200	600	730	1340	3430	963	11 217
Elszállított hulladék, m ³	13 200	2600	6600	3200	3500	7300	22 000	6700	65 100
<i>Elszállított hulladék m³/fő</i>	<i>1,88</i>	<i>1,78</i>	<i>1,89</i>	<i>1,74</i>	<i>1,75</i>	<i>1,77</i>	<i>2,09</i>	<i>2,15</i>	<i>1,94</i>

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

Az 51. táblázat adataiból megállapítható, hogy a minden települést bevontak a rendszeres hulladékgyűjtésbe. A körzetből elszállított hulladék mennyisége 65 ezer m³. A legtöbb hulladékot 22 ezer m³-t Nagykállóból szállítottak el.

Rekreációs területek

A térségben a települések rendezettek, tiszták, a külterületeken lévő tavakat, víztározókat is karbantartják, fejlesztik. Mindezek ellenére a körzetben még mindig kevés a közös sportolásra, pihenésre alkalmas közterület és park, de megemlíthető:

- A nagykállói Harangodi víztározó (15 ha) és a nagykállói termálvizes strand (3 ha), amely a környéken lakók pihenését, rekreációját biztosítja.
- A kállósemjéni Mohos-tó, mintegy 96,9 hektáron elterülő természetvédelmi terület, nagy kiterjedésű ingó láp, tőzegpáfránnyal, ritka ősi mocsári növényekkel.
- Szakolyban a Bay kastéllyal szemben található egy pihenőpark (4 ha), amely védett környezetével és fáival őspark jellegű. További kedvenc kirándulóhely a Földvári erdő (4 ha), amelyben még ma is láthatók a földvár maradványai.

52. táblázat

A közhasznú zöld rekreációs terület nagysága a Nagykállói statisztikai körzetben

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Játszóterek száma	1	1	1	1	1	1	4	2	12
Tisztított terület, m ²	4900	3500	3900	4000	5100	6100	10500	6000	44 000
Tisztított terület, m²/fő	0,70	2,39	1,11	2,18	2,55	1,48	1	1,92	1,31
Belterületi park, m ²	4200	1500	3650	5500	4200	2400	8500	2000	31 950
Belterületi park, m²/fő	0,6	1,02	1,04	3	2,1	0,58	0,81	0,64	1,04

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

Az 52. táblázat adataiból megállapítható, hogy a rendszeresen tisztított területek nagysága 3500 - 10500 m² között alakul. Továbbá minden településen található játszótér.

4.3.1. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai fejlettsége

A Központi Statisztikai Hivatal által használt 19 mutatót a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint tovább differenciáltam. A 19 mutatóból mindössze 1 mutató jellemzi a település ökológiai fejlettségét. Nem tartom kielégítőnek az 1 db ökológiai mutató használatát, így további mutatókat javaslok bevonni, hogy realisabb képet kapjunk egy település ökológiai fejlettségéről.

53. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet ökológiai helyzetét jellemző mutató

Megnevezés	1 km vízvezeték-hálózatra jutó csatornahálózat hossza, m
Balkány	114
Biri	-
Bököny	-
Érpatak	-
Geszteréd	-
Kállósemjén	-
Nagykálló	224
Szakoly	705

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2001)

A KSH adatit elemezve megállapítható, hogy ökológiai fejlettség szempontjából az első helyen Szakoly áll, majd Nagykálló és Balkány következik. A többi 4 településen (Biri, Bököny, Érpatak, Kállósemjén) a csatornahálózat kiépítése még nem megoldott.

Kiszámoltam az 1 ökológiai mutatóra a 8 település rangsorát, ami megadta a települések fejlettségi sorrendjét.

Az **ökológiai helyzet** megítélésére használt csatornázottság mutatót kiegészítettem a természetvédelmi területek nagyságát, a víz- és légszennyező források számát, a hulladékgazdálkodás színvonalát, a tisztított terület, a belterületi park és a rekreációs terület nagyságát kifejező mutatókkal.

54. táblázat

Az ökológiai fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók

Megnevezés	Mértékegység
<i>A. Természetvédelmi terület</i>	ha
<i>B. Vízszennyező források</i>	db
<i>C. Légszennyező források</i>	db
<i>D. Hulladékgazdálkodás</i>	m ³ /fő
<i>E. Tisztított terület</i>	m ² /fő
<i>F. Belterületi park</i>	m ² /fő
<i>G. Rekreációs terület</i>	ha

Forrás: Saját számítás (2003)

55. táblázat

Az ökológiai fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók

Megnevezés	³ 1.	A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.
Balkány	114	0,5	2	5	1,88	0,7	0,6	-
Biri	-	-	-	-	1,78	2,39	1,02	-
Bököny	-	-	-	1	1,89	1,11	1,04	-
Érpatak	-	-	-	-	1,74	2,18	3	-
Geszteréd	-	-	-	1	1,75	2,55	2,1	-
Kállósején	-	106,1	1	1	1,77	1,48	0,58	25
Nagykálló	224	-	-	10	2,09	1	0,81	18
Szakoly	705	2	-	2	2,15	1,92	0,64	8

Forrás: Saját számítás (2003)

Az általam javasolt 7 mutatóval együtt már 8 mutató jellemzi egy település ökológiai fejlettségét. Kiszámoltam mind a 8 mutatóra a 8 település rangsorát és végül a rangsorok számtani átlaga alapján határoztam meg a települések fejlettségi sorrendjét. Ennek következtében a települések fejlettségi sorrendje jelentősen módosult.

Ökológiai szempontból a legfejlettebb település Szakoly, amit Biri és Geszteréd, Érpatak, Bököny, Kállósején, Nagykálló és Balkány település követ.

³1 km vízvezeték-hálózatra jutó csatornahálózat hossza, (m)

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai fejlettségi sorrendje

Megnevezés	ÖKOLÓGIAI	
	KSH adatok szerint	SAJÁT számítás
Balkány	3.	7-8.
Biri	4.	2-3.
Bököny	4.	5.
Érpatak	4.	4.
Geszteréd	4.	2-3.
Kállósemjén	4.	6.
Nagykálló	2.	7-8.
Szakoly	1.	1.

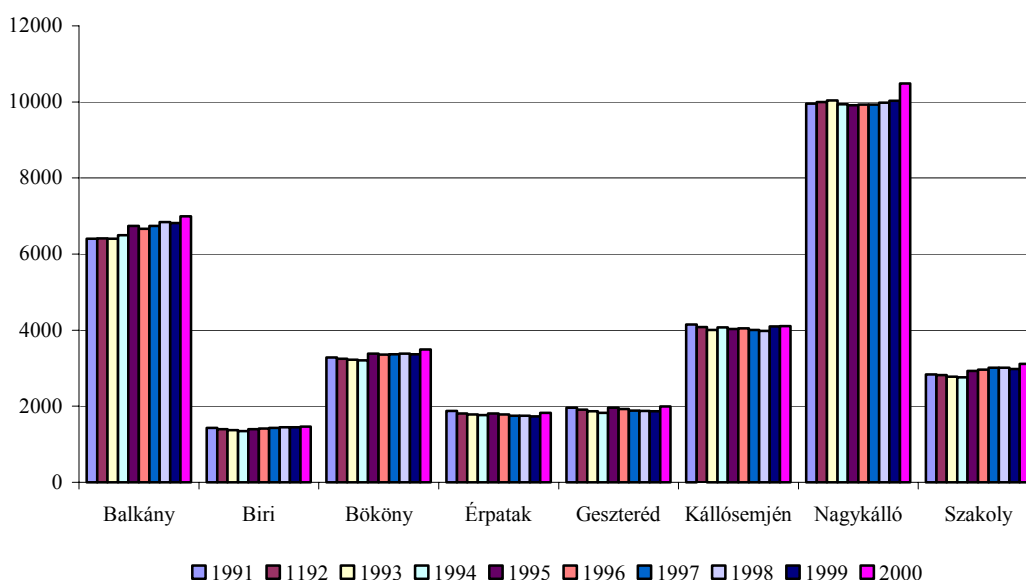
Forrás: Saját számítás (2003)

4.4. A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZET TÁRSADALMI HELYZETE

Demográfia

A Nagykállói statisztikai körzetre a közepes vagy annál nagyobb lélekszámú települések jellemzők, így a térség legkisebb falvainak lakossága is 1000 - 2000 fő közötti, amely a megye más részein már a nagyobbak közé tartozik. Az egyes települések - Balkány, Kállósemjén, Nagykálló - megyei illetve regionális viszonylatban nagy közigazgatási területtel rendelkeznek, még a kisebb lélekszámú községekhez is relatíve nagy földterület tartozik.

7. ábra: A Nagykállói statisztikai körzet lakónépessége, fő

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

2000-ben a két legnépesebb településként Nagykálló 10485 fő és Balkány 6992 fő emelhető ki, ahol a népesség száma meghaladta a megye több kisvárosának lélekszámát. A térség népessége 1990-2000 között kismértékben 1,2%-kal emelkedett.

57. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet lakosságának korösszetétele

fő

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly
0-18 év	1867	345	981	477	457	1 020	2538	374
19-60 év	3736	813	1987	1062	951	2 235	6288	2227
60 év felett	1389	304	530	290	588	848	1659	515
Összesen	6992	1462	3498	1829	1996	4103	10 485	3116

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A korstruktúra az országos viszonylatban kedvező, vagyis fiatalos. A 0-18 évesek a lakosság 24%-át és az időskorúak (60 évesek és idősebbek) a lakosság 18%-át alkotják.

58. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet lakosságának demográfiai sajátosságai

fő

Megnevezés	Bal- kány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly	Össz.
Élveszületések	81	10	36	18	13	29	130	31	348
Halálozások	93	16	45	26	27	51	104	42	404
Házasságkötések	33	3	14	10	6	13	56	12	147
Válások	7	3	5	2	5	10	27	2	61
Odavándorlás	235	41	116	96	63	162	425	79	1217
Elvándorlás	262	35	157	75	83	134	331	106	1183

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

2000-ben a Nagykállói statisztikai körzetbe 1217 fő vándorolt, míg az elvándorlások száma 1183 fő, így vándorlási egyenleg 34 fő. Az élveszületések száma 130 fő, amely egyedül Nagykállóban haladta meg a halálozásokét.

59. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet lakosságának etnikai összetétele

fő

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly
Roma	154	-	495	-	232	130	1287	263
Roma etnikum, %	2,2	-	14,18	-	11,64	3,16	1,22	8,44

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A lakosság etnikai összetétele településenként változó. Vannak olyan községek, ahol a lakosság teljes egészében magyar (Biri, Érpatak), de akad olyan is, ahol az etnikai kisebbséghez tartozók aránya eléri a 14%-ot (Bököny).

Egészségügyi és szociális ellátás

A Nagykállói statisztikai körzet gazdasági fejlődése szempontjából meghatározó tényező a népesség egészségi állapotának javulása.

60. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet egészségügyi és szociális ellátása

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatlak	Geszteréd	Kállósején	Nagykálló	Szakoly
Háziorvosok száma	3	-	2	1	1	2	4	2
Gyermeorvosok száma	1	-	-	-	-	-	2	-
Tüdőbeteg gondozók forgalma, fő	-	-	-	-	-	-	5 926	-
Röntgen tüdőszűrések száma	-	-	-	-	-	-	15 871	-
Háziorvosi rendelésen megjelentek száma	27 704	-	26 099	7749	12 749	23 366	44 263	19 072
Beteglátogatások száma	4099	-	2179	342	1906	2116	5022	3060
Kórházi ágyak száma	-	-	-	-	-	120	415	-
Idősek otthona	1	-	-	-	-	-	1	-
Időskorúak otthonaiban gondozottak száma	43	-	-	-	-	-	24	-
Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma	609	124	329	132	149	92	531	280
Gyógyszertárak száma	1	-	1	-	-	1	2	-
Fiókgyógyszertárak száma	-	1	-	1	1	-	-	1
1 lakosra jutó átlagos háziorvosi rendelés	3,96	-	7,48	4,23	6,38	5,69	4,22	6,12

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

A 60. táblázat adatait elemezve megállapítható hogy az *egészségügyi alapellátás* településenként változó színvonalon és eltérő feltételrendszer mellett megoldott.

- *Háziorvosi rendelő* mindenhol van, felszereltsége a megkérdezettek véleménye szerint közepes illetve jó, ugyanakkor az ügyeleti rendszer nem mindenütt megfelelően kiépített. A háziorvosok száma összesen 15 fő. Minden településen található gyógyszerár vagy fiókgyógyszertár.
- Új *mentőállomás* kezdte meg működését 2001-ben Balkányban, amely a környező községek; Biri, Bököny, Geszteréd és Szakoly, valamint a hozzájuk tartozó jelentős számú tanyák együttesen mintegy tizenhatalcezer lakosának sürgősségi betegellátását szolgálja.
- *Szociális intézmény* a települések többségében működik. Kivétel ez alól Érpatlak és Biri települések. A szociális intézmények leggyakoribb formája az öregek napközi otthona - Balkány és Nagykálló esetében. Értelmi fogyatékosok szociális foglalkoztató intézete Szakolyban, kríziskezelő és családsegítő központ Nagykállóban működik.

Humán erőforrás

A lakosság iskolázottsága elmarad a megyei átlagtól, különösen a kvalifikált szakemberek, diplomások száma kevés. Aggasztó, hogy egyes településeken élők döntő többsége csak 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

61. táblázat

A gyermekintézmények alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben

Megnevezés	Bal-kány	Biri	Bö-köny	Érpa-tak	Gesz-teréd	Kálló-semjén	Nagy-kálló	Sza-koly	Össz
Bölcsőde									
Bölcsődék száma	-	1	-	-	-	-	1	-	2
Bölcsődei férőhelyek száma	-	25	-	-	-	-	20	-	45
Bölcsődébe beíratott gyerekek száma	-	28	-	-	-	-	26	-	54
Bölcsődei gondozók száma	-	4	-	-	-	-	4	-	8
Óvoda									
Óvodák száma	4	1	1	1	1	1	1	1	11
Óvodai férőhelyek száma	238	50	125	60	75	111	360	130	1149
Óvodás korú gyerekek száma	410	68	210	85	87	240	486	134	1720
Óvodába beíratott gyerekek száma	261	68	155	64	66	142	424	126	1306
Óvó-pedagógusok száma	21	4	8	4	6	11	31	6	91

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A körzetben két településen működik bölcsőde - Biriben és Nagykállóban - férőhelyeinek száma összesen 45 fő. A bölcsődébe beírt gyerekek száma 54 fő. Az óvodai ellátás minden településen megoldott, és megfelelő kihasználtsággal üzemel.

62. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet oktatási színvonala

Megnevezés	Bal-kány	Biri	Bö-köny	Érpa-tak	Gesz-teréd	Kálló-semjén	Nagy-kálló	Sza-koly	Össz.
Alapfokú ellátás									
Általános iskolák száma	2	1	1	1	1	1	2	1	10
Általános iskolai férőhelyek száma	939	200	470	200	200	600	800	400	3809
Általános iskolába beírt gyerekek száma	939	157	410	171	198	424	1080	363	3742
<i>Általános iskolába beíratott gyerekek, %</i>	<i>0,13</i>	<i>0,1</i>	<i>0,11</i>	<i>0,09</i>	<i>0,09</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,11</i>	<i>0,11</i>
Középfokú ellátás									
Középiskolák száma	1	-	-	-	-	-	4	1	6
Középiskolai férőhelyek száma	25	-	-	-	-	-	792	127	944
Középiskolai pedagógusok száma	5	-	-	-	-	-	115	7	127
Középiskolába beírt gyerekek száma	-	-	-	-	-	-	1830	103	1933
<i>Középiskolába beíratott gyerekek, %</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>0,17</i>	<i>0,33</i>	<i>0,05</i>

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A 62. táblázat adataiból látható, hogy a településen összesen 10 általános iskola és 6 középiskola található. Közepes - 400 fő körüli létszámú - iskolát tart fenn Balkány, Kállósemjén és Nagykálló. Az általános iskolába beírt gyerekek száma 3742 fő.

A körzet szellemi és kulturális központja Nagykálló, ahol az iskolázottság lényegesen magasabb, mint a többi településen. Nagykállóban két középiskola is működik: részben a két tannyelvű Korányi Frigyes Gimnázium, illetve a közgazdasági és óvónőképző profilú Budai Nagy Antal Gimnázium és Szakközépiskola.

63. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet művelődési intézményi ellátottsága

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Értak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Mozi előadások száma	-	-	-	-	2	-	31	-	33
Mozi látogatók száma	-	-	-	-	27	-	1 068	-	1095
Múzeumok száma	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Múzeumi látogatók száma	-	-	-	-	-	-	987	-	987
Színházak száma	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Könyvtári egységek száma	22 266	7657	13 146	5100	18 236	19 678	38 648	9152	133 883
Kölcsönzött könyvtári egységek száma	44 081	7345	8145	8862	11 434	5819	24 864	6083	116 633
Beiratkozott olvasók száma	888	141	425	171	336	582	1426	269	4238
Könyvtárba beiratkozottak, %	0,12	0,09	0,12	0,09	0,16	0,14	0,13	0,08	0,12

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

- *Könyvtár* minden településen található, legtöbb helyen az iskolával együtt. A meglévő könyvtári egységek száma 2000-ben a körzet területén 133 883 db, a kölcsönzött egységek száma 116 633 db volt.
- A *mozik* egy része megszűnt, a meglévők népszerűsége is - egy-egy kivételtől eltekintve - elég alacsony, több esetben felszereltségük elavult. A térségben csak Nagykállóban található Múzeum, amelyet 987 látogató keresett fel 2000-ben.
- *Tájház* Szakolyban működik. Nagykállóban pedig a nyári időszakban a Téka-tábor biztosít további lehetőséget a művelődésre.
- Az *újságnak* több éves múltjuk van. Tájékoztatási szempontból kiemelkedő a Szakolyi Szemle, a Nagykállói Hírmondó és a Balkányi Köszöntő c. újság.

Infrastrukturális helyzetkép

A statisztikai körzet infrastrukturális fejlettsége a megyei átlagnak megfelelő, az elmúlt években itt jelentős közmű beruházások valósultak meg.

Közlekedési viszonyok

A statisztikai kistérség a megyeszékhely (Nyíregyháza) közelében helyezkedik el, a Záhony-Nyíregyháza-Debrecen-Budapest irányába haladó 4-es főút által érintett területen.

64. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek úthálózati és megközelíthetőségi viszonyai

Megnevezés	Bal-Kány	Bi-ri	Bö-köny	Érpa-tak	Gesz-teréd	Kálló-semjén	Nagy-kálló	Sza-koly	Össz.
Belterületi utak, km	25	11	25	18	14,5	25	30,8	22	171,3
Ebből: burkolt utak, km	23	9	12	18	11,5	22	15,9	19	130,4
Belterületi járdák, km	9	5	8	5	8,1	15	17	12	79,1
Távolság Nagykállótól, km	14	13	18	20	15	7	-	23	-
Távolság Nyíregyházától, km	30	23	22	25	30	22	15	34	-
Távolság Nagykállótól, perc ⁴	20	22	25	30	20	14	0	30	-
Távolság Nyíregyházától, perc ⁴	38	30	30	40	33	30	20	40	-

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A Nagykállói statisztikai körzet 171,3 km belterületi úttal és 130,4 km burkolt úttal rendelkezik. A közutak minősége igen változó, egyes szakaszokon igen rossz állapotban vannak. A belterületi utak részben szilárd burkolatúak, részben földutak. Az aszfaltozott utak aránya és minősége településenként változó. Míg Szakoly belterületi útjainak teljes hossza jó minőségű szilárd burkolattal rendelkezik, addig Nagykállóban ez az arány lényegesen kisebb és állapota is meglehetősen rossz, javításra szorul.

A települések közül csak Bököny, Geszteréd, Érpatak és Szakoly nem fekszik közvetlenül vasútvonal mentén. A térségen halad át a Nagykálló-Nyíradony vasútvonal. Évente mintegy 23 ezer utasforgalmat regisztráltak. A körzet településeiből a megyeszékhely elérési ideje közúton 20-40 perc közötti, vasúton 20 perc illetve 1,5 óra.

Gépjárműállomány

Az 1000 lakosra jutó gépkocsi vásárlás és gépjárműállomány szintén fontos jellemzője lehet egy adott régió, statisztikai körzet jövedelmi és vagyoni helyzetének, csakúgy, mint egy adott időszak alatt megkezdett és realizált lakásépítések száma.

⁴ Vonattal, gépjárművel (elérhetőség)

65. táblázat

A személygépkocsi-állomány a Nagykállói statisztikai körzetben

db

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
1998									
Személygépkocsi	964	212	385	239	287	569	1898	385	4939
1999									
Személygépkocsi	986	229	376	234	297	578	1897	371	4868
2000									
Személygépkocsi	992	268	385	358	239	569	2164	385	5360

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

A 65. táblázat adataiból megállapítható, hogy 2000-ben a körzetben 5360 db személygépkocsit regisztráltak. A legtöbb személygépkocsi Nagykállóban (2164 db) és a legkevesebb (992 db) Balkányban található.

66. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet gépjárműállománya

db

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Motorkerékpár	44	2	10	3	2	17	70	15	163
Autóbusz	5	1	-	-	1	3	3	2	15
Teherautó	188	37	26	33	36	66	353	75	814

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

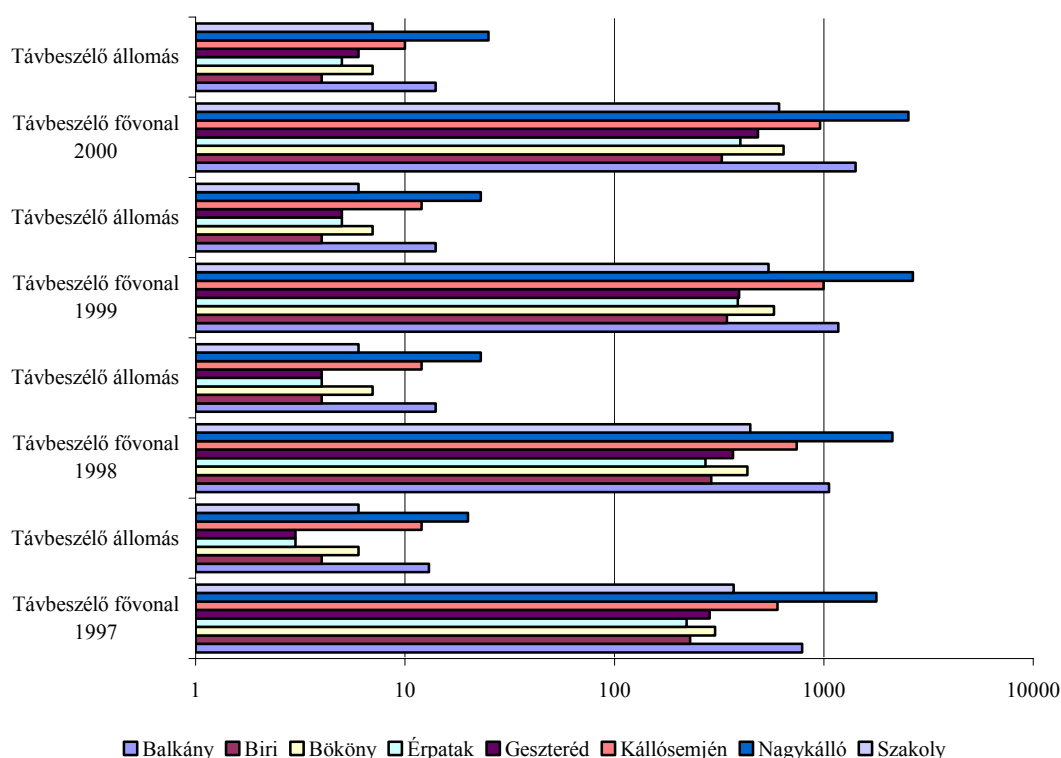
2000-ben a körzetben 163 db motorkerékpárt, 15 db autóbuszt és 814 db teherautót tartottak nyilván. A térség gépjárműállománya ugyan még a megyei fejlettségi szint alatt van, de gyorsan növekszik és a járművek előregedettek, kifogásolható műszaki állapotúak.

Hírközlés

A térség minden települése csatlakozott a MATÁV távkapcsolású hálózatba és rádiótelefon-rendszerek is használhatók a körzetben.

A 8. ábráról megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzet 2000-ben 7378 db távbeszélő-fővonallal és 78 db távbeszélő-állomással rendelkezett. A távbeszélő-fővonalak és távbeszélő-állomások száma 1997-től 2000-ig lassú ütemben emelkedett.

8. ábra: A Nagykállói statisztikai körzet telefon-ellátottsága, db

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

Lakáshelyzet

A lakosság életkörülményei viszonylag jók, bár természetesen az elmúlt évek gazdasági visszaesése itt is éreztette hatását. Különösen a nagy települések épültek erőteljes ütemben, ugyanakkor a meglévő ingatlanállomány karbantartása pénzhiány miatt nem minden esetben történt meg.

67. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet lakásállománya

db

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
1998									
Lakásállomány	2436	554	1245	760	817	1515	3464	997	11 788
Épített lakások	9	1	3	6	4	10	24	8	65
1999									
Lakásállomány	2446	558	1247	759	821	1521	3466	1000	11 818
Épített lakások	11	5	7	1	6	7	12	5	54
2000									
Lakásállomány	2457	564	1256	761	827	1528	3479	1008	11 880
Épített lakások	16	2	5	0	2	3	27	17	72

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

A 67. táblázat adataiból azt a következtetést vontam le, hogy a lakásállomány 1998-tól alig észrevehetően emelkedett, továbbá az épített lakások számában a kezdeti csökkenés után lassú emelkedés figyelhető meg.

Villamosenergia-ellátás

A körzet villamosenergia-ellátása megfelelő, a lakások és közületek szinte kivétel nélkül csatlakoztak a hálózatra. A szolgáltatás teljesítménye és biztonsága jó, az igényeket kielégíti.

68. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet villamosenergia-ellátása

Megnevezés	Bal-kány	Biri	Bő-köny	Érpa-tak	Geszte-réd	Kálló-semjén	Nagy-kálló	Sza-koly	Össz.
Villamosenergia-fogyasztók száma	2674	560	1288	804	856	1643	3860	1038	12 723
Villamosenergia vezetékek, km	52	11	25	17	14,5	28	66,4	21,6	235,5
Villamosenergia mennyiség, kW	4671	1006	2519	1390	1525	3351	10 527	1805	26 794
Kisfeszültségű transzformátorok száma	11	4	7	5	5	5	51	9	97

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

Gázellátás

A települések vezetékes földgázzal való ellátása a 1990-es évek elején valósult meg. A lakások közel fele kapcsolódott a hálózatra. A gázellátást Nagykállóban egy 20 ezer m³/óra kapacitású, nagynyomású földgázhálózaton lévő átadóállomás biztosítja. Megoldandó feladat még az egyes külső települések, tanyák gázellátása.

69. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet vezetékesgáz-ellátása

Megnevezés	Bal-kány	Biri	Bő-köny	Érpa-tak	Geszte-réd	Kálló-semjén	Nagy-kálló	Sza-koly	Össz.
Háztartási gázfogyasztók száma	1090	273	622	327	402	841	1888	525	5968
Szolgáltatott vezetékesgáz, m ³	2286	439	855	374	605	1330	4 899	1 036	11 824
Gázcsőhálózat, km	46,2	14,2	31,8	18,8	16,7	35,3	65,4	24,4	252,8
Gázfogyasztók száma	1201	289	656	350	429	896	2035	580	6436
Gázzal fűtött lakások száma	1090	273	622	327	402	841	1888	525	5968

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

A 69. táblázat adataiból kitűnik, hogy a körzetben 2000-ben a háztartási gázfogyasztók száma 5968, a szolgáltatott vezetékesgáz mennyisége 11824 m³, a gázcsőhálózat hossza 252,8 km, a gázfogyasztók száma 6436 és a gázzal fűtött lakások száma 5968.

Vezetékes ivóvíz

A vezetékes ivóvízzel való ellátás megoldott, jellemzően a lakások 70-80%-a be van kötve a vízhálózatra, de a csatlakozási lehetőségek száma ennél lényegesen magasabb, így nincs akadálya további fogyasztók belépésének.

70. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet vezetékes-ivóvízellátása

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Ivóvízvezeték hálózat hossza, km	76	14,7	36,2	26,5	15,2	28,1	67,9	29,3	293,9
Ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások száma	2 064	382	1080	690	672	1 298	3 338	964	10 488
Összes szolgáltatott víz mennyisége, m ³	251,8	38,1	103,6	47,5	66,8	119,2	377,3	55,5	1059,8

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

A 70. táblázat adataiból megállapítható, hogy az ivóvízvezeték hálózat hossza 2000-ben 293,9 km, az ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások száma 10 488 és az összes szolgáltatott víz mennyisége 1059,8 m³ volt.

Szennyvíz

A közcsonak kiépítettsége és igénybevétele elmarad a víztől, több településen nincs vagy csak részleges a szennyvízhálózat. Szennyvízkezelő és elvezető rendszerek társulások formájában épülnek. Ennek központjai a nagyobb településeken lesznek és ellátják a szomszédos kisebb községeket is.

71. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet csatornázottsága

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Össz.
Közcsonakban elvezetett szennyvíz, m ³	65,2	2	-	28,1	-	-	384,8	37,5	517,6
Szennyvízcsatorna-hálózat hossza, km	18,5	14,7	-	-	-	21	49,8	20,7	124,7
Közcsonak-hálózatba bekapcsolt lakások száma	364	86	-	-	-	250	932	200	1832

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal TeIR adataiból összeállítva (2000)

Balkány, Biri, Kállósemjén, Nagykálló és Szakoly településeken a szennyvízhálózat kiépítése megoldott. A közcsonakban elvezetett szennyvíz mennyisége 517,6 m³.

A szennyvízcsatorna-hálózat hossza 124,7 km, továbbá a közcsonak-hálózatba bekapcsolt lakások száma 1832. Érpatak, Bököny, Geszteréd fogott össze a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésére. Ez a beruházás 2,5 milliárd forintba került. 2003-ig Bökönyben (40 km), Érpatakon (40 km) és Geszteréden (30 km) hosszú hálózatot kell kiépíteni.

Rendezvények, ünnepek

A turistáknak a Nagykállói statisztikai körzetbe történő csalogatásának legjobb eszköze egy jó rendezvény, a kultúra, az élő hagyomány.

- *Balkányban* minden év május 28-án *Kállósemjénben* minden év augusztus 10-én kerül megrendezésre a település főterén a falunap.
- *Szakoly* több jelenetős rendezvénnyel is büszkélkedhet. Az egyik az *Arany János Napok* a másik a *Szakolyi Napok* rendezvénysorozat. A Szakolyi Napok többnapos rendezvénnyé nőtte ki magát, melyen hagyományosan megemlékeznek az államalapításról, alkotmányunkról és az új kenyér ünnepéről. A településen hagyománya van a lótenyésztésnek, e hagyományt elevenítik fel az amatőr fogathajtó versenyek megszervezésével is, amire minden évben május 1-jén kerül sor.
- *Nagykálló* művészeti életét jelentős országos és megyei rendezvények fémjelzik: Kállay Kettős Néptánc fesztivál és a Kállai Napok. A harangodi TÉKA tábor, továbbá nemzetközi hírű folklór, képző- és iparművészeti, valamint számítástechnikai programok emelhetők ki. Lovaglási lehetőségekre a Nagykállóhoz tartozó Birketanya ad otthont, ahol fogathajtó versenyek kerülnek megrendezésre.

Társadalmi munka

- A megyében elsőként, az országban harminchatodikként alakult meg az önkéntes tűzoltó egyesület helyébe lépő köztestület. A köztestület 35 tagja közül 32 képzett tűzoltó. 1998. júniusában adták át Szakolyban a térség első, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye második teleházát. Később Bökönyben is létesítettek teleházat.
- A *Szakolyért Baráti Klub Teleháza* a térség önkormányzatainak és vállalkozóinak nyújt segítséget. A fejlődés dinamikáját mutatja, hogy az UNITED WAY PRO HUMANA Alapítvány Szakoly községben szakmai oktatóbázist alakított ki. Az önkormányzat igyekszik a munkanélküliek foglalkoztatását a Dél-Nyírségi Önkormányzatok Szociális, Gazdasági, Szolgáltató és Kereskedelmi Közhasznú Társaságon (Szakoly, Nyírgelse és Nyírmihálydi községek önkormányzatai 1994-ben alakították meg) keresztül megoldani, illetve a szociálisan rászoruló családok állattartását, földművelését a Szociális Földprogramon belül koordinálni.

Egyik lényeges funkciója a szociális földprogramnak, hogy sok esetben pótolja a már nem létező, korábban a helyi termelőszövetkezetek által felvállalt funkciókat a településeken (Sefarin, 1998).

Nevezetes családok

72. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet nevezetes családjai

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly
Nevezetes családok	Kállay Gencsy Somossy	Kállay	Rákóczi	Desseffy	Vay Lónyai Tisza	Kállay	Kállay	Bekk Eötvös Gencsi

Forrás: Saját felmérés (2000)

73. táblázat

Társadalmi szerveződések alakulása

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpa- tak	Geszte- réd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Sza- koly	Össz.
Tűzoltóság	1	-	1	-	1	-	1	1	5
Tűzoltók	42	-	-	-	30	-	26	80	178
Rendőrség	1	-	1	-	-	-	1	-	3
Rendőrök	8	-	2	-	-	-	30	-	40
Polgárőrség	1	-	1	1	-	1	1	1	6
Polgárőrök	37	-	10	30	-	50	32	125	284
Civil szerveződések	1	1	-	2	-	4	20	12	40
Társadalmi szerveződések	4	1	3	3	1	5	23	14	54
<i>Társadalmi szerveződések db/1000 fő</i>	<i>0,57</i>	<i>0,68</i>	<i>0,85</i>	<i>1,64</i>	<i>0,5</i>	<i>1,21</i>	<i>2,19</i>	<i>4,49</i>	<i>1,61</i>

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A 73. táblázat adataiból megállapítottam, hogy 2000-ben a körzetben 5 településen található tűzoltóság. A tűzoltók száma 178 fő, a rendőrök száma 40 fő, a polgárőrök száma pedig 284 fő. A civil szerveződések száma 40.

Népi szokások, hagyományok

Szakolyban a népi szokásokat főleg a nagyobb ünnepek alkalmával elevenítették fel. Karácsonykor házról-házra jártak kántálni a gyerekek és felnőttek.

Intézményi kapcsolatok

A térségben testvérvárosi kapcsolatokkal csak Nagykálló rendelkezik (Metzingen, Técső, Geder), de Szakoly is törekszik arra, hogy tovább építse és lehetőség szerint hivatalos formába öntse baráti viszonyát külföldi városokkal (Ungvár, Munkács, St. Pölten).

Műemlékek és nevezetességek

Páll, (1999) kutatásai során megállapította, hogy a térség természeti értékei mellett számos történelmi nevezetességgel, leginkább barokk, gótikus és klasszicista stílusban épült műemlék épülettel rendelkezik.

Balkány: A falu legjelentősebb műemléke a református templom, amely késő barokk stílusban épült. Balkány másik műemlék épülete a Gencsy család kastélya, amely eklektikus stílusban épült. A kastélyban ma a Szabolcs Vezér Általános Iskola és Diákotthon működik. A temetőben, a Gencsy család síremlékei figyelemre méltóak.

Biri: A volt Kállay-kastélyt, jelenleg Biri községháza, amit Kállay János építtette 1777-ben. Az épületet számtalanszor átalakították, melyek rontották eredeti stílusát. Ez a kis kastély méltatlanul kimaradt eddig a műemlékjegyzékből és topográfiából.

Bököny: A település leglátványosabb épülete a görög katolikus templom.

Geszteréd: A településen végezte első ásatását Jósa András, ahol réz- és kora bronzkori leletek kerültek elő, ezek ma a Jósa András múzeumban találhatók. A helybéli reformátusok 1808-ban kezdték építeni a református templomot, s 1820-ra fejezték be.

Kállósemjén: A műemlék jellegű Kállay-kastélyt 1763-ban Kállay György építtette a nagykállói megyeháza építésze, Salvator Aprilis irányításával. Itt élt Kállay Miklós miniszterelnök, akinek hamvait 1993-ban hozták haza és helyezték el a hársfasor mentén álló egyszerű kápolna családi kriptájában.

Nagykálló: Gazdag történeti múltja miatt a város több első osztályú műemlékkel és műemlék jellegű épülettel büszkélkedhet. Látnivalókban gazdag település, hiszen itt található Korányi Frigyes emlékháza, Ámos Imre a "magyar Chagal" lakóháza, Simonyi Óbester emlékháza. Nagykálló középpontjában áll egy szép barokk palota, amelynek tervezője Salvatore Aprilis olasz építész. Megyeházának épült 1781-1784 között, s ezt a funkciót töltötte be jó 100 évig. 1891 óta kórházként szolgál. Itt található Taub Eizik Izsák csodarabbi sírja **(Harsányiné Schatz, 1993)**.

Szakoly: A község legrégebbi épülete a református templom, mely műemlék jellegű. A felújított Szentmiklóssy kastélyban jelenleg 120 férőhelyes óvoda működik. Bay kastélyban a felújítása óta a Szociális Foglalkoztatói Intézet egyik részlege van elhelyezve **(Szakoly Község Önkormányzata, 2002)**.

4.4.1. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek társadalmi fejlettsége

A Központi Statisztikai Hivatal által használt 19 mutatót a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint tovább differenciáltam. A 19 mutatóból 9 mutató jellemzi egy település társadalmi fejlettségét. Nem tartom kielégítőnek a 9 társadalmi mutató használatát, így további mutatókat javaslok bevonni, hogy realisabb képet kapjunk egy település társadalmi fejlettségéről.

74. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet társadalmi fejlettségének megítéléséhez használt 9 mutató

Megnevezés	Mértékegység	Időpont
1. Népsűrűség	fő/km ²	1998. december 31.
2. 60 éven felüliek aránya	%	1998. december 31.
3. 11 éven túli lakosság által végzett osztályszám	osztály	1990. január
4. Épített lakások aránya	%	1998
5. Vízvezetékbe bekapcsolt lakások aránya	%	1998. december 31.
6. Gázellátottság aránya	%	1998. december 31.
7. Személygépkocsi állomány	db/1000 fő	1998. december 31.
8. Telefon-főállomások száma	db/1000 fő	1998. december 31.
9. Elérési viszonyok		1998. december 31.

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2001)

75. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet társadalmi helyzetét jellemző mutatók

Megnevezés	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Balkány	75,8	17,3	7,52	11,6	78,9	46,6	145	155	0,315
Biri	64,2	21,0	7,40	11,0	63,4	47,5	158	200	0,285
Bököny	95,0	15,1	6,99	11,8	82,7	50,6	112	128	0,396
Érpatak	55,4	21,9	7,24	6,7	87,6	45,0	135	157	0,329
Geszteréd	55,7	24,9	7,40	7,4	79,9	51,2	159	198	0,345
Kállósemjén	73,0	20,6	7,49	10,5	85,0	55,5	145	187	0,255
Nagykálló	146,4	16,0	8,48	12,9	95,1	54,5	189	212	0,128
Szakoly	71,8	16,5	7,21	11,8	95,3	56,2	125	150	0,397

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Statisztikai Hivatal adataiból összeállítva (2001)

Kiszámoltam minden egyes mutatóra a 8 település rangsorát és végül a rangsorok számtani átlaga alapján határoztam meg a települések fejlettségi sorrendjét. A KSH által használt 9 társadalmi mutató alapján a legfejlettebb település Nagykálló, amit Kállósemjén, Szakoly, Balkány, Biri, Bököny, Geszteréd, Érpatak követ.

A **társadalmi mutatók** körébe bevontam a háziorvosi rendelések, az általános- és középiskolába beiratott gyerekek, a könyvtárba beiratkozottak arányát kifejező mutatókat. Továbbá a rendezvények, a társadalmi szerveződések, a nevezetes családok számát, valamint a településeken lévő roma etnikum arányát kifejező mutatókat.

76. táblázat

A társadalmi fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók

Megnevezés	Mértékegység	Időpont
<i>A. Háziiorvosi rendelések</i>	db/fő	2000
<i>B. Általános iskolába beíratott gyerekek</i>	%	2000
<i>C. Középiskolába beíratott gyerekek</i>	%	2000
<i>D. Könyvtárba beiratkozottak</i>	%	2000
<i>E. Kereskedelmi ellátottság</i>	db/1000 fő	2000
<i>F. Vendéglátóhely ellátottság</i>	db/1000 fő	2000
<i>G. Jeles ünnepek</i>	db	2000
<i>H. Társadalmi szerveződések</i>	db/1000 fő	2000
<i>I. Nevezetes családok</i>	db	2000
<i>J. Roma etnikum</i>	%	2000

Forrás: Saját számítás (2003)

77. táblázat

A társadalmi fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók

Megnevezés	A.	B.	C.	D.	G.	H.	I.	J.
Balkány	3,96	0,13	-	0,12	1	0,57	4	2,2
Biri	-	0,1	-	0,09	1	0,68	1	-
Bököny	7,48	0,11	-	0,12	-	0,85	1	14,13
Érpatak	4,23	0,09	-	0,09	-	1,64	1	-
Geszteréd	6,38	0,09	-	0,16	-	0,5	3	11,64
Kállósemjén	5,69	0,1	-	0,14	-	1,21	1	3,16
Nagykálló	4,22	0,1	0,17	0,13	2	2,19	1	1,22
Szakoly	6,12	0,11	0,33	0,08	2	4,49	3	8,44

Forrás: Saját számítás (2003)

Az általam javasolt 10 mutatóval együtt már 19 mutató jellemzi egy település társadalmi fejlettségét. Kiszámoltam mind a 19 mutatóra a 8 település rangsorát és végül a rangsorok számtani átlaga alapján határoztam meg a települések fejlettségi sorrendjét. Ennek következtében a települések fejlettségi sorrendje csak kismértékben módosult. Társadalmi szempontból a legfejlettebb település Nagykovács, amit Kállósemjén, Szakoly Balkány, Bököny, Biri, Geszteréd, majd Érpatak követ.

78. táblázat

A Nagykovácsi statisztikai körzet településeinek társadalmi fejlettségi sorrendje

Megnevezés	TÁRSADALMI	
	KSH adatok szerint	SAJÁT számítás
Balkány	4.	4.
Biri	5.	6.
Bököny	6.	5.
Érpatak	8.	8.
Geszteréd	7.	7.
Kállósemjén	2.	2.
Nagykovács	1.	1.
Szakoly	3.	3.

Forrás: Saját számítás (2003)

A KSH 19 mutatóját a vidék gazdasági, ökológia és társadalmi funkciója szerint csoportosítottam. 9 - 9 mutatót találtam, melyek a gazdasági és a társadalmi helyzetet támasztják alá, és csak egyet, mely az ökológiai helyzetet. A 19 mutatón kívül további 22 mutatót javaslok a vidék komplex fejlettségi állapotának megítélésére.

A kiindulási sorrendet a KSH komplex mérőszáma jelentette. Ezt követően a 19 mutatót a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciója szerint csoportba soroltam és a mutatók sorszámának számtani átlaga alapján határoztam meg a települések fejlettségi sorrendjét a gazdasági, ökológiai és társadalmi funkció szerint. A KSH által használt 19 mutatót további mutatókkal egészítettem ki, hogy realisabb képet kapjak a települések fejlettségéről. Az eredeti és a kiegészített mutatók sorszámának számtani átlaga adja meg egy-egy település új (saját javaslataimmal kiegészített) fejlettségi sorrendjét.

A különböző módszerekkel számolt település sorrendeket táblázatba foglaltam, ezt mutatja a 79. táblázat.

79. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet településeinek fejlettségi sorrendje a gazdasági, ökológiai és társadalmi funkció szerint

Megnevezés	KOMPLEX		GAZDASÁGI		ÖKOLÓGIAI		TÁRSADALMI	
	KSH	SAJÁT	KSH	SAJÁT	KSH	SAJÁT	KSH	SAJÁT
Balkány	1.	5.	3.	2.	3.	7-8.	4.	4.
Biri	8.	6.	6-7.	6.	4.	2-3.	5.	6.
Bököny	4.	7.	8.	8.	4.	5.	6.	5.
Érpatak	2.	8.	6-7.	7.	4.	4.	8.	8.
Geszteréd	6-7.	4.	4.	3-4.	4.	2-3.	7.	7.
Kállósemjén	6-7.		2.	3-4.	4.	6.	2.	2.
Nagykálló	5.	2.	1.	1.	2.	7-8.	1.	1.
Szakoly	3.	1.	5.	5.	1.	1.	3.	3.

Forrás: Saját számítás (2003)

1. A KSH által használt *komplex mérőszám* szerint a legfejlettebb település Balkány, amit Érpatak, Szakoly, Bököny, Nagykálló, Geszteréd és Kállósemjén, Biri település követ.
2. Az általam számított *komplex fejlettségi állapot* alapján legfejlettebb település Szakoly, amit Nagykálló, Kállósemjén, Geszteréd, Balkány, Biri, Bököny, Érpatak követ.
3. Az általam javasolt mutatók bevonását követő sorrend vidékfejlesztési funkciók szerint differenciálva a következő:

- **Gazdasági szempontból** legfejlettebb település Nagykálló, amit Balkány, Geszteréd és Kállósemjén, Szakoly, Biri, Érpatak, Bököny település követ.
- **Ökológiai szempontból** legfejlettebb település Szakoly, amit Biri és Geszteréd, Érpatak, Bököny, Kállósemjén, Nagykálló és Balkány település követ.
- **Társadalmi szempontból** legfejlettebb település Nagykálló, amit Kállósemjén, Szakoly Balkány, Bököny, Biri, Geszteréd, Érpatak település követ.

A javasolt gazdasági, ökológia és társadalmi mutatók bevonásával a települések fejlettségi sorrendje eltérést mutatott a KSH által használt mutatók differenciált megosztásával számított sorrendtől. Ezt a 79. táblázat mezőinek sötétítése is mutatja. A legnagyobb eltérést a települések ökológiai fejlettségi sorrendjében tapasztaltam, de a települések gazdasági és társadalmi fejlettségi sorrendje is számos ponton különbözik a KSH által bevont mutatók differenciált megosztásával megállapított sorrendtől.

4.5. A TÁMOGATÁSI FORMÁK ALAKULÁSA A NAGYKÁLLÓI STATISZTIKAI KÖRZETBEN

A Nagykállói statisztikai körzet települései többféle forrásból kaphatnak támogatást. Szükségesnek tartom megvizsgálni, hogy a települések az elmúlt években milyen nagyságú támogatásokhoz jutottak és ezek a támogatások összhangban voltak-e a települések gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségével.

1996-ban megszületett a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény. Át- és kialakult a területfejlesztés intézmény- és támogatásrendszere. Általában a keret 50%-a felett rendelkeznek központilag, míg a másik 50%-a megyei területfejlesztési tanácsok döntési hatáskörébe kerül és központilag, mutatószámok alapján osztották föl.

4.5.1. Közvetlen területfejlesztési célú támogatások

Területfejlesztési Célelőirányzat (TFC)

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló XXI. törvény szerint a Kormány meghatározta a területfejlesztést szolgáló pénzügyi eszközök, az igénybe vehető kedvezmények felhasználási szabályait. Ennek alapján került kiadásra a 31/1998. (II. 25.) Kormányrendelet a területfejlesztési célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól.

A kormányváltás következményeként megváltoztak a kormányzati szervek. Ezért a területfejlesztési céllelőirányzat 1999-ben, mint vidékfejlesztési céllelőirányzat került meghirdetésre. 2000-ben már a nevét is visszakapta és vidékfejlesztési céllelőirányzat (VFC) néven új támogatási forma indult. A VFC-t azok a települések vehetik igénybe, amelyek népsűrűsége nem éri el a 120 fő/km²-t.

Területi Kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások (TEKI)

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló XXI. törvény alapján került kiadásra a 32/1998. (II. 25.) Kormányrendelet a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési támogatások felhasználásának részletes szabályairól. A megyei területfejlesztési tanácsok a TEKI esetében is a rendelkezésükre álló, elosztható forrást normatív módon kapták (Fekete, 2001).

4.5.1.1. A területfejlesztési támogatások alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

1994-ben megalakult a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Közalapítvány, melynek kuratóriuma volt a Megyei Területfejlesztési Tanács. Munkaszerve pedig a Megyei Fejlesztési Ügynökség. Az 1996. évi területfejlesztésről és területrendezésről szóló XXI. törvény megalkotásáig igen szűkös keretek között gazdálkodhatott a Közalapítvány, hisz csupán a területfejlesztési alap és a területkiegyenlítés pénzeszközei álltak rendelkezésre. A törvény hatására a közalapítványi forma megszűnt, és megalakult a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, mely feladatát a törvényben meghatározott módon végezhetette.

A területi különbségek mérésére, a források differenciálására, az ország legsúlyosabb helyzetben lévő megyéinek meghatározására először került bevezetésre a megyei GDP mutatója. E mutatószám alapján 1997-1999 között kezdődött el egy három éves felzárkóztatási program, melynek keretében kiemelt, és decentralizált támogatási keretet kaptak azok a megyék, melyekben a megyei GDP mutatója nem éri el az országos átlag 70%-át (Nemes Nagy és mtsai., 2000).

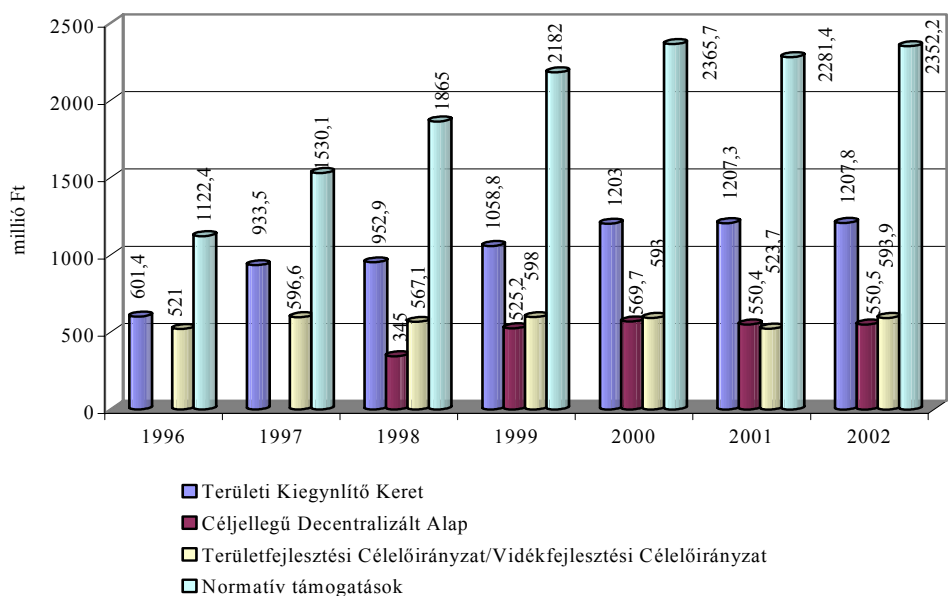
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felzárkóztatására felhasznált alapok

A három megyés felzárkóztatási program 1997-1999, amely Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vonatkozásában a központi *normatív támogatásokon* túl még *többletforrásokat* is biztosított.

1999-ben újabb három évvel meghosszabbították a felzárkóztatási programot, és a - mutatószámok alapján - a három megyés programot öt megyére bővítették ki. A programhoz csatlakozott két megye: Somogy és Békés megye (Tisza, 2000).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének juttatott területfejlesztési támogatások részét képezik a *normatív támogatások* és *többletforrások*.

9. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg számára juttatott normatív támogatások

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2002)

80. táblázat

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 1996-2002 évi pénzügyi forrásai

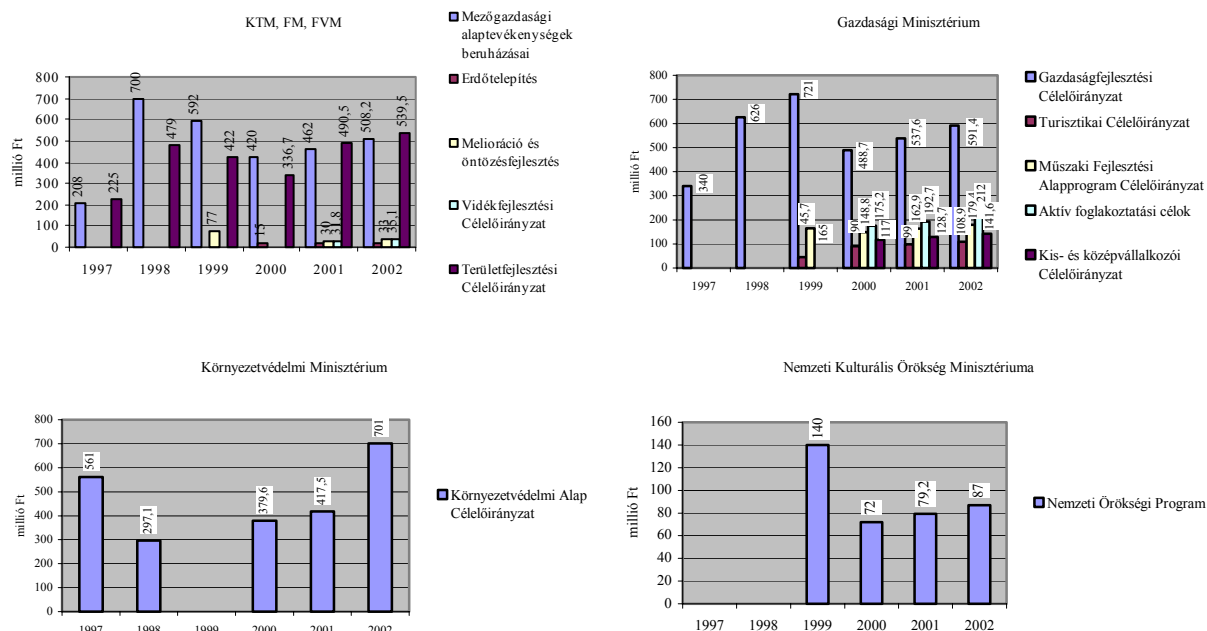
millió Ft

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Normatív támogatások	1122,4	1530,1	1865	2182	2365,7	2281,4	2352,2
Többletforrások	-	2269,4	3256,1	3116,1	3039,6	3085,482	3371,41
Összesen	1122,4	3799,5	5121,1	5298,1	5405,3	5366,882	5723,61

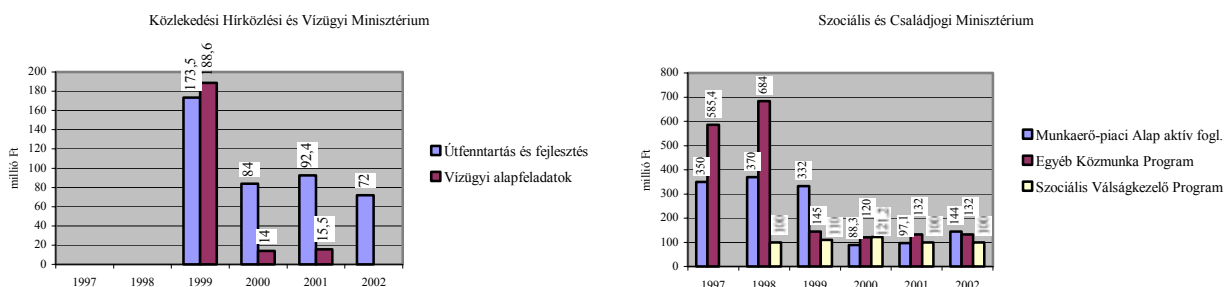
Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2002)

A 80. táblázat adataiból megállapítható, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 1996-ban 1122,4 millió Ft támogatásban (normatív és többlet) részesült, ami 2002-re ötszörösére emelkedett.

10. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye számára juttatott többletforrások

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2002)

4.5.1.2. A területfejlesztési támogatások alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben

A körzet települései folyamatosan nyújtanak be pályázatokat a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanácshoz. A Kormány évente rendeletekkel határozza meg a területfejlesztési célelőirányzatok (TFC), és a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások (TEKI) felhasználásnak részletes szabályait.

**A területfejlesztési támogatások alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben
1996-2001**

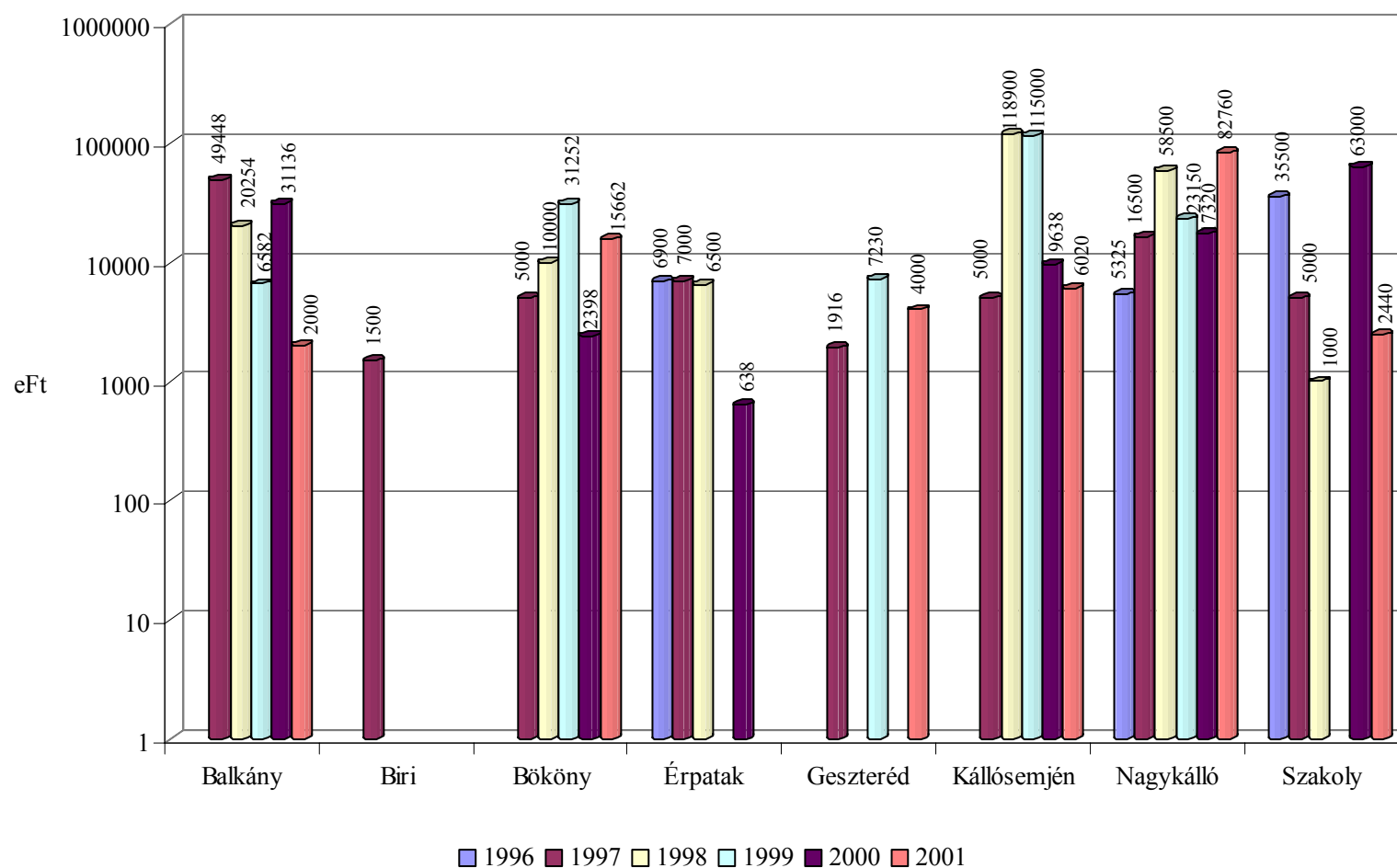
eFt

Megnevezés	Bal- kány	Biri	Bő- köny	Érpa- tak	Gesz- teréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly	Össz.
1996	-	-	-	6900	-	-	5325	35 500	47 725
TFC	-	-	-	6900	-	-	5325	3500	15 725
TEKI-CÉDA	-	-	-	-	-	-	-	30 000	30 000
1997	49 448	1500	5000	7000	1916	5000	16 500	5000	91 364
TFC	10 000	-	-	0	1916	-	15 000	-	26 916
TEKI	16 448	1500	5000	7000	-	5000	1500	5000	41 448
DKA	23 000	-	-	-	-	-	-	-	23 000
1998	20 254	-	10 000	6500	-	118 900	58 500	1000	215 154
TFC	10 800	-	-	-	-	2666	58 500	1000	72 966
TEKI-CÉDA	9454	-	10 000	6500	-	16 234	-	-	42 188
DKA	-	-	-	-	-	100 000	-	-	100 000
1999	6582	-	31 252	-	7230	115 000	23 150	-	183 214
TFC	-	-	-	-	-	-	20 606	-	20 606
TEKI-CÉDA	6582	-	15 626	-	7230	115 000	2544	-	146982
VFC	-	-	15 626	-	-	-	-	-	15 626
2000	31 136	-	2398	638	-	9638	17 320	63 000	124 130
TFC	-	-	-	638	-	-	17 320	3000	20 958
TEKI-CÉDA	28 296	-	2398	-	-	9638	-	60 000	100 332
KKCE	1175	-	-	-	-	-	-	-	1175
MFC	1665	-	-	-	-	-	-	-	1665
2001	2000	-	15 662	-	4000	6020	82 760	2440	112 882
TFC	2000	-	-	-	-	-	28 000	-	30 000
TEKI	-	-	-	-	4000	-	28 000	2440	34 440
CÉDA	-	-	15 662	-	-	-	-	-	15 662
VFC	-	-	-	-	-	-	3499	-	3499
GFC	-	-	-	-	-	-	19 675	-	19 675
KKCE	-	-	-	-	-	-	2586	-	2586
MPA	-	-	-	-	-	-	1000	-	1000
NÖP	-	-	-	-	-	6020	-	-	6020
<i>Terület- fejlesztési támogatás 2001, eFt/fő</i>	<i>0,29</i>	-	<i>4,72</i>	-	<i>2,19</i>	<i>1,51</i>	<i>7,65</i>	<i>0,83</i>	<i>3,42</i>
Összesen	109 420	1500	64 312	21 038	13 146	254 558	203 555	106 940	774 469

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2002)

A Nagykállói statisztikai körzet 8 települése az 1996-2001 között összesen 774 469 eFt támogatásban részesült. 1996-ban (47 725 eFt), 1997-ben (91 364 eFt), 1998-ban (215 154 eFt), 1999-ben (183 214 eFt), 2000-ben (124 130 eFt) és 2001-ben (112 882 eFt) támogatást jelentett. 1998-tól a támogatások több mint 20%-os csökkenése figyelhető meg.

13. ábra: A területfejlesztési támogatások alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben 1996-2001

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács adataiból összeállítva (2002)

1999-ig a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács a rendelkezésre álló forrásokat a statisztikai körzetek között hallgatólagosan felosztották, és a kistérségek döntöttek a támogatások odaítéléséről. Sajnálatos módon a monitoring rendszernek a jelentőségére csak 1999-ben döbrentek rá a megyében és a kistérségekben, amikor már két éve tartott a felzárkóztatási alapok felhasználása, és így a kedvezőtlen folyamatokba való beavatkozásra már nem volt lehetőség.

- A kistérségek arra törekedtek, hogy minél több pályázatot támogassanak, így sok volt az alulfinanszírozott, megvalósítatlan beruházás.
- A kistérségek között elaprózott pénzek miatt nem volt lehetőség nagy megyei kihatású beruházások támogatására.
- A központi elosztás rendszere azonban rendkívül esetlegessé, sok esetben a célszerű fejlesztés rovására, a lobbierékek szerinti elosztás szintjén valósította meg az önkormányzatok támogatását. Nem vette figyelembe a statisztikai kistérségen belüli egyenlőtlenségeket.

A megye érdekeit szolgáló elosztás megteremtése érdekében a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács ezt a rendszert 1999-ben felszámolta, a támogatások odaítélését minden esetben saját hatáskörébe rendelte. A rendelkezésre álló forrásokkal való hatékony gazdálkodás alapfeltétele a megyei, kistérségi és önkormányzati közép és hosszú távú koncepciók kidolgozása, egymásra épülő programok elkészítése. A fejlesztési támogatások viszonylagos aránytalansága összefügg azzal, hogy az elmaradott térségekben a vállalkozási készség viszonylag kisebb, mint a megye többi részén.

A támogatási rendszer bonyolult, nehezen érthető. A fent felvázolt társadalmi, gazdasági környezetben kell megélni és fejlődni a Nagykállói statisztikai körzet 8 önkormányzatának. Ebben a munkában próbálnak segíteni azok a központi és decentralizált támogatási források, melyek a települési önkormányzatok kötelező és önként vállalt feladataihoz szükséges eszközrendszer megteremtéséhez kívánnak hozzájárulni.

4.5.2. A Nagykállói statisztikai körzet számára nyújtott agrártámogatások

Az agrártámogatások célja a mezőgazdaság versenyképességének biztosítása. Az Európai Unió csatlakozás kapcsán a mezőgazdasággal szemben támasztott követelmény, hogy Magyarország a termelői árakban, támogatásokban, jövedelmezőségben, fogyasztói árakban és bérekben is felzárkózzon az Európai Unióhoz.

Borszéki (2003) szerint az agrártámogatás (mező- és erdőgazdálkodás, élelmiszerfeldolgozás) összege a 90-es évek első felében csökkent, folyó áron 1996-tól emelkedett, de reálértéke még mindig kevesebb az 1990. évinél.

82. táblázat

A Nagykállói statisztikai körzet számára juttatott agrártámogatások

eFt

Megnevezés	Bal-kány	Biri	Bö-köny	Érpa-tak	Gesz-teréd	Kálló-semjén	Nagy-kálló	Sza-koly
Állattenyésztés	6884	1192	4061	3413	5028	3846	8689	5843
Biztosítás	339	262	-	2	663	820	3433	180
Földalapú	30 286	6525	11 226	10 235	14 444	19 376	25 657	13 865
Éven belüli kamat	-	-	686	35	-	-	238	-
Éven túli kamat	2062	-	-	-	-	-	4125	-
Földalapú támogatás	58 621	19 270	221	0	36 674	1512	39 914	28 281
Szaktanácsadási díj	75	-	-	-	67	-	75	75
Ültetvénytelepítés	11 333	69 367	-	-	12 750	3531	23 818	21 030
Építési beruházás	43 494	80 000	-	-	16 905	-	43 400	5847
Melioráció	19 310	19 792	-	-	1788	-	-	-
Erwinia	1141	661	22	-	489	5	523	-
Géptámogatás	26 383	3 210	2181	1191	7049	11 111	27 186	4409
Mezei őrszolgálat	-	-	1105	-	-	-	-	1666
Összesen, eFt	199 928	200 279	18 397	14 876	95 857	40 201	177 058	81 196
<i>Agrártámogatás eFt/fő</i>	<i>29,36</i>	<i>141,04</i>	<i>5,54</i>	<i>8,01</i>	<i>52,58</i>	<i>10,11</i>	<i>16,37</i>	<i>27,71</i>

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal adataiból összeállítva (2002)

A Nagykállói statisztikai körzet települései 2001-ben 827 792 eFt agrártámogatásban részesültek. A legnagyobb összegű támogatást Biri (200 279 eFt) és a legkisebb összegű támogatást Érpatak (14 876 eFt) települések kapták.

Egyetértek **Borszéki (2003)** véleményével mely szerint az EU csatlakozással célszerű átalakítani a beruházási támogatási konstrukciókat, felgyorsítva a birtokrendezést megfelelő támogatásokkal és szabályokkal. A termelők közvetlen támogatásának növelése és a továbbiakban a nemzeti támogatásokban rejlő lehetőségek jó kihasználása hozzájárul a hatékonyabb mezőgazdasági termelés szilárd feltételeinek megteremtéséhez.

4.5.3. A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program támogatásai

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programot (NAKP) a környezetkímélő, az ökológiai és ökonómiai szempontokat integráló gazdálkodási rendszerek ismérvei jellemzik. A NAKP célkitűzései a különböző térségek adottságainak megfelelő, ahhoz igazodó fenntartható mezőgazdasági földhasználat kialakítása oly módon, hogy az megfeleljen az EU 2078/92 Rendeletben foglaltaknak.

2002-ben a Program megvalósítását az FVM költségvetése 2,2 Mrd Ft-tal, míg az Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) célprogramot a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium (KöVM) 0,3 Mrd Ft-tal finanszírozta.

A célprogramban való részvétel önkéntes, a gazdálkodók maguk döntenek el. A gazdálkodó egyszerre több programban is részt vehet. Az országos programokhoz bárki csatlakozhat, aki legalább 1 ha saját földtulajdonnal vagy arra vonatkozó tartós (legalább 5 éves) földbérlettel rendelkezik, a regionális helyi programokhoz természetesen csak azok, akik meghatározott régióban vagy kistérségben gazdálkodnak.

A NAKP intézkedései célprogramok formájában kerülnek megfogalmazásra, amelyek az alábbiak: agrár-környezetgazdálkodási alapprogram, integrált gazdálkodási célprogram, ökológiai gazdálkodási célprogram, extenzív gyephasznosítási célprogram, vizes élőhely-hasznosítási célprogram, Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) hasznosítását biztosító (térségi) célprogramok, kutatási, tervezési, képzési, szaktanácsadási és demonstrációs programok **(Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, 1999)**.

A NAKP fokozatos és céltudatos kiterjesztése egyedülálló lehetőség a gyenge természeti adottságú területeken gazdálkodók megélhetésének, az egészséges és piacképes termékek előállításának, valamint a környezetvédelmi (természetvédelmi) szempontoknak az összehangolására **(Szabó és mtsai., 2003)**.

Szabó (2003) szerint az EU-ban a környezet védelmét és a vidék (agrár-környezet) fennmaradását célzó támogatásoknak hozzá kell járulniuk a közösségi politika mezőgazdasági és környezetvédelmi célkitűzéseinek megvalósításához.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye részvétele a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban

MEGNEVEZÉS	Agrár-környezetvédelmi alaprogram	Integrált növénytermesztési célprogram	Ökológiai gazdálkodási célprogram - átállási időszakban	Ökológiai gazdálkodási célprogram - a már átállt területekre	Gyepgazdálkodási célprogram	Vizes élőhely célprogram	Zonális célprogram	ÖSSZESEN
Országos								
Terület, ha	18 190	18 923	41 397	33 978	94 921	17 543	46 859	271 812
Megoszlás, %	6,7	7,0	15,2	12,5	34,9	6,5	17,2	100
Ponthatár	43	72	63	63	50	52	62	
Nyertes pályázatok, db	99	320	331	238	1316	58	326	2688
Kimaradt pályázatok, db	54	1313	360	113	449	25	316	2630
Összes pályázat, db	153	1633	691	351	1765	83	642	5318
Tényleges kifizetés, Ft	111 091 440	128 790 000	289 293 700	231 939 230	643 682 880	117 807 120	613 340 846	2 135 945 216
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye								
Nyertes pályázat Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, db	7	176	24	19	137	5	50	418
Területe Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, ha	45	856	273	352	4772	165	1150	7613
Kifizetés Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Ft	785 520	40 530 400	57 131 250	5 204 320	39 996 320	1 320 800	27 208 992	172 177 602

Forrás: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium adataiból összeállítva (2002)

A program jelenleg meghirdetésre kerülő szakasza a 2000. január 1. - 2006. december 31. közötti időszakot öleli fel.

A NAKP pályázatokról az első adatokat az FVM 2002. július elején tette közzé. Jelenleg elsősorban az országos adatok elemzésére, értékelésére nyílik lehetőség. 2002-ben összesen 271 812 ha terület csatlakozott a NAKP-hoz. Ezen belül a legnagyobb aránnyal 34,9%-kal a gyepgazdálkodási célprogram, továbbá 27,7%-kal az ökológiai gazdálkodási és 17,2%-kal a zonális célprogram részesedett. Az országosan beérkezett 5318 db pályázat 50%-a sikeresnek bizonyult.

84. táblázat

A NAKP pályázatainak megoszlása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

Megnevezés	Összes pályázó fő	Összes terület ha	Egyéni pályázó fő	Egyéni terület ha	Társas vállalkozás db	Társas terület ha
Agrár-környezetvédelmi alaprogram	7	45	7	45	-	-
Integrált növénytermesztési	176	856	165	568	11	288
Ökológiai átállt területekre	19	352	13	185	6	19
Ökológiai átállási időszakban	24	273	19	1 46	5	127
Gyepgazdálkodási	137	4772	128	3377	9	1395
Vizes élőhely	5	165	1	5	4	160
Zonális	50	1150	47	533	3	617
Összesen	418	7613	380	4889	38	2606

Forrás: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium adataiból összeállítva (2002)

Regionális, megyei elemzésre sajnos csak nagyon korlátozott mértékben van lehetőség. 2002-ben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből 418 db nyertes pályázat 7613 ha területtel csatlakoztak a NAKP-hoz.

85. táblázat

A NAKP pályázatainak megoszlása a Nagykállói statisztikai körzetben

Megnevezés	Egyéni pályázó	Egyéni területe ha	Egyéni kifizetés Ft	Társas vállalkozás	Társas területe ha	Társas kifizetés Ft
Agrár-környezetvédelmi alaprogram	-	-	-	-	-	-
Integrált növénytermesztési	1	2	118 000	-	-	-
Ökológiai átállt területekre	2	10	206 020	-	-	-
Ökológiai átállási időszakban	-	-	-	1	4	90 000
Gyepgazdálkodási	1	16	130 400	-	-	-
Vizes élőhely	-	-	-	-	-	-
Zonális	-	-	-	-	-	-
Összesen	4	28	454 420	1	4	90 000

Forrás: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium adataiból összeállítva (2002)

A 85. táblázat adataiból látható, hogy 2002-ben a Nagykállói statisztikai körzetben a pályázati kedv nagyon gyengének bizonyult, 5 pályázó (4 egyéni és 1 társas vállalkozás) összesen 32 ha területtel csatlakozott a NAKP-hoz.

A pályázók területi megoszlását vizsgálva Nagykállóból (4 pályázó) és Szakolyból (1 pályázó) érkezett. Ezek a pályázók 544 420 Ft támogatásban részesültek.

86. táblázat

A területfejlesztési-, agrár és a NAKP támogatásainak alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Geszteréd	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly
Területfejlesztési támogatás, 2001								
Összesen	2000	-	15 662	-	4000	6020	82 760	2440
Területfejlesztési támogatás eFt/fő	0,29	-	4,72	-	2,19	1,51	7,65	0,83
Agrártámogatás, 2001								
Összesen	199 928	200 279	18 397	14 876	95 857	40 201	177 058	81 196
Agrártámogatás eFt/fő	29,36	141,04	5,54	8,01	52,58	10,11	16,37	27,71
Területfejlesztési- és agrártámogatások, 2001								
Összesen	201 928	200 279	34 059	14 876	99 857	46 221	259 818	83 636
Támogatás eFt/fő	29,65	141,04	10,26	8,01	54,77	11,62	24,02	28,54
Sorrend	3.	1.	7.	8.	2.	6.	5.	4.
Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program, 2002								
Összesen	-	-	-	-	-	-	414 020	130 400
NAKP Ft/fő	-	-	-	-	-	-	38,28	44,5

Forrás: Saját számítás (2003)

2001-ben a rendelkezésre álló területfejlesztési- és agrártámogatások összegét vizsgálva megállapítható, hogy a legtöbb támogatáshoz Nagykálló (259 818 eFt) jutott, amit Balkány (201 928 eFt), Biri (200 279 eFt), Geszteréd (99 857 eFt), Szakoly (83 636 eFt), Kállósemjén (46 221 eFt), Bököny (34 059 eFt) és Érpatak (14 876 eFt) település követ.

Az 1 főre jutó területfejlesztési- és agrártámogatások összege már nem követte ezt a sorrendet. A sorrend módosult és a legtöbb támogatásban Biri részesedett, amit Geszteréd, Balkány, Szakoly, Nagykálló, Kállósemjén, Bököny, Érpatak település követ.

A legnagyobb és legfejlettebb települések szerezték meg a területfejlesztési támogatások legnagyobb részét. Az arányos elosztás elve nem tette lehetővé a - kívánatos - elmaradott térségek felzárkóztatását, konzerválta a korábbi állapotot. Az agrártámogatásokból már a kevésbé fejlett települések is részesedtek. A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban Nagykálló és Szakoly települések vettek részt.

A források hatékony felhasználásának biztosítása a pályázók által tervezett fejlesztések közötti kapcsolatok ösztönzése lehet.

87. táblázat

A területfejlesztési- és agrártámogatások kapcsolata a települések gazdasági, ökológia és társadalmi fejlettségével

Megnevezés	Bal- kány	Biri	Bököny	Érpatak	Gesz- teréd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Szakoly
Területfejlesztési - és agrártámogatások, 2001								
Összesen	201 928	200 279	34 059	14 876	99 857	46 221	259 818	83 636
Támogatás eFt/fő	29,65	141,04	10,26	8,01	54,77	11,62	24,02	28,54
Sorrend	3.	1.	7.	8.	2.	6.	5.	4.
Fejlettségi sorrend (saját számítás)								
Komplex	5.	6.	7.	8.	4.	3.	2.	1.
Gazdasági	2.	6.	8.	7.	3-4.	3-4.	1.	5.
Ökológiai	7-8.	2-3.	5.	4.	2-3.	6.	7-8.	1.
Társadalmi	4.	6.	5.	8.	7.	2.	1.	3.

Forrás: Saját számítás (2003)

A 87. táblázat adataiból megállapítottam, hogy a települések komplex, valamint gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségbeli sorrendje nem esik egybe a települések egy főre jutó területfejlesztési- és agrártámogatások alakulásának sorrendjével.

További kérdést vet fel, hogy a megnövekedett vidékfejlesztési támogatások befogadásához megvan-e a vidéki társadalomban a megfelelő abszorpciós képesség. A pályázatos rendszer következtében a gazdálkodók nagyobb várakozási idő után juthatnak támogatáshoz, ez pedig kétséges teszi, hogy egy jelenleginél nagyobb összegű regionális támogatást egyáltalán leköthetnek-e, illetve a pályázatok elbírálása nem jelentene-e túlzott adminisztrációs terhet a helyi és a központi igazgatás számára.

Az Európai Unió vidékfejlesztési támogatásai egy olyan esélyt jelentenek a magyar agrárgazdaság számára, amelyet mindenképpen ki kell használni a mezőgazdaság és a vidék fejlesztése érdekében. Véleményem szerint azok a régiók illetve települések, amelyek jobb gazdasági teljesítményre képesek, komoly versenyelőnnyel vágnak majd neki a támogatásért folytatott küzdelemnek és több uniós támogatást fognak nyerni, mint más gyengébb teljesítményű, de adott esetben rászorultabb régiók, illetve települések.

Mivel gazdasági teljesítményünk alapján hazánk egész területe a vidékpolitika célterületévé fog válni, előfordulhat, hogy az eddig meglévő térségi különbségek tovább fokozódnak majd az Európai Unió tagságunk esetén is.

5. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

Az értekezés rendszerezte, és helyenként újszerűen értelmezte a vidékhez, vidékfejlesztéshez kapcsolódó fogalmakat, alapvető kategóriákat, továbbá újszerű megközelítést adja a vidékfejlesztés funkcióinak és az ebből következő feladatoknak.

A vidékfejlesztés mindazon tevékenységek összessége, amely a vidéki területeken élő lakosság gazdasági, ökológiai és társadalmi helyzetének javítására irányulnak. Az egyik legfontosabb feladata a hátrányos helyzetű, periférián elhelyezkedő vidéki térségek fejlesztése és fejlődésre való képességének növelése. Magyarország népsűrűségi adatait elemezve megállapításra került, hogy a keleti országrész falusi településeinek zöme nagy határral rendelkezik, ebből következik, hogy a jelölt azok véleményével ért egyet, akik a vidéki térségek lehatárolásához kevesebb, mint 120 fő/km² küszöbérték használatát javasolják.

Az értekezésben a települések fejlettségének megítélésére használt mutatók módszertani fejlesztésére és annak gyakorlati alkalmazására történt kísérlet. Differenciálásra került első lépésben a Központi Statisztikai Hivatal által használt komplex mutató gazdasági, ökológiai és társadalmi funkció szerint, a mutatók rendszerének egyidejű bővítésével. Mindezek eredményeként a vizsgált települések fejlettségi sorrendje megváltozott a KSH komplex mutatója alapján kimutatható sorrendhez képest. Különösen az ökológiai fejlettség megítélésében vannak jelentős eltérések, de helyenként a települések gazdasági és társadalmi fejlettségének sorrendje is más. Ezek a vizsgálatok azt igazolják, hogy a települések fejlettségének megítélése objektívebb lehetne több mutatót használva és az ellentmondások jobban kiütköznek, ha a vidék hármas funkciója szerint csoportosítjuk.

A Nagykovácsi statisztikai körzet gazdaságainak mezőgazdasági termelése csökkent a rendszerváltást követően. A termelés volumenének, árának és értékének változása indexek segítségével került elemzésre. A vizsgálatok azt igazolják, hogy a termelési volumene a növénytermesztésben átlagosan 82%-ra, az állattenyésztésben átlagosan 91%-ra csökkent az 1987-1989-es évek termelési értékéhez képest. A termelési érték csökkenését a megtermelt termékek mennyiségének visszaesése okozta, mert az árindex az eltelt időszakban átlagosan mintegy 370%-ra emelkedett. Azok a gazdaságok,

amelyeknek a termelése jelentősen visszaesett, már felszámolásra kerültek vagy megszűntek.

Megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzetben a korábbi gazdálkodási forma megváltoztatása és a kárpótlás nem érte el azt a célját, hogy magántulajdonon alapuló, családi birtokstruktúrán nyugvó sikeres mezőgazdaság alakuljon ki. A térségben a mezőgazdasággal a lakosság jelentős része; 15,8 ezer fő foglalkozik, s legtöbbjüknek a mezőgazdasági termelés nem jövedelem-kiegészítést szolgál, hanem a megélhetés egyetlen forrása.

Részletes elemzésre kerültek a térségben elérhető különböző támogatási források. A vizsgálatok azt mutatják, hogy a különböző támogatási források jövőbeni elosztása során célszerű nagyobb mértékben támaszkodni a körzet településeinek fejlettségi állapotára. A döntések megalapozásához figyelembe kell venni a vidékfejlesztés hármas - gazdasági, ökológiai, társadalmi - funkciójából fakadó sorrendiséget a települések között.

ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarországon a rendszerváltozás után, de különösen a területfejlesztés előtérbe kerülésével divatos szó lett a vidék. A vidékfejlesztés az Európai Unióban is viszonylag újnak tekinthető, hazánkban pedig az agrárfejlesztés és a területfejlesztés közötti együttműködés eredményeképpen napjainkban körvonalazódik a helye. A vidéki térségek pótolhatatlan természeti, építészeti és más értékeket hordoznak, amelyek fenntartása, gyarapítása és ésszerű hasznosítása az egész társadalom érdeke.

A vidékfejlesztés legfontosabb feladata a hátrányos helyzetű, kieső vidéki térségek fejlesztése és fejlődésre való képességének növelése, ebből a megfontolásból választottam ki a kutatási területnek a *Nagykállói statisztikai körzetet*, mely 8 település határára kiterjedő statisztikai kistérség Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Közép-Nyírség déli területén helyezkedik el.

Legfontosabb célkitűzéseim az alábbiak:

- Bemutatni a vidéki térségek lehatárolására alkalmas módszereket, hozzájárulni a vidékfejlesztés módszertani megalapozásához.
- Megvizsgálni a vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciójából kiindulva a Nagykállói statisztikai körzet helyzetét, valamint gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségét.
- Elemezni a Nagykállói statisztikai körzet mezőgazdaságának a rendszerváltás előtti és jelenlegi helyzetét.

A szakirodalmi áttekintésben értelmeztem Magyarországon és az Európai Unióban használt vidék, vidéki térség, vidékfejlesztés legfontosabb alapfogalmait. Ezt követően foglalkoztam a vidékfejlesztési politika kialakulásával, a vidéki térségek fejlettségének megítélésére használt legfontosabb módszerek ismertetésével. A szakirodalmi áttekintés a vidékfejlesztés funkcióinak bemutatásával, a vidékfejlesztés tervezésével és a területi statisztikai osztályozási rendszer bemutatásával zárult. Több alkalommal külföldi tanulmányúton vettem részt Ausztriában a Bécsi Agrártudományi Egyetemen, Németországban a Rostocki Egyetemen és a Hohenheimi Egyetemen. A megismert külföldi szakirodalmi forrásokat beépítettem az egyes fejezetekbe.

Ismertettem a különböző szakmai műhelyek vidéki térségek fejlettségének megítélésére kidolgozott legfontosabb módszereit, valamint a vidéki térségek lehatárolásának kritériumait. A települések fejlettségének objektív számítások alapján történő megítélése véleményem szerint évente szükséges, mert a politikai döntéshozók és a települések irányító testületei számára elengedhetetlen a helyzet pontos ismerete.

A vidék hármas funkciójából kiindulva 2000 telén felmértem a Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági, ökológiai és társadalmi helyzetét. Az így kapott adatokat táblázatokba rendszereztem és ábrák segítségével is szemléltettem. A települések gazdasági, ökológiai és társadalmi szempontú adatgyűjtését 12 intézmény adatbázisa segítette.

Megvizsgáltam a Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi méretű gazdaságainak rendszerváltás előtti és jelenlegi mezőgazdasági helyzetét. A termelés volumenének, árának és értékének változását indexek segítségével mutattam be. A gazdálkodás eredményeinek elemzéséhez felhasználtam a Debreceni Agrártudományi Egyetem Vállalatgazdaságtani Tanszéken a nyolcvanas években kifejlesztett hatékonysági mutatórendszer.

Az új, illetve az újszerű tudományos eredmények a következők:

- Az értekezés rendszerezte, és helyenként újszerűen értelmezte a vidékhez, vidékfejlesztéshez kapcsolódó fogalmakat, alapvető kategóriákat továbbá újszerű megközelítést adja a vidékfejlesztés funkcióinak és az ebből következő feladatoknak.
- Az értekezésben a települések fejlettségének megítélésére használt mutatók módszertani fejlesztése és annak gyakorlati alkalmazására történt kísérlet. Differenciálásra került a Központi Statisztikai Hivatal által használt komplex mutató gazdasági, ökológiai és társadalmi funkciók szerint. A vizsgált települések fejlettségi sorrendje megváltozott a KSH komplex mutatója alapján kimutatható sorrendhez képest. Különösen az ökológiai fejlettség megítélésében vannak jelentős eltérések, de helyenként a települések gazdasági és társadalmi fejlettségének sorrendje is más. Ezek a vizsgálatok azt igazolják, hogy a települések fejlettségének megítélése objektívebb lehetne, ha több mutatót használva készülnek a döntést megalapozó számítások a vidék hármas funkciója szerint csoportosítva.

- A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak rendszerváltás előtti mezőgazdasági helyzetének elemzése alapján megállapítható, hogy a legjobb gazdaságok közé a Nyírség MGTSZ (Nagykálló), a Balkányi Állami Gazdaság (Balkány), és a Szabolcs MGTSZ (Balkány) tartozott. A legkedvezőbb hatékonysági mutatókkal 1987-1989 között a Balkányi Állami Gazdaság (Balkány) és az Egyetértés MGTSZ (Szakoly) rendelkezett.
- A Nagykállói statisztikai körzet nagyüzemi gazdaságainak mezőgazdasági termelése csökkent a rendszerváltást követően. A vizsgálatok azt igazolják, hogy a termelés volumene a növénytermesztésben átlagosan 82%-ra, az állattenyésztésben átlagosan 91%-ra csökkent az 1987-1989-es évek termelési értékéhez képest. A termelési érték csökkenését a megtermelt termékek mennyiségének visszaesése okozta, mert az árindex az eltelt időszakban átlagosan mintegy 370%-ra emelkedett. Azok a gazdaságok, amelyeknek a termelése jelentősen visszaesett, már felszámolásra kerültek vagy megszűntek.
- Megállapítható, hogy a Nagykállói statisztikai körzetben a korábbi gazdálkodási forma megváltoztatása és a kárpótlás nem érte el azt a célját, hogy magántulajdonon alapuló, családi birtokstruktúrán nyugvó sikeres mezőgazdaság alakuljon ki. Jelenleg a lakosságból több mint 15 ezer fő foglalkozik mezőgazdasági termeléssel, akiknek ez az ágazat nem jövedelem-kiegészítést szolgál, hanem a szűkös megélhetés egyetlen forrása. A szövetkezetek tulajdon nélkül maradtak, számukra létkérdéssé vált a földbérlet.
- A különböző támogatási források jövőbeni elosztása során célszerű nagyobb mértékben támaszkodni a körzet településeinek fejlettségi állapotára. A döntések megalapozásához figyelembe kell venni a vidékfejlesztés hármas - gazdasági, ökológiai, társadalmi - funkciójából fakadó sorrendiséget a települések között.

A lehető legnagyobb részletességgel mutattam be a Nagykállói statisztikai körzet gazdasági, ökológiai és társadalmi helyzetét. Az értekezés eredményei felhasználhatók az oktatás, kutatás és a szaktanácsadás területén.

SUMMARY

The world "rural" has become a favourable one after the change of regime, but mainly at the time of the spread of regional development. Rural development may be seen as a new-born concept even in the European Union, and its place become more and more outlined due to the result of the co-operation of agricultural and regional development in Hungary. Rural areas have non-renewable natural, architectural and other values, whose maintenance, growth and rational utilisation is the interest of the whole society.

The most important task of rural development is to develop the backward rural areas, to improve the adaptability of these areas to develop. In this way, I chose the statistical subregion of Nagykálló as a research field containing eight communities and situating in the County of Szabolcs-Szatmár-Bereg and in the southern part of the Central Nyírség.

My most important aims were the followings:

- To reflect the methods for defining rural areas and to contribute to the scientific foundation of rural development.
- To examine the situation of the statistical subregion of Nagykálló on the basis of the economic, ecological and social functions of rural development.
- To analyse the situation of agriculture in the statistical subregion of Nagykálló before the change of regime and presently.

I analysed the most important concepts of rurality, rural areas, rural development in the literature part used in Hungary and in the European Union. Then I dealt with the emergence of rural developmental policy and with the review of the most relevant methods for measuring development of rural areas. The literature part ended with the introduction of functions of rural development, planning of rural development and reflecting the classification system of territorial statistics. I took part in study trips on more occasions, such as at the Agricultural University of Vienna in Austria, at the Universities of Rostock and Hohenheim in Germany. I built the foreign literatures in the given chapters.

I reviewed the most important methods of different trends for measuring development of rural areas as well as the criteria for defining these areas. Defining development of communities on the basis of objective calculations should be done yearly, as knowing the precise situation is evitable for policy makers and those who are in leading positions in the given community. I gathered data with the help of a survey.

I examined the economic, ecological and social conditions of the communities of the statistical subregion of Nagykálló relating to the three functions of rural areas. I systematised the gathered data in tables and reflected the results in figures. The data-gathering was helped by the database of 12 institutes.

I made research on the big farms of the statistical subregion of Nagykálló in connection with the situation of agriculture before the change of regime and that of today. I reflected the changes in volumes, prices and values by the help of indexes. To analyse the results of farming, I used the system of efficiency indicators developed in the 1980'ies at the Debrecen Agricultural University.

The new scientific results are the followings:

- The dissertation systematised and made new meanings for the concepts of rural areas and rural development. It suggested a new approach for the functions of rural development and the tasks erected from these.
- I tried to develop the methods for defining rural areas and to place them into practice. I differentiated the complex index of the Central Statistical Office from economic, ecological and social functions. The range of the examined communities changed in comparison with range according to the complex index. There were significant deviations in defining ecological conditions, but the ranges of communities from economic and social aspects were also varied. These examinations proves that defining development of communities may be more objective, if more indicators are considered when making calculations for decisions according to the three functions of rural areas.
- When analysing the situation of agriculture before the change of regime I concluded that the Nyírség Agricultural Co-operative, the Balkány State Farm and the Szabolcs Agricultural Co-operative were among the best farms. The Balkány State Farm and

the Egyetértés Agricultural Co-operative had the most favourable indicators of efficiency between 1987 and 1989.

- Agricultural production of large-scale farms of Statistical Subregion of Nagykálló has decreased after change of the regime. Examinations prove that production volume in plant production decreased down to averagely 82 % and in animal husbandry averagely 91 % in comparison with production volume of period 1987-1989. Decline in production value was caused by fall in quality of produced products, as price index increased up to averagely 370 % in the period. Farms which' production decreased considerably have already been liquidated or closed down.
- I concluded that the change of farming forms and the compensation did not reach its goal that is to create a successful agriculture based on a family farm structure. At present more than 15,000 people of the population deal with agriculture in the statistical subregion, to whom this branch is not just a complement of income, but the only source of their livelihood. The co-operatives have lost their lands, and land renting has become an evitable issue for them.
- To spread the different subsidies for development, it might be useful to consider the developmental conditions of the communities in the subregion. When making decisions, the ranges between communities in connection with the three functions of rural development, such as economic, ecological and social functions should be taken into consideration.

I showed the economic, ecological and social conditions of the statistical subregion of Nagykálló as detailed as I could. The results of the dissertation may be used in the field of education, research and extension work.

IRODALOMJEGYZÉK

1. ÁNGYÁN J.:2000. Mezőgazdaságunk és a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program. A Falu. XV. évf. 4. sz. 54.p.
2. BAINÉ SZABÓ B.:2003. A vidékfejlesztés gazdasági, ökológiai és társadalmi funkcióinak összefüggése Hortobágy menti településeken. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem, Debrecen, 26-27.p.
3. BARTKE I. - CZIFRA T. - VIDÉKI I. - VOLTER E.: Területi egyensúlyi viszonyok vizsgálata három kistérség példáján. Tér és Társadalom. XVII. évf. 1. sz. 60-61.p.
4. BELMONT-B TANÁCSADÓ BT.:1997. Dél-Nyírségi Kistérségi Fejlesztési Társulás, Helyzetelemzés, és Komplex Kistérségi Fejlesztési Stratégia. Nyíregyháza, 8-20.p.
5. BOCSOR M. - KENGYEL Á. - SZÚCS A.:2000. A területfejlesztési politika új irányai az Európai Unióban. Közgazdasági Szemle. XLVII. évf. nov. 938.p.
6. BOROS B.:2001. Keljfeljancsi: a feje tetejére állított világ. A Falu. XIV. évf. 2. sz. 16.p.
7. BORSZÉKI É.:2003: Az agrárgazdaság jövedelmezőségi és felhalmozási viszonyai. Gazdálkodás. XLVII. évf. 4. sz. 2.p.
8. BUCKWEL A.: 1997 Towards a Common Agricultural and Rural Policy for Europe In: European Economy, European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, reports and Studies, No. 5. Luxemburg,
9. BUDAY-SÁNTHA A.:2001. Agrárpolitika - Vidékpolitika. A magyar agrárgazdaság és az Európai Unió. DIALÓG CAMPUS KIADÓ, Budapest-Pécs, 164-357.p.
10. CSÁKI CS.:1998. Gondolatok a magyar agrárpolitika aktuális feladatairól. A Falu. XIII. évf. 1. sz. 6.p.
11. CSATÁRI B.:1996. A magyarországi kistérségek néhány jellegzetessége. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja, Alföldi Tudományos Intézete, Kecskemét, 1-20.p.
12. DARABOS É.:2003. EU-konform számviteli információs rendszer kialakításának elvi és módszertani kérdései a mezőgazdaságban. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem, Debrecen, 6.p.
13. DORGAI L.:1998. Néhány gondolat a „Mi tekinthető vidéknek?” című vitacikkhez. Gazdálkodás. XLII. évf. 5. sz. 60-63.p.
14. DORGAI L.:1999. A területfejlesztéstől a vidékfejlesztésig az agrárgazdaság nézőpontjából. In. Vidékfejlesztés vidékpolitika. Szerk. PÓCS GY, Agroinform Kiadóház, Budapest, 71-100.p.
15. DORGAI L. - MISKÓ K.:1999. A vidékfejlesztés finanszírozása az Európai Unióban. AKII. 12-15.p.
16. DORGAI L.:2000. Feladataink a vidékpolitika alkalmazásában. Gazdálkodás. XLIV. évf. 5. sz. 64.p.
17. DORGAI L.:2001: Terület-, vidékfejlesztés és agrárpolitika. Magyar Tudomány, CVIII. kötet - Új folyam, XLVI. 1. sz. 23.p.
18. EC (1999): CAP Reform: Rural Development. EC Directorate - General for Agriculture. Fact-sheet. CH-25-99-008-EN-C
19. ENYEDI GY.:1976. A falusi életkörülmények területi típusai Magyarországon. Területi Statisztika. 15.p.
20. ENYEDI GY.:1996. Regionális folyamatok Magyarországon. Budapest, 78.p.

21. FALUVÉGI A.:1998. A területfejlesztés kedvezményezett térségei és települései. Területi Statisztika. 3. sz. 174-185.p.
22. FALUVÉGI A.:2000. Az elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések listájának felülvizsgálata. Területi Statisztika. 3-4.p.
23. FALUVÉGI A.:2001. A statisztikai kistérségek szerepe a közigazgatásban, a területfejlesztésben és a statisztikai információrendszerben. In: Régió, közigazgatás, önkormányzat. Szerk. SZIGETI E., Közigazgatási Intézet, Budapest, 301-326.p.
24. FARAGÓ L.:1994. Adalékok a területfejlesztéssel kapcsolatos fogalmak vitájához. Tér és Társadalom. 3-4. sz. 23-29.p.
25. FARAGÓ L.:2001. Területi tervezés és intézményrendszere. PHARE-képzés, Budapest, 2-10.p.
26. FARKAS T.:2002. Vidékfejlesztés a fejlődéstudományok és a fejlesztési koncepciók tükrében. Tér és Társadalom. XVI. évf. 1. sz. 41.p.
27. FARKAS T. - OBÁDIVICS CS.:2000. A vidék lehatárolásának módszerei. (kézirat), Budapest, 9-21.p.
28. FEHER A.:1996. Új módszer a gazdasági tér agrárszempontra szerinti felosztására. Tér és Társadalom. X. évf. 4. sz. 81.p.
29. FEHER A.:1998. A vidék fogalmáról és a vidéki területek lehatárolásáról. Gazdálkodás. XLII. évf. 5. sz. 54.p.
30. FEHER A.:2000. A halmozottan hátrányos térségekről. Gazdálkodás. XLIV. évf. 1. sz. 69-73.p.
31. FEKETE A.:2001. Területi különbségek enyhítésére tett kormányzati intézkedések. In: Helyi szociális ellátórendszer vidéken. Szerk. BÓDI F., Agroinform Kiadóház, Budapest, 181-195.p.
32. FONT E.:1999. A vidék gondja globális vagy lokális kérdés? In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Szerk. PÓCS GY., Agroinform Kiadóház, Budapest, 7-18.p.
33. FORGÁCS CS.:2003. A mezőgazdaság helye és szerepe a vidékfejlesztésben. Gazdálkodás. XLVII. évf. 4. sz. 70.p.
34. FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUM.:1997. Agrárprogram-Vidékfejlesztés. Vitaanyag. Budapest, 3-18.p.
35. FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM.:1999. Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program I. Budapest, 62-101.p.
36. FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM.:2000. Magyarország SAPARD terve 2000-2006. Budapest, 6.p.
37. GALÓ F. M.:1997. Tájgazdálkodás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza, Kandidátusi értekezés, 110.p.
38. GATZWIELER H. P.:1988. Forschung- und planungsorientierte Raumgliederung. Raumforschung und Raumordnung 46. 1-2. Bonn, 72.p.
39. HAMZA E. - MISKÓ K. - SZÉKELY E. - TÓTH E.:2002. Az agrárgazdaság átalakuló szerepe a vidéki foglalkoztatásban, különös tekintettel az EU-csatlakozásra. AKII. 4. sz. 11.p.
40. HARSÁNYINÉ SCHATZ M.:1993. ..De Kálló szebb. Kinizsi Nyomda, Debrecen, 80.p.
41. HORVATH GY.:2001. Európai regionális politika. Dialóg - Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 337.p.
42. HOGGART K. - BULLER H.:1994. Vidékfejlesztés. In: Szöveggyűjtemény a vidékfejlesztés szociológiájára tantárgy tanulásához Szerk. MADARÁSZ I. Gödöllő. 28-38.p.

43. INTERNET 1.: 1992. évi Maastrichti szerződés 158. cikk (korábbi 130a. cikk). <http://www2.datanet.hu/im/Primleg/11997D-Hu.htm>, 2003. 07. 15.
44. INTERNET 2.: Vienna Declaration on Rural Development in an Enlarged Europe. http://www.eeb.org/archive/vienna_declaration.htm, 2003. 07. 15.
45. INTERNET 3.: Észak-Alföldi Régió Területfejlesztési Koncepciója és Területfejlesztési Stratégiai programja. <http://www.eszakalfold.hu>, 2002. 12. 06.
46. INTERNET 4.: Észak-Alföldi Régió Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program. <http://www.eszakalfold.hu/dokumentum/sapard/helyzet/helyzetszoveg.doc>, 2002. 12. 06.
47. JÁVOR K.:1997. Magyarország vidékfejlesztési programja. VÁTI Kht. Budapest, 26.p.
48. JÁVOR K.:1998. Vidékfejlesztés alulnézetből. A Falu. XIII. évf. 3. sz. 50.p.
49. KISS A. - SZABÓ G. G.:2001. A mezőgazdasági szövetkezetekkel kapcsolatos törvényi szabályozásváltozása és hatásai. In: „Vidékfejlesztés-Környezetgazdálkodás - Mezőgazdaság” Georgikon Napok XLIII. 2001. szeptember 20-21. Keszthely. Szerk. PALKOVICS M., Keszthely, Veszprémi Egyetem, 448.p.
50. KOVÁCS K.:1998. A vidék kutatása az MTA Regionális Kutatások Központjában. A Falu. XIII. évf. 4. sz. 15-30.p.
51. KOVÁCS T.:1998. Mi tekinthető vidéknek? Gazdálkodás. XLII. évf. 5. sz. 39.p.
52. KOVÁCS T.:2002. Kistérségi területbeosztás felülvizsgálata. Területi Statisztika. 5.(42.). évf. 3. sz. 206-208.p.
53. KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.:1996. A területfejlesztés kedvezményezett területeinek lehatárolása, az egyes térségtípusoknál alkalmazott feltételrendszerről. Budapest, 3-7.p.
54. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.:2001. Magyar régiók mezőgazdasága 2000. Regiszter Kiadó és Nyomda Kft, Szolnok, 58-60.p.
55. KTM VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMBIZOTTSÁG.:1995. Vidékfejlesztés Magyarországon. Budapest - Kecskemét - Gödöllő. 29-31.p.
56. KULCSÁR L. - KOZÁRI J.:1998. A vidékfejlesztés új stratégiája Magyarországon. Gazdálkodás. XLII. évf. 4. sz. 11-12.p.
57. KULCSÁRNÉ KISS A.:1999. A kistérségek jellegzetességei Heves megyében. Területi Statisztika. 2.(39.) évf. 5. sz. 412.p.
58. LACZKÓ I.:1999. Vidék, vidékfejlesztés. Gazdálkodás. XLIII. évf. 1. sz. 66-70.p.
59. MAÁCS M.:2001. A vidékfejlesztés helye, szerepe és fejlődési lehetőségei az Európai Unióban. Doktori Értekezés. Gödöllő, 24-34.p.
60. MADARÁSZ I.:1999. A vidék és területfejlesztés alapjai. GATE GTK Humán Erőforrás Menedzserképzés, Gödöllő, 6-7.p.
61. MADARÁSZ I.:1999. A vidék- és térségfejlesztés, mint szakma és feladatkör. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform Kiadóház, Budapest, 22-23.p.
62. MADARÁSZ I.:2000. Hogyan készítsünk vidékfejlesztési programot. Agroinform Kiadóház, Budapest, 25-27.p.
63. MAIER J. - WEBER W.:1994. Ländliche Räume. In: Handwörterbuch der Raumordnung, Akademie für Raumforschung und Landesplanung. VSB-Verlagsservice Braunschweig, 589-596.p.
64. MAGDA S.:2003. A magyar mezőgazdaság az EU csatlakozás küszöbén. Gazdálkodás. XLVII. évf. 6. sz. különkiadás. 9.p.
65. MAGYAR KÖZLÖNY 1991.: 1991. évi XXV. törvény a tulajdonviszonyok rendezéséről. 77. sz. (VI. 11.)

66. MAGYAR KÖZLÖNY 1996.: 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről. 26. sz. (IV. 5.)
67. MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA.:1999. Országos Területfejlesztési Konceptió. VÁTI Kht, Bp. 9-10-16.p.
68. MAGYAR REGIONÁLIS FEJLESZTÉSI ÉS URBANISZTIKAI KHT.:1996. A területfejlesztés kedvezményezett térségeinek változása 1986-1999. Budapest, 2-21.p.
69. MÁRAI G.:2001. Értékteremtő életmód és élelmiszerbiztonság. A Falu. XVI. évf. 2. sz. 34.p.
70. MÁRTON J.:1998. Konfliktusok a vidékfejlődés gyorsuló folyamatában. A Falu. XIII. évf. 3. sz. 68.p.
71. MOLNÁR T.:2000. Kistérségek és települések fejlettségének elemzése a Nyugat-Dunántúli régióban. Gazdálkodás. XLIV. évf. 6. sz. 27.p.
72. NAGY J.:1970. Mezőgazdaság. In: A Nagykállói járás múltja és jelene. Szerk. CSEPELY és mtsai., Kossuth Nyomda, Nagykálló, 254-309.p.
73. NEMES NAGY J. - KULLMAN Á. - FEKETE A. - SZABÓ P.:2000. A területi fejlődés "állami" és "piaci" útjai az 1990-es években. Területi Statisztika. 3.(41.) évf. 3. sz. 214.p.
74. NEMESSÁLYI ZS.:1988. A vállalati gazdálkodás értékelése. In: Mezőgazdasági vállalatok és üzemek gazdaságtana Szerk. VADÁSZ L., Egyetemi jegyzet, DATE Debrecen
75. NEMESSÁLYI ZS. - OLÁH J. - DARABOS É.:1998. A vidéki térségek fejlesztése Magyarországon és Németországban. In: Neue strategische Konzepte und die Entwicklung des ländlichen Raumes, DAAD Projekt, Universität Rostock, Szerk. MAIER P., 55.p.
76. NEMESSÁLYI ZS.:2000. A vidéki térségek fejlettségének a megítélése és a vidékfejlesztés tartalékai. VII. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok, Gyöngyös, 63-67.p.
77. NEMESSÁLYI ZS. - NEMESSÁLYI Á.:2003. A gazdálkodás hatékonyságának mutatórendszere. Gazdálkodás. XLVII. évf. 3. sz. 54.p.
78. NEMES G.:2000. Az Európai Unió vidékfejlesztési politikája - az integrált vidékfejlesztés lehetőségei. Közgazdasági Szemle. XLVII. évf. jún. 459-461.p.
79. OBENAU H. - ZERT G.:1998. Transformationsprozesse in ländlichen Räumen in Mecklenburg-Vorpommern. In: Neues strategische Konzepte und die Entwicklung des ländlichen Raumes, DAAD Projekt, Universität Rostock, Szerk. MAIER P., 29-54.p.
80. OLÁH J. - BAINÉ SZABÓ B.:2001. The Effect of European and Hungarian Rural Development Policies on a Hungarian Area. - 73rd Seminar of the European Association of Agricultural Economists, Ancona (CD)
81. OLÁH J.:2001. A Községi Agrárpolitika reformja a vidékfejlesztés szemszögéből. In: „Videkfejlesztés- Környezetgazdálkodás - Mezőgazdaság” Georgikon Napok XLIII. 2001. szeptember 20-21. Keszthely. Szerk. PALKOVICS M., Keszthely, Veszprémi Egyetem, 113-117.p.
82. ÖSTERREICHISCHE RAUMORDNUNGSKONFERENZ ÖROK.:1981. Österreichische Raumordnungskonzept. Österreichische Raumordnungskonferenz, Wien, 145.p.
83. PÁLL I.:1999. VENDÉGVÁRÓ Látnivalók Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Well-Press Kiadó, Miskolc, 42-61.p.
84. PFAU E. - DARABOS É. - MAIER P.:1997. Hasonlóságok és eltérések a magyar és keletnémet mezőgazdaság fejlődésében, kiemelve az átalakulási folyamat főbb

- jellemzőit. Debreceni Agrártudományi Egyetem Tudományos Közleményei Tom. XXXIII. Debrecen, 296.p.
85. POPP J.:2003. KAP reform és a többfunkciós mezőgazdaság. Gazdálkodás. XLVII. évf. 4. sz. 57.p.
 86. QUENDLER T.:1985. Die Bedeutung der Mehrfachbeschäftigung im ländlichen Raum in Österreich. In: SPITZER H., (Hrsg): Mehrfachbeschäftigung im ländlichen Raum, Verlag Weltarchiv, Hamburg, 154.p.
 87. QUENDLER T. :1986. Entwicklungsprogram für die Land- und Forstwirtschaft. Steiermark. LR-Aktuell. 3-14.p.
 88. REGIONALER PLANUNGSVERBAND MITTLERES MECKLENBURG.:1994. Regionales Raumordnungsprogramm Mittleres Mecklenburg. Rostock, 25.p.
 89. ROMÁNY P.:1997. Alacsony gazdasági színvonal és területi gazdaságfejlesztés. A Falu. XII. évf. 2. sz. 47.p.
 90. ROMÁNY P.:1998. Miért fontos a vidék? Gazdálkodás. XLII. évf. 5. sz. 50.p.
 91. SÁNDOR I. - VÉGH L-né.:1999. A gazdasági fejlődés regionális különbségei 1998-ban. Területi Statisztika. 2. (39.) évf. 4. sz. 299-301.p.
 92. SARUDI CS.:1997. Vidékfejlesztés Magyarországon és az Európai Unióban. A Falu. XII. évf. 2. sz. 22.p.
 93. SARUDI CS.:2000. Regionális politika és vidékfejlesztés. Kaposvár, 26-192.p.
 94. SERAFIN J.:1998. Mezőgazdaság és szociálpolitika. Szövetkezés. XIX. évf. 1. sz. 82.p.
 95. SIPOS A.:1997. A szövetkezetek a mezőgazdaság átalakulásának folyamatában. Szövetkezés. XVIII. évf. 1-2. sz. 86.p.
 96. SPITZER H.: 1991. Raumnutzungslehre. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 147.p.
 97. SPITZER H.:1985. Der ländliche Raum Raumordnungsgemässe Bestimmung, Gliederung und Entwicklung. Curt R. Vincentz Verlag, München, 48.p.
 98. SÜLI-ZAKAR I.:1998. Területfejlesztés - vidékpolitika. A Falu. XIII. évf. 6-7.p.
 99. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCS.:1996. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Területfejlesztési Programja. Nyíregyháza, 10-11.p.
 100. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCS.:1997. Kistérségi differenciálódás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Megyei Fejlesztési Ügynökség, Nyíregyháza, 79-169.p.
 101. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCS.:1999. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiája. Nyíregyháza, 79-133.p.
 102. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCS.:2000. Szabolcs-Szatmár-Bereg fejlesztési koncepciója. Nyíregyháza, 4-5.p.
 103. SZABÓ G.:1998. Élelmiszer-gazdaságtan. PATE, Kaposvár, 41-45.p.
 104. SZABÓ G.:2003: Agrár-környezetvédelem közgazdasági összefüggései. Gazdálkodás. XLVII. évf. 4. sz. 40.p.
 105. SZABÓ G. - FÉSÜS I. - BALÁZS K. - KATONÁNÉ KOVÁCS J.:2003. A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program pályázatainak elemzése. Gazdálkodás, XLVII. évf. 1. sz. 26.p.
 106. SZAKÁL F.:1998. A hazai vidékfejlesztés rendszerének EU-konform kialakítási lehetőségei In.: A vidékfejlesztés szervezeti és ökonómiai problémái, a mezőgazdasági és a vidékfejlesztési politikák összefüggései. GATE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő, 59.p.

107. SZAKOLY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA.:2002. Képes helytörténet, gazdasági, társadalmi változások. Rím Könyvkiadó és Nyomda, Nyíregyháza, 172-176.p.
108. SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI I.:1997. A kistérségek gazdasági és társadalmi jellemzői és trendjei Észak-Nyugat-Dunántúlon. Tér és Társadalom. 1. sz. 151.p.
109. SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI I.:1997. Fejlesztési koncepciók a kistérségek számára. Tér és Társadalom. 3. sz. 93.p.
110. TISZA A.:2000. Az önkormányzatok által 1999. évben elnyert decentralizált támogatások hatása Szabolcs-Szatmár-Bereg megye önkormányzatának fejlődésére a területfejlesztésről szóló 1996. évi XXI. törvény tükrében. Pénzügyi és Számviteli Főiskola. Diploma, Budapest, 13-16.p.
111. TOHAI L.:1999. Optimális mérőskálák meghatározása településfejletési vizsgálatokhoz. Területi Statisztika. 2. (39.) évf. 6. sz. 483-485.p.
112. UDOVECZ G.:2001. Mezőgazdaságunk az EU-csatlakozás tükrében. Magyar Tudomány, CVIII. kötet - Új folyam, XLVI. kötet, 1. sz. 4.p.
113. UDOVECZ G.:2003. A mezőgazdaság verseny helyzete. Gazdálkodás. XLVII. évf. 4. sz. 20.p.
114. WYTRZENS H. K.:1994. Agrarplanung. Böhlau Verlag, Wien-Köln-Weimar, 93-96.p.
115. ZONGOR G.:2000. Térségfejlesztés és önkormányzatiság. Területi Statisztika. 3. évf. (41.) 4. sz. 316-318.p.
116. ZSARNÓCZAI J. S.:1995. A különböző üzemformák helyzete a mezőgazdasági privatizáció során. Szövetkezés. XVI. évf. 1. sz. 38-39.p.

TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK JEGYZÉKE

Táblázatok

1. A vidéki térségek feltételeit és a változásuk irányait leíró alapmutatók	10
2. A vidéki térségek területe, népessége és népsűrűsége Magyarországon és az Európai Unióban	14
3. A vidéki térségek lehatárolása Ausztriában	16
4. A kedvezményezett kistérségek és települések besorolása	21
5. Magyarország területbeosztása a NUTS rendszerben	44
6. A statisztikai kistérségek csoportja a mezőgazdasági termelési érték nagysága és fejlődés típusa szerint	52
7. A statisztikai kistérségek csoportjai a mezőgazdasági termelési érték nagysága és a térségek fejlettsége szerint	53
8. A települések fejlettségének megítéléséhez használt 19 mutató	55
9. A Nagykovácsi statisztikai körzet komplex mérőszámát meghatározó 19 mutató	55
10. A Nagykovácsi statisztikai körzet komplex mérőszámát meghatározó 19 mutató	56
11. A komplex mérőszám átlaga és sorrendje a Nagykovácsi statisztikai körzetben	56
12. A vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségének mutatói	57
13. A vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségének megítéléséhez használt és javasolt mutatók tartalma	58
14. A Nagykovácsi statisztikai körzet legjelentősebb vállalkozásai	59
15. A Nagykovácsi statisztikai körzet vállalkozásainak ágazati csoportosítása	60
16. A Nagykovácsi statisztikai körzet településeinek jövedelmi helyzete	61
17. A Nagykovácsi statisztikai körzet vállalkozási formái és azok főbb mérőszámai	62
18. A Nagykovácsi statisztikai körzet munkanélküliségi viszonyai	63
19. A kereskedelmi szálláshelyek alakulása Nagykovácsiban	64
20. A Nagykovácsi statisztikai körzet kereskedelmi ellátottsága	65
21. A volumen-, ár- és értékindex alakulása a Nagykovácsi statisztikai körzet gazdaságainak növénytermesztési és állattenyésztési ágazataiban	76
22. A Nagykovácsi statisztikai körzet gazdaságai által a kárpótlásra kijelölt művelési ágak összes AK értéke	77
23. A Nagykovácsi statisztikai körzet gazdaságai által kárpótlásra kijelölt művelési ágak területe és az árverésen befolyt kárpótlási jegyek értéke	78
24. A Nagykovácsi statisztikai körzet földterületéből a kárpótlás során visszamaradt földterület	78
25. A külső üzletrész kérelem alakulása a Nagykovácsi statisztikai körzet működő szövetkezeteiben	81
26. A Nagykovácsi statisztikai körzet gazdaságainak földhasználata	82
27. A munkaerő-állomány alakulása a Nagykovácsi statisztikai körzet gazdaságaiban	82
28. A termőföld minősége a Nagykovácsi statisztikai körzetben	83
29. A Nagykovácsi statisztikai körzet népességének kapcsolata a mezőgazdasággal és a gazdaságok száma	83
30. A Nagykovácsi statisztikai körzet mezőgazdasági tevékenységet folytatató gazdaságainak földterülete és állatállománya	84

31. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek használatában lévő földterület megoszlása művelési áganként	84
32. A művelési ágak átlagos területe az összes gazdaságban	85
33. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek vetésszerkezete és átlaghozama 2000-ben	85
34. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek vetésszerkezete és átlaghozama 2000-ben	85
35. Az állatállomány szerkezete a Nagykállói statisztikai körzetben	86
36. Az egyéni gazdaságok szarvasmarha-állománya	87
37. Az egyéni gazdaságok sertésállománya	87
38. Az egyéni gazdaságok juhállománya	88
39. Az egyéni gazdaságok tyúkállománya	88
40. A gazdasági fejlettség megítéléséhez használt 9 mutató	89
41. A Nagykállói statisztikai körzet gazdasági helyzetét jellemző mutatók	89
42. A gazdasági fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók	90
43. A gazdasági fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók	90
44. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági fejlettségi sorrendje	90
45. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai adottságai	91
46. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai adottságai	91
47. A nyilvántartott légszennyező telephelyek száma Nagykállóban	93
48. A légszennyező anyagok mennyisége Nagykállóban a bejelentett források alapján	93
49. A Nagykállói statisztikai körzet területén található légszennyező pontforrások és légszennyező anyagok kibocsátói	94
50. A króm, ólom, tetrahlór etilén, nikkel és kadmium szennyezettég az ELFÉM Kft. kállósemjéni telephelyén található kutakban	96
51. A Nagykállói statisztikai körzet hulladékgazdálkodási színvonala	97
52. Közhasznú zöld rekreációs terület nagysága a Nagykállói statisztikai körzetben	98
53. A Nagykállói statisztikai körzet ökológiai helyzetét jellemző mutató	98
54. Az ökológiai fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók	99
55. Az ökológiai fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók	99
56. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek ökológiai fejlettségi sorrendje	100
57. A Nagykállói statisztikai körzet lakosságának korösszetétele	101
58. A Nagykállói statisztikai körzet lakosságának demográfiai sajátosságai	101
59. A Nagykállói statisztikai körzet lakosságának etnikai összetétele	101
60. A Nagykállói statisztikai körzet egészségügyi és szociális ellátása	102
61. A gyermekintézmények alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben	103
62. A Nagykállói statisztikai körzet oktatási színvonala	103
63. A Nagykállói statisztikai körzet művelődési intézményi ellátottsága	104
64. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek úthálózati és megközelíthetőségi viszonyai	105
65. A személygépkocsi-állomány a Nagykállói statisztikai körzetben	106
66. A Nagykállói statisztikai körzet járműállománya	106
67. A Nagykállói statisztikai körzet lakásállománya	107
68. A Nagykállói statisztikai körzet villamosenergia-ellátása	108
69. A Nagykállói statisztikai körzet vezetékesgáz-ellátása	108
70. A Nagykállói statisztikai körzet vezetékes-ivóvízellátása	109

71. A Nagykállói statisztikai körzet csatornázottsága	109
72. A Nagykállói statisztikai körzet nevezetes családjai	111
73. Társadalmi szerveződések alakulása	111
74. A Nagykállói statisztikai körzet társadalmi fejlettségének megítéléséhez használt 9 mutató	113
75. A Nagykállói statisztikai körzet társadalmi helyzetét jellemző mutatók	113
76. A társadalmi fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók	114
77. A társadalmi fejlettség megítéléséhez javasolt mutatók	114
78. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek társadalmi fejlettségi sorrendje	114
79. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek fejlettségi sorrendje a gazdasági, ökológiai és társadalmi funkció szerint	115
80. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 1996-2002 évi pénzügyi forrásai	118
81. A területfejlesztési támogatások alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben 1996-2001	120
82. A Nagykállói statisztikai körzet számára juttatott agrártámogatások	123
83. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye részvétele a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban	125
84. A NAKP pályázatainak megoszlása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében	126
85. A NAKP pályázatainak megoszlása a Nagykállói statisztikai körzetben	126
86. A területfejlesztési-, agrár és a NAKP támogatásainak alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben	127
87. A területfejlesztési- és agrártámogatások kapcsolata a települések gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségével	128

Ábrák

1. A Nagykállói statisztikai körzet települései	2
2. A vidékfejlesztés céljai	30
3. A területi tervek egymásra épülése Magyarországon	42
4. A területfejlesztési tervezés sémája Magyarországon	43
5. A Nagykállói statisztikai körzet a Dél-Nyírségi Térségi Fejlesztési Társulásban	51
6. A nitrit ion (NO ₂) koncentrációja a Balkányi-B kútban 1996-1999	95
7. A Nagykállói statisztikai körzet lakónépessége, fő	100
8. A Nagykállói statisztikai körzet telefon-ellátottsága, db	107
9. Szabolcs-Szatmár-Bereg számára juttatott normatív támogatások	118
10. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye számára juttatott többletforrások	119
11. A területfejlesztési támogatások alakulása a Nagykállói statisztikai körzetben 1996-2001	121

MELLÉKLETEK

1. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei statisztikai kistérségei
2. Szabolcs-Szatmár-Bereg kistérségi társulásai
3. A vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségének megítéléséhez használt és javasolt mutatók
4. A föld használatának módja a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, ha
5. A munkaerő-állomány alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban
6. A vagyon- és eszközállomány megoszlása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, eFt
7. A gazdálkodás eredménye a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban
8. Az állattenyésztés szerkezete és hozamai a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban
9. A növénytermesztés szerkezete és hozamai a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban
10. A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak hatékonyságát kifejező mutatórendszer
11. A növénytermesztés termelési értékének alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, Ft
12. Az állattenyésztés termelési értékének alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, Ft
13. A volumen-, ár- és értékindex alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban (növénytermesztés)
14. A volumen-, ár- és értékindex alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban (állattenyésztés)
15. A Nagykállói statisztikai körzet településeinek gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettsége 2000-ben

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Kiemelten szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek Dr. Nemessályi Zsoltnak, a DE ATC AVI Vállalatgazdaságtani Tanszék egyetemi tanárának, mivel lehetővé tette számomra, hogy értekezésemet elkészíthessem. Szakmai, módszertani javaslataival sokat segített az értekezés megírásában.

Köszönetemet fejezem ki a vizsgált települések polgármestereinek, és mindazon személyeknek az érintett településeken, akik segítették a munkámat.

Köszönöm férjemnek és családomnak az adatgyűjtésben, a táblázatok és ábrák elkészítésében nyújtott segítségét.

Végül köszönetemet fejezem ki azoknak a kollégáknak, akik ösztönöztek a dolgozat megírására és javaslataikkal segítették munkámat.

1. melléklet

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI STATISZTIKAI KISTÉRSÉGEI

1. Baktalórántházi (14)

Baktalórántháza	Magy	Ófehértó
Bessenyőd	Nyíribony	Petneháza
Gyulaháza	Nyírkákó	Ramocsaháza
Laskod	Nyírkársz	Rohod
Levelek	Nyírkércs	

2. Csengeri (11)

Csenger	Pátyod	Szamosatárfalva
Csengersima	Porcsalma	Tyukod
Csengerújfalu	Szamosangyalos	Ura
Komlódtótfau	Szamosbecs	

3. Fehérgyarmati (49)

Botpalád	Kispalád	Szamosályi
Cégánydányád	Kisszekeres	Szamosújlak
Csaholc	Kölcse	Szatzmárcseke
Császló	Kömörő	Tiszabecs
Csegöld	Magosliget	Tiszacséce
Darnó	Mánd	Tiszakóród
Fehérgyarmat	Méhtelek	Tiszaberek
Fülesd	Milota	Tivadar
Gacsály	Magyar	Tunyogmatolcs
Garbolc	Nagyhódos	Túristvándi
Gyügye	Nagyszekeres	Túricse
Hermánszeg	Nábrád	Uzka
Jánkmajtis	Nemesborzova	Vámosoroszi
Kérszemjén	Panyola	Zajta
Kisar	Penyige	Zarolyán
Kishódos	Rozsály	
Kisnamény	Sonkád	

4. Kiszárda-záhonyi (30)

Ajak	Komoró	Tiszakanyár
Anarcs	Lövöpetri	Tiszamogyorós
Dombrád	Mándok	Tiszaszentmárton
Döge	Mezőladány	Tornyospálca
Eperjeske	Nyírlövő	Tuzsér
Fényeslitke	Pap	Újdombrád
Győröcske	Rétközberencs	Újkenzéz
Jéke	Szabolcsbáka	Záhony
Kékcse	Szabolcsveresmart	Zsurk
Kiszárda	Tiszabezdéd	

5. Mátészalkai (26)

Fábiánháza	Mérk	Ór
Fülpösdaróc	Nagydobos	Papos
Géberjén	Nagyecsed	Rápolt
Hodász	Nyírcsaholy	Szemeskér
Jármi	Nyírmeggyes	Szamoszeg

Kántorjánosi	Nyírparsnya	Tiborszállás
Kocsord	Opályi	Vaja
Mátészalka	Ökörítőfülpös	Vállaj

6. Nagykállói (8)

Balkány	Érpatak	Nagykálló
Biri	Geszteréd	Szakoly
Bököny	Kállósemjén	

7. Nyírbátori (20)

Bátorliget	Nyílderzs	Ömböly
Encsencs	Nyírgelse	Penészlek
Kisléta	Nyírgyulaj	Piricse
Máriapócs	Nyírlugos	Pócspetri
Nyírbátor	Nyírmihálydi	Terem
Nyírbogát	Nyírpilis	
Nyírcsászár	Nyírvasvári	

8. Nyíregyháza-újfehértói (36)

Apagy	Kótaj	Pátroha
Balsa	Nagyecserkesz	Rakamaz
Berkesz	Nagyhalász	Sényő
Beszterec	Napkor	Szabolcs
Buj	Nyírbogdány	Székely
Demecser	Nyíregyháza	Timár
Gávavencsellő	Nyírpazony	Tiszabercel
Gégény	Nyírtass	Tiszanagyfalu
Ibrány	Nyírtelek	Tiszarád
Kálmánháza	Nyírtét	Tiszatelek
Kemecse	Nyírtura	Újfehértó
Kék	Paszab	Vasmegeyer

9. Tiszavasvári (5)

Tiszadada	Tiszaeszlár	Tiszavasvári
Tiszadob	Tiszalök	

10. Vásárosnaményi (29)

Aranyosapáti	Ilk	Pusztadobos
Barabás	Jánd	Tarpa
Beregdaróc	Kisvarsány	Tákos
Beregsurány	Lónya	Tiszaadony
Csroda	Márokpapi	Tiszakerecseny
Gelénés	Mátyus	Tiszaszalka
Gemzse	Nagyvarsány	Tiszavid
Gulács	Nyírmada	Vámosatya
Gyüre	Olcsva	Vásárosnamény
Hetefejércse	Olcsvaapáti	

Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács (1997)

Szabolcs-Szatmár-Bereg kistérségi társulásai

1. Közép-Nyírségi Fejlesztési Egyesület (16)

Baktalórántháza	Nyírákó	Ófehértó
esenyőd	Nyírkás	Petneháza
Gyulaháza	Nyírkércs	Pusztadobos
Laskod	Nyírmada	Ramocsaháza
Levelek	Nyirtass	
Nyírbony	Magy	

2. Felső-Tiszavidéki Területfejlesztési Önkormányzati Társulás (29)

Botpalád	Kispalád	Sonkád
Cégánydányád	Kölcse	Szatmárcseke
Csaholc	Kömörő	Tiszabecs
Darnó	Mád	Tiszaberek
Fehérgyarmat	Nagyar	Tunyogmatolcs
Fülesd	Nagyszekeres	Turricse
Jánkmajtis	Nábrád	Vámosoroszi
Kisar	Nemesborzova	Zsarolyán
Kisnamény	Panyola	Uzka
Kisszekeres	Penyige	

3. Tiszamenti Települések Térségfejlesztési Társulata (11)

Egyek	Tiszadada	Tiszavasvári
Kisszentmargita	Tiszadob	Polgár
Tiszacsege	Tiszagyulaháza	Ujtikos
Tiszaeszlár	Tiszalök	

4. Bereg térségi Fejlesztési Társulat (30)

Aranyosapáti	Ilk	Tarpa
Barabás	Jánd	Tákos
Beregdaróc	Kisvarsány	Tiszaadony
Beregsurány	Lónya	Tiszakerecseny
Csaroda	Márokpapi	Tiszaszalka
Gelencs	Mátyus	Tiszavid
Gemze	Nagyvarsány	Tivadar
Gulács	Olcsva	Újkenéz
Gyüre	Olcsvaapáti	Vámosatya
Hetefejércse	Pusztadobos	Vásárosnamény

5. Szatmári Területfejlesztési Társulás (29)

Fábiánháza	Nagyecsed	Porcsalma
Geberjén	Nyírcsaholy	Rohod
Győrtelek	Nyírkáta	Szamosszeg
Hodász	Nyírmeggyes	Szamostúr
Járm	Nyírparasznya	Tiborszállás
Kántorjánosi	Ópályi	Tyukod
Kocsord	Ökörítő	Ura
Mátészalka	Ór	Vaja
Mérk	Papos	Vállaj
Nagydobos	Pátyod	

6. Dél-Kelet Nyírségi Fejlesztési Társulás (20)

Bátorliget	Nyírcsászári	Nyírvasvári
Encsencs	Nyílderzs	Omböly
Kisléta	Nyírgelse	Penészlek
Máriapócs	Nyírgyulaj	Pincse
Nyírbátor	Nyírlugos	Pöcspetri
Nyírbétek	Nyírmihálydi	Terem
Nyírbogát	Nyírpilis	

7. Felső-Szabolcsi Térségi Fejlesztési Társulás (11)

Benk	Mándok	Tuzsér
Eperjeske	Tiszabездéd	Záhony
Győröcske	Tiszaogyorós	Zsurk
Komoró	Tiszaszentmárton	

8. Első Nyírségi Fejlesztési Társaság (13)

Apagy	Nyírtgyháza	Nyírtura
Kellősemjén	Nyírbogdány	Sényő
Kemecse	Nyírpazony	Újfehértó
Kótaj	Nyírtelek	
Napkor	Nyírtét	

9. Első Szabolcsi Térségi Fejlesztési társulás (9)

Aranyosapáti	Kékcse	Pap
Döge	Lövőpetri	Szabolcsveresmart
Fényeslitke	Nyírlövő	Tornospálca

10. Felső-Dadai Térségi Fejlesztési Szövetség (10)

Buj	Paszab	Tiszanagyfalu
Balsa	Rakamaz	Tímár
Gávavencsellő	Szabolcs	
Ibrány	Tiszabercel	

11. Túrmelleki-Erdőhát Kistérségfejlesztési Önkormányzati Társulás (12)

Csaholc	Kishodos	Tiszaberek
Császló	Méhtelek	Turcse
Gacsály	Nagyhodos	Vámororoszi
Garbóc	Rozsály	Zajta

12. Szatmár-Bereg Térség Fejlesztési Társulás (11)

Csenger	Pátyod	Szamostatárfalva
Csengersima	Porcsalma	Tyukod
Csengerújfalu	Szamosangyalos	Ura
Komlódtótfalu	Szamosbecs	

13. Nyírvidek Térségi Fejlesztési Egyesület (11)

Ajak	Gyulaháza	Rétközberencs
Anarcs	Jéke	Tornospálca
Dombrád	Kékcse	Tuzsér
Döge	Kisvárd	

14. Dél-Nyírségi Kistérségi Fejlesztési Társulás (10)

Balkány	Geszteréd	Nyírmihálydi
Biri	Kállósemjén	Szakoly
Bököny	Nagykálló	
Erpatlak	Nyírgelse	

15. Rétközi Területfejlesztési Társulás (18)

Berkesz	Kék	Tiszakanyár
Beszterec	Nagyhalász	Tiszarád
Demecser	Nyírbogdány	Tiszatelek
Dombrád	Nyirtass	Újdombrád
Gégyény	Pátróha	Vasmegyer
Kemecse	Székely	Rétközberencs

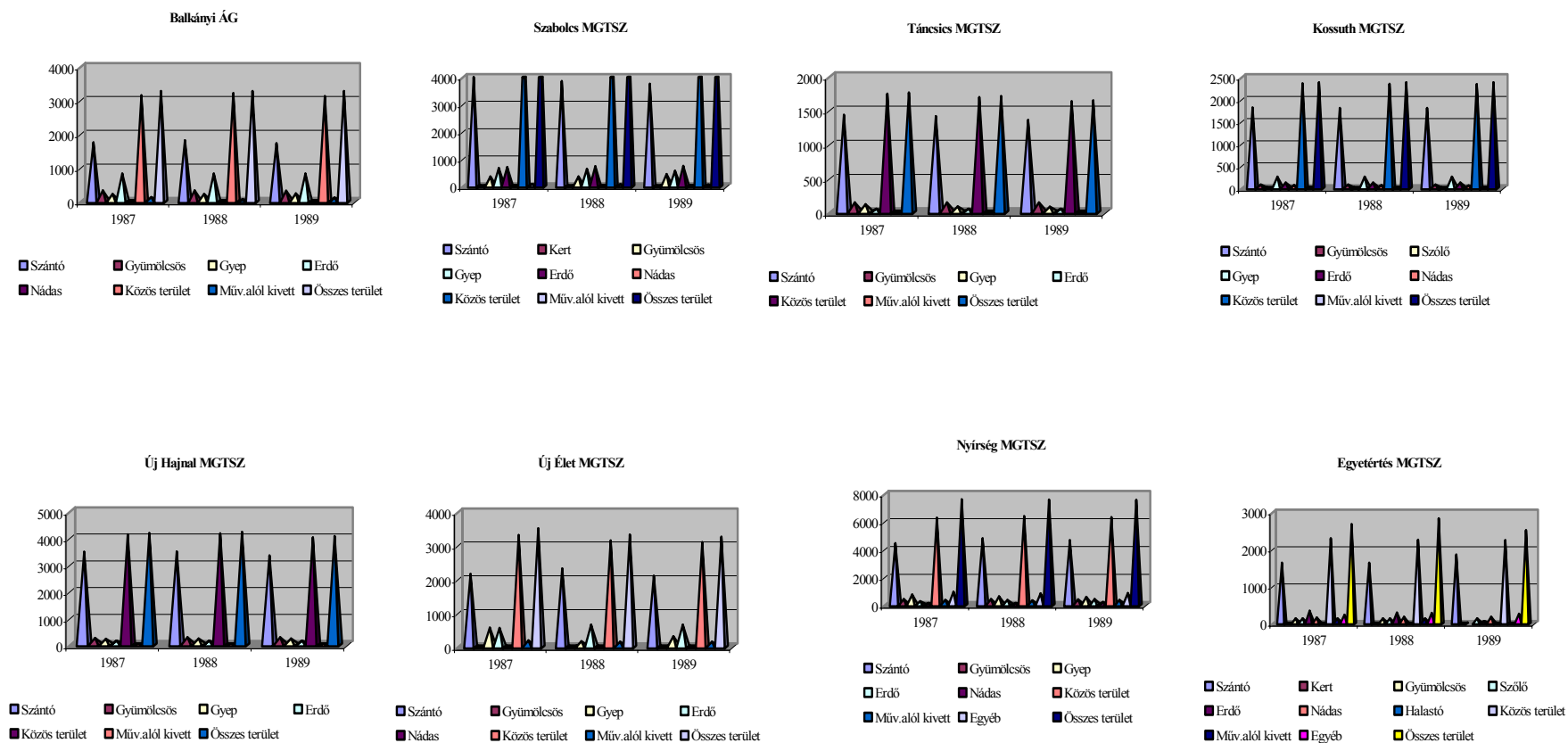
Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács (1997)

A vidék gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlettségének megítéléséhez használt és javasolt mutatók

Megnevezés	Balkány	Biri	Bököny	Érpa- tak	Geszte- réd	Kálló- semjén	Nagy- kálló	Sza- koly
GAZDASÁGI								
Befizetett SZJA, Ft/fő	60884	50340	54880	64473	51158	29093	24786	43748
Belföldi jövedelem, eFt/fő	100,7	90,7	86,9	87,8	111,1	131,3	180,7	118,6
Területfejlesztési- és agrártámogatások, eFt/fő	29,65	141,04	10,26	8,01	54,77	11,62	24,02	28,54
Kereskedelmi ellátottság, db/1000 fő	12,15	10,94	11,75	12,57	10,02	11,45	16,88	10,59
Vendéglátóhely ellátottság, db/1000 fő	3,28	1,36	3,72	3,28	3,50	4,63	5,53	2,24
Speciális termékek, db	-	-	-	-	-	-	-	-
ÖKOLÓGIAI								
Természetvédelmi terület, ha	0,5	-	-	-	-	106,1	.	2
Vízszennyező források, db	1	.	.	.	.	1	.	.
Légszennyező források, db	5	.	1	.	1	1	10	2
Hulladékgazdálkodás, m ³ /fő	1,88	1,777	1,89	1,74	1,75	1,77	2,09	2,15
Tisztított terület, m ² /fő	0,70	2,39	1,11	2,18	2,55	1,48	1	1,92
Belterületi park, m ² /fő	0,60	1,02	1,04	3	2,10	0,58	0,81	0,64
Rekreációs terület, ha	-	-	-	-	-	25	18	8
TÁRSADALMI								
Háziorvosi rendelések, db/fő	3,96	-	7,48	4,23	6,38	5,69	4,22	6,12
Általános iskolába beíratott gyerekek, %	0,13	0,1	0,11	0,09	0,09	0,1	0,1	0,11
Középiskolába beíratott gyerekek, %	-	-	-	-	-	-	0,174	0,33
Könyvtárba beiratkozottak, %	0,12	0,09	0,12	0,09	0,16	0,14	0,13	0,08
Jeles ünnepek, db	1	1	-	-	-	-	2	2
Társadalmi szerveződések, db/1000 fő	0,57	0,68	0,85	1,64	0,5	1,21	2,19	4,49
Nevezetes családok db	4	1	1	1	3	1	1	3
Roma etnikum %	2,2	-	14,13	-	11,64	3,16	1,22	8,44

Forrás: Saját adatgyűjtés (2000)

A föld használatának módja a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, ha

FORRÁS: SAJÁT ADATGYŰJTÉS (2002)

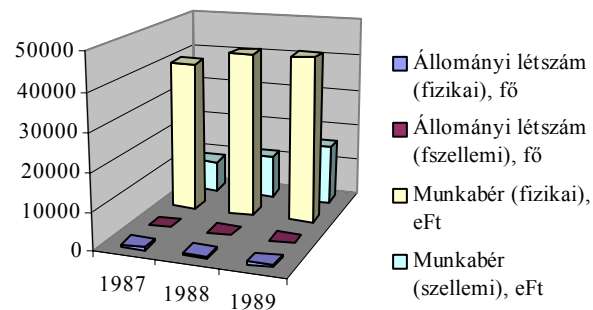
4. melléklet folytatása

ha

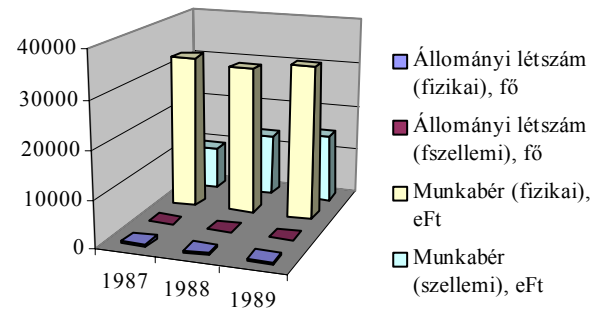
Balkány Szabolcs MGTSZ		Biri Táncsics MGTSZ			Bököny Kossuth MGTSZ			Érpatak Új Hajnal MGTSZ			Kállósemjén Új Élet MGTSZ			Nagykálló Nyírség MGTSZ			Szakoly Egyetért. MGTSZ		
1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
3860	3759	1431	1413	1353	1812	1810	1805	3485	3497	3343	2163	2319	2110	4662	4811	4664	1635	1635	1855
11	10																1	1	1
360	455	144	144	144	85	85	85	260	280	280	6	6	6	425	425	418	140	140	
					1	1	1										140	140	140
641	578	117	85	83	259	259	259	230	240	240	568	167	320	760	631	588			
736	756	50	50	50	132	132	132	160	160	160	565	657	657	289	376	437	346	293	64
23	23				66	65	63				7	7	7	143	146	225	168	178	179
																	11	11	11
5631	5581	1742	1692	1630	2355	2352	2345	4135	4177	4023	3309	3156	3100	6279	6389	6332	2301	2258	2250
75	70	15	12	11	31	29	36	55	55	52	198	162	162	363	355	369	143	143	7
														956	852	861	241	284	261
5706	5651	1757	1704	1641	2386	2381	2381	4190	4232	4075	3507	3318	3262	7598	7596	7562	2685	2834	2518

A munkaerő-állomány alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

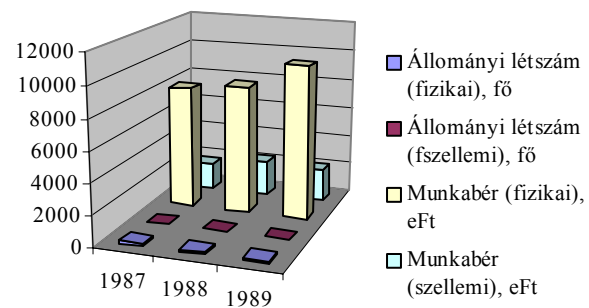
Balkányi ÁG

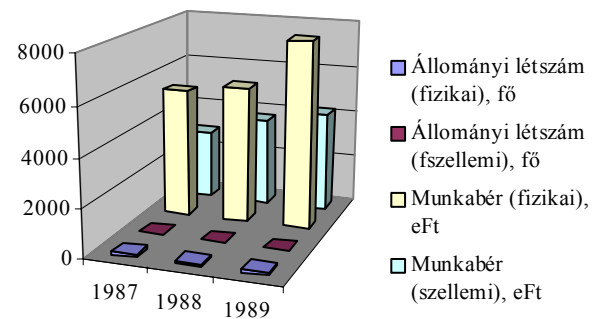
Szabolcs MGT SZ

Táncsics MGT SZ

Kossuth MGT SZ

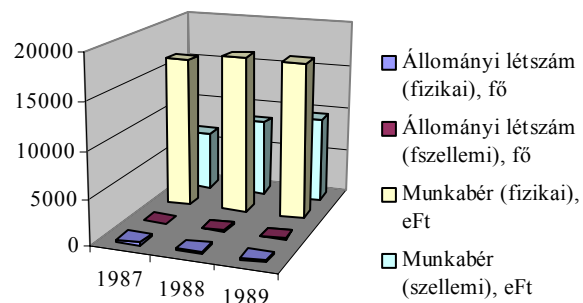

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

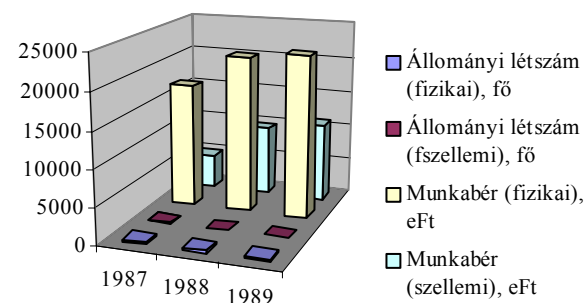
A munkaerő-állomány alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

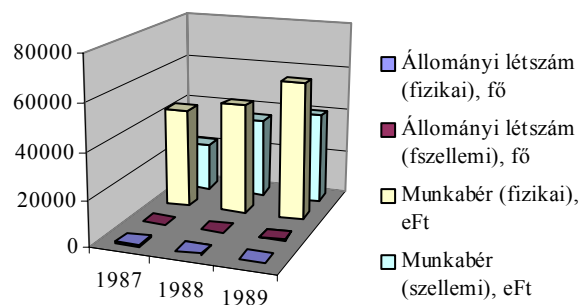
Új Hajnal MGTSZ

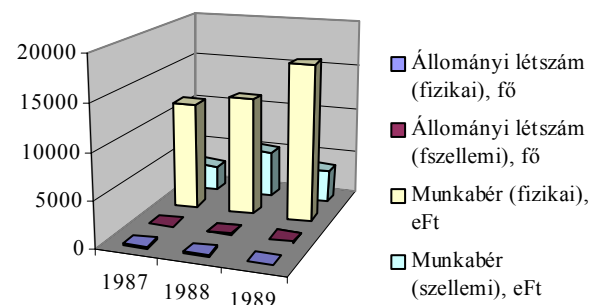
Új Élet MGTSZ

Nyírség MGTSZ

Egyetértés MGTSZ

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

5. melléklet
folytatása

A munkaerő-állomány alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Balkány Balkányi ÁG			Balkány Szabolcs MGTSZ			Biri Táncsics MGTSZ			Bököny Kossuth MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Állományi létszám (fizikai), fő	689	598	601	560	472	442	143	130	129	115	93	116
Állományi létszám (szellemi), fő	99	99	99	102	98	89	20	20	15	30	28	30
Összesen	788	697	700	662	570	531	163	150	144	145	121	146
Munkabér (fizikai), eFt	40 354	44 058	44 278	33 216	31 777	33 216	8 054	8 491	10 105	5 396	5 740	7 809
Munkabér (szellemi), eFt	8 483	11 644	16 301	9 544	13 438	14 919	1 746	2 356	2 182	2 906	3 734	4 205
Összesem	48 837	55 702	60 579	42 760	45 215	48 135	9 800	10 847	12 287	8 304	9 474	12 014
1 főre jutó átl.kereset (fizikai), Ft/fő	58 569	73 675	73 674	59 314	67 324	75 149	56 322	65 315	78 333	46 922	61 720	67 319
1 főre jutó átl.kereset (szellemi), Ft/fő	85 687	117 616	164 656	93 569	137 122	167 629	87 300	117 800	145 467	96 866	133 357	140 167

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

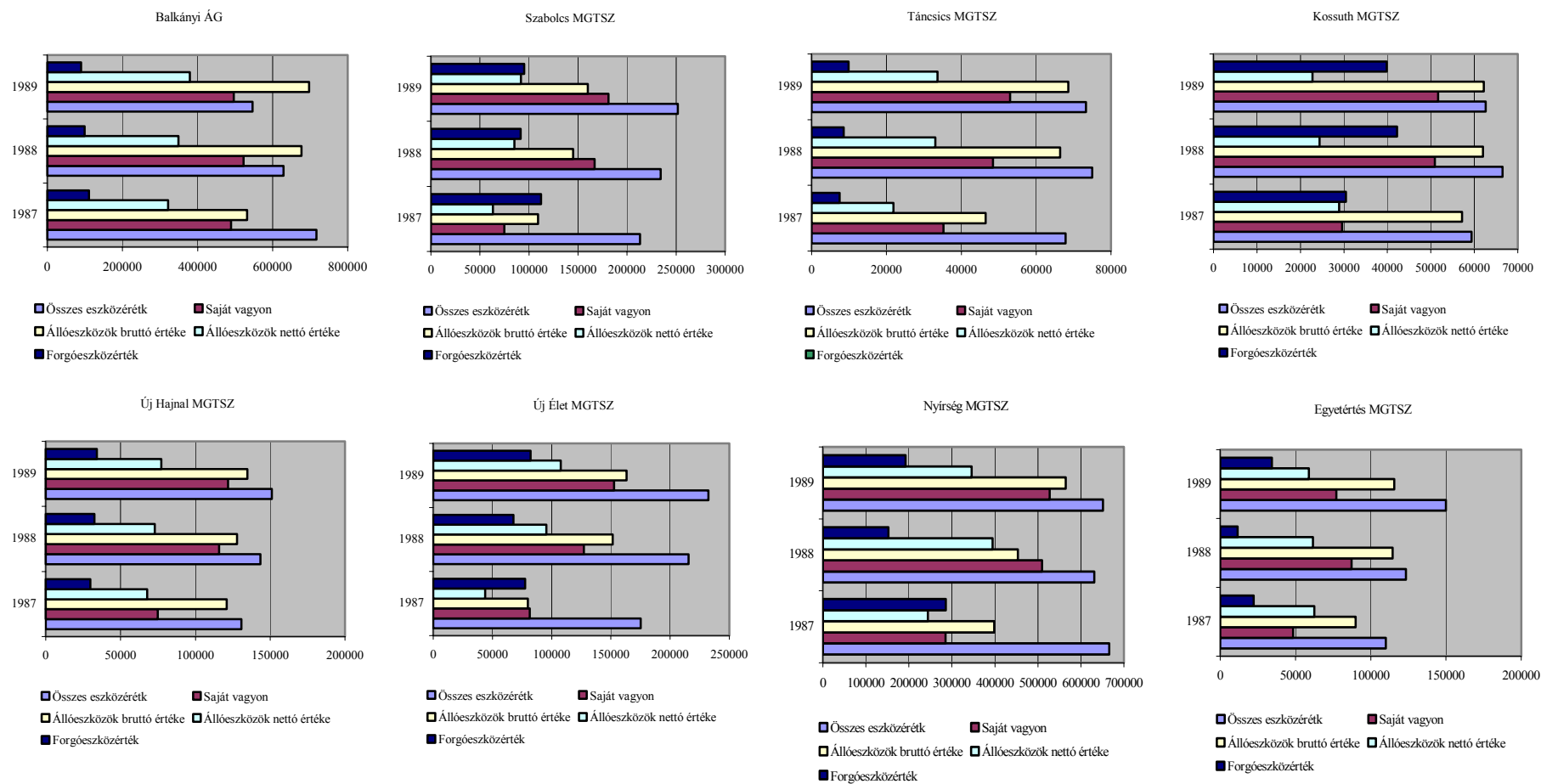
5. melléklet folytatása

A munkaerő-állomány alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Érpatak Új Hajnal MGTSZ			Kállósmejn Új Élet MGTSZ			Nagykálló Nyírség MGTSZ			Szakoly Egyetértés MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Állományi létszám (fizikai), fő	285	267	229	290	338	299	764	686	682	217	193	163
Állományi létszám (szellemi), fő	70	66	64	52	75	70	250	246	238	44	45	41
Összesen	355	333	293	342	413	369	1 014	932	920	261	238	204
Munkabér (fizikai), eFt	16 626	17 447	17 253	17 210	21 747	22 517	44 403	48 852	60 919	11 795	12 819	17 130
Munkabér (szellemi), eFt	6 590	8 601	9 557	4 840	9 852	10 983	215 01	35 946	40 381	2 823	5 210	3 700
Összesem	23 216	26 048	26 810	22 050	31 599	33 500	65 904	84 798	101 300	14 618	18 029	20 830
1 főre jutó átl.kereset (fizikai), Ft/fő	58 337	65 344	75 341	59 345	93 926	75 308	58 119	71 213	89 324	54 355	66 419	105 092
1 főre jutó átl.kereset (szellemi), Ft/fő	94 143	130 312	149 328	93 077	131 360	156 900	86 004	146 121	169 669	64 159	115 777	90 244

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

A vagyon- és eszközállomány megoszlása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, eFt

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

A vagyon- és eszközállomány megoszlása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, eFt

6. melléklet folytatása

Megnevezés	Balkány			Balkány			Biri Táncsics MGTSZ			Bököny		
	Balkányi ÁG			Szabolcs MGTSZ						Kossuth MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Összes eszközérték	716 806	628 994	546 615	213 253	234 236	251 690	67 893	74 984	73 320	59 359	66 503	62 594
Saját vagyon	489 537	522 677	496 580	74 806	167 010	180 965	35 208	48 500	53 078	29 580	50 941	51 640
Állóeszközök bruttó értéke	532 053	676 892	697 180	109 230	145 112	159 915	46 532	66 416	68 590	57 175	61 972	62 187
Forgóeszközérték	110 798	99 515	89 416	112 215	91 414	95 179	7 480	8 568	9 856	30 448	42 236	39 840
Állóeszköz-áll. megoszlása	532 053	676 892	697 180	109 230	130 825	156 987	46 532	66 416	68 590	57 175	61 972	62 187
<i>Ingatlanok összesen</i>	<i>374 931</i>	<i>419 619</i>	<i>429 097</i>	<i>88 972</i>	<i>98 810</i>	<i>116 170</i>	<i>20 500</i>	<i>28 438</i>	<i>30 649</i>	<i>23 835</i>	<i>25 575</i>	<i>25 171</i>
Épületek	253 994	279 526	284 482	38 798	56 268	68 858	10 950	20 358	22 121	12 395	12 464	12 773
Egyéb építmények	89 294	108 450	112 972	31 586	42 542	47 312	1 280	8 080	8 528	6 305	7 298	7 203
Ültetvények	31 643	31 643	31 643	17 002	16 511	21 217	8 120			4 337	4 337	4 337
Földterület, telkesítés				1 586			150			798	1 476	858
Gépek, berendezések	119 589	216 469	223 368	12 581	17 879	21 035	20 702	30 798	30 251	22 322	24 772	34 026
Járművek	20 539	21 238	23 357	5 289	8 792	11 987	3 500	5 010	5 280	11 018	11 625	2 990
Üzemen kívüli	16 994	19 566	21 348	2 388	5 344	7 795	1 830	2 170	2 410			

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

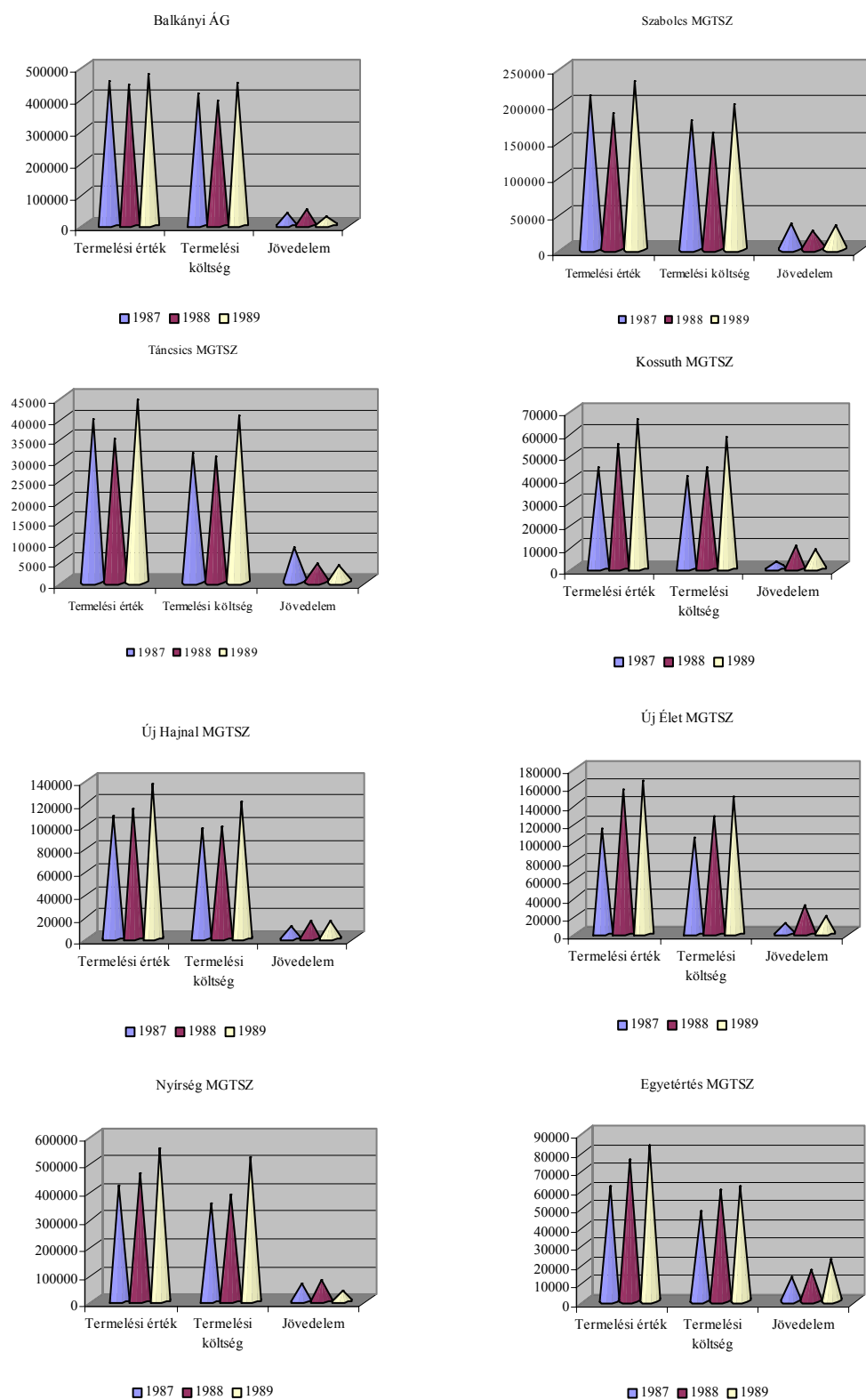
A vagyon- és eszközállomány megoszlása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, eFt

6. melléklet folytatása

Megnevezés	Érpatak Új Hajnal MGTSZ			Kállósején Új Élet MGTSZ			Nagykálló Nyírség MGTSZ			Szakoly Egyetértés MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Összes eszközérték	130 845	143 421	151 074	175 269	215 600	232 352	665 541	630 945	651 269	109 981	123 437	149 890
Saját vagyon	74 905	115 884	121 917	81 396	127 204	152 655	285 192	509 804	527 528	48 495	87 320	77 117
Állóeszközök bruttó értéke	121 055	127 868	134 698	79 869	151 605	163 147	398 455	453 258	564 708	90 045	114 489	115 597
Forgóeszközérték	29 868	32 587	34 125	77 516	67 611	82 111	285 652	152 633	192 155	22 233	11 602	34 264
Állóeszköz-áll. megoszlása	121 055	127 868	134 698	79 869	242 372	256 672	398 455	453 258	564 708	90 045	114 489	115 597
<i>Ingatlanok összesen</i>	<i>88 476</i>	<i>91 636</i>	<i>95 784</i>	<i>37 376</i>	<i>90 767</i>	<i>93 525</i>	<i>324 660</i>	<i>368 240</i>	<i>471 215</i>	<i>67 188</i>	<i>79 838</i>	<i>80 466</i>
Épületek	52 365	64 781	69 875	30 513	85 734	84 260	177 104	204 581	282 887	32 685	54 644	47 605
Egyéb építmények	21 786	26 855	25 909	3 868	5 033	9 265	58 972	72 569	80 351	27 480	25 194	32 861
Ültetvények	14 325			1 453			88 584	91 090	107 977	6 297		
Földterület, telkesítés				1 542						726		
Gépek, berendezések	18 456	21 561	23 569	29 684	45 837	54 929	65 879	76 895	85 188	10 453	23 642	23 851
Járművek	7 125	7 546	8 213	9 327	11 519	11 211	5 968	6 175	6 357	5 885	4 490	4 761
Üzemen kívüli	6 998	7 125	7 132	3 482	3 482	3 482	1 948	1 948	1 948	6 519	6 519	6 519

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

A gazdálkodás eredménye a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, eFt

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

7. melléklet folytatása

A gazdálkodás eredménye a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Balkány Balkányi ÁG			Balkány Szabolcs MGTSZ			Biri Táncsics MGTSZ			Bököny Kossuth MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Termelési érték, eF	451 326	437 388	471 940	211 178	185 250	229 977	39 446	34 650	44 352	44 080	54 208	65 744
Termelési költség, eFt	410 173	388 874	443 520	176 555	159 557	197 419	31 133	30 165	40 371	40 716	44 129	57 437
Jövedelem, eFt	41 153	48 514	28 420	34 623	25 693	32 558	8 313	4 485	3 981	3 364	10 079	8 307

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

7. melléklet folytatása

A gazdálkodás eredménye a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Érpatak Új Hajnal MGTSZ			Kállósemjén Új Élet MGTSZ			Nagykálló Nyírség MGTSZ			Szakoly Egyetértés MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Termelési érték, eF	106 855	114 219	135 864	113 544	156 241	165 386	415 740	457 612	549 670	61 074	75 684	83 314
Termelési költség, eFt	95 885	98 235	120 394	103 010	126 546	147 268	351 959	384 077	515 262	47 920	59 072	60 833
Jövedelem, eFt	10 970	15 984	15 470	10 534	29 695	18 118	63 781	73 535	34 408	13 154	16 612	22 481

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

Az állattenyésztés szerkezete és hozamai a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Balkány Balkány ÁG			Balkány Szabolcs MGTSZ			Biri Táncsics MGTSZ			Érpatak Új Hajnal MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Szarvasmarha, db	690	700	931				102	113	109	132	132	133
Tehén	309	323	396				54	50	48			
Borjú	68	92	200				12	16	14			
Hízómarha	313	285	335				36	47	47	132	132	133
Húscsirke, db	1 462 699	1 256 251	968 320									
Juh, db				3 736	4 534	5 305				1 598	1 422	1 612
Hízójuh				1 025	1 488	1 786				679	480	662
Anyajuh				2 158	2 475	2 859				900	922	930
Tenyézkos				35	37	40				19	20	20
Ló, db							2	2	2			
Igás							2	2	2			
Csikó												
Kanca												
Herélt												
Sertés, db										987	1 023	978
Koca										80	82	80
Kan										5	7	6
Malac										270	280	260
Hízósertés										632	654	632
Állati termék												
Tej, el	1 468	1 679	2 100				173	18	18			
Hízómarha, t	143	134	158				16	21	21	59	61	58
Húscsirke, t	1 522	1 331	1 057									
Hízójuh, t				35	46	57				15	11	15
Hízósertés, t										70	71	70
Gyapjú, t				9	10	12				4	4	4
Trágya, t	5 484	5 372	6 182	2 242	2 720	3 183	858	934	898	2 789	2 717	2 656

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

8. melléklet folytatása

Az állattenyésztés szerkezete és hozamai a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Kállósemjén Új Élet			Nagykálló Nyírség MGTSZ			Szakoly Egyetértés MGTSZ		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Szarvasmarha, db	515	618	814	1 272	1 334	1 428			
Tehén	137	157	427	341	371	380			
Borjú				74	75	90			
Hízómarha	378	461	387	857	888	958			
Húscsirke									
Juh, db	3 763	4 253	2 372				3 685	3 496	3 716
Hízójuh	1 702	2 332	1 166				1 586	1 066	1 616
Anyajuh	2 014	1 872	1 167				2 068	2 399	2 069
Tenyészkos	47	49	39				31	31	31
Ló, db				12	13	13	9	7	8
Igás				10	10	10			
Csikó				2	3	3			
Kanca							3	3	2
Herélt							6	4	6
Sertés, db									
Koca									
Kan									
Malac									
Hízósertés									
Állati termék									
Tej, el	627	739	198	1 615	1 853	1 947			
Hízómarha, t	146	238	612	38	40	43			
Húscsirke, t									
Hízújuh, t	37	53	26				35	22	35
Hízósertés, t									
Gyapjú, t	10	12	7				12	14	12
Trágya, t	6 508	6 891	8 412	9 794	10 326	10 924	2 592	1 702	1 618

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

A növénytermesztés szerkezete és hozamai a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Balkány Bakányi ÁG						Balkány Szabolcs MGTSZ						Biri Táncsics MGTSZ						Bököny Kossuth MGTSZ					
	1987		1988		1989		1987		1988		1989		1987		1988		1989		1987		1988		1989	
	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha
Búza	565	4,1	536	5,7	520	5,2	420	3	390	4,2	400	4	340	2,9	335	4,2	313	4	382	2,7	354	4,5	347	3,9
Kukorica	332	4,4	331	5,8	340	5,5	315	4,5	298	5,2	290	5	240	4,2	230	5	227	4,8	998	4,3	1038	6,3	990	5,8
Rozs	225	3,1	248	2,8	220	3	910	2,5	900	2,7	900	2,6	570	2,5	567	2,7	550	2,6	177	2,9	176	3	170	2,9
Őszi árpa	156	2,6					156	2,6	156	3,4	154	3,5												
Zab																								
Silókukorica	205	22,2	182	24,6	228	25							80	20	80	28	75	24						
Napraforgó	75	2,8	86	1,8	80	1,7							70	1,3	70	1,4	60	1,3						
Burgonya	155	20,7	148	22	150	23	265	20	265	15	260	23												
Cukorrépa																								
Napraforgó	271	1,4					271	1,4	270	1,4	271	1,3												
Dohány	138	1					138	1	135	1,1	138	1,1	51	1	51	1,1	48	1,1						
Bab																								
Lóbab																			62	0,8	113	4,5	50	0,8
Borsó																					77	2,8	77	2,9
Takarmánykeverék	32	23	29	28,7	8	26	300	20	300	25	300	23	40	20	40	25	40	23	58	20			58	23
Lucerna	161	7,2	211	7,9	173	8,4	250	7,8	260	7,9	270	6,9	40	7,6	40	5,3	40	6,2	135	4,5	113	4,5	13	4
Szamóca																								
Szántó	2315		1814		1719		3025		2974		2983		1431		1413		1353		1812		1810		1075	
Szakcsoport							300		288		285													
Háztáji							700		598		491													
Alma	331	26	332	31	321	29	360	30	360	32	455	34	144	18	144	20	144	19	82	20	85	21	85	18
Őszibarack																								
Gyümölcsös	331		332		321		360		360		455		144		144		144		82		85		85	

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

A növénytermesztés szerkezete és hozamai a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban

Megnevezés	Érpatak Új Hajnal						Kállósemjén Új Élet MGTSZ						Nagykálló Nyírség MGTSZ						Szakoly Egyetértés MGTSZ					
	1987		1988		1989		1987		1988		1989		1987		1988		1989		1987		1988		1989	
	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha
Búza	1120	3,9	1250	4,5	1280	4,2	636	5	640	5,9	525	5,4	1718	4,3	1920	5,8	1826	5,6	301	3,1	312	4,8	318	4,5
Kukorica	1730	4,8	1522	5,6	1363	5,4	415	5,2	430	7	389	6,3	1214	7,2	1339	7,2	1292	8,6	340	4	457	5,8	450	4,5
Rozs	110	2,5	135	2,8	120	2,7	229	2,8	260	3,5	303	3,3	396	2,6	437	3,6	436	3,8	630	2	550	2,9	638	2,8
Őszi árpa	170	2,7	195	3,4	175	3,3							251	3,8	295	4,5	290	4,3			7	3,9	45	3,8
Zab							397	3,3	432	3,8	459	3,7							56	3,6	110	4,5	100	3,5
Silókukorica							145	20,1	167	31			407	23,5	460	26	460	26,3						
Napraforgó							122	2,8	138	2,5									95	1,4				
Burgonya																								
Cukorrépa											26	25												
Napraforgó	120	1,3	140	1,4	140	1,4	122	2,8			135	2,4												
Dohány	100	1	115	1,1	120	1,1													15	1	10	1,1	14	1,1
Bab							142	1,3	158	2,2	156	2												
Lóbab																								
Borsó																								
Takarmánykeverék	55	20	55	25	55	23													198	7,8	198	5,4	290	6,1
Lucerna	80	6,8	85	7,4	90	7,3	43	7,7	62	7,3	89	7	324	5,3	360	9,2	360	9,4					290	6,1
Szamóca							34	3,4	32	3,3	28	3,3												
Szántó	3485		3497				2163		2319		2110		4662		4811		4664		1635		1644		1855	
Szakcsoport																								
Háztáji																								
Alma	260	27	260	29	260	28	6	25	6	26	6	25	425	22	428	27	418	21	140	20,1	140	28	140	26
Őszibarack			20	6,9	20	7																		
Gyümölcsös	260		280		280		6		6		6		425		428		418		140		140		140	

Forrás: Saját adatgyűjtés (2002)

A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak hatékonyságát kifejező mutatórendszer

Megnevezés	Me	Balkányi Balkányi ÁG			Balkány Szabolcs MGTSZ			Biri Táncsics MGTSZ			Bököny Kossuth MGTSZ		
		1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Állatlétszám/földterület	sz.á/ha	0,6	0,54	0,49	0,04	0,05	0,06	0,04	0,04	0,04			
Munkaerő létszám/földterület	fő/ha	0,24	0,21	0,21	0,11	0,09	0,09	0,09	0,08	0,08	0,06	0,05	0,06
Eszközérték/földterület	eFt/ha	219,13	192,58	167,36	36,14	41,05	44,53	38,64	44	44,68	24,87	27,93	26,28
TÉ/földterület	eFt/ha	137,97	133,92	144,5	35,79	32,46	40,69	22,45	20,33	27,02	18,47	22,76	27,61
TK/földterület	eFt/ha	125,39	119,06	135,79	29,92	27,96	34,93	17,71	17,7	24,6	17,06	18,53	24,12
J/földterület	eFt/ha	12,58	14,85	8,7	5,86	4,5	5,76	4,73	2,63	2,42	1,4	4,23	3,48
Földterület/állatlétszám	ha/sz.á.	1,65	1,85	2,03	22,51	18	15,23	23,42	20,53	20,01			
Munkaerő létszám/állatlétszám	fő/sz.á.	0,39	0,39	2,29	2,52	1,79	1,43	2,17	1,8	1,75			
TÉ/állatlétszám	eFt/sz.á.	228,4	247,81	294,41	806,02	584,38	619,88	525,94	417,46	540,87			
TK/állatlétszám	eFt/sz.á.	207,57	220,32	276,68	673,87	503,33	532,12	415,1	363,43	492,32			
J/állatlétszám	eFt/sz.á.	20,82	27,48	17,72	132,14	81,05	87,75	110,84	54,03	48,54			
Földterület/munkaerő létszám	ha/fő	4,15	4,68	4,66	8,91	10,01	10,64	10,77	11,36	11,39	16,45	19,67	16,3
Állatlétszám/munkaerő létszám	sz.á./fő	2,5	2,53	2,29	0,39	0,55	0,69	0,46	0,55	0,56			
Eszközérték/munkaerő létszám	eFt/fő	909,65	902,43	780,87	322,13	410,94	473,99	416,52	499,89	509,16	409,37	549,61	428,72
TÉ/munkaerő létszám	eFt/fő	572,74	627,52	674,2	319	325	433,1	242	231	308	304	448	450,3
TK/munkaerő létszám	eFt/fő	520,52	557,92	633,6	266,69	279,92	371,78	191	201,1	280,35	280,8	364,7	393,4
TÉ/eszközérték	%	62,96	69,53	86,33	99,02	79,08	91,37	58,1	46,2	60,49	74,26	81,51	105,03
TK/eszközérték	%	57,22	61,82	81,13	82,79	68,11	78,43	45,85	40,22	55,06	68,59	66,35	91,17
J/eszközérték	%	5,74	7,71	5,19	16,23	10,96	12,93	12,44	5,98	5,42	5,66	15,15	13,27
Eszközérték/J	%	1741,8	1296,52	1923,34	615,92	911,67	773,05	816,7	1671,88	1841,17	1764,45	659,81	753,5
TK/TÉ	%	90,88	88,9	93,97	83,6	86,13	85,84	78,92	87,05	91,02	92,36	81,4	87,36
J/TÉ	%	9,11	11,09	6,02	16,39	13,86	14,15	21,07	12,94	8,97	7,63	18,59	12,63
TÉ/TK	%	110,03	112,47	106,4	119,61	116,1	116,49	126,7	114,86	109,86	108,26	122,83	114,46
J/TK	%	10,03	12,47	6,4	19,91	16,1	14,15	26,7	14,86	9,86	8,26	22,83	14,46
TÉ/J	%	1096,7	901,57	1660,59	609,93	721,01	706,36	474,5	772,57	1114,09	1310,34	537,83	791,42
TK/J	%	996,7	801,57	1560,59	509,93	621,01	606,36	374,5	672,57	1014,09	1210,34	437,83	691,42

Forrás: Saját számítás (2003)

A Nagykállói statisztikai körzet gazdaságainak hatékonyságát kifejező mutatórendszer

Megnevezés	Me	Érpatak Vörös Hajnal			Kállósején Új Élet MGTSZ			Nagykálló Nyírség MGTSZ			Szakoly Egyetértés MGTSZ		
		1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Állatlétszám/földterület	sz.á/ha	0,078	0,076	0,08	0,19	0,23	0,23	0,12	0,14	0,22	0,09	0,08	0,1
Munkaerő létszám/földterület	fő/ha	0,084	0,078	0,071	0,097	0,12	0,11	0,13	0,12	0,12	0,09	0,08	0,08
Eszközérték/földterület	eFt/ha	31,22	33,88	37,07	49,97	64,97	71,22	87,59	83,06	86,12	40,96	43,55	59,52
TÉ/földterület	eFt/ha	25,5	26,98	33,34	32,37	47,08	50,7	54,71	60,24	72,68	22,74	26,7	33,08
TK/földterület	eFt/ha	22,88	23,21	29,54	29,37	38,13	45,14	46,32	50,56	68,13	17,84	20,84	24,15
J/földterület	eFt/ha	2,61	3,77	3,79	3	8,94	5,55	8,39	9,68	4,55	4,89	5,86	8,92
Földterület/állatlétszám	ha/sz.á.	12,69	13,14	12,31	5,19	4,18	4,18	7,71	6,88	4,44	10,13	11,38	9,43
Munkaerő létszám/állatlétszám	fő/sz.á.	1,07	1,03	0,88	0,5	0,52	0,47	1,02	0,84	0,54	0,98	0,95	0,76
TÉ/állatlétszám	eFt/sz.á.	323,8	354,71	410,46	168,21	197,27	212,03	422,07	414,87	323,9	230,46	303,95	312,03
TK/állatlétszám	eFt/sz.á.	290,56	305,07	263,72	152,6	159,78	188,8	357,31	348,21	303,63	180,83	237,23	227,83
J/állatlétszám	eFt/sz.á.	33,24	49,63	46,73	15,6	37,49	23,22	64,75	66,66	20,27	49,63	66,71	227,83
Földterület/munkaerő létszám	ha/fő	11,8	12,7	13,9	10,25	8,03	8,84	7,49	8,15	8,21	10,28	11,9	12,34
Állatlétszám/munkaerő létszám	sz.á/fő	0,92	0,96	1,12	1,97	1,91	2,11	0,97	1,18	1,84	1,01	1,04	1,3
Eszközérték/munkaerő létszám	eFt/fő	368,57	430,69	416,09	512,48	522,03	629,68	656,35	676,97	707,9	421,38	518,64	734,75
TÉ/munkaerő létszám	eFt/fő	301	343	463,69	332	378,3	448,2	410	491	597,46	234	318	408,4
TK/munkaerő létszám	eFt/fő	270,09	295	410,9	301,19	306,4	399,1	347,09	412,09	560,06	183,6	248,2	298,2
TÉ/eszközérték	%	81,66	79,63	89,92	64,78	72,46	71,17	62,46	72,52	79,11	55,53	61,31	55,58
TK/eszközérték	%	73,28	68,49	79,69	58,77	58,69	71,17	52,88	60,87	79,11	43,57	47,85	40,58
J/eszközérték	%	8,38	11,14	10,24	6,01	13,77	7,79	9,58	11,65	5,28	11,96	13,45	14,99
Eszközérték/J	%	1192,75	897,27	976,56	1663,84	726,04	1282,43	1043,5	1165,54	1892,78	836,1	743,05	666,74
TK/TÉ	%	89,73	86	88,61	90,72	80,99	89,04	84,65	83,93	93,74	78,46	78,05	73,01
J/TÉ	%	10,26	13,99	11,38	9,27	19	10,95	15,34	16,06	6,25	21,53	21,94	26,98
TÉ/TK	%	111,44	116,27	112,84	110,22	123,46	112,3	118,12	119,14	106,67	127,44	128,12	136,95
J/TK	%	11,44	16,27	12,84	10,22	23,46	12,3	18,12	19,14	6,67	27,44	28,12	26,98
TÉ/J	%	974,06	714,58	878,24	1077,88	526,15	912,82	651,82	622,3	1597,5	464,29	455,59	370,59
TK/J	%	874,06	614,58	778,24	977,78	426,15	812,82	551,82	522,3	1497,5	364,29	355,59	270,59

Forrás: Saját számítás (2003)

A növénytermesztés termelési értékének alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, Ft

Megnevezés	Település	Balkány	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Kállósején	Nagykálló	Szakoly	Nagykállói stat. körzet
	Régi név	Állami Gazdaság	Szabolcs	Táncsics	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Nyírség	Egyetértés	
	Új név	Agro Summa	Szikra	Új Forrás	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Ób-Farm-A.szab.	Egyetértés	
1987	$\Sigma q_0 \cdot p_0$	122 555 270	174 248 690	43 183 210	38 993 550	123 768 210	45 984 790	151 312 830	20 465 440	720 511 990
1988	$\Sigma q_0 \cdot p_0$	135 283 570	165 185 360	48 309 660	50 420 910	142 666 230	65 114 574	194 691 180	29 067 200	830 738 684
1989	$\Sigma q_0 \cdot p_0$	144 155 370	234 887 270	53 692 980	48 618 940	159 440 390	94 035 648	214 674 250	33 352 830	982 857 678
	Jelen	2 000	2 000	1 999	2 000	1 999	1 994	2 000	2 000	
	$\Sigma q_1 \cdot p_1$	48 831 039	64 587 922	23 397 980	43 986 619	876 312	25 937 050	375 244 419	12 956 767	595 818 108
Jelen árakon számolt termelési érték										
	$\Sigma q_0 \cdot p_1$	531 416 255	687 618 834	150 550 450	214 899 758	573 648 414	91 943 580	823 181 882	96 901 351	3 170 160 524
	$\Sigma q_0 \cdot p_1$	617 037 597	688 809 257	171 493 210	276 982 200	646 013 636	117 448 770	1 071 631 444	175 785 902	3 765 202 016
	$\Sigma q_0 \cdot p_1$	583 174 330	862 473 794	160 412 550	253 298 136	610 021 703	99 157 630	1 005 365 920	174 170 467	3 748 074 530
Múlt árakon számolt termelési érték										
	$\Sigma q_1 \cdot p_0$	7 335 280	14 894 690	5 241 360	10 436 970	209 520	10 880 470	96 239 100	2 724 280	147 961 670
	$\Sigma q_1 \cdot p_0$	7 830 050	15 106 420	5 412 330	10 508 210	231 660	11 883 000	88 993 678	2 728 090	142 693 438
	$\Sigma q_1 \cdot p_0$	9 043 240	19 130 860	6 288 460	12 832 830	276 480	14 162 280	109 939 746	3 213 020	174 886 916

Forrás: Saját számítás (2003)

Az állattenyésztés termelési értékének alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban, Ft

Megnevezés	Település	Balkány	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Nagykállói stat. körzet
	Régi név	Állami Gazdaság	Szabolcs	Táncsics	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Nyírség	Egyetértés	
	Új név	Agro Summa	Szikra	Új Forrás	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Óbester	Egyetértés	Összesen
1987	$\Sigma q_0 \cdot p_0$	81 140 190	4 166 940	2 805 063	-	8 254 170	19 493 300	19 677 160	4 559 820	140 096 643
1988	$\Sigma q_0 \cdot p_0$	77 480 090	5 836 080	1 458 780	-	8 646 790	29 515 550	23 839 340	4 009 800	150 786 430
1989	$\Sigma q_0 \cdot p_0$	61 252 350	7 995 150	1 644 958	-	10 174 610	47 600 260	27 411 790	5 514 650	161 593 768
	Jelen	2 000	2 000	1 999	2 000	1 999	1 994	2 000	2 000	
	$\Sigma q_1 \cdot p_1$	-	-	2 732 184		6 258 750	21 504 260	14 961 960	633 250	46 090 404
Jelen áron számolt termelési érték										
	$\Sigma q_0 \cdot p_1$	385 312 490	19 012 500	14 060 335	-	22 618 066	43 561 200	102 539 770	18 124 500	605 228 861
	$\Sigma q_0 \cdot p_1$	364 722 620	23 905 000	5 505 270	-	21 206 166	61 554 120	116 870 270	11 399 000	605 162 446
	$\Sigma q_0 \cdot p_1$	315 996 660	29 617 500	5 505 270	-	22 936 736	84 767 160	123 009 450	18 124 500	599 957 276
Múlt áron számolt termelési érték										
	$\Sigma q_1 \cdot p_0$	-	-	731 510	-	1 117 750	9 002 940	3 882 630	94 049	14 828 879
	$\Sigma q_1 \cdot p_0$	-	-	774 020	-	1 197 250	9 599 820	4 108 260	108 075	15 787 425
	$\Sigma q_1 \cdot p_0$	-	-	876 460	-	1 446 500	10 437 110	4 651 980	124 156	17 536 206

Forrás: Saját számítás (2003)

A volumen-, ár- és értékindex alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban (növénytermesztés)

13. melléklet

Megnevezés	Település	Balkány	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Kállósemjén	Nagykálló	Szakoly	Nagykállói stat.
	Régi név	Állami Gazdaság	Szabolcs	Táncsics	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Nyírség	Egyetértés	körzet
	Új név	Agro Summa	Szakra	Új Forrás	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Öb-Farm-A.szab.	Egyetértés	Összesen
Bázisidőszak súlyozású volumenindex, %										
Volumenindex, %	$\sum q1 \cdot po / \sum qo \cdot po$	5,98	8,54	12,13	26,76	0,169	23,66	63,6	13,31	20,53
	$\sum q1 \cdot po / \sum qo \cdot po$	5,78	9,14	11,06	20,84	0,162	18,24	45,71	9,38	17,17
	$\sum q1 \cdot po / \sum qo \cdot po$	6,27	8,14	11,71	26,39	0,17	15,06	51,21	9,63	17,79
	Tárgyidőszak súlyozású volumenindex, %									
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum qo \cdot p1$	9,18	9,39	15,54	20,46	0,15	28,2	45,58	13,37	18,79
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum qo \cdot p1$	7,91	9,37	13,64	15,88	0,13	22,08	35,01	7,37	15,82
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum qo \cdot p1$	8,37	7,48	14,58	17,36	0,14	26,15	37,32	7,43	15,89
	Fischer-féle index, %									
		7,41	8,95	13,73	23,40	0,16	25,83	53,84	13,34	19,64
		6,76	9,25	12,28	18,19	0,15	20,07	40,00	8,31	16,48
		7,24	7,80	13,07	21,40	0,15	19,84	43,72	8,46	16,81
	Bázisidőszak súlyozású árindex, %									
Árindex, %	$\sum qo \cdot p1 / \sum qo \cdot po$	433,61	394,61	348,63	551,11	463,48	199,94	544,02	473,48	439,98
	$\sum qo \cdot p1 / \sum qo \cdot po$	456,1	416,99	350,63	549,33	452,81	180,37	550,42	604,75	453,23
	$\sum qo \cdot p1 / \sum qo \cdot po$	404,54	367,18	298,75	520,98	382,6	105,44	468,32	522,2	381,34
	Tárgyidőszak súlyozású árindex, %									
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum q1 \cdot po$	665,7	433,63	446,1	421,45	418,24	238,38	389,91	475,6	402,68
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum q1 \cdot po$	623,6	427,55	432,3	418,59	378,27	218,27	421,65	475,6	417,55
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum q1 \cdot po$	539,9	337,6	372,07	342,76	316,95	183,14	341,65	403,25	340,68
	Fischer-féle index, %									
		537,27	413,66	394,37	481,94	440,28	218,32	460,56	474,54	420,92
		533,31	422,24	389,33	479,52	413,87	198,42	481,75	536,30	435,02
		467,34	352,08	333,40	422,58	348,23	138,96	400,00	458,89	360,44
	Értékindex, %									
Értékindex, %	$\sum q1 \cdot p1 / \sum qo \cdot po$	39,84	37,06	54,18	112,8	0,7	56,4	247,99	63,31	82,66
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum qo \cdot po$	36,09	39,1	47,83	87,23	0,61	39,83	192,74	44,57	71,69
	$\sum q1 \cdot p1 / \sum qo \cdot po$	33,87	27,49	43,57	90,47	0,54	27,58	174,74	38,84	60,58

Forrás: Saját számítás (2003)

A volumen-, ár- és értékindex alakulása a Nagykállói statisztikai körzet gazdaságaiban (állattenyésztés)

14. melléklet

Megnevezés	Település	Balkány	Balkány	Biri	Bököny	Érpatak	Kállósején	Nagykálló	Szakoly	Nagykállói stat.
	Régi név	Állami Gazdaság	Szabolcs	Táncsics	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Nyírség	Egyetértés	körzet
	Új név	Agro Summa	Szakra	Új Forrás	Kossuth	Új Hajnal	Új Élet	Óbester	Egyetértés	Összesen
Bázisidőszak súlyozású volumenindex, %										
Volumenindex, %	$\Sigma q1 \cdot po / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	26,07	-	13,54	46,18	61,84	2,06	10,58
	$\Sigma q1 \cdot po / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	53,05	-	13,84	32,52	49,43	2,69	10,47
	$\Sigma q1 \cdot po / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	53,28	-	14,21	21,92	52,46	2,25	10,85
	Tárgyidőszak súlyozású volumenindex, %									
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot p1$	-	-	19,43	-	27,67	49,36	14,54	3,49	7,61
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot p1$	-	-	49,62	-	29,51	34,93	12,8	5,55	7,61
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot p1$	-	-	49,62	-	27,87	25,36	12,16	3,49	7,68
	Fischer-féle index									
		-	-	22,51	-	19,36	47,74	29,99	2,68	8,97
		-	-	51,31	-	20,21	33,70	25,15	3,86	8,93
		-	-	51,42	-	19,90	23,58	25,26	2,80	9,13
Bázisidőszak súlyozású árindex, %										
Árindex, %	$\Sigma q0 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	501,24	-	274,01	223,46	522,9	397,48	432
	$\Sigma q0 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	377,38	-	245,24	208,54	490,24	284,17	401,33
	$\Sigma q0 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	334,67	-	225,43	178,08	448,74	328,6	371,27
	Tárgyidőszak súlyozású árindex, %									
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q1 \cdot po$	-	-	373,49	-	559,94	238,85	123,01	673,31	310,81
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q1 \cdot po$	-	-	352,98	-	522,76	224	126,95	585,93	291,94
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q1 \cdot po$	-	-	311,72	-	432,68	206,03	104,04	510,04	262,82
	Fischer-féle index, %									
		-	-	432,68	-	391,70	231,03	253,62	517,33	366,43
		-	-	364,98	-	358,05	216,13	249,47	408,05	342,29
		-	-	322,99	-	312,31	191,55	216,07	409,39	312,37
Értékindex, %										
Értékindex, %	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	97,4	-	75,82	110,31	76,07	13,88	32,86
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	187,29	-	72,38	72,85	62,76	15,79	30,56
	$\Sigma q1 \cdot p1 / \Sigma q0 \cdot po$	-	-	166,09	-	61,51	45,17	54,58	11,48	28,52

Forrás: Saját számítás (2003)

TÁRSADALOM

1. **A település rövid történeti jellemzői**
2. **A település földrajzi elhelyezkedése**
3. **A lakosság összetétele**
 - a. **A lakosság számának változása (1900-tól 10 évente) (fő)**
 - b. **A lakosság korösszetétele**

0-18 év (fő)	19-60 év (fő)	60 év (fő)
--------------	---------------	------------
 - c. **A lakosság nemek szerinti megoszlása**

Férfi (fő)	Nő (fő)
------------	---------
 - d. **A lakosság etnikai összetétele**

Cigány (fő)	Egyéb (fő)
-------------	------------
 - e. **A lakosság végzettség szerinti megoszlása**

Általános iskolát nem végzettek (fő)	Általános iskolát végzettek (fő)
Középfokú iskolát végzettek (fő)	Felsőfokú iskolát végzettek (fő)
 - f. **Foglalkoztatás**

Fiatalkorúak (fő)	Nyugdíjasok (fő)
-------------------	------------------

Munkahellyel rendelkező munkaképes aktív lakosság (fő)

4. Infrastruktúra

I. Műszaki infrastruktúra

- a. **Úthálózat**

Belterületi út (km)	ebből: burkolt út (km)
Kiépített belterületi út (m ²)	ebből: burkolt belterületi út (m ²)
Kiépített belterületi járda (km)	Távolság Nagykállótól (km, perc)
- b. **Csatornázottság**

Csatornahálózat (km)	
Bekapcsolt lakások (db)	Be nem kapcsolt lakások (db)
Elvezetett szennyvíz (m ³)	Tisztított szennyvíz (m ³)
- c. **Ivóvízellátás**

Ivóvízvezeték-hálózat (km)	Felhasznált ivóvíz (m ³)
Bekapcsolt lakások (db)	Be nem kapcsolt lakások (db)
- d. **Villamosenergia- ellátás**

Villamosenergiát szolgáltató vezetékek (km)	
Bekötött villamosenergia-fogyasztók (db, %)	
Be nem kötött villamosenergia-fogyasztók (db, %)	
Település által fogyasztott villamosenergia (kW)	
Kisfeszültségű transzformátorok (db)	
- e. **Gázellátottság**

Gázcsőhálózat (km)	Gázfelhasználása (m ³)
Gázcsőhálózatba bekötött lakások (db)	Be nem kötött lakások (db)
- f. **Telefonellátottság**

Telefonvezeték (km)	Nyilvános telefonfülkék (db)
Vezetékes telefonnal rendelkező háztartások (db)	
Vezetékes telefonnal nem rendelkező háztartások (db)	
Mobil telefonnal rendelkezők (db)	

15. melléklet

- g. **Kábeltelevíziós hálózat**

Kábeltelevíziós hálózat (km)	
Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások (db)	
Kábeltelevíziós hálózatba be nem kapcsolt lakások (db)	
- h. **Közlekedés**

Személygépkocsik (db)	
Helyi autóbusz közlekedés	
vonalak száma (db)	vonalak hossza (km)
Vasúti közlekedés	szállított utas (fő)
Vízi közlekedés	
Üzemanyagtöltő állomások (db)	

II. Humán infrastruktúra

- a) **Egészségügy**

Háziorvosok (fő)	Kórházi ágyak (db)
Egészségügyben dolgozók (fő)	Egészségügyi szolgáltatások (db)

Szakrendelések	
Fogászat	
Belgyógyászat	
Nőgyógyászat	
Bőrgyógyászat - Nemibeteg-gondozó	
Szemészet	
Fül - orr --gégészet	
Ideggyógyászat	
Tüdőgondozó	
Kardiológia	
Röntgen - ultrahang	
Laboratórium	
Sebészet	
Iskola egészségügy	
Foglalkoztatás egészségügy	
Reumatológia	
Fizikoterápia	
Urulógia	
Ortopédia	
- b) **Oktatás**

Óvodai ellátás	
Intézmények (db)	Óvodai férőhelyek (db)
Óvodás korú gyerekek (fő)	Óvodába beírt gyerekek (fő)
Óvopedagógusok (fő)	
Alapfokú ellátás	
Intézmények (db)	Általános iskolai férőhelyek (db)
Általános iskolás korú gyerekek (fő)	Általános iskolába beírt gyerekek (fő)
Általános iskolai pedagógusok (fő)	

Középfokú ellátás	Középfokú ellátás
Intézmények (db)	Középfokú ellátás (db)
Középfokú iskolák korú gyerekek (fő)	Középfokú iskolába beírt gyerekek (fő)
Helyi diákok száma (fő)	Helyben tanuló, nem helyi diákok (fő)
Nem helyben tanuló diákok (fő)	Középfokú pedagógusok (fő)
Felsőfokú ellátás	Felsőfokú ellátás
Intézmények (db)	Felsőfokú intézmények fűrhelyei (db)
Hallgatók (fő)	Helyben tanuló, nem helyi hallgatók (fő)
Helyi hallgatók (fő)	Nem helyben tanuló hallgatók (fő)
Felsőoktatásban résztvevő oktatók (fő)	
c) Középfokú és sportintézmények	
Könyvtárak (db)	
Könyvek (db)	
Könyvtárak (fő)	
Művelődési házak (db)	
Középfokú dolgozók (fő)	
Mozik (db)	
Fűrhely (db)	
Évi előadások (db)	
Látogatók (fő)	
Színházak (db)	
Fűrhely (db)	
Évi előadások (db)	
Látogatók (fő)	
Kiállítások (db)	Látogatók (fő)
Sportintézmények (db)	Látogatók (fő)
Sportpályák (db)	Látogatók (fő)
Uszodák (db)	Látogatók (fő)
Strandok (db)	Látogatók (fő)
Műemlékek (db)	
Közösségi programok, rendezvények (db)	
d) Szociális intézmény (idősek háza)	
Szociális intézmények (db)	
Gondozottak (fő)	
Ápolók (fő)	
e) Egyéb	
Tűzoltóság (db)	
Tűzoltók (fő)	
Rendőrség (db)	
Rendőrök (fő)	
Polgárőrség (db)	
Polgárőrök (fő)	
Civil szerveződések (db)	
Tagok (fő)	

GAZDASÁG

1. Vállalkozások

a)	A vállalkozások száma és szerkezeti összetétele	
	Mezőgazdaság (db)	Ipar (db)
	Kereskedelem (db)	Szolgáltatás (db)
b)	A vállalkozások megoszlása forma szerint	
	Egyéni vállalkozások	
	Östermelők száma	Egyéni vállalkozók (fő)
	Társas vállalkozások	
	Jogi személyiség nélküli vállalkozások (db)	
	Közkereseti Társaság	
	Betéti Társaság	
	Jogi személyiségű vállalkozások (db)	
	Korlátolt Felelősségű Társaság	
	Közhasznú Társaság	Részvénytársaság
	Szövetkezetek (db)	
	Termelő típusú szövetkezetek	Új típusú szövetkezetek

2. Mezőgazdaság

- a) A földterület nagysága és minősége művelési ágak szerint

Megnevezés	ha	AK/ha
Szántó		
Kert		
Gyümölcsös		
Szőlő		
Gyep		
Mezőgazdasági terület		
Erdő		
Nádas		
Halastó		
Termőterület		
Művelés alól kivett terület		
Összesen		

- b) Vetésszerkezet (ha), átlaghozam (t/ha)

Megnevezés	Vetésterület (ha)	Átlaghozam (t/ha)
Búza		
Őszi árpa		
Tavaszi árpa		
Róz		
Kukorica		
Napraforgó		
Cukorrépa		
Burgonya		
Szántóföldi zöldség		

- c)*

- d)A földterület használati módja

Tulajdonos által művelt területek nagysága (ha)
Bérbe adott területek nagysága (ha)
- e)Állatlétszám

Szarvasmarha (db)
Sertés (db)
Juh (db)
Baromfi (db)
Egyéb (db)
- f)Befektetett eszközök (eFt)
- g)Befektetett eszközök a mezőgazdaságban (eFt)

Immateriális javak
 Vagyon értékű jog
 Cégmentés
 Szellemi termék
 Kísérleti fejlesztés aktivált értéke
 Alapítás, átszervezés aktivált értéke
Tárgyi eszközök
 Ingatlanok
 Termőföld
 Telek, telkesítés
 Épületek, építmények
 Gépek, berendezések
 Egyéb gépek, berendezések
 Állatok
 Beruházás
 Beruházásra adott előlegek
Befektetett pénzügyi eszközök
 Részvétel
 Részvény
 Értékpapír
 Adott kölcsönök
 Hosszú lejáratú bankbetétek

Vagyoni betét
- h)Forgóeszközök (eFt)
- i)Forgóeszközök a mezőgazdaságban (eFt)

Készletek
 Anyagok, fogyóeszközök
 Befejezetlen termelés
 Félkész termékek
 Késztermékek
 Áruk
Követelések
 Eladott, de még ki nem fizetett szolgáltatások
 Váltókövetelések
Értékpapírok
Pénzeszközök
 Pénztár, csekk
 Bankbetétek

- j)A mezőgazdaság termelési értéke (eFt)

Növénytermesztés

Növényi termékek értékesített mennyiségei és értékesítési árai,
árbevétel növelő állami támogatás és biztosítási kártérítés

Növényi	Értékesített	Értékesítési ár	Állami támogatás	Biztosítási

Állattenyésztés
Állati termékek értékesített mennyiségei és értékesítési árai, árbevétel növelő állami támogatás és biztosítási kártérítés

Állati	Értékesített	Értékesítési ár	Állami támogatás	Biztosítási

- k)A mezőgazdaság ráfordításai

Ráfordítások	Egyéni vállalkozások	Társas vállalkozások
Műtrágya (t)		
Szerves trágya (q)		
Öntözővíz (m³)		
Üzemenyag (l)		

Ráfordítások	Egyéni vállalkozások	Társas vállalkozások
Takarmány (t)		

- l)Önköltségi adatok

Növényi termékek	Egyéni vállalkozások	Társas vállalkozások

Állati termékek	Egyéni vállalkozások	Társas vállalkozások

- m)A település részesedése a GDP-ből (eFt)

Mezőgazdaság
Ipar
Kereskedelem
Szolgáltatás

3. **Ipar (eFt)**
Ipari tevékenységek árbevétele
Ipari tevékenységek költsége
 4. **Szolgáltatások**
 - a. **Vendéglátás, idegenforgalom**
VENDÉGLÁTÓHELYEK SZÁMA (ÉTTEREM, CUKRÁSZDA) (DB)
Szálláshelyek, férőhelyek (db)
Kereskedelmi szálláshelyek (db)
Szobák (db) Férőhelyek (db)
Vendégek (fő) ebből: külföldi (fő)
Vendégéjszakák (db) ebből: külföldi (db)
Fizetővendéglátásba bekapcsolódott lakások (db)
Szobák (db) Férőhelyek (db)
Vendégek (fő) ebből: külföldi (fő)
Vendégéjszakák (db) ebből: külföldi (db)
Falusi turizmusba bekapcsolódott lakások (db)
Szobák (db) Férőhelyek (db)
Vendégek (fő) ebből: külföldi (fő)
Vendégéjszakák (db) ebből: külföldi (db)
 - b. **Kereskedelem**
Kereskedelmi üzletek (db)
- Általános áruház Élelmiszer-ruházati- és textilszaküzlet
- Vegyri áru Vasműszaki Kultúrcikk
- Tüzelő- és építőanyag Hálózati egység
- c. **Lakossági szolgáltatás**
Postahivatalok és fiókposták (db) Bankok száma (db) Pénzintézetek (db)
Pénzkiváltó automaták (db) Fodrászat (db)
Kozmetika (db) Cipész (fő)
 - d. **Szolgáltatói tevékenységek árbevétele (eFt)**
 - e. **Szolgáltatói tevékenységek költsége (eFt)**
4. **Adók, támogatások (eFt)**
Nyerésadó
Összes SZJA
Önkormányzat által elnyert támogatások
Külföldi tőke
 5. **Foglalkoztatás, munkanélküliség**
 - a) **Foglalkoztatottak ágazati megoszlása (fő)**
Mezőgazdaság
Ipar
Szolgáltatás
Kereskedelem
 - b) **Regisztrált munkanélküliek (fő)**
Mezőgazdaság
Ipar

- Szolgáltatás
Kereskedelem
Nemenként (fő)
Férfi (fő)
Nő (fő)
- c) **Munkanélküliségi ráta (%)**
 6. **Életszínvonal**
Évi átlagkereset (eFt)
Évi átlagjövedelem (eFt)
Fogyasztási adatok
Hús (kg/fő)
Tej (l/fő)
- ÖKOLÓGIA
1. **Közigazgatási terület (km²)**
 2. **Külterület – belterület (km²)**
 3. **Éghajlat**
 4. **Talaj**
 5. **Ökológiai értékek**
 - a) **Növényzet**
 - b) **Állatvilág**
 - c) **Védett természeti területek**
Nemzeti Park (ha)
Tájvédelmi körzet (ha)
Természetvédelmi terület (ha)
Természeti emlék
 - d) **Természeti kincsek**
 - e) **Ásványkincsek**
 6. **Felszíni és felszín alatti vizek**
Talajvízszint magassága
 7. **Szennyezettség**
 - a) **Levegő**
SO₂ (mg/m³)
NO_x (mg/m³)
Ülepedő por (mg/m³)
Pollen (mg/m³)
 - b) **Talaj**
 - c) **Víz**
 8. **Hulladékgazdálkodás**
Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont háztartások (db)
Rendszeres hulladékgyűjtésbe be nem vont háztartások (db)
Elszállított hulladék (m³)
 9. **Tisztaság, rendezettség**
Rendszeresen tisztított közterület (m²)
 10. **Közhatalmú zöld- és rekreációs területek**
Játszóterek (db, m²)
Összes belterületi park (db, m²)